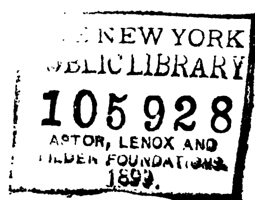

NEW YORK
LIBRARY
105928
ASTOR, LENOX AND
FOUNDATIONS

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. A. WETTERBERGH.

[ONKEL ADAM.]

FÖRSTA DELEN.

ÖREBRO,

ABR. BOHLIN, 1869.

GENREMÅLNINGAR

AF

ONKEL ADAM.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

Denna samling af Genremålningar utgafs första gången år 1842.

FÖRORD.

Då en författare efter trettio års verksamhet utger sina «Samlade Arbeten», blir förordet hans eget slutord. Han nalkas den tid, då «hans gerningar följa honom efter», vittnande för eller emot honom. Det är dock endast viljan, som varit hans egendom; förmågan deremot har varit en gåfva och det är ganska möjligt, att han förvaltat den sämre än han velat.

Jag har nu omläst dessa många smärre och större skrifter, dem jag, under mera än ett fjerdedels sekel, till en stor del hunnit glömma. De hafva förefallit mig som nya bekantskaper; men jag har i dem ej funnit ett ord, som jag ångrar, eller en åsigt, som jag ville taga tillbaka. Det är således klart, att jag från ungdomen och ända in i ålderdomen bibehållit samma lynne, samma förtjenster och samma fel. Min lycka har varit, att mina landsmän ungefär hafva desamma både förtjenster och fel som jag — att det således icke varit något annat, än en Svensk, som skrifvit för Svenskarne.

Om man ville fråga mig, hvarför jag skrifvit så och ej annorlunda, har jag ej annat svar, än att man lika gerna kunde fråga en hämpling, hvarför han ej sjunger som en talltrast. Jag vet ej mera än att jag kände mig liksom tvingad att göra folkets massa till min förtrogne i allt det goda, glada eller smärtsamma, mitt hjerta kände.

Mitt uppträdande var så tillfälligt, så utan all beräkning på uppmärksamhet, att signaturen Onkel Adam redan fått sig en plats inom skönlitteraturens helgedom anvisad, innan jag sjelf visste af att den varit på vägen dit. Men sedan den, utan mitt vidare hörande, der förskaffat sig ett rum, måste den äfven blifva föremål

för den vetenskapligt-litterära granskningen, hvilken dock hittills icke rört mig, utan ensamt honom.

Numera deremot kan det ej undvikas, att jag sjelf måste framträda inför kritikens domstol; — jag har mistat det vänliga skyddet af den beskedliga och tålmodiga «pseudonymen», som, ända tills nu, låtit mig författa, men i mitt ställe burit hela ansvaret.

Nu måste vi (han och jag), liksom alla andra, inregistreras, sorteras och ordentligen inläggas bland våra samslägtingar, så som vi blifva ordnade efter något naturligt eller konstgjordt system, och det är svårt att säga hvart, vid denna sortering, våra blyga blommor taga vägen. Bland litteraturens praktväxter kunna de icke komma, icke heller gerna bland ogräsen och allraminst bland de giftiga. De få inom systemet möjligen rangen af vildblommor, som med sina finaste rottrådar vuxit fast i den Svenska jorden och hittills trotsat klimatets tvära vexlingar.

Detta är allt hvad jag vet om det förflutna — allt hvad jag har att hoppas af framtiden.

Hvar och en, som försöker att bedöma sig sjelf, kommer troligen till den öfvertygelsen, att detta är en mycket svår sak; jag åtminstone har ej varit vuxen att genomföra den. Det är således både rättast och klokast att öfverlemna *det* besväret åt andra — och det är just den utvägen, som nu begagnas af

C. A. Wetterbergh.
(Onkel Adam.)

I.

EN GENERALMÖNSTRING *).

Jag skall se till; farväl, min gosse!

Generalen kommer! Generalen kommer! ropar man i officerstälten, i stallen, med ett ord sagdt, öfverallt. Hela officerskåren, klädd i stora uniformen och pelsen hängande på ena axeln, står hvad man kallar i klunga framför officersbyggnaden, der generalens vagn skall stanna. På den vida slätten ser man ett väldigt damm-moln, ur hvilket då och då något guldglänsande framblixtrar. Det är broderiet på generalens krage, och kanske äfven en skymt af de gula plymerna, som, lika solrosor, svaja i vinden. Vagnen närmar sig i stark fart; de tre magra bondkulorna, som hafva äran gå i det starka seltyget, galoppera ojemnt under kuskens pisksmällar, och vid en sväng af landauen se vi en liten gubbe bakpå, uppkrupen på ett torn af koffertar och kappsäckar, och fasthållande sig på sin höga plats i några repstumpar. — Drottning Disa fann på, huru det gick an att vara hvarken klädd eller oklädd, hvarken fastande eller mätt. Nå väl! den lille gubben har påfunnit gåtan att hvarken sitta eller ligga, stå eller hänga, men ändå göra allt-ihop på en gång. — Nå! hvem är han då? Jo, ingen annan än en medlem af Sveriges fria och lyckliga bondestånd, Petter Månsson i Kråkemåla, som rår om hästarne.

Vagnen stannar; betjenten hoppar ned af kuskbocken, öppnar vagnsdörren och slår med kraft ner fotsteget. Generalen lyfter på hatten för den bugande officerskåren och rätar ut benen, för att klifva ur. I samma stund krånglar sig Petter Månsson ner från sin vådliga höjd, och då generalen står på mark och helsar kåren, med dess öfverste i spetsen, står Petter Månsson vid hufvudlaget

*) Det första stycke, som författaren utgifvit under signatur Onkel Adam. Aftonbladets följetong i N:o 109 d. 13 Maj 1841.

af gaffelhästen och betraktar med vemod hvarje svettdroppa, som, lik fradgan ur en rakask, dryper ner och begärligt drickes af den torra sanden.

Under talet, som vi försigtigtvis förbigå, skrufvar generalen på kommendörsbandet, som, oaktadt blyklumpen, ej vill sitta annorlunda än litet bubbligt. Värjan vill ej heller hänga riktigt stilla. Den har så länge törstat efter blod, att den blifvit helt orolig. Nog af: generalen är nu vederbörligen i ordning; och med ett: «vi börja genast, mina herrar», vänder han sig straxt utåt fältet, der man på vederbörligt afstånd för svängrummets skull uppslagit ett tält, beprydt med fanor och standarer, granris och sablar. — «Mönstringskommissarien är väl i ordning?» frågar generalen. Och se, en liten tjock, rödbrusig man, klädd i krigskollegii uniform, trekantig hatt och värja med perlemofäste, stiger fram och bugar sig. Det är nemligen att märka, att mönstringskommissarien, såsom civil karl betraktad, dagen innan generalens ankomst, kommit skumpande på karriol i sällskap med ett ris papper och en flaska patentbläck. — «God dag, kära kommissarie», säger generalen och nickar nådigt. «Är allt i ordning?» — «Ja, herr general.» — Framför tältdörren står en prydlig ländstol, lånad i prestgården, åt generalen, och inuti tältet ett vanligt träbord och en tältstol för kommissarien, som breder upp sitt pappersförråd, drar korken ur sin bläckflaska och sätter en ny stålpenna i skaftet. — Se så! allt är redo, och mönsterskrifvaren träder fram med en väldig lunta under armen; det är regementets rulla. Mitt herrskap vet kanske icke, hvad en mönsterskrifvare är för något. Det är en amfib emellan militär och civil, emellan embetsman och landtjunkare. Se endast på, hur fracken sitter. Det synes grannt, att den 360 dagar om året hänger i klädskåpet der hemma, och blott vid högtidliga tillfällen tages fram, piskas och borstas. Byxorna deremot äro af yngre och mera vanvårdad upplaga, synbarligen sydda af sockenskräddaren, som gjort spänntampen så knapp, att de sitta i tvärrynkor på skrifvarens trinda mage. Och hatten, och de stora sporrarna sen! Allt ger tillkänna den skrifvande, militäriska och landtliga mannen, som presenterar sig i förnämt sällskap såsom ett murmeldjur för solen. En väldig mängd pigor ifrån trakten har samlats och omgifver i en tät ring det ståtliga tältet. De hviska sins emellan: «det är kamrern på Skate-

bo». Ja, i sanning, jag har haft äran presentera «kamrern på Skatebo», som framstigit och torkat sig i ansigtet med sin stora blårutiga näsduk, slår upp luntan och, på en nick af generalen, börjar: «Staben — herr öfversten och riddaren, herr öfverstelöjtnanten m. m., herr regementspastorn vakant, och slutligen mönsterskrifvaren, undertecknad» — hvarvid kamreren lyfter på hatten och bugar sig. Under tiden har Kneksta sqvadron svängt fram och generalen stiger ut från tältöppningen, lik en docka i ett Nürenberger-ur; så snart han är synlig på fältet, drar trumpeten till med fyra långa entoniga faufarer. — Apropos! i Robert af Normandie blåser man precist så i underjorden, kanske af samma räson. Detta är honnör för generalmönsterherren, som under sqvadronens skyldring med sabeln stiger fram och talar: «Konungens nådiga vilja är, att hvar man skall ske rätt; derföre må den, som har något att klaga, anmäla det vid mönstringsbordet. — Gud bevare konungen!» Det lilla talet besvaras af hela truppens «lifliga» hurrarop, och generalen återträder till sin plats. Åter börjar mönsterskrifvaren: «Kneksta sqvadron, ryttmästare herr R., löjtnant herr P.» m. m., hvarvid ryttmästaren, löjtnanten m. fl. rida fram, göra salut, få en nådig nick af generalen, och derefter låta sina hand-hästar defilera. «Vackra kreatur!» säger generalen, liksom för sig sjelf. Mönsterskrifvaren fortsätter: № 1, Erik Svärd! — En karl rider fram; hästen är väl något förlägen för tältet, plymerna och pigorna; men slutligen går det. Erik Svärd är framme och saluterar. «Hvad vill du min gosse?» — «Ber ödmjukast om afsked med pension», säger karlen. «Bra! hvar är betyget?» Generalen läser: «Hm! hm! ros i benen — oduglig, hm! hm! — det är riktigt! du får afsked min gosse. — Fortsätt!» — «Jag har tjent i 24 år och 9 månader och anhåller om pension», säger karlen. — «Jag skall se till; farväl, min gosse», svarar generalen, och med ett «gubevara» rider karlen bort. «Förlåt! herr general», sticker mönstrings-kommissarien ut näsan genom tältdörren och säger: «karlen kan ej få pension — dertill fordras fulla 25 tjensteår; men om han bevistat något fälttåg, kunde kanske saken hjelpas.» — «Jaa», infaller generalen, «det kan så vara.» «Herr öfverste, har karlen bevistat något fälttåg?» — «Jag vet ej så noga; det är först på tredje året jag är chef.» «Jaha; nå! herr ryttmästare?» Denne, en ung man, vet ej heller något. — Generalen vänder sig inåt tältet och säger: «karlen har ej bevistat nå-

got fälttåg; befälet vet ej något derom». — «Men kanske», svarar den envise kommissarien; — «kanske det vore bäst att kalla karlen tillbaka. Krigskollegium gör afseende . . .» Detta tog; generalen låter återkalla karlen. — «Min gosse! har du varit i någon affair?» — Karlen tiger. «Svara, har du varit i någon affair?» Karlen säger: «nej.» «Herr kommissarie, karlen säger nej; han har icke bevistat något fälttåg.» — «Jo, det har jag, 13 och 14 i Tussland, och jag slogs vid Bornhäft och en stad som heter Leppsick.» — «Ja-så! hvarför svarade du ej på min första fråga?» säger generalen med en axelryckning. — «Nådig general! jag förstod icke rigtigt.» — «Nå, har du blifvit sårad?» — «Jaa, det har jag; hästen blef underskjuten, och jag låg under, då alla sju sqvadronerna red öfver mig, och fick så tramp på bröstet. Ja, qvartermästarn vet att hvart ord är sannt; och så låg jag på sjukhuset i tre månader.» — «Nog, nog, min gosse! Du får 8 rdr bko pension; adjö med dig!» — Fortsätt! № 2 vakant; № 3 volontär; № 4 Måns Palm, o. s. v. Ändtligen № 45 Erik Lås. — Skyldrar. — «Hvad vill du, min gosse?» — «Jo, nådig general! löjtnant P. rår om hemmanet, för hvilket jag tjenar, och jag får intet ut hvad jag skall ha.» — «Löjtnant P.», säger generalen, «är ju din egen löjtnant?» — «Jaa.» — «Kalla hit löjtnant P. — Herr löjtnant! karlen klagar öfver att löjtnanten, som lärer ega hans nummerhemman, ej ger honom hvad han bör hafva.» — Karlen afbryter: «å så, om jag säger ett enda ord, slår löjtnanten mig brun och blå, och det är egentligen deröfver jag klagar.» Löjtnanten förmäler, hurusom karlen super och flere gånger varit stursk, hvarföre P. sett sig tvingad att . . . «Ja-så, du super», säger generalen, «och är näsvis mot ditt befäl. . . . Vill herr löjtnanten ha honom straffad?» — «Nej jag förlåter honom», säger löjtnanten ädelmodigt. — «Kära du», säger generalen till Erik Lås, «saken om din förmenta orätt får du instämma till vederbörlig domstol, om du kan bevisa den. Uppför dig nyktert och anständigt, så att ditt befäl, för hvilket du skall bära vördnad och aktning, ej får skäl att klaga på dig. Adjö, min gosse! — Jag finner intet skäl att införa detta i rullan. Herr löjtnanten torde dock påminna sig, att ej i hetta öfverila sig.» — № 68 Per Lind — skyldrar. «Hvad vill du?» — «Min rotebonde slog icke åt mig i fjol.» — En bonde i grå rock, mager och blek, klifver fram och bugar sig, nedstryker håret bak-

om örat. «Hvad är detta», säger generalen, «är du rotbonde?» — «Jaha», svarar bonden. — «Hvarföre uppfyller du icke kontraktet?» — «Jo se, nådig general, jag låg i brännsjukan i somrase, och då sa jag till Lind: jag orkar inte med att hjelpa med slåttern; och Lind sa att han skulle görat för goda ord och betalning; men si Lind är speleman och gick ut på sockna med fioln, och lät gräset stå, så att, när jag kom opp, var det butterhöt.» — «Ja-så», säger generalen, «du skall ersätta karlen hans förlust, och plikta för försummelsen; karlens rättigheter måste noga uppfyllas, hör du... farväl! — adjö, min gosse! — Herr kommissarie, anmärk rotbondens försummelse i rullan.» № 96 rekryt. — «Approberas.» — № — ja, mitt herrskap! så der står den outtröttlige mönsterskrifvaren och läser nummer efter nummer; men vi kunna rätt låta bli att höra på honom.

Nå! är det icke bra intressant att bevista en generalmönstring? Men sqvadron efter sqvadron rider fram; fanfarer höras; talet förnyas för alla sqvadronerne, hästarne konstla för tältet och plymerna, och svettiga och blanka i fysionomien stå bondpigorna qvar på platsen. Blott obetydligheter störa den högtidliga akten; blott ett och annat flin från pigorna, ett och annat: «låt vara mig, Anders Petter», eller «jag tycker att lyftnanten skulle hålla sig för god», tillkännager, att det äfven gifves ett annat sätt att fördrifva tiden, än det att mönstra.

Middagssolen har redan med sitt gyllene öga kastat en glad blick på den sköna truppen, och det lider mot kl. 5 på qvällen. Deruppe i officersbyggnaden har varit stök hela förmiddagen, och nu står bordet, svigtande af lånadt silfver och betäckt med skarfvade dukar, i den stora salen — generalmönstringen är slutad; det blåser till afsadling m. m. och generalen med sin stab och mönstringskommissarien, anförda af öfversten, spatsera till ort och ställe. Man sätter sig vid det långa bordet efter rang och värdighet; generalen och öfversten på stolar, men alla öfriga på bänkar, och nu börjar man att skramla med knifvar och gafflar. — Straxt? — Ja visst; ty bränvinsbordet är för dagen borta — generalen är nykterhetsvän. «Det är med fägnad», säger han, sedan den första sugningen blifvit tillfredsställd, och han i sitt dricksglas häller innehållet af en butelj S:t Julien; «det är med fägnad jag ser, att bränvinsbordet är bortlagdt. Det hedrar lika mycket

herr öfverstens nit, som officerskårens esprit.» «Behagas portvin eller madeira?» frågar en betjent. «Portvin», svarar generalen, hvarefter han fortsätter: «Bränvinet är ett gift för ett folks både andliga och materiella lif, folkets moralitet och religiösa känsla förslöas derigenom» — (dricker) — «det är således vår pligt, som hafva bildning» — (fyller sitt glas) — «att föregå de obildade» — (dricker) — «med vårt exempel» — (fyller i glaset). — På detta sätt går måltiden sin gilla gång; fat efter fat serveras och tömmes; butelj efter butelj framsättes full och borttages tom. Ändtligen kommer deserten och med den Carolinabålen. Champagnekorkarna smälla; glasen blixtra — det är en krigisk scen, full af lif och rörlighet. Det röda vinet, här och der spildt på duken, gör att denna liknar ett slagfält, och knifvar och gafflar ligga som tappade troféer deribland. Glasen fyllas; alla vederbörliga skålar tömmas i botten. Ändtligen, sedan bålen är nära tom, skrapar man med stolarna — de två nemligen — hela det öfriga sällskapet kastar benen öfver bänken — och måltiden är slut.

«Få vi ej den äran», säger öfversten, «att ännu några ögonblick behålla herr generalen ibland oss?» — «Nej, nej», svarar denne. «Jag har brådtom, och hinner ej att, som jag önskat, längre vistas i en kår, som eger min odelade aktning och vänskap.» Generalen bugar sig för öfversten, och gör en liten sväng med hufvudet, hvarpå alla skrapa på golfvet, spänna på sig sablarna, som stå här och der i vråarna, och följa generalen ned. Vagnen står förspänd; generalen stiger i, och med ett: «lef väl, mina herrar!» rullar den bort, och samma Petter Månssa från Kråkemåla, ledamoten af Sveriges odalmannastånd, sitter halfhängande, liggande bakpå, och presenterar sina smala, dinglande ben för de qvarblifvande. — Stackars karl! han hade hvarken fått vått eller torrt, och sjelfva hästarna hade deltagit i hans måttlighet.

Officerarna stå ännu qvar litet rödmosiga i ansigtet och prata med hvarandra i ett virrvarr. — «Tusan dj-lar! hvad dolman klämmer öfver bröstet.» «Keding är en satan att skära nätt!» — «Hvad tyckte generalen om min Perla?» — «Ah, inte förstår sig den krutgubben på hästar». — «Förbannadt rolig var han med sin nykterhet». — «Ja, men rätt kan han ha ändå». Slutligen hör man löjtnant P:s gälla stämma: «*№ 45 Lås, — Erik Lås!* Fahnjunkare!

befall Lås komma upp på mitt rum! — jag skall, f—n ta mig, lära lymmeln att klaga för generalen en annan gång.»

Nå, mitt herrskap! Ni frågar kanske: hvartill tjenar denna tafla? — Jag vet det verkligen icke sjelf; men tillåt mig en fråga igen: hvartill tjenar en generalmönstring, och kunde icke möjligtvis alla de der sakerna ske så väl på någon annan, mindre dyr och prålande fason? Kunde ej en uttjent soldat få sina stackars åtta riksdaler i pension, utan allt detta bråk? — Ni vet det ej — nå väl! vill ni veta det, så — fråga ej mig utan — generalen.

II.

GRANNFLICKORNA.

Hvar och en får arbeta och sörja för sig,
så får *jag* och *ni* äfven.

Om någon af herrskapet händelsevis om nattetid reser genom vår lilla stad, kan man ej undgå att bemärka ett stycke af gatan, som är väl och slätt stenlagdt, hvilket, sanningen att säga, icke föröfrigt är händelsen. Detta kännetecken får man på stället hela dygnet om, men kommer man på dagen, så ser man tillika ett stort och vackert hus med två vackra våningar för «folk» och en liten takskäggsvåning för «folket»; — ty äfven i vår stad gör man skillnad emellan dessa båda saker. Bredvid det stora huset ligger en liten envåningsbyggning med små rutor och «eldfarligt tak», som brandsynen hvarje år sätter i sitt syneinstrument. För icke så många år sedan var grannens ej större och hade lika små rutor; men det var de första åren herr Smoer var sin egen och dref handel, och gamle svarfvaren Hjulström var då lika behållen som han. Båda grannarne gifte sig ungefär vid samma tid, och i begge kojorna befunno sig några år derefter två flickor, som hade sin mötesplats på bakgården och sin passage genom det gamla brädplanket, som skiljde herr Smoers och svarfvaren Hjulströms territorier från hvarandra. Barnen lekte och anade icke, att herr Smoers sill- och snustunnor, hans torrfisk och hans kattun en gång skulle göra slut på deras joller. Det gick likväl så. Det dröjde ej många år förrän herr Smoers bod var full af utländska varor, som, till trots för all verldens tulltaxor, voro ostämplade, och snart nog byggdes ett väldigt magasin, der det gamla planket förut stått, och vägen mellan de begge barnen stängdes. Likväl fortfor ännu deras vänskap, och lilla Regina Smoer fick ibland gå in till Hjulströms Johanna. Men den gamla byggningen åt gatan refs ner, en väldig stenfot lades och det nya palatset uppsteg likt ett féslott. Fru Smoer

fick en egen våning, gjorde visiter hos gamla friherrinnan på Krukehof och mottog visiter af sjelfva borgmästarinnan. Medborgares «förtroende» regnade öfver herr Smoer; han satt i alla kommittéer, blef rådman och hade äfven röster till riksdagsman, fastän han ej mottog kallelsen. Med ett ord: Smoerska familjen var blifven en verklig familj, och lilla Regina fick ej mera leka med svarfvarens «flickunge». De voro nu 12 år, de små flickorna; vackra barn begge, lyckliga och naturfriska; men Regina fick sig ett fortepiano, som mamma Smoer ofta i misshugg kallade portefiano, och en guvernant från Stockholm. Lilla Regina fick lof att läsa franska och plugga i sig hela Stridsbergs grammär och fick snubbor, om hon ej explicerade efter ma bonns tycke eller om hennes små knubbiga fingrar icke ville räcka öfver octaven. Lilla Johanna deremot satt i kojan och läste på katechesen och stickade snällt sin strumpa och hjelpte sin mor att skala potatisen till middagen. Mot julen måste Regina sitta uppe halfva nätterna för att på stramalj utsy en scen ur grekiska frihetskriget, till julklapp åt la chère mère, som aldrig hört talas om Grekland och i konstverket ej såg annat än ett klotter af granna färger. Johanna deremot sydde åt sin mor en redikyl eller påse, som skulle tjena till gömställe för slantarna under modrens marknadsresor, och förfärdigade till och med en stickad harullsväst åt sin far — ett mästerstycke, som hjertligt gladde den lilla och lockade ett par tårar i både fadrens och modrens ögon om julaftonen, under det att fru Smoer med en kännaremin bedömde den vackra tapisserisömnaden och gjorde anmärkning öfver att sabeln var för mycket krokig för en af figurerna; en anmärkning, som lockade ett par tårar i lilla Reginas ögon. För att glädja barn, måste man vara barn sjelf, måste aflägga detta konstlade allvar, som betyder så föga, men hvilket som en vintervind susar genom barnets lustgård och dödar dess blommor.

Efter denna lilla beskrifning kan jag med godt samvete hoppa öfver några år till dess flickorna äro giftasvuxna. Regina var då en stolt skönhet, vek och fin och med ett visst förnämt drag kring den sköna munnen och öfver den höga pannan. Johanna deremot var ej skön, men vacker som en dag med blomstrande kinder och svällande läppar, som då hon log voro förtjusande.

Hos numera kommerserådet Smoer var vid den tiden en hög umgängelse. Adliga ynglingar i alla sorters uniformer strömmade

ut och in i det sköna huset, en kapten vände om bladet i notboken, en löjtnant stod förtjusad bakom stolen, då Regina spelade fortepiano, och en major hade slagit sig ner bredvid mamma sjelf och var högst ämabel. Med ett ord, allting var herrligt. Men svarfvaren hade en hygglig gesäll, som flitigt arbetade och kunde svarfva långa ypsilantipipskaft utan riktbräde och som åt Johanna svarfvade syskrufvar och nålhus, och tycktes innerligt lycklig, då Johanna rodnade för presenten och sade: «Lindgren är alltför god, han gör sig så mycket besvär för min skull».

Då sväfvade alltid en bekännelse på den stackars gossens läppar, men han sväljde ner den och gick åter till sitt arbete. Der hörde man hans sång under det svarfstolen gick, och lilla Johanna stod bakom dörren och hörde på; nere i kojan sjöng han; uppe i det stora huset sjöng Regina. Hvilken var lyckligast: han, som ännu aldrig tänkt på att rösten kunde vara dålig, eller Regina, som merändels efter hvarjehanda halsbrytande rullader fick höra sin mor säga: «Lilla Regina, du är ej vid röst i afton, du glömde din boa i går aftse».

Vi — förlåt mig, det var ej egentligen vi, utan stadens fruar, ibland hvilka min hustru äfven räknas — vi, således, undrade storligen hvem den der långa karlen med det bleka ansigtet och de miserabla benen, som då och då gick uppför gatan, väl kunde vara, men fingo slutligen veta, att det var unga baron från Krukehof, kammarherren och löjtnanten Jules, som så länge legat i Paris, och som nu återkommit för att taga mamsell Smoer i ögonsigte.

Unga kammarherren var sin fru mors ögonsten och ett snille i salongen, han kunde skrifva vers och äfven något rita samt var en grundlig musikkännare, så till vida, att han hört Beriot och Thalberg, Kalkbrenner och Moscheles, och, oaktadt han sjelf hvarken hade röst eller kunde traktera något instrument, var han en «kännare», som föll i förtjusning, så snart han såg något utmärkt namn på titelbladet till noterna, hvilka han föröfrigt hvarken behöfde se eller höra, för att bedöma verkets värde i musikaliskt hänseende. Hans talang som ritare höll sig till linearritning, men han förstod likväl att uppskatta värdet af Raphael, hvars sublima idé att låta Jungfru Maria vid bebådelsen lik en nunna sitta framför ett krusifix, han ej nog kunde beundra. Med ett ord, han var en man, som förklarade hvarje konstnärs innersta tankar,

så snart han lät sitt öra eller öga uppfatta ett konstverk; han kände hvarje vrå i Ole Bulls hjerta, så snart denne strök konfonium på stråken, och hade sjelf många gånger hört en glödande underverld framsväfva ur basen på Paganinis fiol, liksom han visste hvad vår Fahlcrants eller Sandberg kände, hvilka aningar, som i dunkla bilder sväfvade för deras syn, då de stucko hål på färgblåsan och läto en droppa t. ex. af azur falla på paletten. En sådan bildad ung man var just klippt och skuren att intaga kommerserådinnan Smoers hjerta till sin fördel. Hon kunde aldrig nog beundra «kammarherrns scheni», som hon en gång skref till en god vän, och då Jules anmälde sig såsom friare till «mamsell Regina», sin intagande mors afbild, som han påstod, och då han förklarade att hans framtida lycka berodde på, om han kunde hoppas ett så lyckligt familjlif, som herr Smoers, så kände kommerserådinnans förtjusning inga gränsor. Herr Smoer, hvilken ännu såsom fordom skötte sina affärer, satt dagen i ända på sitt kontor och arbetade ihop med sin förste bokhållare, en medelålders karl, kunnig i språken, gift, med flera barn, beroende af kommerserådet och klädd i grå frack och lika byxor inuti stöflorna; han var med ett ord en urtyp för en gammal trogen bokhållare, en lika nödvändig möbel på kontoret som den gröna pulpeten och kassakistan, och något helt annat än en del af våra eleganta bokhållare, hvilka sköta affärer som leksaker; han var allvar alltigenom. Såsom patronens öra och öga kunde han uträtta mycket; han var också derföre ett slags geheimeminister för hela huset, och sjelfva frun måste bedja herr Trygger om hans förord hos «Rådet», som hon i korthet kallade sin man. Regina hade beständigt kommissioner åt herr Trygger, och nu fattade snart kammarherren också en synnerlig vänskap för den hederlige mannen. Trygger var vid detta allt ett passivt verktyg för alla. Han skaffade frun en ny collier, lilla Regina en ny klädning af glanslärft; ty Kronprinsessan nyttjade det, och det gick således an för en köpmansdotter att äfven nyttja det — och lade då och då några goda ord för kammarherren, hvilket var en sak, som äfven behöfdes, emedan kommerserådet ej hade just stora begrepp om «den der livrébetjeningen», som han kallade äfven konungens betjente, och som han inom sig såg ned på med ett visst förakt, emedan ej rikedom följde med uniformen. Aldrig såg man ett enda drag af känsla på herr Tryggers ansigte; han

hade samma fysionomi, om han såg lycka eller olycka, och icke ett enda tecken af bifall eller tadel kunde förmärkas på hans min — han var en man, som lik en bild, sig alltid lik, stod midt ibland menniskornas hvimmel.

Reginas hjerta var ej ännu bundet af någon, och då kammarherren anmälde sig såsom friare, rördes hon ej stort mera än då betjenten sade: «bordet är serveradt». Hon lät ej en enda smula hjerta gå in i idéen af ett giftermål, och Jules försäkringar om evig kärlek voro för henne af ingen annan betydelse än de granna, prentade bokstäfverna på en karta. De stodo der endast som en slags tillhörande prydnad.

Vi hafva ej glömt lilla Johanna, fastän det stora husets innevånare, som sig bör, länge upptagit vår uppmärksamhet, och vi smyga oss således ned i svarfvarens lilla bostad och se hvad der händer.

Det var jul, men ingen glädje, ingen sång hördes derinne; fader Hjulström låg illa sjuk, och lilla Johanna satt tyst och stilla inne hos fadren med sin stickstrumpa i handen och en uppslagen psalmbok framför sig på bordet. En lugn resignation hade uttryckt sig i det glada ansigtet. Det var ej sorg; det var lugn, der stod afspegladt. Lindgren hade varit efter presten, och Johannas mor kokade kaffet i köket *utan cikoria* åt pastorn, som var en väldig kaffevän. Den sjuke reste litet på hufvudet och nämnde Johannas namn, och straxt stod flickan vid hans säng och ville bjuda honom af den goda soppan, som kommerserådinnan hade nedskickat, — men gubben skakade på hufvudet och tog flickans hand och sade: «Johanna lilla, du blir ensam, du och din mor, och ingen sköter verkstaden; om du ville som jag, så gifte du dig med Lindgren; vill du det?» — Johanna rodnade starkt och såg på gesällen, som med förlägen min stod der och väntade på sin dom — ändtligen sade hon ett sakta ja, som endast fadren hörde — men då gubben tog af sig nattmössan, sammanknäppte sina händer och sade: «nå så Gud välsigne eder begge och gifve eder lycka och glädje och en salig död» — då förstod Lindgren hvad hon svarat och närmade sig. — «Tack fader Hjulström», sade den öfverlycklige gossen och lutade sig ner, «med Guds hjelp skall jag sköta verkstaden, så att hvarken mor eller Johanna behöfva svälta». En rörelse, deri kärleken och sorgen öfver en befarad skiljsmässa hade

parat sig, syntes härvid i de ungas ögon uti några tårar, men vemodet hade nästan öfverhanden vid grannskapet emellan döden och kärlekens lycka.

Den fattiges lif är en fortsatt strid, och hvad gör det honom, om han stupar och när han stupar, innan eller sedan han eröfrat sin trofé — hur det går, faller han med äran. Presten kom, och vid kaffet fick han veta förlofningen mellan de unga tu — «det väntade jag icke här», sade han; «inne hos kommerserådets är stort kalas, ty mamsell Regina skall äfven förlofva sig i dag; här är således en sådan högtid i begge husen, men firad på olika sätt: här med böner och suckar till honom, som allt godt sänder och sist en salig död, fader Hjulström! men der uppe med en stor fest, der man föga tänker på Gud.» Johanna satt der med nedslagna blickar och mindes sin fordna lekkamrat, såg det lilla glada barnet krypa igenom det gamla planket och leka in i svarfvarens lilla täppa, och nu gjorde hon en jemförelse och tänkte på kammarherren Jules och suckade: «stackars Regina!» och kastade en glad blick på sin fästman, den hederlige Lindgren.

Der uppe i det stora huset voro nu gästerna samlade; Regina, klädd som dagens drottning egnade, mottog allmän beundran och hyllning, Jules var förtjusande i sin uniform med den stora nyckeln på baksidan, hela verlden sade: «hvad den vackra Regina är lycklig», och Regina trodde det nästan sjelf, då hon visade damerna de dyrbara fästmanspresenterne, som lågo upplagda på ett bord.

Fru kommerserådinnan var glädjen sjelf, och rådet hade för tillfället bortlagt sifferminen och var en artig värd. Sjelfva den hederlige herr Trygger, tyst och sluten, det är sant, men klädd i nya svarta kläder, hvartill han af kommerserådet fått sig fem alnar af Wetterlings och Vougts, stod med händerna på ryggen borta vid kakelugnen; hvad han tänkte vet hvarken Freja eller skalden och ännu mindre «I som älsken», men det är troligt, att han ansåg den ståtliga förlofningen ungefär som ett hafveri och tyckte att glädjen smakade liksom sjödrucken.

Med den gunstige läsarens tillåtelse (det är väl endast en artighetsformel, men föröfrigt lika god som många andra, ty jag gör likväl i det fallet hvad mig behagar), med herrskapets tillåtelse således, hoppa vi öfver några år och införa herrskapet — med för-

lof — i den lilla kojan. Der sitter nu Johanna blomstrande som förr i sin väfstol; en gammal gumma, hennes mor, sitter bredvid och spolar, och en liten flicka tultar omkring golfvet och plockar upp spolpapper åt mormor; men ute i verkstaden står Lindgren och tvättar en liten rödmosig och fet pojke i ansigtet; det var sonen, som råkat att hälla politurflaskan öfver sig och nu upputsades, så att Johanna ej skulle märka någonting af hvad hon kallade «karlarnas osnygghet». Lindgren var lycklig och höll ännu af sin Johanna lika mycket som förlofningsdagen; det enda som generade honom i hans äktenskap var, att han ej utan påtal kunde komma till bordet utan att förut borttvätta polituren från fingrarne. Det är verkligen intet att skratta åt det, mitt nådiga herrskap; politur är nemligen en brun vätska, som svarfvare begagna för att få sina arbeten blanka, denna vätska biter in och blir qvar med en förtviflad envishet, och att aftvaga sådant, är nästan värre, än att renskölja en fläckad karakter eller taga ut en oljefärgsfläck på en merinoschal; således var detta visserligen en slags huslig olycka, af hvilken andra svarfvare icke lida, men hvad ville vår hederlige Lindgren göra; Johanna hade ett argument, som ej kunde disputeras, nemligen: «så gjorde salig far», och efter salig fars modell måste Lindgren vara lycklig. Emellertid kunde Lindgrens arbete nätt och jemnt underhålla familjen, men ingen knotade, alla gjorde sig en liten möda att behaga hvarandra; ty så gick det till i salig fars tid — märken noga: de sökte att behaga *hvarandra* och icke blott *andra*, deri ligger hemligheten af huslig sällhet.

I det stora huset se vi Regina, numera friherrinnan Jules, som hon, till skillnad från andra friherrinnor af samma tillnamn, gemenligen kallades: hon tycktes sjuklig, men prakten är utbredd omkring henne, och med ett svagt smålöje betraktar hon sig i en stor trymå; den nya Folkerska negligéen klär henne ganska väl.

Jules inträder. Hans ansigte är äfven något blekt, ögonen matta och intet sägande. — «God morgon, kära Regina», säger han och kastar sig i soffan; «hade du roligt på din mors bal i går afse?» «Så der; men hvarföre kom icke äfven du?» «Jag! hvad har jag att göra på fru svärmors soiréer i sin våning — din mor, kära Regina, är rent af galen; hon ruinerar sig och oss, — salig gubben höll ordning i huset han; men nu förstör gumman på sin fåfänga allt hvad vi och barnen skulle ha efter henne; hon bör stå under

förmyndare!» — «Bästa Jules, kom ihåg att hon är *min* mor!» «Ja, ja, min vän, det är just det jag vet, och det är det, som gör mig förtviflad — hvem af mina likar vill umgås, riktigt amikalt umgås hos oss, så länge hon med sina mångelskefasoner visar sig i cerclen, och man beständigt blir påmind om att friherrinnan Jules är kommen ur snusboden: — vet du hvad, Regina, man kan det icke.»

Friherrinnan bleknade alltmera, hon fann sig sårad i hjertats innersta rot; men hon stillade sig och sade blott: «bästa Jules, du är för sträng mot mamma!» «Ha, ha, ha, sträng, säger du; nej, min vän, jag skulle ändå intet synnerligen bry mig om den så kallade mesalliansen, du vet att jag sätter mig öfver alla fördomar, fastän man ej kan neka, att en ättling af en förtjent och stor man är något helt annat, än en arfvinge af personer, som aldrig gjort annat än vridit strutar och omsaltat sill; men som du vet är jag icke fallen för fördomar hvarken för eller emot, nog af om den saken; men ser du, den der spottstyfvern, jag fick efter salig gubben, förslår ej långt, och om din mor håller på som hon börjat, är det snart förbi med herrligheten, — vi måste göra konkurs, Regina; se deri ligger knuten.»

«Min Gud! Jules, är det så? Har du förstört alla femtiotusen, som du fick med mig? det är ju *mina* pengar, som du lyser med, och du ruinerar mig.»

«Se så», sade baronen; «ni är ganska intagande, då ni påminner mig om *edra* penningar, de der penningarne, som *ni* har medfört i boet. Ni torde icke påminna er», fortfor han småskrattande, under det en lindrig rodnad af vrede spridde sig på kinderna, «att hvad ni är, är ni genom mig, genom mig och mitt namn, och att de der femtitusen, hvarom ni skriker, af er sjelf äro förstörda, min nådiga friherrinna af silltunnan.»

«Min Gud, jag blir sjuk, jag dör», ropade friherrinnan bleknande. — «Då vill jag icke genera er i ert lofliga företag», sade baronen med ett flatskratt och gick. — «Annette lilla», sade han till kammarjungfrun, som stod i tamburen, «gif friherrinnan litet stillande droppar, hon har fått ett af sina vanliga anfall.»

Om aftonen var stor soupé hos baronens; friherrinnan var skönare än någonsin, helsans rosor blommade på kinderna och glädjen strålade ur ögonen, då hon mottog sina gäster med ett oöfverträffligt behag. Baronen var qvick, skämtande och förekom-

mande som vanligt; lilla Emerence, deras enda barn, inbars och beundrades af gästerna, hvilka med högsta intresse afhörde barnets joller. Det var vackert som modren och qvickt som fadren; med ett ord, det var förtjusande — allt var som det borde. Ack hvad friherrinnan är lycklig, hviskade man sinsemellan så högt, att hon hörde det sjelf, och hon kände sig verkligen i detta ögonblick lycklig, hon var afundad och trampade gerna på sin sällhet, för att kunna låta folket säga, att lyckan låg för hennes fötter; det finnes olycklige, som tro sig lycklige i samma mån de förmå sönderspillra sin glädje, liksom det finnes konungar, som tro sig konungslige i samma mån, som de förstöra sitt folk; det ligger en njutning uti att förstöra verktyget för sin egen storhet. Friherrinnan fann sig genom de främmandes omdömen lyftad ur hopen; hon vidrörde således, för att visa sin fördomsfrihet, äfven något sin barndom och kom att nämna Johanna. — «Stackars flicka», sade hon, «som var så beskedlig och god; hon är nu gift med svarfvare Lindgren här bredvid och har redan två barn. Hvad Gud ändå gjorde väl», tillade hon med en lätt suck, «om han tog de der små stackarne bort, när de af föräldrarne hvarken kunna få uppfostran eller förmögenhet.» Det fanns ingen i hela sällskapet, som ej i detta friherrinnans yttrande såg ett ädelt hjerta och en djup blick i menniskolifvet, och de mustigaste reflexioner vexlades öfver ämnet. Man omtalade, hurusom merendels de fattige hade de flesta barnen och ventilerade just orsaken, hvarföre Gud lät så ske, då baronen afbröt hela undersökningen, i det han sade: «att Gud så ställt saken, på det att bättre folk skulle få pigor och drängar» — ett infall, som belönades med ett allmänt bifallsjubel. Friherrinnan smålog och hotade sin man med pekfingret. «Du raillerar öfver allting, goda Jules», sade hon, och baronen svarade: «ja, bästa Regina, hvad skall man göra, man bör taga lifvet muntert» — han tryckte en kyss på fruns panna. «Ack hvad friherrinnan är lycklig att ha en man, som är beständigt glad», hviskade en fru, som satt bredvid henne — «och så god som min Jules», tillade friherrinnan; «ja, jag har visst orsak att tacka Gud.»

Några år hafva förgått och vi inträda på en stund till herr Trygger, som nu för egen räkning dref en liten handel — han var enkeman; men ändå se vi i ett af de få rummen ett fruntimmer. Hon är blek och sjuklig, djupa veck hafva inritat sig på kin-

den, hennes drägt är gammal och redan ur modet, men dock af något dyrbart tyg — hvem kan det vara? Jag är nog lycklig att kunna upplysa er, mitt goda herrskap: det är ingen annan än friherrinnan Jules, numera moderlös, liksom förut faderlös, utblottad på allt och utan att en gång ega sitt barn att leka med. Sedan baronens borgenärer tagit det stora huset, och baronen rest till riksdagen för att söka lyckan, hade lilla Emerence blifvit upptagen af en baronens tant, som i barnet erkände det ädla blodet; Regina åter var glömd och förskjuten, och den ende, som påminde sig fordna lyckligare dagar, var den hederlige herr Trygger, som bibehållit tillgifvenheten för sin gamle husbondes hus, lika noga som han konserverat den svarta klädningen, han fått till skänks till friherrinnans förlofningsdag; men han var fattig och kunde blott med möda vara hjelpsam; han var det dock, den torre, allvarsamme mannen, i hvars hjertas facitbok många goda gerningar stodo osummerade till den stora redogörelsedagen, då lifvets hufvudbok afslutas, och man får se husets ställning både i debet och kredit.

Friherrinnan satt nu alldeles ensam. Då och då smög sig en tår ned från kinden och lättade hjertat, men hon blef snart störd genom en sakta knackning på dörren. «Stig in!» sade friherrinnan och torkade kinden med sin utsydda battistnäsduk, som lik en relik låg framför henne på bordet. En qvinna inträdde och neg djupt. «Gud vet», sade hon och slog ned ögonen, «om nådig frun känner igen mig; jag är Johanna.» «Ack jo!» ropade den tilltalade och sprang upp i glädje. Barndomen stod i detta ögonblick så klar, så lefvande framför henne, och hon sprang fram för att falla sin lekkamrat om halsen och gråta, gråta innerligt vid den trogna barnavännens hjerta; men hastigt påminde hon sig att hon var friherrinna, hon kufvade naturkänslan och sade blott: «hur mår du, madam Lindgren? välkommen.» Johanna stod qvar; äfven hos henne vaknade en barndomstanke, men den var hemmastadd i hennes själ, och hon öfverraskades alldeles icke af något öfvermått af känsla. «Sitt ner madam lilla», sade Regina (jag borde väl säga friherrinnan, men som hon nu är fattig, är det ej så noga med artigheterna). Johanna satte sig; hon var mot vanan förlägen och tycktes ha något på hjertat; slutligen började hon: «jag gick hit till nådig frun, för si Lindgren menar så väl, säger jag, så gick jag hit och — ja nådig frun skall veta, att jag intet gör något

utan Lindgrens råd — så gick jag hit och — ja det är väl litet, men Lindgren mente så väl, och om nådig frun ville ta emot den här syskrufven från Lindgren och den här harullschalen af mig, så skulle vi tycka mycket om'et.»

Det svåra ärendet var uträttadt, och hon framlemnade de obetydliga gåfvorna, tydligen förlägen, i fruktan att den fordna lekkamraten skulle finna sig sårad. Detta var likväl ej händelsen och är det sällan, då en underordnad hjelper den nödlidande rangen. Det upptogs blott som en gärd af vördnad, ej af medlidande; Regina fann ganska naturligt, att Johanna sökte att återknyta gamla minnen och ansåg gåfvorna blott som ett sätt att öppna underhandlingen; det *måste* smickra en svarfvarehustru att få gifva sina obetydligheter åt en friherrinna och kammarherrinna. «Tack, kära Johanna!» sade derföre Regina, förnämt småleende, «jag mottar gerna edra små skänker; ty de komma af godt hjerta.» «Ja det skall Gud veta», sade Johanna och en tår stod klar mellan de långa ögonhåren, «det vet Gud, att det är af godt hjerta, det är kallt i vinter och ingenting är varmare än en stickad harullschal.»

Friherrinnan hade bott hos herr Trygger ett helt år, då han en vacker dag kom in till henne med ett öppet bref i handen. På hans stela drag såg man mot vanan en skymt af glädje, och han rätade upp sig något, då han närmade sig friherrinnan, som satt och sydde framför den Lindgrenska syskrufven. «Jag får lyckönska er, min goda friherrinna», började herr Trygger; «ty ni är åter i så der goda affärer, och er man har genom olyckan blifvit vis. Baronen skrifver nemligen, att han i nästa konselj blir utnämnd till postinspektor här efter gamle Wäskberg, som dog i fjol, och postkontoret inbringar sina små goda fyratusen riksdaler, och på det kunnen I nog taga er fram.»

På det stora huset på storgatan, der den goda stenläggningen finnes, och som ni således icke kan undgå att observera, sitter nu en grann tafla midt öfver dörren med inskrift: *Kongligt postkontor*, och i ett af nedra våningens fönster är för allmänhetens beqvämlighet en lucka. Inuti förstugan hänga flera taflor fulla med kar-

tor och Skråköpings posttaxa; men på kontoret sitter en gammal postskrifvare och sköter posten; herr baron och kammarherren samt postinspektoren går sällan dit, postverket roar honom icke synnerligen, lika litet som andra sysselsättningar, utom den att spela vira.

Herr baronen sitter just midt i ett parti, då man aumäler att en handtverkare vill tala vid honom; — baronen gick ut något förtretad. — «Jaså, det är ni, Lindgren, hvad vill ni? jag tar ej mot bref, gå på kontoret.» «Nej, herr baron, jag gick hit för att bedja herr baron att få låna 20 riksdaler på fjorton dagar; min gosse skulle i storskolan och skall ha en hop böcker och nya kläder, och jag får ingenting in, ty herr Trygger, som mest tar svarfvade saker utaf mig och skickar af, har inga penningar inne, sade han, utan visade mig hit.» «Jaså, Lindgren!» svarade baronen, «jag begriper för det första inte, hvad er pojke har i skolan att göra?» «Jo, herr baron, han har så lätt att läsa.» «Jag», ropade baronen något hetare, «säger att handtverkares barn böra bli handtverkare, och att det är ett sjelfsvåld att göra dem till läskarlar — dessutom begriper jag inte hur ni kan vara dum nog lemna edra varor till herr Trygger, som ju är fattig som en skåpråtta, och dessutom får jag säga er, att jag lika litet *kan* som *vill* hjelpa er med lån. Ni skall arbeta, kära Lindgren», tillade han något mildare, «och vara försigtig till hvem ni lemnar varor; så kan ni hjelpa er sjelf och behöfver ingen annan; hvar och en får arbeta och sörja för sig, så får *jag* och *ni* äfven; — adjö Lindgren!»

Baronen aflägsnade sig, men Lindgren stod ännu qvar; icke synnerligen modfälld, men om jag får uttrycka mig, som det var, något skamflat; — det är frågan, om det var å egna eller barons vägnar.

När vår hederlige svarfvare kom hem, sade han blott: «hör du Johanna, nu är baron lika stor, som han förr var; han rådde mig att arbeta och spara, som han sjelf gjort. — han måtte hafva dåligt minne — det är just att skratta åt»; men Johanna skrattade icke; hon blott suckade: «stackars Regina!» och föll sin man om halsen och sade: «nå i Guds namn, låt gossen då blifva svarfvare liksom du; jag hade väl hoppats att han en gång skulle kunna bli prest och förkunna Guds ord; men en sedlig menniska är alltid och allestädes en förkunnare och vittne af Guds rättfärdighet. — Gud låte gossen bli som du, Lindgren, och allt skall

då förbli här, som i salig fars tid.» — «Amen», sade den gamla mormodren och lade sina händer välsignande på barnets hufvud.

Men vid baronens aftonbord omtalade han Lindgrens besök, och de mogna lärdomar han gifvit honom; «stackars Johanna», sade friherrinnan, «det är likväl en beskedlig menniska den der madam Lindgren; men det är synd om henne, att hennes mans handtverk är så dåligt.» Då höjde baronen sitt glas och ropade: «en skål för ditt goda hjerta, Regina, och vår husliga sällhet.»

Den lilla genremålningen är slut och kanske litet hvar tycker att det är en «gemen genre» och utropar: «det der Skråköping måtte vara en usel håla!» Jag får likvisst upplysningsvis äran nämna, att herrskapet, om de behaga se sig litet om i verlden, på otaliga ställen få det nöjet se originalerna för mina taflor och äfven för denna, nemligen med små modifikationer af rang, namn och tideräkning; saken är nemligen den, att *vi alla äro Skråköpingsbor inför vår Herre.*

III.

TROHET INTILL DÖDEN *).

Stackars Fylax, du förstod ej bättre.

«Kom hit, söta Fylax, och lägg ditt hufvud i mitt knä, kom! kom!» ropade en gång en vacker flicka af mina slägtingar till en lurfvig pudel, som kom springande genom parken, liksom han sökte någon. «Kom, söta Fylax!» Hunden nalkades och lade sitt hufvud i flickans knä och fästade sina tankfulla blickar på hennes ansigte. Den yra flickan smekte honom och sade: «säg mig, Fylax, kommer du som förbud åt din herre? Hvar är din herre? Sök opp din herre!» Vid dessa ord sprang hunden sin väg, och snart derefter hörde man hans glada skall och ett hastigt «tyst, Fylax!» uttaladt af en manlig röst. «Jag visste ju, att Etienne ej kunde vara så långt borta», ropade flickan och sprang upp från sitt arbete åt det håll, der hon hört hundskallet. Snart framträdde hon hand i hand med en vacker yngling, glad och jollrande. «Din hund röjde dig, Etienne», sade hon skrattande och fäste sitt bruna öga på ynglingen; det brände af kärlek och glädje. «Det der, Etienne, är min kusin Adam», tillade hon och pekade på mig, då hon såg att han förlägen stannade. Ynglingen framträdde straxt till mig och sade med förbindlig ton: «det fägnar mig att göra er bekantskap; min Clothilda har ofta omtalat er för mig.» Gud vet hvad jag svarade,

---

*) På en graf på någon af Stockholms kyrkogårdar låg för många år sedan en hund vid en namnlös graf, som man antog inneslöt hans herres stoft. Detta omtalades i tidningarne; men då föll det en af våra glada, jollrande författare in att göra sig lustig öfver den trogne hunden. Det finnes nemligen menniskor som tro, att en talang är någonting i sig aktningsvärdt — kan så vara; men den bör då ej gå i tjenst hos råheten, det platta grinet. Den qvicke författaren borde kommit ihåg, att en hunds trohet är ädlare än en menniskas trolöshet.

Jag skref då denna parabel — en «Tendensnovell» — som slutade med att en hund fick segerpalmen för trohet.

men något, som liknade afund, genomilade mitt inre, då han sade: *«min* Clothilda.»

Den trogne Fylax följde tyst i sin herres spår och sökte uppfånga hvarje min och hvarje ord. Han fick snart tillfälle att visa sitt nit. «Fylax», hette det, «apporte, allé!» Fylax skyndade sig bort åt den slingrande gångstigen i parken, och Etienne sade till sin Clothilda (det ordet förargade mig innerligen), att han velat öfverraska henne på hennes födelsedag. «Du fyller i dag nitton år», fortfor han. «Gud gifve dig lycka och glädje i hela din lefnad!» — «Blott med dig», hviskade flickan och slöt sig intill den sköne ynglingen, «endast med dig, Etienne, kan jag vara lycklig.» Ynglingen slöt sin arm omkring det smärta lifvet och tryckte en kyss — på hennes panna — gissar herrskapet: nej pytt — just på hennes läppar; och det i Tituli egen närvaro? frågar ni vidare — ja, verkligen i min när- och öfvervaro. Att vara, som jag då var, några och tjugo år gammal, kusin och vän till en skön nittonårig flicka och till på köpet visst icke något känslolöst helgon, utan en af kött och blod, är en svår sak, då man är liksom beställd, blott till *vittne* af en annans lycka. Hvarje kyss, som den lycklige får, verkar på det stackars vittnet, liksom en elektrisk stöt, precist som då man vill lukta på en isolerad blomma, och en gnista knäpper till på näsan, då man väntat sig få känna blommans vällukt. Försöket kan verkställas ganska lätt, och det med blomman har jag sett flera fysiska konstmakare visa på teatern. Jag företog mig naturligtvis att betrakta trätopparne och de gungande grässtånden, för att få bort mina kyska ögon från den sköna gruppen; jag letade i alla mina fickor efter en pennknif, i full föresats att skära mitt namn i närmaste träd, för att få vända ryggen åt sällskapet, då i hast Fylax kom springande med ett stort paket i munnen. Den trogne Fylax! De älskandes tysta försäkringar slutades, ty Etienne befallde hunden lägga paketet ner för den huldas fötter; hunden gjorde efter befallning. «Bästa Clothilda», sade Etienne, «troheten frambär till dig en gåfva i dag, min trolofvade.» Flickan öppnade brådskande paketet, och en hvit, ytterst elegant merinoschal upprullades; «ack så gudomligt vacker, tack, söta Etienne», ropade flickan hoppande af glädje; «se, Adam! huru vacker schal, har du sett någon dylik?» Jag, som nu såg, att herrskapet återkommit till jorden, och som gerna ville

visa, att jag ej var förlägen eller förargad (ty jag var just begge delarne), steg fram ur min gömma, d. v. s. vände mig om och gjorde front mot de lycklige, ty jag hade blott gömt mig *framför* mig sjelf, steg närmare och började att med kännaremin bese den vackra schalen: «törnrosorna äro oändligt vackra, och dessa penseer se'n», sade jag, «och» — jag afbröts af Clothilda, som fått sin älskade i famnen och ropade: «tack, älskade Etienne, tack, tack, tack!» och lika många elektriska stötar fick jag, som skyndade att återtaga min plats vid trädet.

Bevars, tänker väl någon hedersam mamsell, till och med kanske fröken, som läser hvad som hände vid den tiden — bevars, hvad den der flickan lär varit lättsinnig att kyssa en ung karl, till och med sin fästman i främmandes närvaro, det bevisar, att hon icke visste iakttaga «qvinnans värdighet». Jag får likväl vid lugnare besinning säga, att i allt detta ej låg just något ondt; ty Clothilda och Etienne voro förlofvade, och det höll just på att lysa som bäst för dem i socknens kyrka, och hvad den främmande angår, så får jag påminna om, att jag var hennes kusin, och att det hör till kusiners företräden att vid dylika tillfällen anses liksom en annan stubbe eller sten, nemligen ett ting utan tanke och känsla; det är på min ära en hygglig funktion att vara en skön flickas kusin!

Etienne var löjtnant vid «Garrdi», som hans mor, enkefru friherrinnan Adelaïde Rosenstam, uttryckte sig. Det var en ganska hygglig ung man, med fina seder och ett intagande yttre, som, så ung han var, redan var engagerad vid «Håfve», det vill säga hofvet, och innehade kammarjunkaregrad. Ja, det gick till och med en sägen, att han hade en kammarherrenyckel i aspekt, och dessutom var han ganska förmögen. Clothilda, min kusin på mödernet, var äfven af en högättad slägt, men deremot fattig. Hennes föräldrars lilla gård, Torråsa, var väl frälse natur, hade till och med jus patronatus till stora Torråsa och Magersta församlingar, en engelsk parkanläggning, två igenväxta ruddammar och en hufvudbyggning, hvartill Nikodemus Tessin gifvit ritningen; men det var, allt detta oaktadt, en liten possession, som med möda underhöll sin egare. Min mosters man, kapten i arméen, Simon Torkensköld, var en gammal hedersman till landtjunkare, som sjelf gick omkring på sina egor och kunde vanka i kärrslåtterna hela dagen till ända

och språka med Per och Pål om väderleken och årsskörden; detta gjorde att «Kafftin på Torråsa», som han i dagligt tal kallades, var en ganska populär man och afhållen i hela orten, utom af pastorn, som i och för pastoratets ernående fått göra betydliga afslag på presträttigheterna för Torråsa patronatgods.

De unga tu, som vi lemnat ur sigte, hade emedlertid med mig i släptåg anländt till gården, der onkel Simon just nu som bäst — ty det var i qvällningen — satt på trappan med pipan i munnen och betraktade, huru korna drefvos från betet. «Anna Greta! hvad har Grilla fått i bakskanken?» ropade kaptenen, just då vi inträdde genom gårdsgrinden. — «Åh, se Etienne, god dag, Etienne. Mamma!» ropade han in åt byggningen; «mor! Etienne är här.» Gumman trädde i dörren; det var min kära moster, och en ganska hygglig menniska; man påstår till och med, att jag skall vara förbålt lik henne. — Begge välkomnade nu den käre Etienne, han, som skulle retablera, som onkel Simon sade, slägtens anseende och göra Clothilda lycklig. «Och se f-n ta mej är inte Fylle med dig», fortsatte kapten. «Du har skaffat honom halsband, och ett grannt halsband se'n, fodradt med rödt saffian; hvad är det der står på det?» — «Der står», sade Etienne, «ungefär samma inskrift, som i Katharina Jagellonicas ring.» «Kathrina Jagg...... hvad var det för en?» frågade kapten. «Kung Johan den tredjes första gemål.» — «Jaså, nu mins jag», svarade kapten, «hon var pålska, tror jag.» «Ganska riktigt, onkel», sade Etienne småleende, «hon var från Polen, och en ganska ädel och skön dam; porträttet af henne finnes på Gripsholm. Då man», fortsatte Etienne, «föreslog henne att skiljas vid sin gemål, visade hon underhandlaren sin vigselring, hvari stod skrifvet: «*Ingen utom döden.*» Detta var svar nog. På Fylles halsband står: Trogen intill döden; jag har nemligen ämnat honom åt min tillkommande hustru.» «Trogen intill döden, jaså», sade kapten och drog en lång pust ur pipan; «mamma! är maten färdig? jag är förbannadt sugen i magen.»

Vi satte oss till bords; det var en enkel landtlig måltid, med spickefläsk och stufvad potatis, smultron och mjölk och derpå plättar med krusbärssylt; de unga tu hviskade om kärlek och tro och enighet och glädje, under det att jag af onkel Simon underhölls med en kuriös och underbar historia, huru Stjerna, en hans favorithäst, hade blifvit «kotad» i länden och öfvergifven af «vettrinären»

i staden, men dock slutligen botad af Mårten i Skrällaretorpet, som rört ihop något «sattyg till smörja», hvarmed han «balsamerat» hästen, samt att samme Mårten hade en ypperlig «inksmörja», som frätte bort «inkar» så stora som knytnäfven inom några dagar: en sådan der bonddoktor, mente kaptenen, visste mycket mer än de der vettrinärerne från Stockholm, både om kreaturs- och mennisko-sjukdomar.

Efter måltiden sutto de «unga tu» ännu en stund i tysta samtal. Herre min Gud! tänkte jag vid mig sjelf, hvad kunna då de der begge hafva att pladdra och tassla om hela långa dagen. Jag kunde ej då begripa det; men sedan jag sjelf blifvit förlofvad, förstod jag det ganska väl. Nu, sedan jag varit gift ett halft dussin år, börjar det åter att blifva mig obegripligt. Onkel Simon och min tant började snart att blifva sömniga, och gubben menade att man borde taga tiden i akt och lägga sig bittida; «sömnen före midnatt är den helsosammaste» och «morgonstund har guld i mun» voro två reglor, som snart åtskiljde sällskapet.

«Etienne», sade Clothilda, «det blir som vi öfverenskommit, i vigselringen skall stå, liksom i Katharina Jagellonicas, «ingen utom döden». — Ingen utom döden kan skilja oss, sade begge, ingen utom döden; i döden din! med mera, som var af samma innehåll; se der hela samtalet mellan de älskande.

Etienne och jag blefvo inqvarterade i samma kammare. Vi hade knappast kommit dit upp och in, förr än min kusins fästman proponerade brorskål; förstås att jag bockade mig; att blifva bror med en baron, löjtnant och kammarjunkare var något ovanligt för en vice notarie i Svea höglofliga kongliga hofrätt, och som tills dato inskränkt sina förhoppningar till några kommissioner från landsorten och ljuspenningar i de åtskilliga verk, der jag var intagen.

«Nåh, kära bror», sade min nye vän, i det han klädde af sig, «du blir väl qvar öfver bröllopppet? en innerligt söt flicka, Clothilda; jag måste blifva lycklig med henne; hon är af god börd, har ett ädelt hjerta. — Fylle! mina tofflor!» — Jag svarade så godt jag kunde, vi fortsatte samtalet, och allt mer det skymnade till och allt sömnigare vi blefvo, allt mera poetisk blef min nya bror och reciterade långa stycken ur alla de skalder, som skrifvit om kärlek, det vill säga en hel hop; under dessa poetiska utgju-

telser somnade min vän; men jag hade blifvit yrvaken eller, som konsttermen lyder, uppscherrad af allt pratet.

Etienne's och mitt ur lågo tillsammans på bordet; deras pickning var haltande och ojemn; jag hade blifvit oroad, och dessa olika taktknäppningar höllo mig vaken; när man är vaken i mörker, måste man reflektera, och jag, som var halfvaken, drömde och reflekterade på en gång. De begge urens rörelse föreföll mig som tvenne menniskors hjertslag med sin ojemna haltande gång, och en idé föll mig in, som sedan ofta gjort sig påmind. Oron på tvenne ur slå så sällan lika slag, och dock var det mästarens mening att de skulle gå lika, liksom de visa på samma timme; men tvenne menniskohjertan, tvenne själar, påstår man, skola kunna gå jemnt, fastän vi veta att den store mästaren velat omvexling i alla sina skapelser, fastän intet pulsslag slår lika, ingen sommarsky grupperar sig lika och intet blad är likt det andra. Det var just ingen idé, passande såsom inledning till ett bröllop, men jag var icke heller brudgummen, och dessutom blef den alltmera oredig — den har förblifvit det alltsedan.

«Välkommen, kusin Adam», hörde jag en välbekant fruntimmersröst bakom mig, då jag några år derefter, fördjupad i embetstankar, gick gatan rätt fram i Storkyrkobrinken; jag vände mig om och kusin Clothilda stod der lifslefvande framför mig, elegant klädd och med den fryntligaste min i verlden. Jag blef verkligen något förlägen, ty sammanträffandet var så oförmodadt, och dessutom var hon ej ensam, ty en gentil ung man, som var militär — han hade nemligen moustacher, fastän svartklädd — följde min kusin. — «Det der», sade Clothilda skrattande, i det hon presenterade mig för den eleganta herrn, «det der är min kusin, notarien Adam; är det inte så, min bäste? Notarien?» «Registratorn», rättade jag. «Register...... hur var det, min gode Adam?» «Registratorn.» «Registratorn», skrattade Clothilda, «de der civila titlarne äro ganska komika; herr registratorn, till exempel, eller referendarien, eller hvad tycks om Curator ad litem, eller den lilla nätta titeln: hr tulldistriktschef-sekreterare; det är i sanning ganska romantiska titlar. Jag undrar, min goda öfverste», fortfor hon, vändande sig till sin granne, «hvad mamsell Bremer, eller fru Flygare,

eller friherrinnan Knorring skulle kunna säga, om det fölle dem in att till hufvudpersoner i någon af sina romaner låta en Curator ad litem träda fram och vara förtvifladt kär i en notariuska; det skulle blifva löjligt, om både herr Curator ad litem och notariuskan slutade med ett romantiskt sjelfmord à quatre mains. Au revoir herr kusin», sade hon till mig, nickade ett farväl och gick; «jag bor i huset № 10 Regeringsgatan.»

Jag fortsatte min väg, och åtskilliga tankar flögo genom mitt hufvud. Det är en dum sak, mitt herrskap, att reflektera, och om ni viljen följa mitt råd, så är det lugnast att låta bli. Den unga enkla flickan var borta; kusin Clothilda var en elegant dam, elegant och modern in i det innersta af sin själ, polerad och ytlig, grann och glänsande: hennes munterhet och hennes små infall voro juvelprydnaderna för hennes själ, men tårarnes perlor hade hon bortlagt, medlidandets och kärlekens tårar, som äro själens perlsmycke, hade hon tappat, och i det stället prydt den med qvickhetens facetterade rosenstenar, som ej ens *få* infattas i guld utan blott i silfver. Jag beslöt att besöka henne, och kl. 4 samma dag stod jag i tamburen hos min kusin.

«Anmäl mig hos friherrinnan», sade jag till betjenten, och straxt derefter fick jag inträda.

Min kusin satt vårdslöst tillbakalutad i en chaiselonge och läste i en bok, som hon bortlade vid mitt inträde; hennes ansigte bar stämpeln af oro, då hon sade: «jag har väntat er, bästa kusin Adam, ni skall vara min vän och rådgifvare; sätt er, kusin», fortfor hon, i det hon satte sig upprätt, «och var uppmärksam på min berättelse.» Jag satte mig, förvånad öfver denna början. «Nå väl, kusin Adam», fortfor hon, «har ni sett till min *herr man?*» «Nej», svarade jag, «jag väntade att träffa honom hemma i dag, är han ute?» «Jag vet inte», sade Clothilda, «ty han bor icke här i huset. Ack, Adam, jag har varit bra olycklig, sedan vi sist råkades på mitt bröllop — hvad ändå karlarne förändra sig, sedan de blifvit gifta. Etienne har blifvit en tyrann, en misstänksam och tråkig man. Huru ofta har han icke tvingat mig att blifva hemma från nöjen, som man *enkom tillställt för min skull.*» «Men, min Gud!» sade jag förskräckt, «är det då så illa? Etienne är ju en god och hederlig menniska . . .» «Ja, en misantrop är han, ingenting vidare», svarade min kusin, «och det är nu i mitt sinne

bestämdt, att vi måste skiljas, lagligen skiljas, förstår kusin Adam?»

«Vi hafva left åtskiljda nu i ett helt år, men min *herr man* har den godheten att hedra mig ibland med besök och förklara mig sin innerliga kärlek; det generar mig oändligt. Om han i tid hade uppfört sig, som han bort! Kusin Adam skall betänka, att jag endast var ett barn, blott nitton år, då vi gifte oss, och att jag blef på ett högst opassande sätt bemött af min man, som bort vara den oerfarnes ledare och rådgifvare; han var visst artig i början, men snart bytte kameleonten om skinn. Hvad tycks, han ville att jag sjelf skulle gifva mitt barn di, fastän läkarn sade, att jag aldrig skulle stå ut dermed, och jag var tvungen dertill — deraf har jag nu min förstörda helsa och mitt försämrade utseende.» «Kusin», inföll jag, «har nu ett mera blomstrande utseende än någonsin.» «Ni smickrar, kusin», sade Clothilda småleende; «men så är det likväl icke; spegeln derborta och mina vänner säga mig, att jag förlorat mig mycket. Nog emedlertid derom, jag vill ej förskräcka er med alla scenerna i vårt hus; min man behagade emellanåt blifva sorgsen och förtviflad; då jag icke i allt kunde rätta mig efter hans nycker, då kunde han gå hela natten fram och åter i sitt rum, midt öfver min sängkammare, så att jag icke fick sofva, och fägnade mig om morgonen med röda ögon, — ni kan ej neka att det är ljuft att hafva en man, som gråter som en gammal gumma. Efter den stunden föraktade jag honom och det gör jag, så länge jag lefver. Ni är jurist och måste ställa om saken med min man så, att han tar på sig skulden, så att jag kan söka skiljsmässa; ty jag är bestämd: vi måste skiljas.» Det var en högst obehaglig kommission; men hvad skulle jag göra? jag var likväl den mest passande personen, och som lättast kunde, utan att såra, framställa förslaget. Det är så der roligt nog att vara kusin — eller hvad tycks?

Jag gick till Etienne; när jag kom i yttre rummet, hörde jag innanför någon, som spelade fortepiano, det var icke någon komposition, utan en själ i toner, och dessa toner voro bruset af dess vågor, der de slogo mot lifvets hinder. Jag har aldrig hört något dylikt, och jag stannade, betagen af en egen känsla af vördnad; jag kände på mig att dessa brutna ackorder, dessa klagande öfvergångar, voro uppenbarelser från andeverlden, i hvilken mennisko-

själen lefver, då hon befriar sig. Tonerna mattades, ackorderna sammansmälte småningom, det blef en slags ordnad sats, full af klagan; det var ett uttryck af själens sammansmältande med materien, ty det rent andliga klagar aldrig och sammanbinder icke hvarken toner eller tankar, det är materien som tänker, då själen lifvar den; men anden tänker icke, utan blott vet och känner. Musiken hade tystnat och jag inträdde. Jag såg en lång man sitta nedlutad med ansigtet i händerna framför fortepianot; han reste sig hastigt, då jag inträdde; några tårar sutto darrande i ögonvrårna, han söndertryckte dem våldsamt med fingret och gick emot mig. «Är det du, Adam», sade Etienne och fattade min hand, «du vet ju allt, icke sannt? du vet ju allt?» Jag förskräcktes för Etiennes utseende, han var ej mer den lefnadsfriske ynglingen, jag sist såg, hans panna hade blifvit högre, ty det tunna håret skylde den icke; hans ögon lågo djupt begrafna i sina hålor, och hans vissnade hand var brännhet och darrande. «Kommer du från Clothilda? min *hustru?*» «Ja.» «Hvad säger hon, fann du ännu någon gnista af kärlek till mig i hennes hjerta?» Jag gjorde en nekande åtbörd. «Hvad vill hon, hvad vill hon?» ropade han; «jag har uppoffrat allt, förmögenhet, ära och heder för hennes skull — och, Adam, oaktadt alla hennes fel, älskar jag henne ursinnigt, icke för hvad hon är, men för det hon varit en god, oskuldsfull själ, och hon är mitt barns mor. — Ack, Adam! försona oss. Gå till henne och säg henne, att jag älskar henne, att jag gråter, gråter blod för hennes skull; hon skall finna medlidande med mig, som fordom — tror du det?»

Jag fann mig föranlåten att förstöra hans sista hopp; hela Clothildas ställning, uttrycket af hennes röst, glansen i hennes ögon, allt sade mig mera än hennes ord, att hennes vilja var oåterkallelig. Jag utförde mitt uppdrag så skonande som möjligt.

Under min sorgliga berättelse satt Etienne stum, och när jag slutat, sammanknäppte han mekaniskt sina händer och kastade en lång, frågande blick mot himlen: «finnes då», sade han vid sig sjelf, «ingen kärlek, ingen trohet på jorden, utan blott deruppe hos dig, Herre?» I detta ögonblick kom Fylax fram från sitt gömställe, reste sig sakta upp mot sin herre och slickade ångestsvetten från hans panna, och den olycklige vaknade: «ack jo», sade han, sorgligt småleende, «jag gjorde orätt: du Fylax, du åtminstone,

jag glömde dig, trogna varelse. Och det är», fortsatte han och vände sig till mig, «Clothildas vilja att vi skola skiljas? Hon vill söka skiljsmässa, och jag skall påtaga mig skulden? Men jag gör det icke; ty det vore en hädelse mot Gud att genom en lögn bryta det förbund, han välsignat, en så bitter lögn, som denna skulle vara, nej, det är omöjligt. Du ser», fortfor han något lugnare, «att skiljsmässan icke är långt borta, jag känner på mig, att det snart är slut, att grafven snart skall hafva utfärdat *sitt* skiljobref, och troligen den rättvise domaren deruppe äfven *sitt* för evigt; huru hon handlat, hemställer jag under Guds dom, huru jag handlat, kommer Han snart att dömma; emedlertid ingår jag, under intet vilkor, på hennes förslag.» — «Men», sade jag, «kom ihåg, Etienne, att äfven du blef fri, att du kunde göra ett nytt och lyckligare val, och då?» — — «Ha ha ha», skrattade han bittert, «du förespeglar mig kärlekens lycka, nå väl, jag vill kasta mig i den eviga kärlekens armar, är du då nöjd?» «Du är förtviflad», invände jag, «och ser allt från den mörka sidan.» «Ack nej», svarade han och smålog; «vet du, det är ej utan skäl, som man begrafver de döda med ansigtet åt öster; vi vandra, under hela vår lefnad, i denna riktning. Då vi äro barn, hafva vi midt emot oss den uppgående solen, morgonrodnaden och den glänsande skifvan blända oss, men vi se ingen skugga; den faller nemligen *bakom* oss; i ynglingaåren faller solen rätt ned på vårt hufvud, skuggan finnes, men hon är så kort, så obetydlig, och ljust är allt vid middagsstunden; men ålderdomen kommer och solen sjunker i vester, då se vi skuggan af oss sjelfva falla långt *framom* oss, det är samma skugga, som hela lifvet igenom följt oss, men hon ligger nu tydlig framför våra blickar; — men der fjerran glänsa berg och skyar i aftonrodnans återglans; vi skynda framåt, för att hinna förbi vår egen skugga; der hon försvinner — är grafven; hon sammansmälter med dess mörker och vi nedstiga. Så är det med oss, och det beror på händelsen, om vi hinna längre eller kortare på vägen, innan vi falla; jag ser redan den långa skuggan och äfven det svalg, der hon skall försvinna; nå väl, hälsa Clothilda, att i ringen står: «ingen utom döden», och att åtminstone *jag* håller mitt löfte.»

«Hvem är den der damen?» frågade en ung man, beväpnad med en dubbelkikare, en annan, som hade en lorgnett inklämd mellan näsan och ögat; de begge talande stodo just framför mig på amfiteatern under mellanakten. «Hvilken?» frågade den ene. «Den der med guldaxena i cheveluren?» «Nej, den der vackra menniskan, med ett briljantsmycke, till venster.» «Jaså, det är friherrinnan Rosenstam.» «Aha!» sade den andre, «är det hennes adoratör, som står bakom?» «Riktigt gissadt», sade den förre. Jag kastade ovilkorligen en blick på logen, Clothilda satt der, i hela glansen af sina förföriska behag, och den unga herrn, i hvars sällskap jag mött henne på gatan, stod bakom; hennes ögon glänste af eld och qvickhet. «Se der står hennes man», återtog den ene herrn och pekade långt ner på parterren, «den der i svarta bonjouren, den der skalliga, bleka anden; man kan i sanning ej undra öfver att hon ej längre kunde hålla ut med honom; han ser rasande tråkig ut.» «Men det skall vara en bottenärlig och bra karl», sade den med lorgnetten, «en poetisk och känslig själ, han har till och med skrifvit åtskilligt, som blifvit gouteradt.» «Åh ja, men damerna äro ej nöjda med månskensfurstar eller trånande celadoner, hon ser mig icke just så romanesk ut.»

Jag såg nu äfven den stackars Etienne, som stod der med sin mörka blick oaflåtligen fästad på en punkt i salen, åt en annan sida än hans hustru satt; han fästade med vilja ögat åt ett annat håll, och blott då och då såg man huru det irrade bort till henne, för att straxt återstudsa. Stackars Etienne, tänkte jag, du, som fordom utgjorde societetens prydnad och glädje, är glömd och förskjuten, hela verlden ler åt ditt lidande, och dock lider du endast derföre, att du älskat henne för mycket. . . . . . Det är få män, som lida derföre, att de älska sina hustrur för litet.

«Se nu, huru den stackars mannen tränger sig ut genom folkmängden, är han sjuk, eller hvad går åt honom?» sade herrn med dubbelkikaren. «Han har troligen funnit sig mindre road att se sin hustru ansigte mot ansigte», svarade den andre.

Etienne trängde sig också verkligen ut ur huset, och jag blef orolig för honom, då jag i hast uppfångade en af hans kringirrande, förvildade blickar. Hvad ämnar han? tänkte jag, och tyckte att min plats brände under mig; ridån gick upp, men jag hörde ej hvad som sades, jag endast tänkte på Etienne; slutligen blef denna

känsla mig odräglig, jag steg upp midt under akten och gick, följd af ett allmänt mumlande: «den der blef visst sjuk, här är också odrägligt varmt», m. m. Utkommen på Gustaf Adolfs torg, kände jag vinden susa kall och bitande öfver min varma panna; jag stannade och tänkte: hvad skulle jag då egentligen här? Det finnes likväl ögonblick i lifvet, då man handlar instinktmässigt, och detta ögonblick för mig var just nu inne. I stället att gå hemåt öfver Norrbro, gick jag åt Nybrohamnen, utan att veta hvarföre; aftonen var kall och mulen, och gatorna mörka, som de merendels äro i vår goda hufvudstad. Jag hade knappt passerat Nybron, förr än min uppmärksamhet väcktes af ett skarpt hundskall, det var liksom ett sådant djur i korta ljud hade begärt menniskohjelp, och ovilkorligt, liksom dragen af en osynlig hand, ilade jag dit. Då jag framkom, såg jag vid det dunkla skenet, som spridde sig från närmaste lanterna, en hund, dels simma utmed en båt, dels stående i båten, försöka att draga någonting tungt ur vattnet; hunden gnisslade af oro, och emellanåt lät han höra några korta skall, blandade med tjutningar; jag skyndade i båten och grep i mörkret efter det föremål, hvarmed hunden sysselsatte sig. Jag fick tag i ett rockskört och ansträngde nu alla mina krafter att lyfta den förolyckade upp ur vattnet. Knappt hade jag lyckats, förr än hunden började slicka hans ansigte och händer, och jag lät det trogna djuret vara väktare, till dess jag hunnit hemta folk för att bära den olycklige in i närmaste hus.

Sedan han blifvit inburen, igenkände jag, då ljusskenet föll på hans bleka ansigte, min olycklige vän. En tunn blodfragga skummade kring hans mun, men han rörde något på sig, och inom kort slog han upp ögon; han kunde icke tala, men såg på mig och tryckte min hand till ett tecken att han igenkände mig. Jag fogade anstalt om att han blef hemburen, och den trogne Fylax sprang glad och viskande med svansen framför bårsängen.

Först efter flere dagar var Etienne så återställd, att han kunde tala, och han berättade då, att han gått på spektaklet för att ännu en gång få se Clothilda; «jag ville», sade han, «se, om hos henne ännu fanns en gnista kärlek för mig; men det var ej så; hon tycktes till och med begabba mig; hon såg djerft och småleende på mig, och hviskade något till den der öfversten, hvarefter han riktade sin teaterkikare på mig, och begge, satiriskt småskrat-

tande, gjorde sina anmärkningar öfver mitt förstörda utseende; detta blef mig för bittert; det var ett helvete, som tände sina lågor i själen, och den onde anden, afgrundens Salamander, slingrade sig omkring hjertat och sammantryckte det; jag behöfde luft och jag rusade ut, och sedan jag kommit ut, behöfde jag dö — och derföre . . . min Fylax», tillade han, «hindrade mig att komma som en sjelfmördare inför Guds dom; tack, Fylax!» hviskade han, och ett par tårar glänste i hans ögon. Det trogna djuret stod der och betraktade sin herre med kloka blickar, uppmärksamt, som om han varit hans läkare, och kärleksfullt, som en öm vän; det var instinkt, det var trohet utan prål, utan ord och utan anspråk.

Etienne var räddad för ögonblicket; men allt påskyndade hans slut, han uppgjorde sina affärer och låg sedan småleende och lugn, väntande sin sista stund.

Under dessa dagar gick jag till Clothilda och berättade hela händelsen, och att Etienne snart skulle återgifva henne friheten; hon bleknade något, men efter några ögonblicks tystnad, sade hon: «tror kusin, att han dör snart?» Jag kunde jaka till frågan. «Jag måste fara dit», sade hon och ringde. «Jag far dit till honom; det går inte an eljest», fortfor hon, då hon såg mig göra en afböjande åtbörd; «man måste så mycket man kan bibehålla skenet; det skulle uttydas illa, om jag ej vore närvarande vid min mans dödsbädd; man skulle anse mig vara skulden till hela misshälligheten.» Jag föreställde henne, att det skulle plåga den döende att återse henne; hon hörde mig icke, utan for.

Jag skyndade efter, och han fram kort efter henne; hon satt ännu väntande i förmaket; slutligen kom betjenten ut ur sjukrummet och lemnade Clothilda en lapp, hvarpå med darrande stil stod skrifvet ett enda ord, nemligen: «försent.» Ett drag af otålighet flög öfver friherrinnans ansigte, och hon bad mig tala vid den sjuke; «jag skall, jag måste se honom», hviskade hon till mig; «tänk sjelf efter, hvad folket skulle säga, om jag icke är hos honom under hans sista kamp.» Jag gick in till den sjuke: hans ansigte var liksom förklaradt, jag såg att han uppgjort sin räkning med denna verlden, att alla passioner, alla jordiska känslor försvunnit, och att hans själ fått jemnvigt och snart skulle öfvergifva sin bräckliga hydda; jag ville icke återväcka dessa känslor, som redan voro slocknade, och nämnde ej ett ord om Clothilda. Den

sjuke bröt tystnaden, i det han sade: «Clothilda har varit här, kanske hon ångrar sig; men du kan säga, att jag förlåter henne allt, hvad hon brutit, blott hon väl vårdar och moderligt älskar vår lilla flicka; hvarken jag eller hon rådde för, att den ena älskade för mycket och den andra för litet, att den ena öfverflödade af känsla och den andra var kall; jag har aldrig sett det så klart, som nu. Jag har», fortfor han, «få vänner; men en ligger derborta, min Fylax, honom skall du draga försorg om, lofva mig det.» Mot aftonen slumrade han in, Fylax satt uppmärksam vid hufvudgärden och jag läste vid lampan; då såg jag i halfdunklet, som den framför sängen stående skärmen förorsakade, Fylax emellanåt resa sig upp på två ben och sleka sin herres panna och händer; han hade gjort detta ofta förr och jag fästade ingen uppmärksamhet dervid; men på en gång blef han oroligare och skrapade sakta på täcket, lade hufvudet liksom lyssnande ned på hufvudkudden och utstötte plötsligt ett dämpadt tjut samt skyndade fram till mig och skällde, liksom jag förut hört honom den olyckliga aftonen; jag skyndade fram till den sjuke; Fylax fortfor att tjuta och med sina blickar bedja om hjelp; men hans herre hade slutat och ingen jordisk röst kunde återkalla honom. Så länge ännu lifsvärman qvarblef, fortfor Fylax med sitt tjut och sina försök att väcka den afsomnade; men sedan dödens kyla inställt sig och allt var stelt och kallt, lade sig det trogna djuret vid sängfötterna och vakade vid dödslägret.

Tre år derefter var det supé hos öfverste K., Clothildas andra man. Det gick glädtigt och lustigt till, oaktadt det var sjukt i huset: men det var ingen annan, än lilla Mina, Etiennes enda efterlemnade barn, som var sjukt, och hon var i en annan del af byggnaden. Clothilda sade, att lilla Mina alltid varit sjuklig och att hon aldrig hoppats på det barnet, och dermed var den saken afgjord. Jag var äfven på bjudningen, huru svårt jag än hade att förlåta Clothilda hennes uppförande. Knappt hade nemligen sorgåret tagit slut, förrän hon gifte sig med öfverste K., hennes synnerliga vän under mannens lifstid.

Några dagar efter detta kalas afled lilla Mina, i armarna på sin piga. Clothilda satt just då och fällde tårar öfver en pjes på operan, under det hennes barn drog sina sista dödsrosslingar.

På begrafningen efter den lilla engeln iakttog Clothilda hvad man plägar kalla «en anständig sorg»; hon tryckte då och då sin stickade näsduk till ögonen för att gråta, men inga tårar syntes just till; ty det låg i hennes karakter att «sörja med förnuft». «Det var väl», hviskade hon till mig, «att ej Etienne lefver nu; han skulle blifvit alldeles förtviflad; han tog allting så öfverdrifvet.» Så snart de få sorgedagarne voro förbi, lades sorgen bort med klädningen, och allt det gamla, hennes ungdoms glädje och hennes försvunna sorger voro glömda.

Flera år efter dessa händelser satt man en afton, i en förtrolig aftoncirkel, hos öfversten, och bland förflutna bilder, som frammanades, var äfven bilden af Etienne och lilla Mina. «Det var», sade friherrinnan, «väl att Gud tog det lilla stackars barnet till sig; ty det hade i sitt lynne mycket, som liknade salig Etienne; det var födt för att blifva olyckligt sjelft och göra andra sorg; det var så lättrört och lättretligt för hvarje motgång, så att äfven den minsta sorg här i lifvet skulle rubbat dess förstånd. Nå, à propos, kusin Adam», fortfor hon, vändande sig till mig, «är det sannt, som folket pratar, att Fylax ännu går, en gång om dagen, till Etiennes graf och tjuter och krafsar under stenen?» «Ja, det är sanning», svarade jag, något flat öfver att Clothilda ville väcka en sådan fråga. «Den trogne Fylax besöker ofta Etiennes graf och sitter der, liksom försänkt i djupa tankar, krafsar i jorden och smågnäller.» «Jaså», sade min kusin, «det är således icke endast prat; det är ändå *löjligt nog* att se, huru de osjäliga djuren liksom täfla med menniskan i känslofullhet; hvad tänker ni, herr hofpredikant, derom; måntro de verkligen hafva känslor och tankar liksom en menniska?» Den tilltalade, en liten mager ung man, med ett stereotypiskt falskt leende på sitt ansigte, svarade, «att hundens trohet var endast en blind instinkt, och att ett djur ändå alltid förblef utan reflektionsförmåga och handlade blott till följe af en inre, omotiverad naturdrift.» «Emedlertid är det ändå ganska vackert», sade friherrinnan, «stackars Fylax, han förstår icke bättre, och han gör så godt han förstår. Kusin underhåller ju hunden, han nämndes ju i en punkt af den stackars Etiennes testamente? Det var besynnerligt nog. Stackars Etienne!» «Fru friherrinnan», sade hofpredikanten smidigt, «minnes, att "grafven allt förliker"; ert ömma hjerta kan ej utan vemod tänka tillbaka på flydda tider;

det är damernas olycka, liksom vår lycka, att de ega ett vekt, förlåtande hjerta.»

En månad efter detta samtal saknade jag Fylax, jag sökte honom på kyrkogården vid Etiennes graf, och der fann jag honom, nedkrupen under stenen, och döende; jag lockade på honom, och hans slocknande öga blickade tacksamt på mig, han hviftade med svansen och gnällde sakta; då närmade jag mig till honom för att få honom fram; men han kröp tillsammans och djupare ned i sin håla, jag hörde några starkare andedrag, sedan var allt tyst. Fylax var död; men jag läste inskriften på hans halsband, och ännu stod der qvar: *trogen intill döden*. Stackars Fylax! du förstod ej bättre.

IV.

EN LUSTRESA.

I morgon skola vi, om det roar bror, gå ut till sjöängen.

«Söta, goda pappa! låt oss resa på landet! lilla goda pappa! låt oss helsa på vid Ruttnehof!» — «Kära Adam, låt oss resa ut på landet och roa oss litet!» se der, hvad jag flere dagar fått höra af mina barn och min hustru; men herrskapet vet, så väl som jag, huru svårt det har sig för en gammal stadsbo att «reda sig ut», huru många betänkligheter, svårigheter och besvär, som en sådan resa «med familj» har med sig. Vår berlinare har i flera år stått obegagnad i vagnslidret. Jag såg på honom för några dagar sedan; det är gifvet, att suffletten måste svärtas upp och smörjas, vagnen måste till sadelmakaren, och ena fjedern lagas, ena svanhalsen ser mig icke riktigt säker ut, han måste till smeden; några rutor äro borta ur fönstret, han måste till glasmästaren; och dessutom har lackeringen fått flera betänkliga refvor, han måste till målaren. Med ett ord, vår berlinare skulle, innan han blef brukbar och presentabel, promenera genom hela handtverkssocieteten, och, om herrskapet önskar veta, hvad det vill säga att ha med samtlige embeten att beställa, att få trassel och förargelse af en hop mästare i åtskilliga konster och handtverk, så kan jag icke föreslå något bättre, än att låta laga en gammal vagn. Man kan derigenom få ämne till en hel bok om «handtverk och näringar». Jag kan icke neka, att jag sjelf, lika mycket som hustru och barn, längtade från staden. Det är tråkigt i städerna sommartiden, serdeles i städer, der en dugtig fiskal finnes, som i vår. Han tål platt intet grönt på gatan. Den moderliga naturen arbetar hvarje år för att pryda våra rännstenar med en frisk grönska; men hon måste duka under för fiskalen, som utan skoning låter mörda de späda plantorna, för att, som det heter, hålla staden snygg. Ja, i sanning, äfven jag längtade från stadens qvalm; men vagnen! och

dertill kom, att barometern en längre tid bortåt stått på «obeständigt». — Vi kunna händelsevis få regn och fult väder under vår resa, och således göra oss besvär för intet. Emedlertid blef jag öfvertalad, och per varios casus, per tot discrimina rerum, stod ändtligen vagnen förspänd framför dörren; jag hade packat ner mina saker, allt var färdigt.

«Hvar, i Jesu namn!» hörde jag vår piga säga, «skall jag få rum med den här stora asken?» Jag tittade ut och fick se en ofantlig så kallad hattask, som, i sällskap med en hel hop mindre askar och knyten, tog sig ut såsom en fet prost i sällskap med en mängd s. m. adjunkter. — Jag förskräcktes och gick ned till min hustru. «Min bästa vän», sade jag, «skall den der förskräckliga asken med?» — «Ja visst», svarade hon, «han måste stå så, att han icke klämmes eller blir våt.» — «Det vill säga», återtog jag, «att han skall stå inuti suffletten.» — «Ja visst, kära Adam.» — «Men hvar skola vi göra af barnpigan och alla barnen?» — «De sitta ju på baksitsen och tränga ihop sig så godt de kunna.» — «Men, kära du», fortfor jag, «asken är ju så stor, att vi icke kunna hafva honom emellan oss, han upptar ju halfva sätet.» — «Ja visst gör han det», sade min goda hustru, «och du kan ju åka på kuskbocken och köra.» — Det var en alldeles ny idé af min lilla hustru, att vilja hafva mig att köra, som icke på tjugu år haft töm eller piska i hand; men hvad var att göra? hattasken måste med, sade min gumma, och jag måste åka på kuskbocken; hade jag kunnat ana detta, hade jag visst icke redt mig till resan.

Ändtligen voro vi färdige, och det var äfven på hög tid, innan alla dessa askar och knyten, kappor och lilla pallen m. m. blifvit instufvade, barnen bekappade och öfverhängda med flor, lilla resrispen intagen, och min hustru, efter många varningar och anvisningar, lemnat sina nyckelknippor till en gammal grannfru, som prompt skulle traktera henne och barnen med kaffe, som man förut måste mala, och hvilken välmening kostade mig en timmas väntpenningar. Innan allt detta var öfverstökadt, såg jag stadens hållkarl, en lång, försmädlig krabat, stiga in och fråga, om vi ej ännu vore färdiga, emedan hästarne icke finge stå der längre och vänta. Jag betalade väntpenningar och suckade, måste dertill lägga en liten «erkänsla» till hållkarlen för hans höflighet, fastän Gud skall veta, att den var så der lagom.

Ändtligen var då hela familjen samlad, nemligen jag, min hustru, tre barn och barnpiga, och trädde ut för att sätta oss i ekipaget, då en ny olycka hände oss. Den allsmäktige hållkarlen hade gått, sedan han helt amikalt tillsagt skjutsgossen, att «inte sticka till och taga mer än tre personer på vagnen», och denne nekade således att taga barnen med. Det blef en lång parlamentering och mycket bråk; det var nemligen traktörens egna hästar, och hållkarlen hade sagt m. m. och lofvat vår lifkusk «smörj», om han «stack till.» — En i sanning vacker belägenhet! barnen greto, jag var förargad och min hustru lofvade att anklaga pojken hos borgmästaren; intet af allt detta hjelpte. Slutligen måste nervus rerum fram, och efter många betänkligheter åtog sig lifkusken att «sticka till» och taga sex personer på vagnen samt emottaga den lofvade «smörjen». «Se så, i Herrans namn», sade jag, då jag väl hade äntrat mig upp på kusksätet, der jag hade att akta en butelj kaffegrädde, som min omtänksamma hustru medtagit, och som icke kunde finna någon annan plats, än bakom mig på kuskbocken. «Kära Adam, se efter att korken sitter riktigt i, det var en så dålig kork jag hade», sade min hustru. «Se så, kör, min gosse», sade jag, öfverlemnande mig på nåd och onåd åt hans skicklighet. Det bar af, den ene hästen galopperade och den andre lunkade, alldeles på ryska modet, och vagnen tog grufliga stötar i rännstenarna; fotstegen skramlade, alla stadens gummor stucko ut näsorna och betraktade oss; men till all lycka är vår stad af den beskaffenheten, att man snart kommer utom tullen. «Nah, pålle, proh, pålle, din stackare», sade skjutsgossen och höll in den ene hästen; «det är en unghäst», tillade han till mig, «och han är inte van att gå i par; men blacka der är en latracka; om herrn ville», tillade han, «ta piskan och dalja om henne litet.» Åter ett behagligt göromål; jag, som hade rest endast i akt och mening att njuta af landet, måste nu sitta der och slå, ty blacka var ideligen trögkörd, och hennes «öfvertygelse» om piskans menliga inverkan mognade mycket långsamt; jag tröttnade och höll opp med den ovana sysselsättningen. Men detta blef mig icke länge förunnadt; ett: «gif henne en släng, herre, hon tål hvad hon får; se, pålle är redan hvitlöddrig; det är en hundturk till vagn att vara tung», o. s. v., satte min arm i förnyad rörelse. Ack, min Gud! hvad hade min son på galejan att göra? Det var just i middagshugget; solen

brände och dammet omsvepte oss i en tät molnskog, som ännu mer ökade sig, då vi mötte långa rader med forbönder, hvilka tågade mot staden. Öfverallt mötte grindar, der vi måste hålla, och der jag var tvungen att köra; jag hade olyckligtvis tvenne olika partier att styra. Blacka hörde nemligen till det stationära, men pålle till muvemangspartiet, och jag, liksom andra styrande herrar, vågade icke köra på blacka, utan försökte deremot att hålla in pålle, så mycket jag förmådde, hvarigenom åter hände, att begge kreaturen började gnabbas och bitas midt i grinden, så att vi öfverallt höllo på att köra fast. Högheten har också sina besvärligheter, tänkte jag och torkade svetten ur pannan och tackade Gud, att jag icke var Ludvig Philip i Frankrike, som åtminstone har ett helt spann af sådana der partier att köra med en töm. Detta var dock ej nog. Öfverallt mötte oss hästar, som gingo fria på betet och med sina krumsprång synnerligen oroade unghästen, som genom flitiga gnäggningar tillkännagaf sina sympatier för friheten. En vilsefarande kalf — ungdomen förirrar sig lätt — följde oss likväl allralängst; han guppade outtröttlig framför hästarne och höll många gånger på att blifva öfverkörd, till vår synnerliga förskräckelse, ända till dess en grind satte en gräns för hans löparebefattning.

På detta sätt fortsatte vi vår resa, till dess dagen hade en ända, och vi fingo plats på en gästgifvaregård, der vi inqvarterades i ett stekvarmt rum, befolkadt af flugor och mygg. Det är något landtligt uti att höra myggens musik; den höll mig vaken hela natten, der jag låg och funderade på ställningar och förhållanden.

Efter åtskilliga små ledsamheter, hvilka icke behöfva specificeras, framkommo vi till Ruttnehof kl. omkring 3 andra eftermiddagen. Ruttnehofs egendom är en gammal envånings träbyggnad, med dubbel afsats på taket, och en fönsterrad med små rutor, som sitta på utkik deruppe mellan afsatserna; det är ett gammalt herresäte, utan alla torn, hvalfbågar och vindbryggor, som i romanen pläga tillhöra adliga borgar; men sjelfva byggnadssättet är antikt, liksom rödstrykningen, hvilken af ålder antagit en stark dragning i brunt. En väldig hundkoja på ena sidan af gårdsgrinden beboddes af en svartraggig hund, hvars hesa gläfsande helsade oss välkomne. Vi körde fram för stora trappan, och sågo i fönster

och bakom fönstergardiner en mängd qvinnogestalter, som tittade fram och gömde sig. De hvita jalusierna i ett af fönstren voro synnerligen i häftig rörelse, och mer än ett ansigte skymtade fram och försvann. Äfven hörde vi ett häftigt springande och slående i dörrarne, ända till dess gamle ryttmästaren Bengt Bogislaus Ruttenstubbe trädde i dörren och välkomnade oss. Gubben hade bestämdt blifvit väckt ur sin middagslur, och stod der nu, klädd i en hemväfd, af mellanblått och rödt skiftande, linnerock, svart klädesväst och grå byxor, yrvaken och förlägen, hvad han egentligen skulle säga åt sitt främmande. «Välkommen, bror Adam, välkommen, kusin Ulla, och se småpläcket, välkomna allihopa! Anders Petter!» ropade han med stentorsstämma, «kom hit och hjelp in sakerna; var så goda, kusin och bror, stig på, krusa inte, alla krus ä sönder här i huset — se så — folk först och se'n de som bättre ä.» Gubben förde oss direkte in i det så kallade förmaket, ett temligen stort rum, med en soffa på långväggen och en liten spegel med krusig ebenholtzram hängande i ena vrån. «Var god sitt ner, kusin Ulla, jag skall gå och se efter, hvar mor håller hus.» Nu gick gubben, och vi fingo rikelig tid att se oss omkring i rummet. Ett stort slagbord stod framför ena fönstret, lastadt med en mängd blomkrukor, hvilka till största delen buro myrtenträd, de voro sju till antalet, dels uppväxta och dammiga på bladen, dels ännu späda, stående under spruckna och hoplappade glas. Väggen pryddes af flera taflor i svartkrita; Gud skall veta att de icke voro mästerstycken; men pretentionerna fingo rätta sig derefter: de voro frukter af barnens flit; ty der lästes flera olika namn på dem, tillika med datum, då konstverket blifvit fulländadt. Tvenne större historiska kompositioner fästade mest min uppmärksamhet, nemligen: en tafla, föreställande en skog, der flere granar stodo tillhopa i en klump; på en stubbe satt en konung med krona på hufvudet, och på knä framför honom låg en man, klädd i harnesk, inunder stod prentadt: år 1565; jag kunde således förstå att det skulle föreställa konung Erik XIV, som med Guds nåde regerade då för tiden. Den andra taflan föreställde en karl, som bar en björn till en person, klädd i kunglig mantel och krona, således åter en kunglig person. Under den taflan stod: år 1721. Taflan skulle således föreställa kung Fredrik, som då för tiden regerade och sköt björnar. Just under denna mönstring hörde vi det knarra

i dörren, och en liten torr gumma, af några och sextio års ålder, prydligt klädd i svart sidenklädning med kortärmar och en vidlyftig krusad negligé med violetta band, steg fram till oss. Det var tant Ruttenstubbe sjelf, född Spruckensköld. Jag hade aldrig förut sett henne, utan blott gamle ryttmästaren, som alltid kom in till staden under höstmarknaden. Tant Ruttenstubbe var min hustrus halftant på mödernet, och helsade på lilla Ulla — så som hon kallade min hustru — hvilken böjde sig ner och kysste gummans med halfhandskar betäckta hand. «Välkommen, lilla Ulla, välkommen, herr kusin», tillade hon, då jag steg fram och kysste henne på handen, «och mig», fortfor hon, «skall kusin väl kalla för tant; se, så stora barn lilla Ulla har sig, det skall bli roligt för lilla Eva, min son kaptenens dotter, att få leka med små kusinerna!» Gubben Ruttenstubbe kom in; han var nyrakad, hade fått sig en ny hvit halsduk och en grön klädesbonjour på sig och satte sig ner att språka med mig om väderleken och politiken; tvenne lika osäkra som vanliga talämnen. Han visste visserligen intet nytt, ty han var den åttonde intressenten å ett nummer af Allehanda och fick icke se tidningarne förrän de voro en månad eller sex veckor gamla, då hela bundten kom på en gång och genomlästes med annonser och allt; men det han kände, det visste han grundligen, och kunde upprepa ordalagen ur alldeles likgiltiga artiklar. Vårt samtal blef dock snart afbrutet genom en lång, bleklagd, något gammal flickas inträde. «Det är vår dotter Elsa Katrina», sade hennes nåd, och en ömsesidig bugning och nigning uppstod. Elsa Katrina var grann och putsad. Den ljusröda florsschaletten, som sammanhölls af en liten guldring, tog sig dock icke rätt väl ut på den magra halsen. «Få vi kaffe snart, Elsa Katrina», fortfor hennes nåd, «det är fasligt hvad de pigorna äro långsamma utaf sig.» Elsa Katrina försvann. Knappt hade likväl gubben återknutit tråden af sin politiska diskurs, förrän en fröken stod der igen vid dörren. Jag tog för afgjordt att det var kusin Elsa Katrina, fastän hon neg, och steg icke opp. Men hennes nåd underrättade oss nu, att detta var en annan dotter, nemligen fröken Sara Märta, och åter helsades på den nya kusinen, som hade lika litet att säga, som systern, och försvann i ett sidorum.

«Som jag sade», fortsatte farbror Ruttenstubbe sin diskurs, «som jag sade, måtte den der Mehemed Ali vara en stor krabat,

som så der sonika tog den turkiska flottan och behöll henne.» — «Förlåt mig, farbror»», invände jag, «den är nu mera återställd, och fred mellan Porten och Mehemed Ali.» — «Jaså, den posten har jag inte ännu sett», sade gubben. — Nu inträdde åter ett fruntimmer. — «Det är vår dotter Juliana», presenterade gumman. — «Det är vår äldsta flicka», sade gubben, och ingenting motsade detta yttrande. Kusin Juliana var en liten mager och mycket pretentlig person, som steg fram och neg, alldeles som hon nyss kommit ur pensionen, och med en viss tillförsigt började samtala med min hustru om det infama dammet och den nyare litteraturen; af begge tycktes hon emedlertid hafva varit lika litet besvärad; men det, som mest fästade hennes uppmärksamhet, var kusin Ullas klädsel. «Jaså, man nyttjar sådana ärmar nu igen», sade hon, «och snibb på lifvet; hvad tycker mamma, svägerskan sade, att snibbar äro aflagda.» — Vårt samtal om Egypten blef tvärt afbrutet af den pratsamma kusinen, och snart inträdde åter en annan. Det var en trind och fet samt starkt karmosinfärgad tärna, fröken Brittchen, som tant kallade henne. Äfven hon var mycket grann, och håret glänste af pomada. Hon tog oss alla i hand. Det har alltid varit min svaga sida att taga flickor i hand, och denna såg åtminstone frisk ut; stackars flicka, så nytvättade händerna voro och dock tecknade af dessa sprickor i huden, som, till trots af all tvättning, utvisa köksarbete. — «Det är min favorit», sade gubben sakta till mig. — Äfven hon stannade qvar, och det var ändå väl, ty snart började alla dessa fröknar att blifva hopblandade för mig. — Fem fröknar, det är ju respektabelt, mitt herrskap!

Kaffet kom snart efter de fem fröknarne. Med undantag af kusin Juliana och kusin Brittchen, som nyligen hemkommit från gamla fru Knoots pension i R. och ansågo sig hafva, hvad de kallade: *savoir vivre,* och således togo del i konversationen, satte sig de öfriga kusinerna i ena vrån, hoppackade som svalungar i boet, och sysselsatta med hviskning och små tysta anmärkningar, som åstadkommo skratt emellanåt i den lilla treväpplingen, som ej deltog i konversationen. — «Kajsa!» sade gamla hennes nåd till en lunsig piga, som inbar kaffet, «gå upp och bed kaptenen och unga hennes nåd komma ned, och gå sedan ned i flygeln och väck löjtnant Axel; jag skall ha äran säga», fortfor hon, vändande sig

till oss, att min son Axel varit ute på jagt, och var så trött, att han lagt sig att hvila middag en smula.»

Nu steg en ganska vacker flicka in i rummet, ledande ett barn. Jag tog för afgjordt, att hon var den yngsta af de många kusinerna, steg derföre upp och gjorde en så artig komplimang, jag kunde. Gamla hennes nåd spände ett par förskräckliga ögon på mig, flickan rodnade och neg. — «Jaså, är du der, Thilda? du kan gå ut i trädgården med lilla fröken; nå, hör du inte?» — Flickan gick — det var barnpigan. Jag hade misstagit mig mellan en fröken och en piga, det var ett stort fel; men det är icke så egentligen min skull; ty, hvarföre har icke vår Herre gifvit fröknar något slags patentmärke, som gjorde dem igenkännbara från simpelt och opatenteradt folk. Ärftligheten, från den kungliga och ända ned till den simpla adelsmannen, kommer af Gudi och borde således, efter alla analogier, hafva något yttre kännemärke; men så är det emedlertid icke.

Gumman Ruttenstubbe lät mig så der «märkbart oförmärkt» förstå, hvilket crimen lesæ jag begått, i det hon sade: «den der flickan är just ett sjåp och dertill en stadsdam, som vill föra sig an och kläda sig, liksom hon vore kommen af folk; hvad tycks, när Brittchen sjunger någon af de nyare sångerna af den der Lindblad och de andra, som hon lärt sig hos fru Knoots, så får man höra det der sjåpet tota efter och sjunga samma stycken för barnet; det är odrägligt, när sådana der göra sig till.»

Nu inträdde kapten Adolf med sin fru. Vi kände dem förut, och det var en sann glädje att träffa dem. Kaptenen var en bottenärlig och hederlig, något obildad, men dock treflig menniska, och hans hustru, en liten rätt vacker och mycket anspråkslös ung fru, med hvilken min hustru kom mycket väl öfverens. Vi märkte dock snart, att hvarken kapten eller unga frun stodo serdeles väl hos gamla hennes nåd, och lika litet hos fröken Juliana; begge behandlade den unga hennes nåd som ett barn, och denna fann sig naturligtvis generad deraf.

«Se, der kommer min Axel», sade gamla hennes nåd, då en lång, smärt yngling steg inom dörren. Den gamlas ögon lyste af en sann moderlig tillfredsställelse, då hon för oss presenterade underlöjtnanten vid R. husar-regemente Axel Ruttenstubbe; denne gjorde en kort, vårdslös bugning och kastade sig på en stol vid

kaffebordet. «Nå, har du sofvit godt, Axel lilla?» — «Vet mamma, det der «Axel lilla» låter så pjåkigt, alldeles som jag vore ett barn . . . sofvit? Åh ja, så der temligen . . . hör ni, flickor, der borta, ni har intet annat att göra än en flughåf; de gemena flugorna vilja rent af äta upp en.» — «Det skall ske, min Axel», sade gumman, «flickorna skola sy en flughåf, och så skola vi sätta gift der nere åt dem.» — «Nej tack, det får mamma låta bli; Netta kunde i misshugg slicka upp giftet, och Netta vill jag inte mista för tusen riksdaler; när Claës gaf mig henne, bad han mig akta henne väl.» — «Jaså», sade modren och kastade en betydelsefull blick på oss, «du har fått Netta af din vän, grefve Gyllenstråle; vet excellensen deraf?» — «Det tror jag knappt», sade löjtnanten. — «Har du nyligen fått bref från unga gref Claës?» frågade fröken Juliana. — «Ja, det var sannt», svarade brodren, «excellensen bad genom Claës helsa mamma och pappa.» — «Hans excellens är alltför god», sade gumman; «det är en glädje», fortfor hon och vände sig till oss, «att se sina barn väl upptagna af de högsta och mest vördnadsvärda hus i landet. Min Axel är som barn i huset hos excellensen Gyllenstråles, och ett beständigt sällskap åt hans son, en oändligt ämabel ung man; känner kusin Adam unga grefven?» — «Nej, bästa tant.» — «Nå, min himmelske fader!» ropade den gamla hennes nåd till, och sprang upp och bort till fönstret, det hon med fart öppnade. «Thilda, ser du inte, ditt kräk, att lilla fröken står och äter ler ur stenfoten, ser du inte efter fröken, utan låter lilla fröken gå för sig sjelf, skall jag visa dig ditt . . .» Fönstret slogs igen, utan att vi fingo veta, hvarken hvad hennes nåd skulle «visa», eller hvilket epitet, som egentligen skulle följt på ordet «ditt». «De der pigorna äro alldeles odrägliga», fortfor hon, sedan hon satt sig vid bordet, «och du, min kära sonhustru, är också alldeles för flat mot den der damen.» — «Kära mamma», sade löjtnant Axel, «var inte ond på Thilda, hon är en beskedlig flicka och vacker dertill; jag får lof att gå ut och trösta henne litet.» — Löjtnanten gick, och nu satte sig gumman borta hos min hustru och sin sonhustru och höll en lång föreläsning öfver, huru farligt det var att ha sådana der «damer» i huset, der en så ung och godhjertad gosse, som Axel, vistades. «Det gemena stycket gör allt sitt till för att få honom, stackars gosse, i sina nät; gå ut, Juliana, och kör in henne, och

det på stund, hon har inte ute att göra.» — Juliana lydde order, och löjnant Axel kom åter in, småhvisslande, en jagthund följde honom. — «Se så, Netta . . . Mamma! Netta skall ha kaffe med saffransbröd; kom hit, Netta.» Han lagade nu till en sådan anrättning, gaf Netta dessutom några sockerkringlor, och hennes nåd, som eljest tycktes vara noga om bitarna, lät sig det väl behaga, och till och med klappade hunden; men denne skrek till, emedan hennes nåd träffade det ena örat, som var sönder, med sina karesser. «Kan mamma inte låta bli hunden då», sade löjtnant Axel, «han har blifvit biten i örat, stackars kräk, och så sitter mamma och klappar, utan att se sig för. Ät, Netta lilla. Jaså», fortfor han åt mig, som stod och betraktade de tvenne stora kludderierna med kungafigurerna på, «jaså, herr Adam förstår sig på ritningar; det der lapprit har jag ritat.» — «Jaha», tillade modern, «dem har Axel ritat efter egen komposition.» — «De äro endast utkast», fortfor unga Axel, «och aldrig ämnade att hängas upp, fastän mamma gjort det.» — «Jag tyckte, att du hvarken behöfde skämmas för idéen eller exekutionen», sade modren, ursäktande, «och icke heller för ämnet.» — «Förlåt mig», sade jag, «hvad föreställer detta till höger, med skogen och den, som knäfaller för kungen?» — «Det föreställer det tillfället», sade gumman, «då Ruttenstubbiska familjen blef adlad; händelsen var den, att, som kusin vet, blef konung Erik XIV galen och sprang till skogs. Under denna för konungen svåra belägenhet åtföljdes han blott af en kammarsven, som troget följde honom, som en undersåte bör göra; hans maj:t förirrade sig sålunda allt mer och mer i skogen och kom slutligen ut i ett skogskärr; der stannade han, alldeles uttröttad, och ville lägga sig, men marken var så våt, att han icke kunde det. I denna svåra belägenhet blef han räddad af sin kammarsven, som händelsevis fick se en rutten stubbe och förde konungen dit. Sedan konungen återhemtat sig något genom hvilan, sade han till kammarsvennen, som eljest hette Bengt Luns: «min kära Bengt Luns, för den goda tjenst, du gjort mig och hela Svea land, skall du hädanefter varda adelsman och heta Ruttenstubbe, till ett evigt minne af din trohet och ditt nit.» Det är just denna momang, min son föreställt på taflan.» — «Ganska intressant», sade jag, «en verklig historiemålning således.» — «Ja, händelsen är historisk», repeterade gamla hennes nåd. — «Tillåt mig en fråga,

hvad den andra taflan föreställer, den der kungen och mannen med björnen?» — «Det är också en historisk scen», upplyste gamla hennes nåd, «och föreställer Ruttenstubbiska familjens upplifvande; det hände under konung Fredrik I:s tid. Ruttenstubbarne hade redan under konung Gustaf den store Adolf gått ut på svärdssidan; men vid kung Fredriks tid begaf sig, att en jägmästare, som hette Krats, var med konungen på jagt och lyckades fälla en stor björn.» — «Stor», sade jag, «han bär ju björnen så lätt, som vore det en katt.» — «Visserligen, på taflan, emedan Axel ville visa hela händelsen i en grupp, och för detta lyckliga skott sade kung Fredrik: «kära Krats, du skall heta Kratsenhjelm och varda adelsman för din skicklighet.» Kusin skall veta, att kung Fredrik merendels gaf blanka dukater; men han hade för tillfället inga på sig, utan gaf i det stället jägmästare Krats adelig värdighet. Men jägmästaren bad om nåd och begärde att få återupptaga det Ruttenstubbiska namnet, emedan han var gift med en sondotters dotters dotter af den sista Ruttenstubbiska telningen, Bogislaus Ruttenstubbes adopterade dotter, hvilket beviljades.» — «Också historiskt», sade jag, för att säga något. — «Ja, visserligen, kusin Adam, verkligen historiskt», svarade tant Ruttenstubbe. — «Tyst nu, mamma», sade löjtnant Axel, «vi skola nu tala om annat; känner herr Adam min öfverstlöjtnant, Nordeman?» «Nej, icke personligen; men det skall vara en utmärkt militär, som mycket utmärkte sig i sista fälttåget.» — «Åh ja, kan väl vara», sade löjtnanten, «men det är en obildad tölp till karl; vet mamma, han behagade arrestera mig och Claës på sista mötet, för det att vi «drefvo» litet med en prest — jag tror det var en kapellan på landet — som kom på lägret och gick der med sin gumma och sina mamseller och gapade. Hvarken Claës eller jag ha någonsin kunnat med prester; vi *befallde* derföre en gefreiter att säga till i sqvadronsluckan, och så snart presten kom dit, skulle karlarne «hissa» gubben dugtigt. Mamma må tro att det var löjligt att se på, hur den tjocke presten flög som en tätting mellan händerna på karlarne; slutligen fick han punga ut. Claës och jag höllo på att kikna af skratt; men se presten gissade till sammanhanget och gick till öfverstlöjtnanten och klagade, som befallde oss i arrest. Kaplanskan hade fått dåndimpen, och kaplanen sjelf tappat peruken, eller hur det var, ha, ha, ha!» — «Deri gjorde öfverstlöjt-

nanten ganska rätt», sade kaptenen. — «Det var», fortsatte farbror Bengt, «inte mer än rätt, att pojkarne fingo sitta inne.» — «Och jag», sade gamla hennes nåd, «kan inte finna någonting rätt i att straffa en liten ungdoms-obetänksamhet; det syns, att den der Nordeman tjent sig upp ur hopen, och icke har begrepp om hvad som passar sig eller icke. Arrestera vår Axel och unga gref Claës, en sådan obildad menniska!» — «Så mycket vet jag», sade löjtnant Axel och vred de tunna mustacherna, «att när en gång chefen går undan, så får Nordeman inte regementet, det har Claës sagt, och Claës får fram hvad han vill hos excellensen.» — «Men», invände jag, «excellensen Gyllenstråle är ju civil och president i något kollegium, och kan ju således icke bedömma skickligheten hos en militär. Jag skulle knappt tro, att» — «Inte jag heller», sade kaptenen; «och icke jag heller», sade farbror Bengt, såsom eko. — «Jag deremot tror det», sade gamla hennes nåd, «ty hans excellens måtte väl kunna verka i hvilken sfer som helst och icke behöfva rätta sig efter några lumpna former. Men jag tycker, att vi hafva suttit inne så länge; kanske herrskapet vill gå ut i trädgården.» Det var en täppa med några magra syrener, som bildade en gles berså, i hvars midt en vittrad kalkstensskifva på fyra stolpar föreställde bord; vi satte oss och samtalet fortsattes. «För gement med mygg», sade fröken Juliana och slog omkring sig. «Hemta ned théet, Sara Märta», sade gamla hennes nåd. Myggorna dansade och sjöngo, théet kom och serverades. Ack, min Gud, de der små delikata, hembakade, hvita och stenhårda théskorporna, och de sköna godråna, som i brist på tillräcklig «smet» — heter det icke så, eller hur? — icke blifvit uttryckta i alla sina fantastiska former, utan öfverallt fått hål på sig, och till på köpet denna ärevördiga zinkade porslinskanna, och théet se'n, hvilken skön smak af Schouachong och torkade smultronblad! Gamla hennes nåd berättade sjelf, att hon af salig baronen B. lärt sig att använda smultronblad till thé; det ger en egen behaglig smak åt théet, en verklig arome.

Vistandet ute blef, i anseende till myggen, icke synnerligt behagligt, och damerna återvände in, med oss karlar i släptåg. På aftonen spelade gubben och jag ett parti bräde, och så kom supéen. Sedan alla flickorna, utom Juliana och Brittchen, sprungit ut och in, och öfver tusende gånger hviskat sin mor i örat, gått

och återkommit för att hviska, blef måltiden färdig och vi inträdde par om par, farbror Bengt och min hustru, jag och gamla hennes nåd, och löjtnant Axel och hans svägerska, i matsalen, der ett väldigt bord stod dukadt. Der vankades skurna och insaltade bönor, stufvade med tunn sås, spickefläsk och derofvanpå sur mjölk och plättar, — en ganska god måltid för oss, som voro besatt hungriga. Straxt efter maten anvistes oss vårt rum på öfra botten, med en lifsfarlig passage öfver vinden med sitt lösa brädgolf, som guppade och skramlade för hvarje steg, och sitt absoluta mörker. Utsigten från fönstret var inåt en hönsgård; fönstret stod öppet, då vi kommo, och rummet var fullt af mygg. Sålunda var det slut på den dagen.

Klockan ungefär tu på natten väcktes jag ur min sent, i trots af myggen, iråkade sömn af åtskilliga galande tuppar; snart stack solen något på och hela det befjädrade folket vaknade till ett nytt kacklande lif. Hönskreaturen läto höra sina behagliga modulationer, och emellan några gäss och ankor uppstod en dispyt, alldeles såsom emellan stora och lilla flottan, och som slutades så, att lilla flottan fick seger, emedan den stora var för tungrodd. Jag steg upp, klädde mig och gick ut. Jag träffade straxt farbror Bengt, hvilken nu som bäst var nere i ladugården och såg hur man lagade en hövagn för den tillämnade slottern. Sedan jag hade gått och spankulerat fram och åter i den lilla trädgården, fått se en mängd daggmaskar, som långsamt återkröpo ner i jorden, och en och annan hvit kålfjäril, som fladdrade öfver potatislandet, kom en piga springande och sade: «han skall komma in och dricka kaffe.» Hela familjen samlades nu i salen, utom löjtnant Axel, som ännu sof. «Om bror vill», sade farbror Bengt, «så gå vi ut på förmiddagen och se oss om litet.» Sagdt och gjordt; efter slutadt kaffe gingo vi, med kaptenen i sällskap. Det bar af ut på sädesgärdet. «Bror ser att jorden är väl arbetad», sade gubben och petade i en lerkoka; «bror må tro, att här var sten; jag har endast ur detta gärdet kört öfver 800 lass, utom jordfasta, som jag bränt bort. Om bror kommer med hitåt, skall bror få se något.» Vi vandrade af öfver den ojemna åkren ett långt stycke. Ändtligen stannade gubben; «se här är en backknöl, det är ju remarkabelt, att här, midt i leråkren, är en sandplätt; om vi gå omkring honom litet (vi gingo), så skall bror få se, att han inte är

liten den kanaljen; här har jag, om bror tror mig eller inte, kört öfver 800 lass myrjord och öfver 400 lass gödning, utom all den mulltorf, som är hitlagd, och ändå står rågen dålig här och slår inte i spann, serdeles i torra somrar. I förfjol hade jag det i säde och då slog det fel alldeles, men i fjol var det bättre. Bror mins att det var våtår; men se här skall bror få se, hur mycket man måste påkosta, för att få något, om bror vill gå ett litet stycke (det bar af åt ett annat håll). Se här är källsåg eller bergsyra; jag funderade mycket och försökte öppna diken, men det gick inte; slutligen gjorde jag stentrummor; om bror vill följa litet (vi gingo), se här är trumman inunder (vi stodo stilla) och deri ligga flera hundrade lass sten. Häruppåt (vi fortsatte promenaden) är trumman dubbel och går liksom ett V, och, om det roar bror, skola vi följa henne nedåt. Bror skall veta, att det ej är en vanlig stentrumma, utan med riktigt öga uti, precist sådant som Steffens lade i tu år se'n på Hallarp här borta.» På detta sätt vandrade vi fram och tillbaka, i det brännande solskenet, på trädesåkern, stannade litet, gingo litet, stannade åter, gingo ett stycke till; «men kanske bror vill», sade gubben slutligen, «se på ängen?» — «Ängen, ja mycket gerna», svarade jag; «ängen med sin lockande skugga vill jag gerna besöka.» Vi fortsatte promenaden. «Se här, bror», sade farbror Bengt, sedan vi kommit till åkerrenen, «här är min äng; vi behöfva inte gå in i henne eller klifva öfver gärdesgården; ty om vi följa dikeskanten här bortåt, kunna vi se hela ängen, utom en liten «sidd», som ligger bakom den der eken, som bror ser derborta. Ängen är endast en remsa, men god är hon och ger i lagom år öfver 300 parlass hårdvallshö, utom en hundra starr ifrån sidden.» Vi kommo således icke in i ängen, utan måste, såsom Adam och Eva, gå utanför paradiset och se dess herrlighet. Den starka motionen och solvärmen uttömde mina krafter, och när vi ändtligen gingo hem, var det med stor möda jag orkade följa med. Klockan var snart 1, då vi inträdde i huset. «Herrarne ha icke fått frukost», sade tant Ruttenstubbe, «ni gingo så tidigt ut på egorna.» — «Jaså, det är sannt», sade farbror Bengt; «vi hafva också gått omkring bra nog; men det är alltid nyfiket för en stadsbo att se, huru vi hafva det på landet; vi hade gått hem från trädet, om icke bror Adam nödvändigt velat se på ängen; och att gå omkring den, är inte så snart gjordt. I mor-

gon skola vi, om det roar bror, gå ut i sjöängen; bror skall få låna ett par smorläderstöflor af mig, så tränger inte vattnet in. Kusinerna kunna roa sig här hemma, medan vi karlar äro ute och roa oss med att se på slottern, den är just i dag början på sjöängen.» Jag bockade mig och önskade, att någon orkan eller jordbäfning skulle hindra vår lustvandring i becksömsstöflor till sjöängen, helst jag var så belåten med de landtliga nöjena på den *torra vägen*, att jag icke var nyfiken att njuta dem på den *våta*. Jag, arma menniska, som öfvergifvit min kammare och mitt bibliotek, riskerat lif och lem på en hög och slintig kuskbock, för att slutligen nödgas gå ihjel mig på trädesgärden och dikeskanter och kanske till på köpet dränka mig i något gungfly i sjöängen!

Den fruktade vandringen till sjöängen verkställdes dagen derpå; «lungblöt» igenom strumporna kom jag hem igen, fastän jag fått skaf af de lånta «smorläderstöflorna», hvilka voro alldeles oböjliga och hade ett eget anlag att fastna. Mer än en gång höllo stöflorna på att blifva qvar i dyn, och jag hade varit nödsakad att vandra i strumplästen hem, om jag icke fått tag i de långa öronen och med handkraft qvarhållit dem på benen. Mina anspråkslösa vador förslogo alldeles intet i farbror Bengts stöflor, på hvilka skaftena beständigt slogo fram och åter, allt som jag gick.

Tredje dagen af vårt vistande på Ruttnehof hade man för vår skull bjudit främmande. Det var en samling, der vi icke kände en enda menniska; presten i församlingen, med sin kära hälft, en storväxt amazon, med en hop döttrar, samt en son, gymnasisten, som presenterade sig i en lång, svart frack med händerna i bakfickorna, och som såg förbålt lärd och förnumstig ut. Fadren sjelf, en liten gubbe, med en måne i hufvudet och försedd med en väldig silfverdosa och en stor, blårutig näsduk, talade om riksdagen och sin ungdomsvän biskop H., som var en ärans man och ett stort snille, hvarjemte han undfägnade oss med berättelser från sin och H:s studenttid, och huruledes de åto matsäck tillhopa, hvarvid i synnerhet lades vigt uppå en ost, som pastorns salig mor sjelf ystat, och som H. nästan ensam åt upp. De öfriga gästerna bestodo af kommissarien, en lång, spenslig figur i uniformsrock, som nästan strypte honom, och en knöl på venstra sidan af bröstet; det var icke något naturfel, mitt herrskap, utan, så att säga, ett «*tjenstefel*», emedan knölen antydde en plånbok, full af handlingar

och andra till tjensten hörande papper. Mannen berättade, att han, så der en passant, på aftonqvisten skulle göra en utmätning i granngården, och att han på ditvägen varit lycklig nog att få reda på en otillåten bränvinspanna. Vidare, och dermed punkt, en gammal enkefru kamrerska eller något ditåt, med en något åldrad dotter, som nyttjade negligé och kallades mamsell Metta, men som föröfrigt var tunn och snörd samt förde sig som en drottning.

Karlarne språkade ute på gården, der det rökades tobak af Carlshamns Röda Tupp, så att blåhvita skyar höjde sig mot den klara aftonhimlen. Löjtnant Axel var den ende, som rökte cigarr, liggande halflutad baklänges på en stol och med en viss färdighet kastande cigarrstumparne under trappan. En bål punsch kom fram, het som en af Ätnas svafvelsjöar; glasen fylldes och en behaglig lukt af arrak eller rom, att bestämma det är icke möjligt, spridde sig. «Kommen, mine herrar, skola vi dricka med damerna», sade farbror Bengt, och nu tågade hela sällskapet in, utom löjtnant Axel, som icke drack punsch, emedan läkaren förbjudit honom alla spirituosa på en tid. När vi hade kommit in och stodo såsom packade sillar vid dörren, upphof farbror Bengt sin röst och drack en skål för mig och min hustru. «Skål, bror Adam, och skål, lilla kusin Ulla!» ropade han, och alla damerna nego och klingade med min hustru, hvarvid kamrerskans dotter, mamsell Metta, lät undfalla sig, att det fägnade henne att göra en så intressant bekantskap. Mamsell Metta var en af dessa goda flickor, som anse sig mankera alla menniskor, om de icke i tid och otid låta höra af sig, — men det är ett serskildt kapitel, hvarom en annan gång. Jag stod, som sagdt är, vid dörren, inklämd med mitt glas i handen; jag skyndade fram, spillde hälften af glaset på pastorns rygg, bad om förlåtelse och tackade i återstoden för allt nöje och den äran oss var vederfaren; dermed aftroppade vi ut på gården.

Om aftonen följde vi, af artighet förstås, pastorsfolket hem. — Det brukas så på landet. — Vägen var lång och bekajad med åtskilliga så kallade led, och jag skyttlade ner dem åt det vandrande sällskapet; vägen var krokig utför och uppför genom skog och kärr, en smal gångstig, der vi gingo i rad. Prestfolket bad oss flere gånger vända om, men farbror Bengt var för artig, och vi släppte dem icke förr, än vi fingo den grå gaflen på prestgårdens fähus i sigte; då blef det åter ett afsked, många helsningar

hem till gamla och unga hennes nåd samt till fröknarne, och dermed lastade återvände vi till Ruttnehof.

Dagen derpå var bestämd till uppbrott, och jag blef en ny menniska, då vår berlinare stod förspänd på gården. Den stora hattasken inpackades i sufletten. En liten resfrukost var arrangerad, simpel och enkel som allt annat; ty den Ruttenstubbiska familjen hade smått om saker och ting och ingenting annat att lefva af, än den lilla gården, som dertill visst icke var något Kanaan. Efter många ceremonier vid afskedet sutto då hustru och barn uti, och jag hade klättrat upp till min vådliga plats på kuskbocken. Den halftömda gräddbuteljen låg der ännu och sqvalpade. «Farväl, farväl! tackar ödmjukast!» ropade jag, och det bar af.

Vi voro tysta både jag och hustru min, vi hade nemligen samma behof af att riktigt känna oss fria. När man öppnar på den lilla fogelns bur, sitter han ännu länge på kanten och vill icke tro sin lycka, han tycker sig ännu vara fången, fastän han ser den fria naturen framför sig; men så snart han vänjt sig vid idéen, spänner han vingarne och flyger, är fri, flyger och sjunger. Vi väcktes först ur våra penséer af vår lilla flicka, som lät höra af sig med en fråga: «pappa lilla, säg mig hvad det är för en skillnad emellan en mamsell och en fröken? Lilla Eva, kaptens dotter, sa' oss, att gamla nåden sagt, att hon var fröken, men vi endast mamseller.» — «Skillnaden, min flicka», sade jag, «emellan en fröken och en mamsell är — har du sett något så vackert?» afbröt jag min förklaring, då vi foro förbi en kyrka, som låg och speglade sig i en insjö — «det är ju gudomligt.» Barnen sågo dit åt, och jag undslapp att säga skillnaden mellan välboret och ofrälse folk; — barn fråga också bra besynnerligt..

Att vi kommo lyckligen hem, behöfver jag knappt berätta; ty om någon olycka händt, hade jag antingen omtalat den, eller ock icke kunnat omtala hela resan.

V.

SÄLLSKAPSLIFVETS BEHAG.

Ensamheten mig ej döljer.
Preciosa.

Det är väl knappt någon, som känner magister Fredér här i staden; han lefver nästan beständigt för sig sjelf och tillsammans med sin hustru och sina barn. Det der lilla huset der borta, der de lummiga lönnarne stå utanför och beskugga trappan, det är hans hus, en smakfull byggnad; och ni ser der, innanför de spegelrena fönsterna, en hel republik af blommor — magistern älskar blommor — och här åter en stor häckbur med qvittrande kanariefoglar. Magistern är några och trettio år gammal, af ett stilla och fridsamt lynne. Hela hans yttre bevisar, att ännu aldrig någon våldsam passion upprört hans själs grummel eller förvridit hans anletsdrag; sorg och glädje hafva vexlat för honom, liksom för andra, men han har alltid funnit frid inom sig sjelf och inom sitt hus. Hans lilla hustru är en glad husmoder, som förstår att sprida trefnad och belåtenhet omkring sig, och som trifves hemma hos sina barn bättre än någonstädes borta.

Den stackars fru Fredér, säga stadens gummor, får aldrig gå ut för sin underlige man, utan måste sitta der hemma, stackars liten, som en slafvinna och sköta barnen. Magister Fredér, säga stadens män, måste ha ett olyckligt lynne, han är en verklig menniskohatare och flyr sällskapslifvets behag.

Låtom oss titta in något hos Fredérs och se till hur det händer tillsammans med deras hvardagslif.

Magistern sitter och läser högt för sin hustru, det är en rolig bok, begge skratta åt det satiriska och qvicka, den innehåller; en liten fyraårig gosse står vid sin fars knä och skrattar för att hjelpa dem, en liten flicka leker med ett lindebarn der borta i vrån. Magistern slutar sin läsning, ty frun har ej tid att höra på, hon

skall nemligen sätta opp en väf, men nu leker Fredér med barnen, de äro tre och alla storma omkring fadren, som hittar på lekar åt dem, som jollrar och talar om sagor för dem. Den der magister Fredér, skulle litet hvar säga, är ändå bra barnslig — och likväl är han nästan den ende i staden, som har kärlek för kunskaper och som arbetar för att skaffa sig sådana. Sedan barnen börjat blifva trötta och kanske äfven fadren, går han till sina böcker; han sitter der begrundande i sin studerkammare och njuter med hela sin själ af det valda sällskap, han har på sin bokhylla. Han begrundar djupt och märker icke, att hans hustru smugit sig in i rummet med det minsta barnet. Men ett par små armar slå sig om hans hals; han vaknar ur sina spekulationer, ser åt sidan och blickar rakt in i ett par leende barnaögon. «Go mollon, töta pappa!» lallar barnet och räcker fram den lilla purpurmunnen. «Go morgon, lilla Mina», säger fadren och glömmer sin bok och sina studier åter på en stund.

Magistern kan allting, han ritar bra och spelar gerna fortepiano; hans hustru och han kunna hela timmar i qvällningen, när dagsarbetena äro slut, sitta vid pianot och spela, eller också sitter lilla frun ensam der och sjunger något af mannens favoritstycken; det roar henne, ty det roar honom.

Magister Fredér är snarare fattig än förmögen; men han är skuldfri, — han är skuldfri i alla bemärkelser.

«Det är riktigt synd om den stackars Fredér», sade häromdagen kapten Wassbuk och spände ut sina klotformiga ögon på ett eget sätt, hvilket hos honom betydde, att han yttrade något högst vigtigt; «det är riktigt synd om honom, ty han har nu en gång fått den olyckliga vanan att vara folkskygg, och han skulle verkligen bli en misantrop, om icke jag då och då gick till honom och muntrade honom något.» Med dessa ord lemnade kaptenen sitt sällskap och gick in till Fredér.

«Goddag, bror Fredér! nåh, förbanna mig sitter du inte der och ritar, — huru i Guds namn kan du vara road af sådant; det är ett arbete bara för små flickor i pensionerna, ha, ha, ha.» — «Åh ja», smålog magistern på sitt lugna sätt och steg upp, «du kan ha rätt; inte är det just för nyttans skull; men när jag ingenting annat har att göra, så hvilar jag mig med sådant.»

«Jaha, jaha, du har dina idéer», sade kaptenen. «Vet du hvad, vi voro en hop i går hos borgmästarens, det var f-n hvad Ågren hade otur; ja, ja, han ville lurpassa, men jag höll honom stången. Myrström spelar förbannadt bra, men liberalt; han är inte en sådan smulgråt, som Ågren. Det satt en gång besynnerligt nog; jag var i förhand och hade ess, kung och knekt — i klöfver och dessutom —.» — «Jaså», sade magistern, «jag förstår mig inte på spel, jag kan inte något slags kortspel.»

«Jaha, det var sannt, jag tänkte, att du var som andra menniskor, ha, ha, ha. Jag mins, apropos, en rolig historia om den saken; kände du kanske gamle major von Grusen?» — «Nej!» — «Jaså, du kände inte gubben; ja, det är sannt, du var den tiden inte här i staden; han bodde annars der borta i — hvad heter han nu igen, som köpte gården i fjol — han fick rampris — hur är det nu igen, handelsman — hm, hm, det är också f-n hvad jag har dåligt namnminne, jag har alltid haft dåligt minne; men när jag var liten fattade jag mycket lätt allting; minnet har alltid varit dåligt; det är besynnerligt, att merendels dumt folk hafva godt minne, de skola något hafva — förbanna mig, jag nu mins namnet. Nåh, likagodt; den der boden, som ligger snedt emot kyrkan, den gården rådde gubben von Grusen om; det var en liten qvick gubbe må du tro, ha, ha, ha; en qvick gubbe. Nu hände sig en gång på mötet, låt mig se, det var när Gyllenspak var chef, han som sedan blef landshöfding — kände du Gyllenspak? det var en sate i tjensten, men i öfrigt ganska ämabel; han var gift med det rika kommerserådet Lurendrejers dotter från Göteborg; en ganska hygglig menniska, fastän litet enfaldig. — Jaså, nu kom jag från ämnet, hvad var det nu igen? joho — gubben von Grusen var på mötet; nu var gubben, skall du veta, mycket noga om respekten och höll ungherrarne i god ordning. Så liten han var, så stodo vi allihop på tå; ty jag var den tiden en munter fändrikspojke, må du tro, och var inte noga hvarken om ett eller annat; men si gubben gaf en alltid ett stickord emellanåt, och det tog, må du tro; nu hade en af kamraterna, jag mins inte hvilken det var, kanske Kopparsköld — nej, nu mins jag, jaha, det var riktigt, det var förbanna mig von Liljen, han som nu är postmästare i Trelleborg eller Wenersborg, eller hvad staden heter; tyst, vänta — nej, det, det mins jag inte — nåh, likagodt! det var en dag,

det var förbannadt varmt och det kosta på, må du tro, att stå der i solhettan med tchakoten på sig, det var nemligen stor parad; då hände sig, att von Liljen, ja, jag mins precist, att det var han och ingen annan; han bar, om du har sett honom, en stor lång näsa, hvarför vi kallade honom för Nasenblom oss emellan, ha, ha, ha; — nu var det så, att han begick något fel i tjensten, det kan jag förbanna mig inte komma ihåg hvad det var: men likagodt! då vår lille major sade till honom derom och skrupensade opp honom, så svarade von Liljen, det var roligt, må du tro — hur var det nu igen — förbanna mig jag nu kommer ihåg hur det var — hm-hm, det var, låt se — jaha, det var något hjertinnerligen dumt sagdt, ha, ha, ha — — hur f-n var det nu igen, du kan lita på att det var qvickt, ha, ha, ha, bra dumt, ha, ha, ha — men du må tro gubben gaf honom på pelsen och ett stickord, som kändes — hör på! — det är kurjöst, att man så kan glömma allting, ja, som sagdt är, jag har dåligt minne; men tyst — jo, så här var det — herr fändrik, sade gubben, hm-hm, nej, förbanna mig jag mins det — ingenting gör det också, men det var så förbannadt qvickt, ha, ha, ha — du må tro vi fingo roligt, och det fick Liljen höra många gånger. Sådana der roliga infall äro bra roliga, — tyckte du inte så med?» — «Jo», svarade Fredér, skrattande, «det var bra roligt.» — «Jaha, jaha», skrattade kaptenen, «Liljen blef också så flat, som om han fått en bytta vatten öfver sig.»

Kaptenen fortfor på detta sätt att «muntra opp» sin vän Fredér, och gick sin väg i den fasta öfvertygelsen, att han gjort honom en reel tjenst med sitt besök. «Jag var inne», sade han derföre till några bekanta, «hos den stackars Fredér; han blir så innerligt glad, då man kommer till honom och muntrar honom litet. Det är en förbannad vana att sitta inne så der, man kommer alldeles från verlden, och Fredér sitter också och plockar med sina böcker eller ritar och spelar, eller också täljer eller svarfvar i sin ensamhet, — hvad skall han annat göra, när han inte kan komma sig ut?»

Borgmästarinnan hade för fru Fredér samma medömksamma känslor, som kapten Wassbuk hade för magistern; hon gjorde derföre då och då visit hos den «stackars Emelie Fredér», som borgmästarinnan kallade henne, också i ändamål att muntra henne.

«Kors, hvad du alltid är hemma, lilla Emelie», sade hon till den lilla frun, hvilken då som bäst satt och knöt solf; «du kommer aldrig till oss; åh, min Gud! skall du sätta upp väf, hvad skall det blifva till? jaså, till lärft och en annan till bomullstyg. Du har mycken smak att randa; din blå och hvita klädning är så vacker, som det vore fabrikstyg; landshöfdingskan just frågade, om det kunde vara hemväfdt. Det är, apropos landshöfdingskan, obegripligt hvad det går slarfvigt till hos kammarherrns; vet du hvad, hon var der häromdagen och jag följde med henne, och der satte vi oss i stora soffan; théet var så svagt och kringlorna se'n så hårda, att jag inte kunde få en smula i mig; men det var inte det värsta; när vi skulle gå, så fick jag se något på landshöfdingskan, jag trodde att det var dam eller något; men, hvad tycker du, det var en smörgås, som en af barnungarna satt i soffan — herre, min Gud! hvad jag blef altererad; klädningen var rent af förstörd. — Det är en lycka att landshöfdingens inte bor här; ty annars blefvo de väl nedsmorda af det förnäma folket. Har du sett till Beata?» — «Hvilken? tant lilla.» — «Åhjo, den här murmästaren Anderssons Beata, hon som är så rar af sig och nyttjar hatt, det eländiga kräket, och går upp på borgarbalerna.» — «Ja, jag tror, att jag har sett henne någon gång», svarade fru Fredér, «men nu på en tid har jag ej gjort det; hon är en rätt vacker flicka och klär sig snyggt.» — «Åhja, kan inte nekas det; men hon går inte ut, gudbevars nu, hon är sjuk, stackars barn; med ett ord, min lilla Emelie, det har sina orsaker, att hon ej *kan* vara visibel — du förstår», tillade gumman och klippte med ögonen. «Men, lilla tant, jag har aldrig hört något ondt talas om den flickan; jag har tvertom alltid hört, att hon är en galant och förståndig flicka.» — «Det kan så vara», svarade borgmästarinnan och slog en knyck på nacken, «men jag anser henne för en fåfäng lolla, som tror sig vara af folk, derföre att fadren är borgare i staden; men nog om det. Du såg väl hurudan hatt mamsell Wisberg hade i kyrkan; har du sett på maken?» — «Nej, jag observarade ej så noga», svarade fru Fredér. «Herre du min Gud och fader! hvar hade du ögonen? du, som alltid är så nätt och fin sjelf. Nå, då såg du väl åtminstone fru Slammers nya kappa med rosorna på och snibben i nacken — ha, ha, det såg för roligt ut; gumman är fåfäng — såg du hennes kappa?» — «Ja, tant lilla, men hon

var som andra, tyckte jag.» — «Och det kunde du tycka? nej, se på, bort i nacken var en lång snibb, och sådant tyg se'n; jag och andra fattiga stackare», tillade borgmästarinnan med ett försmädligt leende, «få nöja oss med mindre rart; jag vet visst, att det ej vore värdt att säga ett ord om dylikt till Balkman (så heter nemligen borgmästarinnans man, vår borgmästare), men se den stackars Slammer måste ro ut med styfvern. Du var inte med hos Smoers häromdagen?» — «Nej, tant lilla.» — «Det var skada, du bör veta, att deras pastej — Gud vet hvad det var i honom, men smakade gjorde han som ett slag vid örat. När jag lagar till pastej, så tar jag aldrig efter den der Nylanderskan eller Svenska Kocken, eller hvad alla de der böckerna heta, som de ha der borta hos Smoers, utan jag tar alltid precist 6 lod smör, som väl ursaltas och tvättas i kallt vatten och slås i kakor; derefter tar jag ett skålpund hvetemjöl och gör till en deg med mjölk och litet bränvin; men se, jag tar alltid en smula potatismjöl uti, så det gör degen stadigare, och så slår jag degen med smöret på vanligt sätt och låter honom hvila emellanåt, allt som jag slår honom. Smeten inuti kan vara helt simpelt spenat med ägg och sill, eller stufvad rödbetstjelk, som också är mycket delikat, — den sorts pastejdegen pöser opp, må du tro, min lilla Emelie.»

På detta sätt kunde den goda gumman gå på ett par timmar för att roa den stackars Emelie. «Herre Gud, syster», säger hon så snart hon råkar någon gammal bekant, «det är en riktig himmelriks gerning att gå in till den stackars Emelie Fredér, som aldrig får komma ut, stackars liten.»

Magistern tittar i dörren till sin hustrus rum, sedan gumman gått. «Nåh, du har haft visit, min lilla hustru», säger han och småler. «Ja, Fredér, det vet Gud; men det som tröstade mig var, att vi delade ljuft och ledt; ty du hade kapten Wassbuk hos dig, och då kunde vi vara ungefär lika lottade.» — «Åhja, du kan ha rätt, Emelie; kapten omtalade en historia för mig om ett qvickt infall.» — «Hur var det, Fredér? låt mig också få höra något roligt», sade Emelie. — «Nej, min goda hustru, jag kan ej minnas historien, ty kaptenen mindes ingenting sjelf; tyst, nu kommer någon igen.»

«Magistern är väl inne?» hörde man en långsläpig röst fråga pigan, och straxt derefter inträdde notarien Torkelsson i magisterns

studerkammare. «Såå, bror sitter inne, som vanligt», sade notarien; «bror är en «innesittare», som lagman Lysander alltid sade om de, som sutto i arrest. Jag gick här förbi och så tänkte jag, att jag kunde gå hit in och snacka bort en stund. Bror har väl läst tidningarna?» — «Ja, som hastigast.» — «Bror observerade väl då, att trettontusen engelsmän blifvit nedgjorda, som lagman Lysander alltid sade på spektakel, der i Persien eller Afganistan eller hvad stället heter.» — «Det var en ohygglig händelse», svarade magistern, «men ett folk hämnas alltid grymt på sina förtryckare.» — «Jaså, bror är af den tanken och är sans comparaison en rabulist, som borgmästare Balkman säger om denne magasinsförvaltaren häroppe, Adam, vet jag; han, som skrifvit de der genremålningarne i Aftonbladet. Jaså, bror tycker, att det var rätt åt engelsmännen; det var, om jag såg rätt, bara en doktor, som kom undan; lagman Lysander sade också häromdagen, att det kom sig deraf, att ingen doktor kunde hjelpa den saken. Om bror ville som jag, skulle vi just slå oss ihop om tidningarne, så kunde vi se'n oss emellan, förstår bror, disputera om ett och annat; bror är, hä, hä, frisinnad af sig, och hvem är inte det! Jag för min del håller mig till de liberala, ja, rent af läser bara Aftonbladet, — men det vill jag inte att alla skola veta och derföre kommer jag hit om postdagarne och läser det hos bror.»

Det var ett förslag, som satte magistern myror i hufvudet. «Ja», sade han, «jag läser tidningarne ihop med Adam och några andra, och kan ej precist veta när jag får dem.» — «Joho», fortfor den obeveklige notarien, «jag skall alltid passa på, då jag ser att vaktmästaren kommer med dem, det kan vara ett nöje både för mig och bror, som sitter så ensam, att få språka litet om saker och ting; apropos, lagman Lysander säger alltid, då han har litet mål anhängiga vid tinget, att detta ting var nära nog ett oting, hä, hä, hä; det är således afgjordt, jag passar på och kommer.»

Vår notarie gick, uttalande ännu i dörren ett ordspråk af sitt orakels, lagman Lysanders fabrik, och försvann för att postdagligen återkomma och språka om ett och annat i politiken med bror Fredér, som satt så ensam och hade tråkigt.

Några dagar derefter blefvo herrskapet Fredér bjudna till borgmästarens på thé och supé. Man måste gå, det var den tredje bjudningen, man kunde ej refusera. Magister Fredér med fru spatserade derföre så der vid sextiden uppåt gatan och till borgmästarens; kapten Wassbuk, som gick samma väg, gratulerade dem att en gång komma ut i fria luften, och hade en historia apropos, som var mycket qvick och rolig, skada blott, att den gode kaptenen icke mindes slutet eller sjelfva epigrammets udd, — alla accessoirer mindes han förträffligt; men efter vanligheten var alltid minnet klent angående sjelfva ämnet. Det som dock hjelpte upp saken var, att den gode kaptenen sjelf skrattade af hjertans grund åt det der roliga, som han ej var i stånd att påminna sig. Qvicka och snillrika tankar voro storfrämmande i den gode kaptenens hjerna, och lik en skata kunde han skratta, både innan de kommo och sedan de gått sin väg.

Vår borgmästare är en liten trind gubbe, något döf och lomhörd utaf sig. «Åh, ödmjuka tjenare, herr magister!» sade han fryntligt, «och välkommen, lilla frun! de äro så sällan ute; kan göra godt ibland att komma ut och roa sig en smula.»

Magister Fredérs kommo in i sällskapet; man och hustru skiljdes åt, och frun sattes i soffan, der fruarne på allt upptänkligt sätt sökte roa henne med berättelser om pigor och gesäller, om smörsmet och frikadeller, om modejournaler och hur den eller den hade det på den sista balen, der den stackars Emelie ej hade varit.

Herrarne satte sig att spela; värden beklagade, att han hade så svårt att hitta på något nöje åt magistern, som intet spelade kort, och dermed satte han sig vid spelbordet.

Magister Fredér gick der nu i sin svarta frack, såsom en gengångare från en annan verld, och stöfvade mellan spelborden; hvart han kom, så visade man honom kort, för att förfråga sig, om man skulle passa eller icke; det är nemligen ett karakteristiskt drag af kortspelare, att de anse sin konst rent af såsom en naturens skänk, den ingen kan undvara; de se nemligen i korten det enda sätt, som det «animal sociale», som en filosof kallar menniskan, eger att deltaga i samhällslifvets nöjen, och tyckas nästan anse den, som ej kan spela kort, för blott halfmenniska. Då magistern derföre förklarade sin okunnighet i den ädla kortkonsten, fick man alltid

en ömkelig min på sig och tycktes tänka: «Herre Gud! vare tack, att jag ej är så ohjelpligt okunnig som han.»

Magistern gick in till damerna. Der var ej bättre; han visste alldeles intet, till och med mindre än frun, om stadens vigtiga händelser; han hade till och med förliden söndag, då en kommminister från landet profpredikade för komministraturen i Skråköping, icke förmärkt det, som «hela verlden» märkte, att nemligen komministern i en hastig vändning spottat i konceptet och måst torka det med näsduken; han, stackars man, hade tänkt på Gud och med uppmärksamhet följt lärarens ord, de gingo från hjerta till hjerta, ty det var en vördnadsvärd andlig, som talade sanningens ord, utan menniskofruktan och utan biafsigter. — Magistern hade således ej varseblifvit den gode prestens ofall.

Slutligen kom supéen; det dröjde en stund innan herrarne kunde riktigt komma öfverens om liqviden och markernas fördelning; damerna stodo som en skock rapphöns omkring i det ringa spatium, matbordet lemnade af salen; herrarne kommo ändtligen, togo sig en sup, allt under dispyter om, att A. bort spela ut tian i stället för knekten, och om att B. bort passa och C. bort gå i talongen. Ändtligen rangerades de vid bordet. «Kapten Wassbuk, var så god och skilj damerna åt, der emellan fru Slammer och fru Fredér, och så bror Torkelsson, på andra sidan; magister Fredér, var så god och sitt här, bredvid min hustru; förlåt, om jag glömmer någon», sade borgmästaren. Måltiden begynte, fat kom och fat gick; den stackars Fredér hade den olyckan, att faten möttes hos honom. «Ha, ha, ha», sade Wassbuk, «det är skada, att jag ej sitter på din plats, bror Fredér, jag som är gammal ungkarl, ha, ha, ha, det betyder något. — Jag kommer ihåg en gång, under 13 och 14 års krig, det var den här von Roth, som nu har afsked med pension; det hände så der, vi lågo den tiden i Altenberg, — en vacker stad, och vi bodde hos en fru med sina tre döttrar, vackra flickor alla tre.»

«De tre gracerna kanske?» stack notarien Torkelsson emellan, «kanske de tre gracerna, som lagman Lysander kallar sina tre pigor — hä, hä, hä.»

«Ja, riktigt, riktigt, tre gracer; nu var det så; nej, jag tackar, ingen peppar; om mamsell Winman vill räcka mig senapen,

jag äter alltid senap till kött; förlåt, min goda fru Fredér — delikat sauce.»

«Bror Wassbuk glömmer», inföll notarien, «sin historia; bror borde, som lagman Lysander en gång sade, blifva historiarum professor, hä, hä, hä.»

«Ja, det var sannt, jo, vi åto, som sagdt är, vid fruns bord, det var i Altenberg det, en ganska vacker stad med en stor kyrka, — åh, låt mig hålla karotten, han är het, kusin Slammer bränner sig.»

På alla punkter af bordet var ett beständigt samtalande; en gunstig herre, som förlorat tre riksdaler trettiofyra och en half skilling på sin wira, såg surmulen ut och disputerade med sin medspelare, som satt på andra sidan om en interfolierad mamsell, om att han bort spela så och icke så, och att han var skulden till förlusten; det var en lång och högst intressant dispyt. En löjtnant der nere vid andra bordsändan entretenerade sina mamseller så godt han kunde med åtskilligt småprat.

«Magistern må tro», sade borgmästarinnan till Fredér, «att denna lilla fisksmulan kostade oss både möda och pengar att få, men Balkman sade, att om vi ej kunde få fisk, var det ej värdt att se främmande; slutligen fingo vi tag i denna hos Lars i Sikahemet; men, magistern må tro mig eller inte, han släppte inte en fena, utan mot åtta skilling marken, och ändå fingo vi vara glada att få något.»

Så roade sig sällskapet ända till dess, efter en liten stunds tystnad, värdinnans stol skrapade i golfvet, och sällskapet steg upp.

Nu blef ett bockande och tackande; herrarne skyndade att uppgöra sina liqvider; plånböckerna inventerades; och ändtligen klockan tolf på natten var nöjet slut, och en hvar sökte i vrårna efter sina hattar. Notarien Torkelssons hatt hade någon satt sig på, och kapten Wassbuks spatserkäpp hade kommit bort, hvarom han på stående fot berättade en mycket qvick historia, hvars slut han ej kom ihåg.

Fredérs kommo hem igen. De små barnen sofvo godt i sina sängar; far och mor betraktade dem en stund, de smålogo de lyckliga barnen i sömnen: då kastade Fredér sin arm om sin hustrus smärta lif och hon såg honom så trofast i ögat. «Hvad tänker du, Emelie lilla, då vi nu stå åter vid våra barns säng och äro

hemma hos oss?» — «Ack jo, Fredér, jag tänker som troligen du gör, jag tänker: Gud ske lof, att vi åter äro hemma! Hemmet är ändå bäst.» — «Ja», sade Fredér och tryckte en kyss på sin hustrus panna, «den, som är lyckligast hemma, finner icke lyckan annorstädes; sällheten är som brödet hos den fattige landtmannen: det bör vara hembakadt, om det skall smaka något.»

VI.

EN REVOLUTION.

Medgångens öfvermod regerar stadens trashankar.

Besynnerligt nog har jag, oaktadt min fredliga natur, många gånger (måtte de goda gudarne förlåta mig den synden!) önskat att få vara vittne till en revolution. Jag spekulerade till och med att i detta ändamål begifva mig till Paris, der sådana äro på modet. Det ligger nemligen något tillockande, något som retar nyfikenheten hos en sådan, och min svaga sida är nygirighet. Jag har också läst allt, som man skrifvit om revolutioner, ända från Cuviers afhandlingar om jordens revolutioner till herr Thiers' beskrifning om den franska, och kan ej neka, att båda delarne intresserade mig. Det är besynnerligt, att allas vår moder jorden just är den, som började med revolutioner och till på köpet med sin dubbla rörelse kring solen och sin egen axel onekligen hör till muvemanget. Kan man väl då undra att menniskorna också i sin ordning vilja vara revolutionära och bilda rörelsepartier, som ännu, Gudi klagadt, vända sig omkring på axlen af sin egoism, men blott stycktals gå sin rätta bana omkring det eviga rätta, det goda och det heliga.

Revolutioner omstöpa folken och individerna; den största kruka blir i hast en hjelte och en stor hjelte förvandlas i en kruka. Ur den råa massan utgå stora förtjenster, och anor kläckas i tusental liksom fiskrom, då deremot de gamla anorna sjunka ned i den råa massan. De helige vända kappan och försäkra sig ej tro på någonting; med ett ord, det blir i en hast den upp- och nedvända verlden. Att åskåda en sådan tilldragelse skulle, det kan ej nekas, vara roligt nog, väl förståendes om man sjelf finge sitta bakom sina jalusier i fred och ro och blott *se på,* hur verlden stormar.

Om jag ville blanda mig i politiken, funnes intet tjenligare tillfälle än just nu. Men jag vill ej smitta min penna med poli-

tik, ty «djefvulen var den förste politikus», skref en frejdad författare en gång till en regent, som icke var det alls.

Det var för ett år sedan en afton, månan sken så hjertinnerligt behagligt ned på oss, och hvad han var söt! Jag satt i mitt fönster och funderade med pipan i munnen; en katt satt i takrännan midt öfver och jamade, det lät så klagande, att mina tankar ovilkorligen fingo en melankolisk stämning: jag tänkte på de stackars Tcherkesserna och de ej mindre beklagansvärda Ryssarne, på Orientaliska frågan och grefve Horn, med ett ord, på allt hvad bedröfligt jag visste. Hastigt afbrötos mina tankar genom ett högljudt skrik snedt öfver gatan i det hus, der enkan Klarman håller näring. Bullret tilltog, och småningom, allt som mitt öra vant sig vid sorlet, urskiljde jag följande stympade meningar. En basröst: «slå smörjan i synen på na', häll öfver na' hela stopet.» En bred vestgötadialekt: «sakramenska käring, vet du inte hut, att bjuda folk sådant bränvin!» — En pojkröst: «Klarmanskan stjäler undan, då hon vexlar, den markattan.» — Basrösten: «döp henne, slå på! bättre, nå, bättre, alltihop.» Nu upphof sig en skarp qvinnoröst: det var värdinnans egen. «Lisa Brita! spring till borgmästaren; här sker öfvervåld! A-a-aj!» Straxt sprang en flicka barfotad till borgmästaren; i förbifarten svarade hon på min fråga, hvad som stod på: — «Åhjo, Klarmanskan har som vanligt gifvit en hop främmande gesäller lankbränvin, men de voro ej fulla nog, utan kände hvad di fick, och nu slåss de på krogen, och Klarmanskan rifver och bits omkring sig som en arg katta.» Bullret fortfor oafbrutet derinne; Klarmanskans röst var dock ifrigast och skärast; gästerne läto höra en skrattsalfva emellanåt. Borgmästarens anstalter dröjde något och emedlertid kommo de församlade ut på gatan. «Nå, nå, mamma lilla», sade basrösten, «var ej så vred heller för det ni fick pröfva ert eget lankbränvin.» Folkhopen skulle nu skiljt sig; en del hade redan vandrat bort åt gatan, då den fick orsak att åter samla sig, emedan stadsvakten, 8 man stark, anförd af rådstuguvaktmästaren, kom dem till mötes. Klarmanskan öppnade sitt ena fönster och skrek: «ser ni nu, edra uslingar, att ni hvarenda käft skall i kurran.» Ett hagel af sten mot krogens rutor blef folkhopens svar; rutor klingade ned på gatan. «Ännu en salfva till!» skrek basrösten, och åter haglade ett stenrægn mot de återstående rutorna. Jag förskräcktes: «detta

kostar blod», tänkte jag vid mig sjelf, «och här kommer den oskyldige att lida för den skyldige; sådant har händt förr, och kanske kommer det att bestämma, hvar nästa riksdag skall hållas, för att ej blifva för rikets ständers frihet och säkerhet vådligt.» Jag förböd mitt husfolk att titta utom porten; ty jag förmodade, att stadsvakten skulle gå militäriskt till väga och visa sitt egande mod. Det är med stadsvakter och garnisoner liksom med den, om hvilken sagan förtäljer, att han var förtrollad och bestämdt på vissa olycksdagar måste utgjuta blod, om han också måste skära sig i sitt eget finger; men på hans segervanda svärd sågs emedlertid sålunda alltid fiendens blod.

Borgmästarens anstalter voro vördnadsbjudande. Rådstuguvaktmästaren tågade fram med sina åtta man i militärisk takt, en ny Leonidas i gatans Termopylè. Man känner ett visst lugn, då man ser en disciplinerad styrka antåga för att qväfva anarkien, ty den förra har «pligten och äran till sitt mål», då deremot den senare blindt följer «dagens hugskott». Denna gång var det likväl endast «nattens», ty klockan var «ellofva slagen».

Rådstuguvaktmästaren steg fram och befallde folket, å magistratens vägnar, att skingra sig, utlofvande amnesti (nemligen i händelse man icke fick tag i någon); folkhopen tycktes betänka sig, och troligen hade revolutionens hydra blifvit qväfd i lindan, om ej Klarmanskan stuckit sin tunna näsa ut genom en sönder slagen ruta och ropat: «rådstuguvaktmästare, stå inte der och predika, utan slå ihjel packet och kör dem åt h—te; kom se'n in och ta' en sup.» Denna uppmaning till kraftfullhet hade alldeles motsatt verkan mot den beräknade; folkhopen blef icke förskräckt, utan endast retad, och en mängd projektiler, hemtade från gatan, haglade mot den disciplinerade styrkan. Jag såg då en af de upproriskes hop springa efter en närstående skottkärra och dermed ställa sig vid ett gathörn. «Tänk att de äro försigtige likväl», tänkte jag; «de rusta sig i ordning till strid, men bereda sig äfven på ett nederlag.» Jag ansåg nemligen skottkärran vara ämnad till de sårades transporterande från valplatsen.

Rådstuguvaktmästaren och hans trupp, som genom den direkta förolämpningen blifvit retade, ryckte några steg närmare, och nu greps anföraren af en riktig berserka-vrede. Han befallde sina underlydande fälla korsgevären och rusa mot folkmassan. «Hugg»,

skrek han, «och stick ihjel *hvarendaste en,* som icke lyder och «skingrar sig» i ögonblicket; borgmästaren har befallt, att de upproriske skola nedhuggas.» Rådstuguvaktmästaren, «den tappraste bland de tappre», rusade vid dessa ord sjelf före sin trupp, ensam mot den öfverlägsna fienden, och hann nära in på den och tillika långt ifrån sina trupper, som svinfylkade (eller, såsom det också heter, i falang) med långsamma steg följde honom. Detta strategiska fel, som ofta begås äfven af de största härförare, observerades straxt af revolutionären med skottkärran; knappt hade nemligen rådstuguvaktmästaren hunnit förbi honom, der han stod i gathörnet, förrän han sprang efter, körde med en förvånande behändighet skottkärran mellan benen på vår Ney, så att denne förlorade balansen och satte sig i åkdonet, som i stark fart rullade framåt gatan och midt igenom folkhopen, hvilken med «lifliga hurrarop» helsade honom vid genomfarten.

Stadsvakterne, som med «lugn och ädel hållning» hållit sig på afstånd, sprungo, då de sågo sin härförares ofall, närmare stridsplatsen, det vill säga Klarmanskans krog. Det var likväl farligt att nalkas detta hus, hvilket Klarmanskan lika tappert försvarade, som fordom Thora Borgarhjort försvarade sin borg. Knappast hörde hon en folkhop nalkas hennes rännsten, förrän hon tog det enda återstående medel hon egde till försvar, nemligen ett ämbar, och slog innehållet öfver — fienden? Ack nej, det var sina försvarare hon träffade, och att det ej var välkommet, bevisades bäst deraf, att några man af stadsvakten, fattade af vrede, rusade in och plaggade på madamen rätt eftertryckligt. De sågo ömkliga ut, de stackars medlemmarne af stadens garnison, brandvaktskåren. Allt som tröjorna torkade, blefvo de öfverdragna med en rimfrost, som tog sig väl ut mellan de liksom silfverpailletter utströdda fjellen. Det var nemligen en liten lemning af sillake, som den tappra amazonen hade användt till anfall och försvar.

Det började emedlertid regna. Under högljudda skrattsalfvor åtskiljdes folkhopen, men kastade ännu på måfå några projektiler mot krogfönstren, och ett förirrade sig i mina egna fönster och krossade en ruta. Den kostade mig 32 sk. bko, men jag hade också fått se en revolution och behöfver icke resa till Paris.

Under dessa kritiska stunder hade borgmästare och råd samlat sig på rådhuset, stadens begge tvåpundiga kanoner voro fram-

dragna framför dörren, och fiskalen stod der med brinnande cigarr för att tända på, om det ursinniga folket skulle göra ett försök att förgripa sig på sjelfva rådhuset. Emedlertid afböjdes denna rysliga olycka, och snart kom rådstuguvaktmästaren, genomblöt af smuts och något ruskig i kroppen, tillbaka och berättade, att staden vore räddad; att lagarnes helgd och det enskilda lugnet, genom herr borgmästarens visa omsorger, åter blifvit respekterade, och att hvar och en gått hem till sitt. Han berättade tillika, att man icke kunnat ertappa någon; men att detta kunde hjelpas, om man grepe en hop på misstankar, då man ändock kunde få stadens häkte fullt och väl småningom komma uppviglarne på spåren.

«Det ligger djupt, mycket djupt», sade borgmästaren och runkade på hufvudet; «det är *medgångens öfvermod,* som regerar stadens trashankar; de tåla intet upphöjdt och ädelt i samhället. Der, mina herrar», fortfor han, vändande sig till rådmännen, «hafven I frukten af den förbannade tryckfriheten och våra tidningar.» Samlingen åtskiljdes på morgonqvisten med tillsägelse om allmän rådstuga klockan 11, sedan borgmästaren förut tillsagt rådstuguvaktmästaren att inkomma med skriftlig rapport om händelsen.

Emedlertid samlade sig några af stadens *sansade* borgare på stadskällaren och beslutade, att en deputation skulle afgå för att tacka borgmästaren, som genom sin vaksamhet och sina visa anordningar bekämpat revolutionen och räddat staden för anarkiens fasor.

Inför den allmänna rådstugan beslötos nu talrika arresteringar och stadens trashankar sattes samtelige i «kurran»; men sedan man icke funnit sak med dem och de fleste kunde bevisa, att de den oroliga natten sofvit godt i sina sängar, utsläppte man dem åter med tjenliga varningar. De hemliga anstiftarne och medlemmarne af den politiska klubb, hvarifrån folkrörelsen utgått, kunde man aldrig uppspåra. Emedlertid fick man reda på, att en, som säges skrifva i en af de *stora* tidningarne i hufvudstaden, hade, ett par månader innan revolten utbrast, ätit förlorade ägg och stekt fläsk på gästgifvaregården, samt gått omkring på gatorna under det han väntade på hästar. Som man likväl icke kunde vinna några närmare upplysningar om de hemliga planerne härmed, skulle detta endast annoteras till en annan gång.

Vid nästa allmänna rådstuga åtta dagar efter emeuten, sedan allt blifvit lugnt och Klarmanskans fönster insatta, uppläste borgmästaren sina berättelser om händelsen, som han ex officio skulle afgifva, nemligen till justitie statsministern och justitiekansleren; serskild rapport om upproret, grundad på rådstuguvaktmästarens iakttagelser, hade genast blifvit med kurir afsänd till landshöfdinge-embetet. Borgmästaren tog, efter uppläsandet af dessa berättelser, till ordet och sade, att han hoppades det staden genom borgerskapets kända loyauté och nit skulle räddas från alla illasinnades försök att uppvigla folket; men, tillade han, då en sådan händelse som denna icke annat kan än väcka en obehaglig sensation på högre ort, och staden lätteligen kunde blifva ansedd vara en härd för revolutionernas eld och en samlingsplats för den upproriska propaganda, som, Gud bättre! är utspridd omkring hela Europa, och af hvilken jemväl en medlem, enligt hvad genom vittnesförhör blifvit till full evidens bevisadt, besökt denna stad, ätit förlorade ägg och fläsk på stadens gästgifvaregård och gått utan synligt ärende omkring på stadens gator; så fann borgmästaren tjenligt, nemligen på inrådan af flere «högt uppsatta och mäktige män», föreslå stadens innevånare att gemensamt afgifva en opinionsyttring i motsatt anda, som kunde uppsättas i en adress, att sedan antingen kungöras i rikets officiella tidning eller öfverlemnas genom en underdånig deputation. Staden borde deri förklara sin afsky för revolutionära företag i allmänhet och erbjuda sig till ett värn för den «lagbundna friheten». Tillika hemställde borgmästaren, om icke stadens «societet» kunde prenumerera på en mycket välsinnad tidning, hvari han, borgmästaren, sjelf blifvit anmodad att taga en fjerdedels aktie; sådant skulle sannolikt transpirera och lända staden till gagn, om den framdeles hade någon ynnest att utbedja sig. Detta förslag mötte ingen gensägelse, och borgmästaren fortfor således: «som vi alla veta, har enkan Klarmans krog hittills, i dagligt tal så väl som i publika handlingar, kallats Skojarkrogen. För att nu visa vår allvarliga vilja, att på en gång afhugga den revolutionära hydrans alla hufvuden, har jag efter moget bepröfvande funnit skäligt, det denna krog, som tycks hafva varit det revolutionära sällskapets samlingsplats, måtte byta om namn, och dertill får jag, för att äfven uppmuntra enkan Klarman för dess beredvillighet och nit att upptäcka revolutionärerne, före-

slå att kalla samma krog för *Skyddsengeln;* förblifvande Klarmanskan föröfrigt, i anseende till sitt visade nit och rådighet, bibehållen vid sina innehafvande rättigheter.

Så slutade revolutionen i Skråköping. Allt har, ifrån denna märkvärdiga stund, varit lugnt i vår goda stad. Klarmanskan håller näring och ger nu sina gäster opåtaldt lankbränvin; rådstuguvaktmästaren har fått sig en medalj «för berömliga gerningar» att i högblått band bäras om halsen. Den tappraste af stadsvakten har ock för sitt välförhållande blifvit utnämnd till «dödgräfvare i *survivance*», något som dessutom sjelfva titeln förutsätter. Och det glunkas om, att borgmästaren, för sitt visade nit och mod vid det kritiska tillfället, skall hugnas med en orden.

VII.

BROTTSLINGEN.

Låtom oss åtminstone nyttja ett vackert ord — pauperism.

För några och tjugo år sedan vandrade en fattig qvinna omkring i trakten och tiggde; en liten rödblommig och vacker gosse följde henne och sjöng så vackra visor för folket, att både moder och barn lefde på hans lilla talang. Qvinnan kallades i dagligt tal Tattar-Anna, och hela hennes utseende förrådde hennes ursprung från det numera nästan alldeles försvunna zigenarfolket, hvilket i århundraden flutit omkring på tidehvarfvens stigande och fallande vågor af menniskor och öden, utan att blanda sig med dem; liksom då en droppe olja flyter på hafvet. Det tyckes vara en naturlag, att det vilda måste fly eller bortdö, för att lemna rum för det odlade och civiliserade. Då ängen plöjes till åker, försvinna vildblommorna, och de odlade växterna med sitt ogräs inkräkta platsen. Den sköna trientalis med sina snöhvita, den blyga sippan med sina ljusblå blommor försvinna, för att lemna rum för kornet och rågen samt för snärjgräset och tisteln, som följa dem. Skogen afhugges och boskapshjordarne beta på de inhägnade ängarne; då flyr den konsterfarne bäfvern, och hans byggnader ruttna ned utan vård. När den civiliserade menniskan inflyttar i vildarnes land, flyr urinvånaren undan, efter blodiga strider; eller, om han ej kämpar för sitt naturtillstånds fortfarande, förtvinar han långsamt, men säkert, genom beröringen med civilisationen och det förderf, som likt ogräs följer med henne; men om vi se på åkren eller på de nya staterne, få vi alltid se, att det odlade uttränger sitt ogräs mot periferien. På åkerkanten växer ogräset yppigast; på statens åt vildmarken gränsande sidor stå civilisationens laster i sin yppigaste växtlighet. Instinkt är vildhetstillståndets högsta drifkraft; förnuft åter civilisationens. Instinkten, som tillhör djuret, måste

vika för förnuftet, som tillhör menniskan; det halftama vilddjuret och civilisationens afskum stå midt emellan.

Zigenarfolket tyckes vara en lemning efter folkvandringarne — dessa utflyttningar, hvilkas orsaker vi ej tydligt inse, och om hvilka historien har så mycket att säga och så litet att lära. Det tyckes likväl, som skulle dessa flyttningar i massa icke hafva haft någon förnuftig grund, utan berott på en instinktartad vandringslust; någonting, som påminner om flyttfoglarnes sträcktåg, eller fjell-lemlornes utflyttningar från sitt hem till okända trakter, der de dö och försvinna; kanske det är just detta, som gör folkvandringarne så gåtlika. Förnuftet kan ej begripa något, som ligger i en helt annan sfer, än den, der det rör sig; folkens så väl som djurens instinkt gör det emedlertid. På detta sätt kom zigenarfolket in i den civiliserade verlden, ett slägte, skapadt för ett lif i öknen och beständigt bibehållande sin vilda instinkt, sitt oroliga flyttningsbegär och sin lättja. En vildand kan för en liten tid slå ner bland de tama; men det blir afton en gång, «Odins jagt» höres högt ifrån skyarne, vildanden lyssnar, hon igenkänner sträcktåget och flyr sin väg.

Tattar-Anna hade försökt, till och med på allvar velat ingå i det civiliserade lifvet. Hon tog tjenst här i staden. Hon var en vacker och god flicka; men hon trifdes ej länge, utan begaf sig åter ut i vida verlden, och det enda hon hade qvar efter sitt samband med civilisationen, var lilla Balthasar.

Nu vandrade hon tiggande från dörr till dörr. Hon kunde spå, kunde bota kreatur, kunde igenskaffa stulet gods; hon kunde allt — utom arbeta. Hennes gosse, som genom sina mörkblå ögon förrådde sin slägtskap till den götiska stammen, följde henne öfverallt.

Balthasar var ganska vacker. Tiggarungar äro, med gunstig tillåtelse, ofta nog lika bra och ibland bättre än barn af dem vi företrädesvis kalla «folk». Den fullväxte tiggaren är deremot alltid fulare och vederstyggligare.

Om ni betraktar en björk i den fredliga parken, der han vårdats från sin första knoppning, huru skön är han icke, huru rak ej stammen och huru lummig icke kronan! Ni porträtterar honom, han blir en prydnad för ert album; men se denna fjellbjörk, som med möda fasthåller sig på den nakna klippan, som ifrån sitt

första hjertblad tuktades af ovänliga vindar och kufvades af ett strängt klimat; stammen är krokig, kronan är fattig på löf, men rik på mossa och intrasslade qvistar; ni föraktar honom, han får ej plats i ert album — och likväl äro de begge björkar, deras första hjertblad voro fullkomligen lika hvarandra. Det var tiden, stället, ödet, som gjorde dem olika. Om ni blott hugger ned det tynande, fula trädet, har ni ej förbättrat något. Ett lika uselt träd skjuter åter upp på samma plats och af samma orsaker; men förbättra jorden, skaffa skydd mot vindarne, betäck de nakna rötterna — och er möda skall belönas. Det sjuka trädet skall blifva vackrare och gifva er skugga med tiden; och, om detta äfven ej blir fallet, skola telningarne, som skjuta upp deromkring, blifva friska och rika på löf; mossa skall ej froda sig på deras qvistar.

Tattar-Anna var försvarslös, som en vildfogel, och hennes barn var det enda, som hindrade, att hon ej insattes på någon arbetsinrättning eller fattighus. Begge dessa välgörenhetsanstalter äro i allmänhet mycket rädda för att intaga familjer; de kunna hafva rätt i sin fruktan. Så länge våra förbättringsanstalter och fattighus blott synas vara inrättade för att utbilda brottslingar och skapa tiggare; så länge de äro ett slags dyrbara drifbänkar för lättja och sedeslöshet — är det ganska klokt att låta beggedera växa på fri hand.

Tattar-Anna och hennes gosse gingo således länge fria; men se! försynen ville, att länet fick en ny höfding eller, som han äfven tyckte om att kalla sig, landets fader. Då det nu hänger så tillsammans, att deras «höga nåder» ej riktigt veta i hvilken ända af deras «dyra» pligters intrasslade härfva de skola börja, i synnerhet om de från sin föregångares tid hitta på en mängd vidknytningar eller så kallade landsfaderliga förbättringar, som göra härfvan alldeles oupplöslig; så blifva de riktigt glada, om de finna en enda «ända», som hänger lös; den må då gå inåt eller blott hänga utanpå. Salig landshöfdingen (det vill säga företrädaren) hade förbättrat vägarne, så att man vid midsommarstiden kunde köra hals och ben af sig, på hvilken väg som helst i hela länet, och kunde om hösten med nöjet af en landresa förena det att äfven fara till sjös, så djupa voro vägarne, nemligen «i anseende till klimatet»; ty det är klart, att allt hvad en landshöfding icke kan hjelpa, det beror på klimatet, eller också på det obändiga och oförståndiga

folket. Vidare hade den förre landets fader infört odlingen af timotej och turnipsrofvor, hvilket dock, i anseende till klimatet, icke ville gå, samt infört bruket af halmskäror och tröskmaskiner, af komposter och barhackor, som ingen ville nyttja; med ett ord: han hade varit en riktig landets fader, oberäknadt, att han försett många församlingar med nya jordgummor och anskaffat ett par extra provincial-läkare med lika löneförmåner som en regementstrumslagare, och hvilka nödtorftligen födde sig genom rese- och dagtraktamentsräkningar. Allt var således i ordning och vid det mesta var ingenting att vidgöra; icke just derföre, att «allt var ganska godt», utan derföre, att det mesta var ohjelpligt.

Den enda trådända, som ännu befanns hängande lös, då den nye kom, var, att lösdrifvare vandrade här och der i länet. Förre landshöfdingen hade nemligen sett genom finger med de försvarslöse; och alltderföre grep den nye i den ändan och började nysta ihop ett dussin kungörelser med sina vederbörliga vidknytningar af förklaringar och befallningar på extra väg.

Nu kommo fiskaler och länsmän på benen, och alla, som ej voro formligen i försvar, eller som försörjde sig genom tiggeri, och det, som var nästan värre, med något ärligt handtverk, utan att vara «gerningsmän» å landet eller borgare i staden, förpassades inom en blink in på länshäktet.

Det är naturligt, att landets fader icke kom att tänka på, det man möjligen, genom att gifva de fattige arbetsförtjenst, kunde förminska de tiggandes och de försvarslöses massa. Detta var dels en besvärlig och dels för långsam procedur. Länet hade då ej kommit under fund med en kraftfull styrelse; men då häktet blef packadt med fångar, kunde enhvar se, att den nye var en annan karl, än den förre; en man med jernvilja och icke en gammal kruka.

Der sattes de försvarslöse tillsammans med några tjufvar, och, tack vare landsfadrens kraft och snille, nu äro de tjufvar allihop.

Tattar-Anna och hennes gosse kommo således in på häktet, och nu först blef frågan hvart man skulle göra af den dyrbara samlingen, som man med så mycken svett och möda skaffat tillhopa. Det var ett veritabelt herbarium *vivum* och behöfde både mat och kläder. Landets fader hade råkat ur askan i elden, och förargade sig både grön och gul öfver det gemena slöddret, som

åt så glupskt och slet kläder. Slöddret fick således både svälta och frysa.

Tattar-Anna satt och gret; hennes lilla gosse var hungrig och hon hade ingenting att gifva honom. Då kom der en tjuf, uppfostrad i fängelset och vand vid dess vidrigheter, och hviskade henne något i örat. «Vi skola rymma», sade han, «jag har en fil och en fjedersåg; du och gossen kunna följa med; men tyst för de andra; stort sällskap är ej värdt att ha.»

Natten kom; det var en blåsig och kall höstnatt; men tyst! dörren knarrar sakta. Anna tar sitt halfsofvande barn på armen; sina grofva skor stoppar hon i barmen på sin trasiga klädning; tyst smyger hon på tå — i korridoren står Kanon, så hette tjufven, och nu hjelpas de åt att krypa genom ett fönster, hvars galler han sågat sönder. Vildanden far i väg med sin unge.

Nu började Anna ett verkligt ströfvarlif. Ingenstädes vågade hon visa sig, ty då kunde hon åter blifva förd till häktet; hos ingen kunde hon begära en almosa åt sig och sin lilla gosse.

Det var en kall Oktobernatt. Balthasar frös och bad modren om mat. «Jag är så hungrig», gret han, der han halfnaken sprang bredvid modren i den djupa, leriga vägen; «mina fötter äro sönder, jag kan ej gå; hu! jag fryser, bara jag hade litet mat, bara en liten smula; vet mamma, jag står ej ut. Det var ändå bättre, när Kanon var med oss, det första dygnet; han skaffade mig alltid mat, men sedan Kanon gick ifrån oss, svälter jag ihjel.»

«Ja, Balthasar, så är det», svarade modren suckande; «men, ser du, Kanon stal och derföre skiljde jag mig ifrån honom.» — «Ja, mamma, Kanon tog ifrån den rike och gaf den fattige, det var inte orätt i det; söta mamma, skaffa mig mat!» bad gossen.

Bredvid vägen låg ett bondhemman. Det var ett präktigt bondhus; der bodde förmögna menniskor. Tattar-Anna stannade; på andra sidan låg en stor skog; skulle hon gå förbi eller in — det var midt i natten. «Sätt dig här, stackars gosse!» hviskade hon till Balthasar, «sitt tyst, jag skall gå in i bondgården.» Gossen lydde och modren försvann i mörkret. Osedd och lik ett spöke smög hon omkring huset; en dörr stod oläst, hon öppnade den sakta — det fick ej knarra; det var halfmörkt derinne; en glödhög glimmade ännu på spiselhärden; en gosse låg i en bänk och sof — Anna tog hans kläder — det var gjordt; nu ville hon hafva

mer. Några matvaror stodo framme, hon tog äfven dem och smög lika tyst åter ut.

«Är du der, Balthasar?» — «Ja, mamma, här är jag.» — «Kom med mig, stackars gosse! der bort till skogen.» — «Utan mat; har mamma ingen mat? jag kan inte gå», hviskade gossen, halft gråtande och skallrande tänderna af köld. «Trösta dig, mitt barn; du skall få mat och kläder.» Säg till en döende syndare, att Gud förlåtit honom hans skuld, säg åt en älskare, att den han tillber gifvit honom ja; begge delarne är ett intet af lycksalighet mot då man säger åt ett barn, som hungrar och fryser — här är mat och kläder. «Mat och kläder! mamma!» ropade Balthasar, utom sig af glädje; «mat och kläder! Gud välsigne dig, mamma! Gud belöne dig!» — Det var första gången någon menniska af hjertat bad om Guds välsignelse för den arma qvinnan, och denna bön spilldes för det första brott hon begått.

Glädjen varade ej länge. Redan några veckor derefter hade rättvisan gripit Tattar-Anna. Den varma drägten blef afklädd; Balthasar blef lika trasig, och begge infördes till närmaste häkte.

Tattar-Annas process blef ej långvarig; men våren kom under tiden. Man misstänkte henne för flere stölder i samma trakt och på samma tid. Man ransakade, man bråkade mycket; men ingenting kunde upptäckas; ty hon visste ej ett ord om det öfriga. Kanon gick nemligen sin egen bana och var ännu fri — han var gammal i yrket.

Fängelset var en qvarlemning efter ett gammalt slott; höga gråstensmurar omgåfvo den mörka och trånga boningen. Balthasar fick ibland gå ut på gården, tillsammans med de öfrige fångarne. Der var solsken och dager, till och med litet grönt växte mellan stenarne. In i fängelserummet var mörker och fuktighet, och den enda växtlighet der fanns, var svamp, som kröp uppåt väggarne. Det var så roligt der nere på gården för den tioårige gossen; han öfvade sin styrka med att lyfta på fångarnes kedjor; roade sig med att plocka narfgräs på gården eller binda små kransar af trampgräs åt sin mor; men det allraroligaste var att stå vid den lilla gallerporten, som ledde till vaktmästarens kåltäppa; en liten trekant mellan murarne, der allt växte så starkt och präktigt, och

der hundrade fjärilar flögo omkring några bärbuskar och öfver det lilla rosenqvarteret, der nejlikor och några stockrosor prunkade med sina färgskiftningar.

Der kunde gossen stå halfva dagen och luta sin panna mot jernstängerna och titta in i det förlofvade landet, i grönskans och blommornas rike; de präktiga stockrosorna nickade med sina stolta hufvuden; den lilla nejlikan bugade sig så ödmjukt för hvarje vindflägt — ack! den som finge komma ditin!!

Vaktmästarens barn voro der dagligen under en pigas inseende; de drogo en vagn omkring gångarne, han plöjde djupt i sanden; de sprungo efter fjärilarne, plockade blommor, togo till och med då och då en morot eller rofva ur jorden, skalade och åto; den lille fången stod utanför och såg allt. Han fann, stackars gosse, att han icke var som andra barn; att han var utesluten från alla sin ålders lekar och nöjen; men han visste ej, att det skulle så vara, att rättvisan så ville, och att rättvisan var lag.

En dag äro åter vaktmästarens barn i den lilla täppan och leka. Balthasar står på sin vanliga plats och betraktar tigande och med tystnad det stängda paradiset, då pigan kommer till honom och frågar honom, om han ville dra lilla Fredrik i vagnen. Sagdt och gjordt. Porten öppnas, och lik ett lam, som plötsligen utsläppes på den gröna ängen, kommer den fångnas son in i kålgården och stannar, förtjust öfver all den herrlighet han ser der; han börjar sitt arbete. En större gosse, vaktmästarens äldste, springer bredvid med ett snöre i handen, som han lagt i Balthasars mun; skjutsen går, den lilla piskan smäller, det svider ibland, då snärten råkar på något hål i trasorna och träffar skinnet; men hvad gör det? nöjet är nytt; det är så roligt, så roligt; tömmen rycker väl något hårdt emellanåt, det till och med synes blod i munvinklarne; men hvad gör det? «Du skall stegra dig, traspojke!» ropar den stolte gossen, «se så! stegra dig nu; när du stannar, skall du alltid hoppa och stampa, liksom baronens hästar — se så, det är bra.»

Balthasar blef på detta sätt småningom en beständig lekkamrat med vaktmästarens barn, och desse började hålla af sin dragare, liksom Araben älskar sin häst. Ofta nog fick således Balthasar en bit af aftonvardsmörgåsen, eller gåfvo gossarne litet «gottor» åt sin fullblodsfåle. «Du, Anna Stina, får vattna honom;

se här, brunte, drick, brunte.» Ack! det var svagdricka — det var så godt, så godt!

En vacker dag sprungo lilla Fredrik, vaktmästarens son, och Balthasar i vild glädje i den lilla instängningen. Balthasar fångade en vacker fjäril, som länge fladdrat omkring ibland stockrosorna och öfver kål-landet. «Se, Fredrik! täcket litet vackert kräk, han är liksom förgylld på vingarne», sade Balthasar, och visade sitt byte för den andre gossen — «Tag hit honom», ropade denne, «jag har en nål på mig, den skall jag sticka igenom honom och sätta honom på mössan som en kokard.» — «Nej, nej! jag släpper honom, så att han får flyga fri här ibland blommorna, det är roligare.» — «Åhnej», sade den andre gossen, «släpp honom inte än; låt mig åtminstone se på honom.» Balthasar lemnade ifrån sig den lilla sommarfoglen. — «Akta honom väl, Fredrik, att du ej klämmer det stackars kräket; håll så här i vingarne», underviste han lekkamraten. Fredrik tog fjärilen och beság honom noga. «Jag sätter honom på mössan», sade han. — «Nej, Fredrik, släpp honom», bad Balthasar. — «Jaså, du vill, att jag skall släppa honom», sade Fredrik, «ja, jag skall så göra.» Nu ref han vingarne af fjärilen och kastade från sig den nakna masken, som vred sig af plågor. «Ser du, nu är han fri», skrattade gossen, «ser du; men vingarne behöll jag.»

En skärande känsla flög genom Balthasar, då han såg den arma masken. Han skyndade sig att trampa honom till döds; ty barnet vet redan af instinkt, att döden är slutet på all plåga; men ögonblicket derefter vaknade hämndkänslan och ett brännande slag träffade Fredriks kind. «Der har du», sade Balthasar med gnistrande ögon, «der har du litet sjelf; nu kan du sjelf känna hur godt det gör att pinas.» Fredrik började skrika; pigan kom, saken anmältes hos vaktmästaren, som gaf Balthasar stryk för besväret och spärrade in honom i fängelset, såsom ungen till ett vilddjur. «Af djefla ägg komma djefla ungar», sade vaktmästaren, då han kastade in honom till modren. «Din pojke har velat mörda min stackars Fredrik; men han skall få pina skinn, den satungen.»

Tattar-Anna fick ändtligen sin dom. Hon förklarade sig nöjd med straffet och utstod det några dagar derefter. När hon åter-

kom till häktet och utmattad och blödande raglade in i det mörka, fuktiga hvalfvet, der hennes gosse satt, tyst och sluten inom sig sjelf, i en vrå och lekte med att knyta en krona af halmen ur den usla britsen, då flög gossen på en gång upp. «Stackars mamma», ropade han och hängde sig fast vid hennes hals, «du har fått stryk, stackars mamma! Hvarföre slogo de dig?» — «Jo, Balthasar, derföre, att jag stal kläder åt dig och litet mat åt oss begge; det var en stor synd och derför straffade man mig.»

Balthasar satte sig åter att fundera. Han mindes med sådan vällust den herrliga måltiden i skogen och de varma, goda kläderna; det var den lyckligaste stunden i hans lefnad, och derför straffade man hans stackars mor, slog henne blå och blodig, för det hon ej kunde se, att hennes barn hungrade och höll på att dö af köld, och derföre, att hon ej hade annan räddning än ett brott. Balthasar begrep intet; men en aning om någon undangömd orättvisa slog sin rot i hans hjerta; denna aning om orätt från samhällets sida växer småningom upp till visshet; det är ett träd, som bär bittra frukter och, såsom en Strychnos, utsipprar gift, om blott barken rispas.

Således blefvo Tattar-Anna och Balthasar åter fria. De hemforslades hit till Skråköping; men staden ville ej underhålla henne. Nåh väl! hon var dock fri och begagnade sin frihet för att åter stjäla mat och kläder under vintren. Om man efterser i brottens statistik, finner man, att vintren är tiden för brott emot egendom och sommaren för brott emot person; om vintren smyga brist och nöd omkring ibland folket och uppmana till brott; men om sommaren är blodet varmare, passionerna mera sjudande; hämnd, afundsjuka och vrede rasa då vildare än eljest bland dem, hvilka ej ega hållhake på någondera, bland den råa, genom sig sjelf nedsjunkna eller af statsinrättningen i mörker och hjelplöshet qvarhållna massan.

De begge biltoge grepos om igen och infördes till länshäktet, der de med ett vildt grin emottogos af sin gamle vaktmästare. «Jag visste väl, att ni snart skulle vara här igen; och beständigt samma sällskap! Nåh, tjufpojke! vill du slå hederligt folks barn, din djeflaunge; nu skall du få sitta vackert inne hos din söta mamma.»

Tattar-Anna hade lärt sig prima regula juris. Hon nekade nu till allt, äfven de klaraste fakta, och, såsom misstänkt för flere stölder, fördes hon fram och åter mellan tingsställena.

En vintereftermiddag — det började redan mörkna i fängelset, fastän det ute ännu var full dager — inträdde den ene vaktknekten till Tattar-Anna och hennes son. «Hör du, Anna», började han och närmade sig henne, «jag ville gerna veta, hvar du har gjort af kommerserådets matta?» — «Kommerserådets matta?» upprepade qvinnan, frågande; «huru kan jag veta det? jag har aldrig tagit något hos kommerserådet.» — «Jaså, du har inte?» sade vaktknekten; «nåh, så skall man väl få fram sanningen af dig; hör, kona! vill du bekänna; känn hur det smakar!» I detsamma gaf han Tattar-Anna ett häftigt slag med en läderkarbas. — «Aj-aj — kära, lill' goda herr Bultman, slå mig ej; vid Gud och min salighet jag har tagit mattan; nej, nej.» — «Jaså, du vill inte fram med sanningen; jo, ser du, jag skall nog få den att krypa ur dig, hur långt inne hon sitter; du skall få dig litet extra gryn, och det så, att det biter in i skinnet.» Efter denna inledning började han att slå den arma qvinnan; exekutionen afbröts blott då och då med någon fråga, om hon ville bekänna. Balthasar kastade sig framstupa på britsen och gret, i raseri att ej hafva styrka att skydda sin mor och sluta misshandlingen. — «Jaså, ändtligen», sade Bultman, något trött efter arbetet, «jaså, du vill bekänna.» — «Ja-a.» — «Nåh, hvar har du gömt mattan?» — «Jo, bäste, gode herr Bultman, jag har gömt henne — ja, hvar var det nu igen?» — «Jaså», inföll Bultman, «du tycks ej ännu fått ditt «lilla lagom». — «Jo, gode herr Bultman, jo, det var sannt — jag lade mattan i en rishög, utanför norra tullen, straxt vid vägmärket.»

Vaktknekten gick. «Mamma! mamma! hur är det med dig?» ropade Balthasar och kom till henne, der hon ännu var, halft knäfallande, halft liggande på golfvet. — «Tack, Balthasar!» sade modren, «men, Herre Gud! jag är oskyldig; jag har ej varit i kommerserådets hus med min fot; jag är oskyldig, Balthasar!» Och nu gret hon bittert och omfamnade gossen. «Nu kommer Bultman snart igen; mattan finnes ej på det anvista stället, jag vet inte hvar hon finns; då tror han, att jag ljugit, och då — då.»

«Om jag bara vore stor», sade Balthasar och skar tänderna af vanmäktigt raseri, «jag skulle tukta Bultman, jag.»

Under det att de fångne talade så, stod Bultman uppe hos vaktmästaren och afgaf rapport. «Det var bra», sade vaktmästaren, «du skall få hälften af hvad kommerserådet utfästat åt den, som återskaffar mattan; det var en dyrbar tingest, jag tror hon var turkisk eller något ditåt; han ger femtio riksdaler. Gå nu ut till vägmärket och sök väl; kom se'n tillbaka. Konan måtte väl inte hafva ljugit.» — «Ja, om hon äfven så gjort», skrattade Bultman, «så skall jag nog få sanningen ur henne, när hon ser, att intet annat hjelper.»

Senare på qvällen inträdde Bultman i Annas fängelse; han bar en lykta i handen. «Om du sofver, så skall jag försöka väcka dig», sade han och grinade, så att begge tandraderna glänste; «mattan fanns inte i högen; der låg jag och gräfde i två hela timmar — det skall du ej ha gjort för inte.» Nu började åter bestraffningen och vida strängare än förra gången. Hämnd att vara gäckad gaf armen mera fart än endast vinningslystnaden hade gjort; men Anna nekade, nekade beständigt och envist. Anna vred sig, med en allt mattare och mattare klagan, på golfvet och Bultman fortfor att slå. På britsen satt Balthasar och betraktade scenen med ett par af hämndbegär brinnande ögon, liksom tigerungen, då modren såras; det kokade i hans barnsliga hjerta, det kokade gift i hans ådror. Modren klagade allt mera doft och bad ej ens mera om förskoning. — «Du tål duktigt», grinade Bultman och slog ännu vildare, «du vill inte en gång skrika.» Då sprang tigerungen på en gång upp från britsen och flög på Bultman; gossen bet och ref honom i ansigtet med sina magra fingrar, det var en svår fiende för vår rättstjenare; den rasande gossen hängde vid honom som en vampyr och sparkade sin fiende på bröstet, fasthållande sig i håret. — «Är djefvulen i dig, din satunge!» mumlade Bultman och försökte att slita sig lös; men Balthasar släppte ej sitt fäste, utan striden blef svår. Slutligen slog Bultman gossen i golfvet och blef fri; men lyktan var sönderslagen under striden och ljuset slocknadt. «Nåh, nåh», sade Bultman, nästan qväfd af ilska, «det är en dag i morgon också.» — Och nu gick han sin väg, trefvande sig genom de mörka gångarne fram till vaktmästarens rum.

«Kom och lägg dig», bad Balthasar sin mor, sedan han hemtat andan efter sin strid och det häftiga slaget mot golfvet. — «Jag kan inte», rosslade modren. Balthasar hjelpte så godt han kunde. «Se här, mamma, nu lägger jag all halmen under dig, så att du får mjukt och godt; jag ligger bra, jag, på bara brädan.» Ändtligen låg modren der i britsen och Balthasar bredvid. Hon andades tungt, men sade intet; Balthasar trodde att hon sof, och efter några ögonblick insomnade det uttröttade barnet på bara brädan; han sof godt.

Mot morgonen vaknade gossen och frös; det var ej vanligt, ty modren plägade värma honom i sin famn; nu hade hon glömt det. Balthasar kände på sin mor, äfven hon var kall, de fröso således begge. Dagen randades sent; slutligen klarnade det upp och en gråhvit vinterdager sken genom det gallrade fönstret. Modren sof ännu; men huru gossen lyssnade, hörde han ej hennes tunga andedrägt. «Mamma», hviskade han sakta i början, «mamma!» ropade han slutligen och skakade henne; men modren sof — sof den eviga sömnen.

«Är du vaken än, tjufkona! eller ligger du der och latar dig?» yttrade Bultman och inträdde med vaktmästaren genom dörren. «F-n i mig, är hon icke död!» sade vaktmästaren, då han vidrört henne. «Se så, Bultman, de femtio riksdalerna foro f-n i våld, för oss begge; du kunde hafva slagit lagom; du har visst gifvit henne något rapp öfver bröstet eller så, det är farligt; man skall *slå med förstånd.*» Bultman stod der något flat öfver händelsen; men han tycktes ej ångra sig öfver annat, än de femtio riksdalerna. Emedlertid blef Balthasars afstraffning, som i annat fall var besluten, för tillfället inhiberad. Gossen togs ifrån modrens lik, vid hvilket han i förtviflan hängde sig fast, och insattes i ett annat rum, bland en mängd tjufvar och skälmar. Han lemnade modershemmet.

Slottsläkaren, en gammal tysk fältskär, gemenligen kallad doktor Krähvinkler, blef kallad att besigtiga liket. Doktor Krähvinkler hade just slutat sin goda frukost på källaren «Rättvisan»

och druckit sig en half butelj portvin på morgonqvisten, då Bultman kom och begärde, att han skulle skynda sig upp på arresten, emedan Tattar-Anna *höll på* att dö. «F-n annamma det häktet», sade gubben; «då man inte har mer än usla femtio riksdaler om året, borde man få något vara i fred; åhja, jag kommer; man måtte väl få äta i fred för tjufvar och skälmar.»

Så der framemot middagen gick doktor Krähvinkler upp på länshäktet för att sköta sina dyra pligter som slottsläkare. «Nåh, hvar är kärringen?» — «Jo, hon var död, då jag kom hem», svarade Bultman. — «Nåh, hvar är liket då? skall väl se liket.» Doktorn inträdde; hon var kall och stel, några blå strimmor upptäcktes på kroppen, ja, hela ena sidan var blå. «Hon har väl inte blifvit slagen?» frågade doktor Krähvinkler och vände sig med allvarlig uppsyn till vaktmästaren. — «Nej, herr doktor! visst inte; men hon hade ondt af fallandesot och har kanske fallit.» — «Hm-hm», sade doktorn, «det ser misstänkt ut med menniskan; Bultman skall vara sträng, har man sagt — hur är det?» — «Åhnej, herr doktor», svarade vaktmästaren, «det är bara de förbannade tidningarne, som skälla och ljuga på folk. Att man måste hålla sådana kanaljer i ordning, det är klart; men det sker med måtta, det måtte jag bäst veta.» — «Ja, ja, ingen har sagt något om vaktmästaren; åhja, det ser fult ut; men jag skall försöka att hjelpa saken, för vaktmästarens skull! De bli så der blåfläckiga, när de dö af slag också.»

Några dagar derefter företogs målet om i häktet aflidna qvinspersonen Anna Gülzau, vanligen Tattar-Anna kallad. Brottmålet afslöts, då om hennes aflidande ett edligt betyg, af doktor Krähvinkler undertecknadt, af vaktmästaren Fjetterqvist företeddes, hvarvid ock fångknekten Bultman, på ed hörd, intygade, att Tattar-Anna länge lidit af fallandesot, hvilket intyg, då det jemfördes med läkareattesten, att hon dött *till följe af slag*, rätten fann gällande, och det blef således klart, att Tattar-Anna måtte ärligen begrafvas. En rådman anmälte väl, att man i betyg vanligen satte ett latinskt bestämningsord; men detta upptogs icke, emedan enhvar visste, att folk brukade dö af slag.

Dessutom anmärktes vidare, att Tattar-Anna efterlemnat en gosse, som nu var på tolfte året, benämnd Balthasar, och att han vid ett tillfälle, som Bultman omvittnade, med en för hans år

ovanlig vildsinthet, anfallit Bultman, hvaraf ännu spår voro synliga i bemälte Bultmans ansigte; han ansågs derföre hafva förbrutit sig genom vaktkarls öfverfallande; men som han ej ännu kunde anses för annat än öfvermaga, så kunde han ej annorlunda fällas, än att han, såsom den, hvilken bevisligen i sin moders sällskap deltagit i hennes tjufnader och dessutom öfverfallit vakten, i ena bot skulle afstraffas med risslitning i rådstuguförstugan, och då vaktmästaren Fjetterqvist dessutom upplyst, att bemälte Balthasar jemväl vid spädare år visat ett synnerligt vildsindt och lömskt sinnelag, så skulle han, efter utståndet straff, då ingen å orten ville gifva honom laga försvar, införpassas till Stockholms norra korrektions-inrättning å Långholmen.

Hittills hade det för Balthasar funnits ett väsende, som omfattat honom med kärlek, som han med barnahjertats hela hängifvenhet älskat tillbaka; men nu var den brottsliga, den djupt fallna och förnedrade modren, hvilken likväl så varmt kunde älska och så djupt fängsla barnets kärlek vid sig, nu var hon borta, och Balthasar hade ingen i verlden, som han kunde älska, ingen, för hvilken han kunde klaga, ingen, ingen.

Balthasars bildning till en fulländad brottsling gick ganska fort; han var uppfostrad bland brottslingar, hans bästa, hans ädlaste känslor hade blifvit hånade; ingen hade velat eller kunnat förstå honom; han föraktade samhället, då han sett, att det tillät våld ske utan att bestraffa det; han förbannade sina medmenniskor, emedan de voro lyckligare än han; han visste med sig, att de ej gjort mera för sin lycka, än han för sin förnedring.

Han rymde likväl snart, tillsammans med några äldre kamrater. Han var så liten, så vig och så djerf, att de togo honom med sig; han kunde lättast krypa genom ett fönster, kunde klättra som en katt, om så behöfdes, och var rask, ända till oförvägenhet. Rymningen gick bra; sällskapet fick husrum hos en beskedlig man, som sålde godset åt dem; de bodde i godan ro, än här och än der i hufvudstaden. Då och då greps väl en och annan af dem, som tog på sig de andras synder, fick sitt straff och beundrades

af kamraterna och packartorgspubliken för sitt hjeltemod. Turen kom snart till Balthasar, äfven han fick sina fyratio par; han skrek inte, han tuggade på en blykula, för att hafva något att göra. Han tålde straffet med ett stoiskt lugn; det var den enda ära han ännu kunde förvärfva och han eftersträfvade den med större plågor, än kanske någon martyr utstått för sin tro. Ärelystnad ligger djupt begrafven i menniskosjälen, hon är det sista, som kan uppryckas, ty hon går på djupet och hennes rötter sticka upp sina skott, lika lätt på en afrättsplats, som i spåret af verldsherrskarens triumfvagn. Balthasar hade således ärelystnad; han tillfredsställde den genom ett kallt förakt mot plågor och straff; man kallar den vanligen blott hårdnackenhet — ja, i sanning, det är samma hårdnackenhet, som eldar hjelten på slagfältet. — Ni ler föraktligt; säg mig då: hvad äro passionerna annat än fjedern, som drifver visarne framåt? hvad ärelystnaden annat än ett lod på själens urverk? är ej lodet lika tungt, ej fjedern lika danad och af samma ämne, då den drifver ett nedråkadt och skramlande träur, som då den sätter i rörelse de gyllene hjulen i en konungs präktiga kabinettsur, der hvarje axel rör sig i diamanter? Det är sannt, att naturen är enkel, och lika enkel är äfven menniskosjälen; få medel för många verkningar, så kan Gud; många medel för få verkningar, är hvad menniskan kan.

På ett af sina tåg mot menniskor och egendom råkade Balthasar en vän; det är sannt, han var af det vanliga slaget. Vännen var en tjufgömmare, en af handtverkets veteraner, som slagit sig i ro, och som hade sin lilla vinst af den rörliga kårens arbeten; men det var dock en vän, som höll af Balthasar, emedan denne var en slug, en rask och förslagen gosse.

Den gamle vännen egde en dotter. Hon hade väl några gånger varit införd «på slottet», som det kallas; men hon hade alltid kommit lös igen. Balthasar och hon hade ingenting att förebrå hvarandra; de voro skapade för hvarandra och hjelpte hvarandra vid åtskilliga kinkiga tillfällen, då den qvinliga förslagenheten räddade den dumdristige brottslingen. Balthasar höll af Karin och hon höll af honom; det var en kärlek på sitt vis; den var ej synnerligen öm utaf sig, långt ifrån gråtmild och pjåkig, den var med ett ord något helt annat, än den våra poeter besjunga och den, som utgör kliffsrätten i våra romaner; men det var dock kärlek,

det vill säga vänskap, byggd på ömsesidigt behof af stöd och hjelp. Begge tyckte om hvarandras utseende, sinnlighetens glöd uppvärmde vänskapen; det var kärlek. Jag har sett många förnäma par, som ej egt hälften så många skäl att älska hvarandra och icke älskat hvarandra så mycket, som Balthasar och hans spinnhusmessiga fästmö.

Det var en sommar för omkring fem år sedan, då Balthasar och Karin tillsammans ströko omkring landet; jag såg dem begge. Balthasar hade ett vackert yttre; de mörka lockarne skulle prydt hvilken ungherre som helst, hans mörka blå ögon hade, oaktadt någonting vildt och dystert i blick, dock nog eld och behag, för att förtjena att betraktas. Karin deremot var en stark blondin med ljusgula lockar och sköna ögon samt ett uttryck af lättsinnighet och slughet, af öppenhet och list, som utmärker qvinnor, hvilka ännu i sin första ålder blifvit invigda i brottets mysterier. Balthasar med sin brud infördes nemligen, beledsagade af en länsman, till länshäktet i vår residensstad; samma ställe, som den landsfaderliga visheten utsett till Balthasars första skola; samma ställe, der Bultman, för hoppet om tjugufem riksdalers vinst, råkade att ådraga Tattar-Anna slag.

Balthasar och Karin voro misstänkta för åtskilliga tillgrepp i trakten. Några dagar derefter skulle de föras ut till häradstinget; det var varmt den dagen och en rankig kärra körde upp på fängelsegården klockan sex på morgonen. Gevaldiger Bultman, nu en stadgad man, af sina fyratio år, något rödfrasig öfver näsan, stod, iklädd sin uniform med hvita knappar och en vaxduksmössa på hufvudet samt med en väldig sabel vid sidan och ett par pistoler i gördeln, på fängelsetrappan och väntade på sitt sällskap. Det skramlade deruppe i trapporna, det var Balthasar. «God dag! din gamle bof», sade Bultman, i det han igenkände honom; «nåh, nåh, nu skall du väl låta bli att klösa mig, som förut — jag har än märke vid ögat af dina tjufklor. — Handklöfvarne hit! se så — hvad, grinar du illa, tycker du att handsken klämmer? åh, det ger sig med tiden; de gifva väl ut sig, ha, ha, ha, ha!» — Balthasar teg; men i hans bröst var det något, som rörde sig; det var hatets korpar, som vaknade i sitt bo och skakade på de svarta vingarne. Han kom ihåg sin mor, huru hon vred sig på golfvet och bad om förskoning; han kom ihåg hvad han tänkte om vintermor-

gonen, då den gråkalla dagen sken in genom den gallrade rutan och modren låg der kall och stel och ej mera hörde hans böner eller såg hans tårar; han påminde sig Bultmans anklagelse, och huru han som gosse blef afstraffad i rådstuguförstugan; allt, allt rördes nu upp igen ur hjertats mest dolda skrymslor, liksom då man med ett bloss går in i en mörk ruin och det blodröda skenet väcker nattfoglarne derinne; de flyga omkring och skrika — hvarföre fingo de ej sofva i ro?

Balthasar fick sin plats bakom i kärran. En aning om, att det gifves ögonblick, då raseriet vaknar, utan att genom förnuft och besinning kunna styras, gjorde, att Balthasar bad gevaldigern slå dubben fast i kärran. «Jaså, du är rädd att rymma, din galgfogel», sade Bultman; «nåh, derför vet jag råd; sitt der beskedligt med handklöfvarne på dig, och rör vackert ej på dig, så behöfs ingen bult; jag har fört lika stora bofvar, som du, utan att vara rädd — se så, det är nog med handskarne du har, behöfs ej dubbas fast; rör på dig, om du törs, jag klipper dig om öronen, bäst du inte vet ordet af. Karin skall sitta här, hä, hä, hä! Vacker flicka behöfver intet fängsel; jag ansvarar för henne, herr vaktmästare. Se så!»

Kärran rullade ut genom staden, utåt landet.

Det är sex mil till Hålinge tingsställe. Vägen dit från residenset går förbi vår stad, genom den der skogen, som man ser der borta, utanför öster tull. Den skogen är stadens utmark och begagnas om sommaren till bete för kreaturen; deruppe ligger också afrättsplatsen; men det var då en fredlig kulle, nästan utan alla blodiga minnen; nog af, genom denna skog skulle fångarne föras.

Bultman, upprymd af några supar, som han fått till bästa på sista skjutsombytet, började under vägen ett intressant samtal med Karin. Balthasar satt tyst och sluten bakom, i bottnen af kärran; det värkte i hans händer, som blånat af handklöfvarnes klämning. Allt mera ruset fick verka på gevaldigern, allt mera friheter ville han taga sig med Karin; hon bad honom upphöra; det var omöjligt för den goda Bultman, lilla guden hade sårat honom djupt. Balthasar låg tyst, der han låg, och tycktes sysselsatt med beräkningar; så var det äfven. Han nemligen adderade samman alla orsaker till hat mot den beväpnade fångföraren; allt, allt vaknade, och mer än en gång ryckte vilddjuret på sin kedja; men förnuftet

kufvade det åter; men då Bultman i vild och segerdrucken ton skämtade med Karin, den enda, näst modren, som fången höll af; då den fräcke despoten fattade tag i hans flicka för att kyssa henne, då vaknade djuret. Lik en tigerkatt slingrade sig ynglingen uppåt och lät ett häftigt slag af handklöfvarne falla på den rusiga öfversittarens hufvud; han dignade ned; på skrufvarne satt blod, och liksom detta hade ännu mera retat vilddjuret i fångens själ, som nu slitit sina sista fjettrar, lät han med stigande raseri slag på slag träffa den döendes hufvud. Gevaldigern var död och blodet flöt ymnigt omkring på vägen; det blef en stunds tystnad; slutligen hånskrattade Balthasar, det var ett långt återhållet skratt; han skrattade för första gången på många år. «Hjelp af mig handklöfvarne, Karin; se så, nu är jag fri som en fogel — låt hunden ligga, der han ligger; min tur kommer också en gång; men, likagodt! något slut måste man ha, och något grannare kan väl inte fås, än när man vandrar ut mellan rackaren och presten — ha, ha, ha!»

Han flydde, men blef snart ertappad; han var lugn. Då presten efter bekännelsen besökte honom i fängelset, var han i början hårdnackad, skrattade åt prestens ord och ville ej låta bereda sig; men småningom blef allt honom klarare; han fick se en stråle af försoningens ljus; det var liksom morgonrodnaden från hans oskyldiga barndom utbredt sig på hans fängelses himmel — det var aftonrodnaden, som stannade öfver hans graf; men han blef lydigare, lugnare, gladare och lyckligare med hvarje stund, som förde honom närmare döden. «Huru», frågade presten, «har du blifvit sådan du är? huru kunde du sjunka så djupt? Jag känner nu ditt hjerta, det är vekt, snarare för vekt än för hårdt; du hade kunnat blifva en ädel och hedrad man i stället för en brottsling; huru har du blifvit sådan?» — «Ack! herr pastor», svarade fången, «det är min köttsliga natur, som förfört mig; djefvulen har en gång fått mig i sina garn och jag har fallit steg för steg, utan att märka det sjelf — så är det, herr pastor! men nu hoppas jag på Guds nåd.»

Stackars Balthasar! du svarade på sätt och vis rätt; men med för många omsvep — hade du sagt: staten har uppfostrat mig, jag är ett barn af mitt fosterlands seder, den frukt, som växer, då man inympar godtycket på den föråldrade stammen af barbariska

lagar — jag rår ej för, att den blef giftig när den mognade — då hade du också svarat rätt.

När folket förtvinar af brist på ljus och frihet, liksom då säden vissnar i skuggan af de omkringstående träden, som med sina rötter suga musten ur jorden och bortskymma himmelens dag: då frodas ogräset i åkren; då staten sjunker i moralisk växtlighet i allmänhet, då sotbrand sitter på de vackraste axen och mjöldrygorna växa på medelklassen: då öka sig fattigdom och brott i en fruktansvärd progression; inga utrotningskrig hjelpa då mera: den utarmade jorden kan ej bära annat än ogräs. Men låtom oss tala rent språk: genom orättvisor, genom tvångslagar, genom ett envist fasthängande vid det förvända, skapas — låtom oss nyttja åtminstone ett vackert ord — skapas pauperismen.

«Men hvad tänker kusin på?» sade min gamla moster, då hon hörde denna historia läsas; «hvad tänker kusin Adam på? det är ju ett riktigt protokoll öfver den stackars Balthasar, det är ju icke någon genremålning, sådan som kusin förut skrifvit; denna kan man ej få skratta åt.»

«Bästa tant», svarade jag, «ni kan ha rätt; målningen är ej behaglig såsom dikt; men det, som är ännu värre, den är ingen dikt, den är sann från början och till slutet.»

VIII.

EN FOLKFEST.

En blodskuld faller öfver oss alla.

I de «menlösa» tiderna, det vill säga längesedan, hade sjelfva folket, packet, mobben, eller hvad vi också kalla massan, sina egna fester, då den lekte såsom en flock yra barn, utan att bekymra sig om morgondagen; menniskorna dansade då i vild glädje, så att deras tunga bojor skramlade i hvarje länk; så, och blott så, kunde de slitas sönder: hvad ej våld, ej styrka kunde uträtta, gjorde leken. Det var den tiden man brukade «rida Staffan», «offra i helgonkällan trefaldighetsnatten», «gå med stjernan trettondagsqvällen», «slå katten ur tunnan». Det var den tiden, man i bättre sällskap lekte pantlekar och sprang blindbock, och då hög och låg dansade «höga berg och djupa dalar» eller lekte «domardansen» eller «malde rofvor». De voro barn alla. Man såg ej då till dessa små underverk, som nu pladdra franska och klinka på ett fortepiano i hvarje vrå af riket. Man visste ej då af denna papgojlärdom, som man nu så mycket tycker om — folket var okunnigt, det är sannt; men der låg mera glädje, kanske rättare: mera humor i folklynnet då, än nu.

Alla folknöjen äro nu förbi. Man offrar hellre sina penningar på krogen, än i en helgonkälla; ty vatten är likväl bara vatten, säger oss det praktiska förnuftet, och pantlekarne med sin yra glädje och sina aftvungna kyssar, som ej betydde något, äro aflagde, emedan kyssarne nu för tiden betyda mycket, derföre att «anständigheten» förbjuder dem. Fordom voro sederna renare — nu äro de blott anständigare.

En folkfest återstår dock ännu från fordom; men den återkommer så sällan, att den ej kan sprida mycken glädje bland folket. Besynnerligt nog har man bibehållit blott *en*, som ej den nya tidens anständighetskänsla förbjuder. Vår stad var för några år sedan skådeplatsen för en sådan; jag vill beskrifva den.

Fjorton dagar talade man ej om annat, än den stora festen, i hvarje sällskap var den fruars och herrars talämne, och då tvenne gummor möttes på gatan, var straxt den stora dagen i fråga.

Den stora dagen kom. Det var en skön Julidag; solen gick upp öfver skogen och kastade sina strålar på stad och land; allt simmade i ett haf af purpur och guld. Redan bittida på morgonen samlade sig folk på torget framför rådstugan, och vid klockan sex var det betäckt af en oöfverskådlig menniskomassa, som böljade fram och åter liksom dyningarne på ett haf.

Ett fönster i jordvåningen stod öppet; der var galler innanför och mörkt derinne i rummet; men då folkets sorl tystnade något, hörde man inifrån det mörka hvalfvet ett chor af röster, som sjöngo en psalm; det var en manlig, ren stämma, som sjöng högt och tydligt, accompagnerad af ett par svagare, darrande röster; det lät som ett Te Deum, sjunget af en segerdrucken här på ett slagfält, der de sårades klagan utgör accompagnementet; det lät som en segersång, hörd på afstånd.

«Det är Balthasar», sade en gammal rödögd gumma bland hopen, «det är Balthasar, som sjunger så der vackert.» — «Herre Gud! jag mins nog, när han var liten, att han sjöng så vackert en visa hvar gång jag gaf honom något till bästa.» — «Åh ja», svarade en borgare, som med en brun syrtut, knäppt omkring sig, stod bredvid; «åh ja — han har vacker röst, f-n lille, och inte ser han så illa ut heller.» — «Nej!» återtog gumman, «han var riktigt ett vackert barn; men det var många år se'n och han har väl förändrat sig sedan.»

«Hör på klockaren och presten», skrattade en arbetskarl, «det låter som andan satt i hjertgropen på dem; tacka vill jag Balthasar, han är inte «buskablyg» han af sig — tyst! nu är allt tyst derinne.» — «Nej, han läser.» — «Tyst!» — «Hvad är det?» — «Jo, hör: jag, fattig, syndig menniska, som i alla mina lifsdagar på mångahanda sätt emot Dig brutit, läser Balthasar.» — «Det är syndabekännelsen.» — «Hatten af, pojkbyting! och hör syndabekännelsen.» — «Låt bli att trampas.» — «Nåh, hvad gapar ni efter, har ni inte sett en arrestant förr?»

Så pratades i hopen, medan Balthasar inne i det mörka hvalfvet gjorde sin bekännelse inför verldens Herre. Det var slut, sången återbegynte; folket stod tåligt och väntade samt skrattade och

pratade utanför tills festen skulle begynnas; det var långt dit — Balthasar skulle först hafva nattvarden.

Mot klockan tio på förmiddagen var allt åter tyst i hvalfvet och en bondvagn körde fram för rådstugudörren. Detta var ett tecken för folket, som i brådskande fart skyndade mot östra tullen; blott några pojkar, som litade på sin förmåga att springa, och några gummor, hvilka ej orkade gå så långt som till sjelfva platsen för festen, blefvo qvar för att få se Balthasar sätta sig i vagnen.

Hvart skyndade väl folket? Det är klart till stället, der dagens högtid skulle firas. Det var en skogsbacke ett stycke från staden. Jorden stod i sin herrligaste grönska, ängarne doftade af vällukt och tusende fjärilar fladdrade i den rena luften, foglarne sjöngo sina kärleksqväden i björkarne, som lutade sina kronor kring platsen, och i ån der nedanför slogo fiskarne sina silfverringar på vattenspeglen; allt var frid och kärlek. En sådan dag passar för en folkfest.

Snart stod hela backen full af menniskor ur alla klasser; men högst uppe, just der hängbjörkarne utsträcka sina slokande grenar, bildade en mängd allmoge en stor fyrkant, kring hvilken den öfriga folkmassan grupperade sig. — Ett oroligt sorl rullar genom hopen: «syns han till än?» — «Det var f-n hvad de dröja!» — «Kan någon begripa hvad de söla efter?» — «Om ändå mina stöflor ej vore så förbannadt trånga; nu kan man ej stå här längre i hettan.» — «Det blir kurjöst att se, hur han håller mine.» — «Åh, det är, förbanna mig, inte godt att behålla kontenansen vid en dylik förkortning.» — «Vet hut, pojke! trampa mig ej på tårna; jaså, du ser inte — nåh, så kryp upp i björkarne der borta, det ha de andra gjort — se så, marsch pannkaka! — kom hit du lilla parvel, så skall du få sitta på min axel; det vore synd om dig, om du inte fick se.»

Ändtligen såg man, långt bort på vägen från staden, en vagn med ett par ryttare vid sidan; ett dunkelt moln af dam omgaf den skridande vagnen; han nalkades, till hälften bortskymd, långsamt mot den otåliga menniskohopen. «Nåh, ändtligen!» sade något hvar i högen. Tåget nalkades allt mer och mer; nu urskiljde man, att tvenne personer sutto bredvid hvarandra på främsta sätet; den ene alldeles svartklädd och den andre i glänsande hvita kläder.

«Kors! så snyggt han är klädd», sade en piga. — «Joho, det må du tro», svarade en annan, «sjelfva kommerserådinnan har låtit sy kläderna åt honom, af bara shirting, med svarta bandrosor och kanter på.» — «Men hvarföre gaf hon honom så granna kläder?» — «Åh jo, Balthasars mor tjenade hos kommerserådinnans föräldrar, då hon fick gossen, och jag tror mest, att han fick namnet Balthasar efter hennes bror, som stod fadder åt honom — eller hur det hänger ihop, det är ingen slug på, säger mamsell hemma.»

Tåget var nära och folkhopen skiljde sig för att låta vagnen passera, liksom Röda Hafvets vågor skiljde sig för Israels barn, då de tågade till sitt förlofvade land. Balthasar nalkades *sitt*, emellan ett par murar af menniskohufvuden. — Balthasar var en yngling af ett par och tjugo års ålder; hans anletsdrag voro reguliera och vackra; men han var blek och afmagrad, liksom en blomma, som vuxit i skuggan. I de mörka ögonen glänste ett mildt svärmeri; men intet drag påminde om mördaren, om ett hårdt och kallt hjerta. Han aftog hatten och helsade på den stirrande mängden; ett mildt, svårmodigt leende krusade de bleka läpparne, när han igenkände någon bekant, som stod der med näsduken för ögonen och gret; det gjorde honom så godt, de varma tårarne tycktes falla på hans hjerta. En gammal gubbe framträder och räcker sin grofva hand åt ynglingen, som böjer sig ned och kysser henne. — «Jag förlåter dig, Balthasar», snyftar gubben och skakar den lifdömdes hand, «jag förlåter dig allt.» — «Tack, fader! tack, fader!» hviskar Balthasar, «detta ord gör mig så godt, så godt — tack — evig tack!» Det var den mördades far, som invid grafven räckte sin hand förlåtande åt mördaren; men Balthasar gret icke som gubben; det passar ej för hufvudpersonen att gråta på en folkfest.

Nu stannar vagnen; den slutna ringen öppnar sig; man sjunger en psalm; folket lyssnar och höjer sig på tå för att kunna se. «Tag af hatten der», ropar en. — «Gud vare hans själ nådig!» hviskar en annan. — «Tyst! någonting blixtrar!» Ett doft hugg höres öfver de darrande psalmtonerna — det är gjordt.

Nu slutar psalmen. Presten stiger fram och talar kärlekens och försoningens ord; men det rinner blod deruppe på backen; en kropp ligger der och de hvita kläderna äro bestänkta med blod-

droppar — ett stycke ifrån ligger ett hufvud med ett sardoniskt leende kring munnen — så ler döden.

Foglarne slogo sina drillar i träden, fjärilarne fladdrade bland blommorna, fiskarne lekte i ån, hela naturen njöt; det var blott menniskorna, som kunde utse en *sådan* dag till en *sådan* högtid.

Folket troppade hem; litet hvar önskade att snart sitta vid sitt goda middagsbord, klockan var omkring tu.

«Herre du Gud och fader!» sade en gammal gumma, «den som finge dö så saligt som Balthasar; han dog som ett riktigt Guds barn, stackars gosse!» — «Ja, madam!» svarade en beskedlig arbetskarl; «det är visst och sannt, att han nu står i evinnerlig herrlighet inför Guds ansigte; och fastän hans skuld var blodröd, är den nu snöhvit vorden.» — «Balthasar var min själ inte rädd, han», sade en trashank med en gammal brun kavaj öfver sin magra lekamen; «han gick så raskt fram, att jag inte sett maken förr.» — «Jaså, han har sett sådant förr?» frågade en piga. — «Ja, det må hon tro; jag såg en gång tre stycken å rad; det var något annat det, än detta — det var tre stupstockar och —.» — «Herre Jesus! och det kunde han se på?» — «Ja, hvarför inte, det är ett intet: «knipps!» så är det gjordt — värre är det att se dem få spö — men se Balthasar var den raskaste jag har sett på länge.»

En liten gubbe, rådman Heligsen, som var klädd uti grå byxor inuti stöflorna, grå frack med breda skört och en väst, randig på längden; således en man, som ej aktade på något annat än Guds rike, sade: «slottspastorn hade verklig heder af Balthasar; han böjde hans hårda hjerta efter Herrans behag — verkligt hedrande för magistern — Balthasar var en förderfvad menniska, ingenting var honom heligt, derföre fick han också sitt välförtjenta straff.» — «Var det ej han, som stal för tre år sedan från rådmannen?» — «Jo, visserligen, visserligen, och när jag stod inför rätta mot honom, så skymfade han mig och kallade mig för en skrymtare. — Då sade jag: kom ihåg, Balthasar, att den dag varder kommande, då ditt fräcka hjerta får ödmjuka sig inför Gud — och så har det gått också; han fick ödmjuka sig inför Gud och menniskor.» — Så fortfor massan att sorla: en del af medömkan med den dömde, en del af lättsinnighet, och åter andra, förstenade

mot allt genom andeligt högmod — för hvem var väl varningen? — den hade fallit på hälleberget.

En hel månad eller mer fortforo gatpojkarne att i sina lekar uppföra Balthasars död, under dramatisk form.

«Du är nu Balthasar, Olof!» ropar en gosse i högen, «och jag är mästerman, och du, Magnus, är presten, och du kan vara rackarn, du, lilla Gustaf — ja — se så, led fram honom och lägg ner honom; nåh, grina inte du, Olof, det är inte farligt — se så, nu är det gjordt. — Vet du hvad? gesällen hemma berättade; att mästerman är lika med en öfverste och att han beskyddas af kungen, så att det kostar lifvet om man slår en mästerman en örfil, eller också får man betala trettio riksdaler för hvar dag man får lefva, alltsom mästerman vill.» — «Jaha, det veta vi nog», ropar en annan; «men si, gossar! mästermans yxa är af rent silfver med litet stål uti och skaftet af pockenholz, det är derföre, att det är pocker i det träet; men si, om mästerman hugger miste, så skall han straxt lägga sig ner och låta halshugga sig. Vet du hvad? yxan är så skarp, att hon tar af en flygande spindelväf och skär i tu en ulltapp, som flyter på en bäck — och så är det qvicksilfver i skaftet, så att det får fart när han hugger till.»

Så talade barnen och så dömde de äldre — för ingen var det sorgliga skådespelet något annat än ett — skådespel.

Innan lagar funnos, gjorde nöden hämnd till en slägtpligt; det blef brödernes eller sönernas lott att hämnas, att återställa jemnvigten inom det störda samhället; då lagar stiftades, öfvertogo de endast individernas pligt att hämnas och förbjödo dem att göra det sjelfve. Så länge ännu rättslöshet fanns i något fall, slocknade ej folkets känsla för hämnd; den qvarstod ännu alltid som ett slags pligt, och om ej just det, dock som ett slags rättighet; men hämnd har småningom fått en annan stämpel af det allmänna omdömet. Det är nu en smutsig last, fordom var den en dygd, den var nödvändig; den är nu onödig och derföre brottslig; men ännu fortsätta våra lagar likväl sitt hämnarekall, ännu hyckla vi kärlek och förlåtelse, ännu predika vi försoning och Christi milda lära bredvid en stupstock, der blod flutit för våra egna händer, der vi låtit lagen hämnas blodigt ett brott, hvilket vi såsom menniskor bestraffa, men såsom christne måste förlåta. Det är en dunkel aning af detta förhållande, som gör, att folkets känslor vid

en afrättning, snart sagdt, äro motsatsen af hvad de borde vara. Man åsyftar att väcka fasa för brottet och afsky för brottslingen; men folket fasar i stället för straffet och gör brottslingen till en martyr — hvarför? Jo, då vi genom ett nytt mord bestraffa en mördare, faller det en blodskuld tillbaka på oss alla; denna blodskuld trycker vårt hjerta och ingen har fräckhet nog att kasta den första stenen på den dömde.

Det är nu tre år sedan Balthasar gick till döden. — Jag hade förliden sommar läst en bok om Straff och Straffanstalter; den lyftade en tyngd ifrån mitt bröst. Jag gick utåt vägen och upp till stället, der Balthasar hvilar under ett stenröse; rika rankor af smultron med sina röda bär slingrade sig omkring stenarne; se! naturen försonar hvad menniskorna bryta. Jag satte mig ner der och föll i djupa tankar på en framtid, då allt blir bättre och då äfven straffen blifva lämpade efter tidens mildare anda; — jag tyckte, liksom en frågande röst hviskade der nerifrån jorden, och jag lade min hand på de kalla stenarne och sade: «Balthasar! kanske du var den siste på detta ställe.» Vinden susade i björkarnes kronor, en lindrig fläkt böjde gräset på kullen; det föreföll mig liksom den mördade hört mina ord. — Skratta ej — kanske han gjorde det.

IX.

LÄSERIET.

Guds ord är fridens ord.

Vår kyrka är gammal och ärevördig, med spetsbågiga fönster och pelare, hvilka, bastanta och tjocka, tyckas uppmurade till trots för tiden. Gångarne äro lagda med en mängd grafstenar af äldre och nyare dato, ända från den stolte riddaren, som tillika med sin fru ligger uthuggen på denna sten, med en lång inskription på latin kring kanten och evangelisternes symboler i hörnen, ända till sockerbagaren och rådmannen Plommonqvist, som för några och tjugo år sedan brände mandlar och bakade biscuit åt stadens honoratiores. Om man något litet betraktar utseendet hos de byggningar, hvilka menniskor resa upp till Guds ära, skall man alltid finna något i deras fysionomi, som förråder det tidehvarfs skaplynne, då de byggdes. Grekernas tempel voro republikanska gudahus: der fanns jemnlikhet mellan pelare, gudar och dyrkare, himmelens vind fick fritt leka kring peristilerna, och lik en palmskog af marmor stod templet invigdt åt en förfinad naturdyrkan. Egyptierna åter instängde sina gudar inom väldiga klippmassor; de voro, liksom deras Faraoner, endast despoter, hvilkas ansigte blott fick betraktas af en prestkast, som utnämnt sig till Guds kammarherrar. De kristne åter dyrkade i början, under kristendomens barnperiod, Gud hvar som helst. Der en troende, en bedjande fanns, var också en kyrka, men då katolicismen och menniskofunder blandade ut den rena, fromma barnatron, då byggde man tempel, väldiga som den makt, hvilken då regerade verlden; — icke enkla, utan utsirade med tusende olika filigramsarbeten och målningar, liksom religionen var det med legender och dikter; men öfver och omkring allt detta småaktiga hvälfde sig det djerfva hvalfvet och de herrliga spirorna nådde himlen, liksom religionen öfver menniskornas påfund. Vår tids arkitekter deremot följa med vår smak. Man må derföre ej tycka illa vara, att våra nyare kyrkor se ut som

danssalar, eller som de allranättaste konditori-grannlåter. Vår tid är ombytlighetens, och Guds hus skola byggas så, att de äfven duga till annat, än endast religionsöfningar. Hvardagligheten, med sitt sybaritiska tycke för det beqväma, har utträngt smaken för det sköna och stora; det praktiska förnuftet vill endast hafva ett samlingsrum till gudstjenstens förrättande, liksom en börs, der man omsätter själens kapitaler eller ockrar med öfverränta på sina dygder; skada blott, att fromheten för ofta är ett statspapper, som stiger och faller med kursen.

Vår kyrka var för några år sedan sparsamt besökt: blott en och annan borgare, som af gammal vana lät sina ben vandra dit om söndagarne; någon gumma, som ej tyckte sig hafva annat att göra, och några, som dels ville synas, dels ville slumra i det gamla templet, gingo dit. Detta var under magister Tråkéns tid. Vår prest predikade nemligen, oaktadt visserligen åren och helsan ej hindrade honom, blott vid jul, påsk och pingst; magistern hela det öfriga året. Magister Tråkén var en lång, något bleklagd man, med ljusa ögon och ljust, rakt hår, som låg i en stor lugg åt ena örat; kaftanen satt hårdt spänd öfver de smala axlarne, hans målföre var svagt och klanglöst, och hans gestikulation bestod endast uti en lindrigt vaggande rörelse samt då och då en torkning med den hvita näsduken i pannan eller under näsan. Magistern hade den ovanliga gåfvan att läsa allting lika; han skulle kunnat uppläsa sin egen dödsdom, utan att stappla eller förändra rösten; hans predikningar innehöllo sund moral, till och med kristendom; men den var så torr, så spicken, att man törstade efter något mera flytande, sedan man afhört honom. Folket sade, att magistern icke hade någon »utförsgåfva», och det kunde hafva rätt deri. Blott för den goda magister Tråkéns sätt att predika, blott för hans uttal och hans passionsfria gestikulation, förblef kyrkan tom. Folket älskar att se någonting teatraliskt i kyrkan; den sluga katolska hierarkien visste detta ganska väl; vår kyrkas furstar kanske äfven; men magister Tråkén alldeles icke.

Men se! komministern i Lilla Mjölboda afled och magistern sökte tjensten; och som magisterns syster var gift med en häradsdomare i Mjölboda, och som dessutom magistern åtog sig att sjelf bekosta nytt tak på komministersbostället: så funno Mjölboda valmän magistern vara värdigast att erhålla platsen. Således höll

magistern sin afskedspredikan och erhöll i håfvarne fem riksdaler elfva skillingar och nio runstycken, såsom ett ringa bevis af stadens kärlek och tacksamhet.

Nu kom magister Hjemmerdahl till Skråköping. Besynnerligt nog kom redan första söndagen en ovanlig kyrksamhet på folket; alla ville nemligen höra, om «den nye» var lika tråkig och andefattig som den förre. Magister Hjemmerdahl var en helt annan natur, en helt annan figur; han var liten och mager, hans svarta hår låg i vilda lockar öfver den gulbleka pannan; hans små grå ögon sutto lurande och bitande under de buskiga ögonbrynen, likt en hund, som gömt sig under en rishög och blott då och då tittar fram för att grina illa. Hans tunna, bleka läppar, som vanligen i hvardagslag drogos på sned af ett slags grin, öppnade sig på sön- och högtidsdagar endast för att bestraffa; hans organ hade något skrällande, som aftvingade de gamla hvalfven liksom jemmerrop, då han predikade, och hans gestikulation var häftig. Den lille mannen hoppade, svängde och bugade sig i predikstolen, och slog då och då i pulpeten, så att det hundraåra dammet på Carl den Tolftes bibel, som låg bredvid, lemnade sin hviloplats och flydde sin väg.

Detta väckte Skråköpingsboarne, och nu blef man kyrksam i lika hög grad, som man förut låtit kyrkan vara tom.

Det finnes olika sätt att vinna menniskorna; man kan leda dem genom kärlek och godhet samt genom fruktan. Magister Hjemmerdahl begagnade ganska mycket djefvulen, för att skrämma upp Skråköpingsboarnes sofvande samveten, och det dröjde ej länge, förrän staden var delad i tvenne distinkta klasser, nemligen: Guds barn, som hvarje söndag, otteśång, högmessa och aftonsång, sutto i kyrkan och dessemellan hade bönesammankomster, och i öfrigt ansågo nöjen af alla slag syndiga; men syndigast att arbeta. Den andra klassen voro de så kallade verldens barn, som blott då och då gingo i kyrkan, som ej besökte några serskilda bönesammankomster och som hvarken ansågo nöjen eller arbete för syndigt; — men det fanns likväl en tredje klass, nemligen djefvulens barn, eller sådane, som skrattade åt magister Hjemmerdahl.

Då magistern predikade var kyrkan alldeles fullproppad af botfärdiga själar, som svettades och knuffades för att få upphemta det himmelska manna, som flödade från hans läppar. Det, som

i synnerhet intog folket till hans förmån, var hans sätt att direkt vända sig till personer, som voro i kyrkan, och apostrofera dem; ovett, äfven andligt, är folket välkommet. Kyrkan var derföre full af folk. När helighetsepidemier komma, sjuknar en mängd på en gång; de äro blott utbrottet af en sjukdom, som blifvit samlad under en längre tid. Hos oss var magister Tråkéns tid en sådan förberedande period. Folket kände då, att det var något, som felades, något tomt och ihåligt låg i deras gudsfruktan, den var ej ren, ej sann och lefvande; men ångren väckte de slumrande känslorna och det lama hjertats rörelser. Då kom den nye magistern med sina hotelser, sitt bittra språk, med helvetet och en hel pinoapparat af svafvel och beck — och se! på en gång utbröt sjukdomen. Själarne, som blott höllos spänstiga genom ett träaktigt skelett af kristlig moral, förkrossades genom den nye lärarens ljungeld, och kyrkan blef nu lika så full af ångrande syndare och förkrossade sinnen, som ett fältlazarett med sårade en bataljdag; men med denna förkrosselse, detta lemlästande af deras andeliga jag, förenade sig alltid en hög grad andeligt högmod; de lågo der i kyrkan på knä i brinnande böner och fordrade pockande lifsens kronor, liksom den sårade krigaren, hvilken för sin åkomma fordrar en svärdsorden eller en medalj för tapperhet i fält. Ju mera söndertrasad vederbörande funno sin själ, desto större pension väntade de att få, desto mera djupt föraktade de alla dem, som voro någorlunda hela och oskadade.

En söndag, ibland andra, då jag inklämt mig bland den fromma skaran och afhörde magistern, fortfor han i samma stil, som vanligt: «I usle, eländige syndare!» skrek han med sin skällande röst, så att hvalfven genljudade. «I förtappelsens barn! snart, snart varder domens dag kommande, då getterna skiljas från fårena och då djefvulen kommer och drar ner er syndiga själ i helvetets djupa svafvelsjöar; der kunnen I få simma, I djefvulens simmagistrar (det fanns nemligen ett simsällskap i staden, som nyss firat sin promotion), och roa er i svafvelsjöarne med edra syndiga öfningar, och du, usla själ der, med din röda schal (det var nemligen stadsfiskal Preijares fru, som hade en sådan), blir nog rödglödgad in i din usla kropp af djefvulen, som hvar morgon skall pkläda dig din syndiga prydnad, hvaraf du nu yfves i ditt öfvermod; drag af dig det helvetes skynket och visa dig blottad och förkrossad inför

Herran. — Och I, granna gossar, som stån der ner på gången och spriden lukt af pomada och rosenvatten (det var nemligen några handelsbokhållare, som voro gentilt klädda), eder herre har också pomada af eldmörja att smörja edra hufvuden med, och skall peppra er syndiga själ med sin svidande peppar, och I skolen lukta af svafvel och beck i stället för pomada. Ja, så går det, om I icke i tid omvänden eder» *).

Folket, som under djup botfärdighet och höga snyftningar afhörde detta vackra tal, tycktes i synnerhet fästa sig vid magisterns anfall mot den bättre klassen. Den fattige, den undertryckte anser sig, och kanske med rätta, hafva en orättvisa att hämnas mot de bättre. Öfverallt, hvarthän han ser, finner han, att den rike, den högättade, har rätt mot honom, och att kläderna oftast bestämma menniskovärdet. Han har således en «gås oplockad» med allt så kalladt bättre folk; och, då han ej genom verldslig makt kan segra, omfattar han med ifver ett tillfälle att genom en ännu högre, genom trons makt, höja sig öfver sina förtryckare. Det är derföre man merendels ser, att läsareprester i samma mån göra lycka hos folket, som de anfalla de bättre; de betraktas såsom Guds hämndeverktyg mot orättvisan. Om menniskorna hade lika rättigheter och alla vore lika inför lag och i samhället, skulle läseriet blifva sällsyntare och af mindre varaktighet, än nu, då den fanatiske predikanten före sig finner en gömd, men dock säker grundval af hämnd och missnöje, på hvilken han kan bygga sin vidunderliga byggnad.

Alla stadens pigor blefvo smittade af prestens tal; de sågo i sitt husbondefolks drägt och seder mycket, som de ej kunde härma, i brist på råd och lägenhet. De togo således sitt parti och föraktade dessa förmåner och dem, som egde dem. Dessutom föreföll dem tjensten allt mera besvärlig och en mängd arbeten dömdes således att vara syndiga. De tjenade nemligen mera Gud än menniskor, och det derföre, att religionen ej befallde dem att diska tallrikar och skura trappor samt golf, ännu mindre att tända upp eld i spiseln om söndagsmorgnarne, då det var vida beqvä-

*) *Anmärkning.* Denna predikan är ej diktad, utan blott med högst ringa skilnad nedskrifven efter en läsarepredikan, författaren i sin ungdom afhört i en kyrka i medlersta Sverige. Presten lefver än, men är icke numera läsare.

mare att ligga i sin säng i en syndalös sömn; ty den, som sofver, syndar icke.

Gamla fru Slammer blef helig; hon lade bort sin granna kappa och klädde sig utan allt prål. Fru Slammer hade alltid dömt sin nästa temligen strängt; ty hon var, som alla andra sqvallergummor, sjelf en medelpunkt i hela skapelsen och fläckfri som en spegel, oaktadt man hviskade sig emellan både så och så — men hur det var, hade fläckarne gått bort med tiden, och nu hade hon vidare öfverdragit sin spegel med gudaktighetens flor; fläckarne sågos icke mera. Fru Slammer fick dock nu ett ypperligt tillfälle att häckla folk, och hennes pigor, gudaktigt folk, det förstås, allihop, lade näsan i blöt med alla menniskors enskilda lif och snokade som inqvisitorer i alla vrår och vinklar. Fru Slammers hus var mötesplats för de helige, som der sutto tillsammans och sjöngo psalmer och berättade sina observationer om verldens barn ute i staden.

«Madam Märtha har ganska rätt: han är ett djefvulens barn den der kapten Wassbuk. Hur var det han sade om magister Hjemmerdahls kappa?» — «Jo, att hon var lik en disktrasa.» — «Och det vågade han säga om den englasjälens kappa, och jorden slök ej genast upp den usle belackaren; men hvad säger fru Preijare om det magistern sade i kyrkan om schalen?» — «Åhjo, hon gret och sade, att hon ångrade sig», svarade madam Märtha; «men i sitt hjerta var hon vred och ond.» — «Ja», tillade fru Slammer, «theras mun är halare än smör, och the hafva örlig i sinnet», säger David; men «Gud skall hörat och späka them, ther alltid blifver. Sela.»

«Syster skall veta», sade madam Klarman, som också hörde till de heliges antal, «att jag stackare med min näring har en svår tid. Jag måste åse och åhöra styggelser hvarje dag; men jag måste något hafva för mina lekamliga behof. Häromdagen satt jag i mitt rum och sjöng en psalm, då var der ett stoj der ute i krogstugan, och man härmade min sång; det var kopparslagare Hamring, som gjorde spektakel — Gud löne then kopparsmeden! han hafver mig mycket ondt bevist; men jag ropade in Anders Petter och Olavus samt lät vräka ut Hamringen och kasta hans

kappa och hatt efter; «thy det förtröt mig svårligen, och jag kastade all Tobiæ hustyg ut för kammaren», säger Nehemia.»

«Ja», sade fru Slammer, «så är den syndiga menniskan beskaffad. Han svor väl och bannade madam, då han sålunda vräktes ur huset?» — «Ja, visserligen», svarade Klarmanskan; «han var likasom syndens menniska, Adam, då han vardt drifven ur paradiset; så arg, som magister Hjemmerdahl förliden söndag sade på predikstolen, så arg, att han «velat slå ihjel Gud, om han bara kunnat» *). — «Det var förskräckligt!» suckade alla gummorna och runkade på hufvudet.

Der borta i den der trånga gatan bodde den tiden en flicka med ett litet barn: det var hennes. Flickan hette Lovisa och hade tjenat hos borgmästarens. Hela staden tyckte, att Lovisa var vacker och snäll; men snart fördömde henne hela staden; hon blef förskjuten, föraktad och hade ingen att jollra med, än en liten gosse. Lovisa, nedtryckt af sitt eget fall och sina kamraters hån, begynte grubbla; och då den nye presten kom, öppnade sig en ny verld för henne.

Lovisa började blifva besynnerlig och folkskygg; hon satt der hemma och läste i biblen om Abrahams offer och lofvade himlen att offra det käraste hon hade. Nu dog hennes lilla gosse mycket hastigt; det blef en lång historia att berätta. Nog af: vill ni träffa henne, så gå in på centralhospitalet.

Der sitter i en cell en ung qvinna och sjunger med gäll röst en psalmton, och bibliska språk flöda i osammanhängande satser från hennes mun. Om halfdagren, som belyser rummet, tilläte er att se hennes anletsdrag — tyst! hon vände sig mot ljuset: ni ser ett liljehvitt ansigte; ännu finnes der spår af skönhet; men ögats eld är borta, och lik en drömmande blickar hon framför sig. Ett drag af djup smärta ses kring munnen; men ändå ler hon och skall le in i döden.

Ni behöfver ej fråga henne, hvarföre hon sitter der? Hon har ett thema, som hon beständigt upprepar; låt henne sluta psalmen, låt henne bedja sina förvirrade böner; snart återkommer hon till sin historia; den är sann, alldeles sann.

*) Ordagrannt efter en läsareprest J—n i L. stift.

Den bleka qvinnan sjunger. Nu tystnar hon och slår händerna för ansigtet samt beder. Det varar länge; men nu slår hon åter upp ögonen, uti hvilka en vild svärmisk eld brinner; hon reser sig till hälften upp och börjar tala; tyst! stör henne inte. Den bleka qvinnan säger:

«Och si! presten sade, att allt verldsligt skulle offras Herranom och syndens barn utrotas af jorden — och si! Abraham ville offra sin son; men Herren sände väduren till honom att offra i stället. Men si! min son var ett syndens barn, med synd aflad och född, och till evig förtappelse dömd. Då gick ett ljus upp, och en dag tog jag en lång nål och stingade honom i hans venstra sida; men ingen vädur kom i stället att offras, derföre att jag syndat och illa gjort; men ur såret flöt der blod och vatten, liksom ur Frälsarens sida, då han på Golgatha stungen vardt af krigsknekten, och mitt syndabarn ryckte på sig och afled i mitt knä, och gick till Fadren i himmelen och till honom, som håller barnen kär; men i mitt hjerta hviskade en röst och sade: du haffver kämpat en god kamp och offrat Herranom ditt käraste, ditt enda du i verlden hade; men — — men — men — jag har ångrat mig sedan; jag bekänner det inför Dig, Herre! Jag har gråtit heta tårar af syndig kärlek för det jordiska barnet, som Du fann Dig behagligt och kallade till Dig! Jag drömmer om det droppande blodet och om den arma lilla, som dog för min hand — förlåt mig, Herre! att jag är svag och ej har kraft af andan att utan knot lyda din vilja.»

Nu börjar hon ånyo en lång bön. Ni ryser, ni går er väg; snart ljuda åter de klingande psalmtonerna genom gången. Så fortfar hon beständigt. — Saken är helt enkelt den; Lovisa har varit för svag att reda sig ur den dunkla skymning, i hvilken religionssvärmeriet svept henne; hon mördade sitt barn — men, hvem är väl mördaren?

Vid samma tid satt jag helt lugn en dag i min studerkammare; nu knackade det sakta på dörren och jag öppnade. En liten skräddare, mäster Korderoy, trädde inom dörren utan att säga ett ord. Jag kände mannen sedan gammalt; han hade flere gånger sytt kläder åt mig; men nu hade han upphört med s[illegible]

arbete och endast läste och bad. Han var en af magister Hjemmerdahls ifrigaste åhörare och låg på knä i bänken, långt ned i kyrkan, hvarje söndag, klädd uti sin lilla grå rock och ett par anständiga gröna byxor.

Så snart mästaren hade kommit in, frågade han med nedslagna ögon, om han fick taga ur nyckeln. Jag såg frågande på honom, emedan jag omöjligen kunde förstå meningen; men jakade likväl. Mästaren tog ur nyckeln och läste dörren mycket väl. Sedan allt detta var gjordt, föll han på knä framför mig, drog ur barmen en hel bundt med bruna och blå lappar, ombundna med en klädeslist, och utbrast: «förlåt mig, min broder i Christo! Jag hafver syndat och stulit dessa blå lapparne från din blå kappa, och desse, som äro finare, ur ett par blå permissioner, samt litet bruna ur en bonjourrock, som jag sydde för ett år sedan.»

«Intet annat», sade jag, nästan skrattande åt den jemmerliga figuren; «tack! mäster Korderoy; det var rätt bra, lapparne behöfvas snart.» — «Ja, min kristendomsbroder! skratta gerna», ropade den ångerfulle mästaren, «men det är icke nog, jag har stulit mera. Af det blå sydde jag en mössa, och för den fick jag sju riksdaler; då arbetet var värdt två, så är jag skyldig fem; der är fem riksdaler, för Guds skull, tag emot; mössan bränner på mitt samvete som en helvetes brand.» Äfven detta skedde. — «Stig upp! mästare», sade jag, förundrad att jag ej varit så höflig förut — «stig upp!» — «Nej! inte förr, än ni förlåter mig?» Jag förlät honom af allt mitt hjerta, och nu steg mästaren upp och gick sin väg *).

Se der! jag fick en bundt lappar och fem riksdaler för läseriets skull.

Läseriet fortfor och ökade sig, så länge magister Hjemmerdahl var qvar i Skråköping; men äfven han fick sig ett sacellanie och upphörde att vara helig och läsa. Några gummor, som på god tro gjorde resor af tio mil eller mer, för att bedja med den helige mannen, blefvo utkörda och återkommo något skamflata tillbaka till staden *), som fått en ung man med hjerta och kunskaper i stället för de, som förut varit här; den ene var den råa fatalismen, den andre den råa berserkavreden i prestdrägt. Vår nye prest

*) Historiskt.

talar fridens ord från hjertat och hatar intet, utan blott låter den Allgode Fadrens mening varda uppenbar.

Men vi hafva vunnit på läseriet; dess stormilar hafva stannat längesedan, och blott en mild flägt af Christi försonande anda flyger från själ till själ; men det är åter lif i folkets tro; der är ej stillastående, som förr, och det tomma och betydelselösa, som gjorde en häftig brytning nödig och nyttig, har försvunnit för en allvarlig eftertanka och ett mera religiöst lif. Vår kyrka är ej öfverfull, men icke heller folktom; hvarken hämndlust eller smädlust, hvarken andligt högmod eller bitterhet tränga sig inom dess murar. Der ligga väl ej mera några helgon och bedja; men der ligga menniskor på knä och bedja till Honom, från hvilken all god gåfva kommer.

X.

EN EFTERSLÄNG.

Dessutom hålla vi oss för goda att stå här och dispentera med en anonymer'en.

Om herrskapet täcks påminna sig, var det för icke längesedan en revolution i Skråköping, och jag tog mig friheten beskrifva denna märkliga tilldragelse samt kom bland annat att nämna, det stadens fiskal stått vid rådstugudörren med brinnande *cigarr* i munnen för att, i händelse af behof, påtända stadens kanoner. Så väl borgmästaren som stadens råd och fiskaler blefvo mäkta allarmerade öfver, att man i en publik tidning vågade omtala en händelse, som de officielt inberättat å högre ort; de likasom skämdes, att herrskapet skulle få nys om deras förtjenster, hvilka de dock icke blygts att officielt utbreda i den klaraste dager. Nog af — oviljan bröt ut och visåde sig först i stadens blad, i form af ett så lydande

«Beriktigande:

Fastän hvarje god medborgare anser för sin heligaste pligt att icke läsa vissa tidningar, hvilka nu öfversvämma landet med sina upprörande läror, kan man likväl icke undgå att ryktesvis få höra deras innehåll omtaladt. Det har således kommit till min kunskap, att någon sig så kallande onkel Adam, i en af hufvudstadens stora tidningar, beskrifvit det upplopp, för hvilket en mot all laglig ordning uppstudsig faktion valt vår stad till skådeplats; men hvilket genom herr borgmästarens vishet, rådets fasta hållning, stadsvaktens mod och stadsens invånares laglydighet dock i sin linda kufvades och likasom förqväfdes. I denna, af den sig så kallade onkel Adam författade artikel står, bland andra förvridna och ur sitt rätta sammanhang rubbade förhållande, äfven att undertecknad vid besagde revolutionstillfälle stått vid rådstugudörren med brinnande *cigarr* i munnen, för att påtända kanonerna. ·n onkel Adam gjort sig mödan att genomläsa de protokoller,

som öfver tilldragelsen fördes vid stadens äldstes sammankomst, hade han icke behöft inför publiken uppträda som en oförskämd lögnare, helst desse protokoller bevisa, att jag vid det omskrifna tillfället icke ens egde någon cigarr, utan rökade kardus ur en kortare slangpipa eller så kallad «*nubb*». En sansad och rättvis allmänhet får nu döma mellan besagde onkel Adam och mig. Skråköping å Stadsfiskalskontoret i Aug. 18...

Pär Preijare.
Stadsfiskal.»

Sanningen att säga, hade också stadsfiskalen ganska rätt, och jag får bedja herrskapet om förlåtelse för min falska uppgift angående cigarren. Misstaget var likväl lätt gjordt, helst jag såg personen på något afstånd och blott märkte, att han hade en glödande eld nära under näsan, utan att veta att denna härledde sig från en så kallad «nubb». Jag drog, som man säger, öronen åt mig och var glad, att jag var anonym. Stadsfiskalen väntade länge, att de stora tidningarna skulle reproducera hans «beriktigande»; men det blef ej af, och han harmades grufligen; det är derföre jag sjelf nu gör det.

Jag gladde mig åt, att jag var anonym; men bedrog mig. Min beskedliga hustru hade nemligen förtrott någon sin vän, att den der rolige onkel Adam ingen annan var, än hennes tråkige herr man. Denna vän förtrodde det åter till sin goda vän, och det dröjde icke länge, förrän hela staden visste, att onkel Adam var jag. Den ende, som icke visste om namnkunnighet, var jag sjelf. Jag märkte väl, att man i min närvaro iakttog en viss försigtighet, att man liksom aktade sig för att icke förtala sig; men icke kunde jag gissa, att det var af fruktan att komma in i bladet. Men snart blef allt ljust för mig, och jag kunde liksom Byron säga: «jag vaknade en gång och fann mig *namn*kunnig.» Jag skulle nemligen lemna in ett bref på posten; klockan var så der en qvart på 6 och brefven skulle vara inne före 6. Nå väl! jag knackade på luckan, den öppnades och kammarherren Jules eget ansigte sågs i ramen. (Herrskapet känner honom från en af mina genremålningar, nb. om ni mins den.) «Det är för sent!» sade han vresigt och slog igen luckan. För sent? Jag drog upp min klocka; den var jemnt 17 minuter öfver fem. Jag gick ut på torget, och se! rådstuguklockan visade på en qvart; jag såg på tornet,

der var klockan ej fullt half 6. Jag gick tillbaka till postkontoret och knackade på. Luckan öppnades. «Hvad vill herr Adam?» sade kammarherren. — «Jag vill ha in ett bref till Stockholm; klockan är icke ännu half 6.» — «Jaså», sade kammarherren, «det angår mig icke; ni kan skicka edra målningar med extra lägenhet.» Luckan slogs till, och der stod jag nu.

Det der var ju en rätt intressant upptäckt. Jag kunde åtminstone vara säker, att aldrig hvarken få in eller ut några bref på postkontoret; och Gud nåde mig för brandsyn, då stadsfiskalen säkert dömer ut rubb och stubb af allt muradt i mitt hus, oaktadt det är alldeles nytt. — Om aftonen var det supé hos borgmästaren; men vi blefvo icke ditbjudna — det var ett elakt omen.

Knappt hade jag vaknat andra morgonen, förrän man anmälde, att rådstuguvaktmästaren, med hela sin kår i släptåg, begärde få tala vid mig. Mitt samvete slog mig; men hvad var att göra; jag gick ner till dem. «God dag, herr onkel Adam — vi hafva kommit hit för att säga herrn, att vi med tystnadens förakt bemöta herrns infama berättelser om revolutionen och huruledes jag åkte i en skottkärra.» — «Men», afbröt jag, «det var ju sannt, att rådstuguvaktmästaren åkte på det sättet.» — «Sannt eller osannt, så ska herrn, d-f-ln i mig, inte sticka till och måla ut hederligt folk och trogna embetsmän — dessutom hålla vi oss för goda att stå här och dispentera med en anonymer'en. Det är, som borgmästaren säger, icke värdt att bry sig om hvad en individy till tidningsskrifvare skrifver.»

Sällskapet gick, utan att ens göra en min af helsning, och jag återvände till mitt rum, icke serdeles fröjdad af den opinionsyttring jag rönt. «Hör du», sade jag till min beskedliga hustru, «kan du utfundera, huru min pseudonym blifvit röjd? Det har kommit ut som en löpeld; jag kan icke förklara det.» — Min hustru såg litet förlägen ut och svarade icke utan tvekan: «käre Adam, jag kan ej heller begripa det; ty jag har icke berättat det för någon, utom ett par af våra intimare vänner. De tyckte så mycket om onkel Adams målningar, att jag icke kunde låta bli att nämna författaren; men hvarken fru Mildberg eller fru Ädelhjerta spridde ut det, derom är jag öfvertygad.» — «Och likväl», sade jag, «vet nu hela staden och snart hela Sverige, att det är en stackars för detta magasinsförvaltare Adam i Skråköping, som slagit

sig på att bli författare.» — «Det är obegripligt», sade min hustru; «kanske likväl», tillade hon, «vi talade så, att pigorna fingo höra något derom, och att det på detta sätt kommit ut. Säkert är emedlertid, att hvarken jag eller mina vänner menat illa dermed, utan vi tyckte, att du inte behöfde skämmas för hvad du skref.»

«Ja, jag tror», sade jag, litet förtretad, «att hvarken den ena eller den andra af er menade illa dermed. Du menade väl, fru Ädelhjerta menade också väl, fru Mildberg menade likaledes väl, hela verlden menade väl; men detta oaktadt, är jag uti en vacker klämma. Slutet är, att jag har borgmästaren, postmästaren, fiskalen, rådet och hela brandvaktskåren på halsen. Men det får så vara, fastän den der äran och glädjen, som I velat förskaffa mig genom att låta mitt namn komma för publiken, blir så der litet sur af sig. Dessutom, min bästa vän, dömer icke allmänheten, såsom du och dina vänner, om det jag skrifver; I finnen allting bra, derföre att jag är eder så nära; I kunnen icke lita på ert omdöme. Din tillgifvenhet och de andras vänskap förgyller upp saken, och I dömen skeft, fastän I dömen mildt. Men nog härom, jag måtte väl slippa flere besök om den saken, och den glömmes bort, vill jag hoppas. Var inte ledsen, min goda hustru, det har ju ingen skada skett.»

Andra förmiddagen stod åter rådstuguvaktmästaren, åtföljd af tvenne medlemmar af sin kår, i min kammare. Han såg mera nyt ut än dagen förut, och jag började tro, att han kom för att försona sig med mig. Min villa upplöstes likväl snart, i det han framdrog ett hopviket papper och yttrade: «herr Adam är härigenom stämd och kallad, att klockan 10 i morgon förmiddag, vid hemtningspåföljd, sig inställa inför höglofliga rådhusrätten. Kom ihåg», fortfor han till sitt följe, «att han är riktigt stämd och kallad.» Och dermed troppade sällskapet sin väg. Jag stod en lång stund liksom fastnaglad och höll det ominösa papperet i handen, utan att vika upp det, så öfverraskad blef jag. Slutligen fattade jag mig och satte mig ner för att läsa. Papperet innehöll följande, med kommunikationsresolution påtecknade skrifvelse:

«Till loflige rådhusrätten i Skråköping!

Uti en, af den sig så kallande onkel Adam eller, efter hvad nu upplyst blifvit, den här i staden bosatte, för detta magasins-

förvaltaren, vice häradshöfdingen Adam, författad och i allmänna bladen införd berättelse eller, såsom den äfven benämnes, genremålning, «*En Revolution*» kallad, finnas läror predikade, dem jag, å embetets vägnar, anser mig skyldig beifra och till laglig bestraffning anmäla. Uti denna så kallade genremålning, som skall innehålla en beskrifning af det upplopp, hvilket här icke för längesedan spridde fasa i hvarje bröst, har författaren, efter mitt förmenande, så svårt förbrutit sig, att han måste exemplariter straffas.»

«Sjelfva början af den åtalade skriften lyder: «jag har ofta önskat — *måtte de goda gudarne förlåta mig detta.*» Magasinsförvaltaren Adam har i detta uttryck nedlagt en sats, som rakt strider mot vår rena evangeliska lära och mot första budordet. Han bedjer de gode *gudar* förlåta sig och bekänner sig således icke till någon kristen tro, utan till den hedniska polytheismen, den der dyrkade många naturlige ting såsom gudar. Han har dessutom låtit utsprida denna farliga lära bland massan af folket, som utan vetenskaplig underbyggnad och de studier, som fordras för en fri forskning i religiösa ämnen, genom hans missledande kan inlockas till en mångdyrkan, som skulle återföra verlden i hedendomens mörker.»

«Om bemälde onkel eller, som är detsamma, magasinsförvaltaren Adam i stället för «de goda gudarne» hade sagt «de goda helgonen», hade han icke så strängt som nu bort anses, emedan han då erkänt sig till den heliga romersk-katolska religionen, som är att betrakta likasom en moder för den evangeliska, helst denna icke annat är, än den katolska, som blifvit renad; men då han, med uppenbart förakt för alla kristliga dogmer, bevisligen bekänner sig till en hednisk tro och denna tro genom tryck utspridt, så kan bemälde magasinsförvaltare icke annat än med strängt straff anses; hemställande jag i öfrigt, att, då magasinsförvaltaren enligt lag, om icke varning hjelper, bör landsförvisas, och han dessutom gjort sig skyldig att mista lifvet, lofliga rätten icke skulle anse såsom lämpligt, det, i sådane trosmål som detta, dödsstraffet kunde anses såsom varning och man sålunda kunde undgå alla omgångar och brottets reiteration, förmenande jag, det magasinsförvaltaren icke dessa påföljder skäligen undslippa kan. Skråköping af Stadsfiskalskontoret den . . Okt. 18... *Pär Preijare,*

Stadsfiskal.»

Herrskapet ser således, att frågan är allvarsam och, om ni riktigt tänker efter, så skall ni finna, att det i allmänhet är en regel: att när vederbörande bära sig så åt, att de icke mäkta försvara sig sjelfve, åtaga de sig alltid att försvara den, som intet försvar behöfver, nemligen Gud; och desto mindre folket vill tro på deras egen förträfflighet, ju strängare tillhålles det att tro på saker, dem ingen betviflat. Jag vill dock förmoda, att det stannar vid landsförvisning.

Om derföre herrskapet någon morgon, så der vid femtiden, ser en liten mager karl, klädd i en sliten kamlottskappa och resmössa samt åtföljd af en mustachprydd trashank, med en kappsäck på nacken, skynda sig ned till Gauthiod, hvilken då som bäst ligger och pustar ånga vid brobänken, så är det jag, stackars onkel Adam, som, enligt laga dom, gör en liten resa på kontinenten. Blir detta åter icke förhållandet och jag får begagna lagen till mitt försvar och den gäller, så blir jag qvar och slår mig på att skrifva i vår lilla «goda» tidning, som tryckes här i staden på gråpapper. Jag måste såsom medarbetare i det bladet, om jag vill eller icke, bli «god». De förnötta stilarne till och med, med hvilka bladet sättes, äro af gammal slentrian så lojala, att de icke låta sammansätta sig till vissa ord. Det var t. ex. omöjligt för sättaren här på tryckeriet att få ihop ordet «revolution»; de gamla hederliga stilarne angrepos af fasa, när de skulle bilda det ordet och sprungo öfver hvarandra, så att det blef rovelution utaf och boktryckaren måste efterskrifva mera frisinnade stilar från Stockholm; men det är icke värdt att sätta gammalt och nytt tillhopa utan dubbelt mellanslag. «Det är olyckligt», säger boktryckaren, «när der är olika intressen hos *kasterna*»; han menar såsom boktryckare och jag suckar ett ja såsom medborgare.

Och detta är allt, som kan sägas om efterslängen.

XI.

KÄRLEKENS SON.

Men *den fadren* blygdes ej för sitt barn
och försköt det icke.

Friherrinnan von Milden for en vacker dag, för omkring fjorton år sedan, ut att promenera. De ystra fålarne, som drogo hennes landauvagn, förde henne allt längre och längre bort från Odensborg, och ändå tyckte friherrinnan, att hon icke promenerat nog. Vägen gick genom en tät tallskog, enslig och nästan obebodd; en ovanlig känsla af frid strömmade genom den goda friherrinnans hjerta. Skogen var stilla och högtidlig; en frisk ånga af tall och gran spridde sig omkring i luften; foglarne slogo sina drillar i träden, och här och der sågs en ekorre sitta på en gren med svansen lik en hjelmbuske slagen öfver den bugtiga ryggen. Friherrinnan tyckte för tillfället detta vara trefligare, än societetens sorl; ja, till och med, än en afton på stora operan i Stockholm. Några yxhugg klingade nu i skogen, och friherrinnan befallde kusken stanna. «Vi skola», sade hon, småleende, «i dag hafva riktigt otvunget, min bästa Grönqvist; vi skola gå in i skogen: jag har hört så många romantiska händelser, som tilldragit sig i djupa och ensliga skogar, kanske vi också träffa ut för något äfventyr.»

Mamsell Grönqvist, friherrinnans sällskapsfruntimmer, var så van att följa alla sin frus infall, att hon med utseende af stort intresse instämde i friherrinnans mening. De gingo. Mamsell Grönqvist liksom friherrinnan hade svårt att med sina skor gå ibland de nedfallna barren och grenarna; den förra fick till och med kåda på sin röda schal vid ett träd, der hon stödde sig för att tillknyta ett lossnadt skoband. Det var en «infam» vandring för mamsell Grönqvist; men friherrinnan hade nu det infallet att vara romanesk, och hon måste följa. Snart anträffade våra vandrerskor en karl, som stod och högg ved. Det var han, som frambragt de klingande ljuden, hvilka i friherrinnans hjerta uppväckt

en hel legion romaneska idéer och lockat henne ur vagnen; det var således äfven han, som blifvit en oskyldig orsak, att mamsell Grönqvists skoband lossnat och hennes schal fått en fläck.

«Goddag! min goda man», sade friherrinnan och nalkades mannen, som ödmjukt tog af sin slitna skinnmössa och bugade sig; «bor du nära härinvid?» — «Ja», sade vedhuggaren, «det gör jag visst, Gud bevare hennes nåd, der borta i kojan»; och han pekade på ett slags jordkoja, som låg ett stycke derifrån. Friherrinnan beslöt att besöka stugan, och damerna, åtföljda af vedhuggaren, stego snart in under det låga taket; rummet var lika snyggt som fattigt; man såg, att äfven här fanns en verksam husmoder, som ordnade och putsade allt. Det enkla, omålade bordet var hvitskuradt, ett par mjölkbunkar stodo på en hylla, fina och snygga; till och med litet lyx förråddes i det anspråkslösa sängomhänget, som med sina långa, bländande linnefransar hängde som en silfversky öfver den med ett hårtäcke öfverbredda sängen; men en mängd barn funnos i stugan, och likväl stojade några andra der utanför, der de uppsatt en smällande vindleka öfver den lilla ärtåkern. Vedhuggarens hustru, en rask och glad menniska, tog utan förlägenhet emot sitt rara främmande.

«Ni har många barn», sade friherrinnan, i det hon satte sig på en liten trefot, som så lockande inbjöd till hvila. — «Ja, hennes nåd! deraf hafva vi Guds välsignelse», sade hustrun; «men Gud hjelper väl, då han låtit dem komma till. — Fy, Anna! så du ser ut», afbröt hon sin betraktelse, då en omkring fyraårig flicka med möda sökte att klifva in öfver den oformligt höga tröskeln. «Anders! hjelp lill' Anna att tvätta sig; barnen», tillade hon, ursäktande, till friherrinnan, «ligga derute och smutsa ner sig, så att det är synd och skam åt.»

Snart nog kom likväl lill' Anna tillbaka, mera pertentlig och städad; hennes rödblossande kinder och en viss glans, som hängde qvar på hyen, bevisade att brodren till punkt och pricka verkställt sitt uppdrag, och både tvättat och polerat sin lilla syster. Barnet steg nu in och ställde sig ett långt stycke från de främmande och betraktade dem med sina klarblå, barnsligt allvarliga ögon. Hon öfvervann dock snart nog sin blyghet, gick fram till friherrinnan, räckte henne sin lilla knubbiga hand och gjorde ett par små knyckar, som skulle betyda nigningar. «Huru gammal är du,

mitt vackra barn?» frågade friherrinnan och tog den lilla under hakan. — «Fyja åj», lät svaret. — «Det är ett skönt barn», sade hennes nåd; «verkligen en liten engel. Hvad säger Grönqvist, om man klädde henne i små hvita mamlucker med spetskant och en liten robe?» — «Ack, hon skulle bli förtjusande, fru friherrinna!» — «Ja», fortfor frun, «och med en liten krage kring den der runda halsen, och dessa glänsande bruna lockar i ordentliga korkskruffvar, fritt nedhängande; hon har mycket besvär att hålla dem bakom öronen. Vore ni missnöjd», började friherrinnan, vändande sig till modren, «om jag åtar mig lill' Annas uppfostran och för henne med mig till Odensborg? Jag tycker om flickan, och ni har ändå barn nog.» — Modren såg på sin lilla med ett sorgligt småleende. «Det är min lilla hjertunge», sade hon, «men om Gud så vill, så är det barnets egen lycka, och derpå bör jag mera se, än på min egen. Hennes nåd vårdar henne ju som sitt eget barn; hvad säger du, Pehr?» sade hon till mannen. — «Åhjo, om hennes nåd vore så god; vi veta just inte hvad vi hemma ska' gifva våra barn att äta, och ingenting kunna vi lära dem; ske Guds vilja!»

«Jag skall», sade friherrinnan, «såsom en öm mor draga försorg om det stackars barnet. Vill du följa med, lilla Anna?» frågade hon flickan, som stod och lekte med hennes nåds collier-ur, hvilket pickade och lefde så underligt. Flickan smålog: «åhja!»

Sällskapet gick tillbaka till den väntande vagnen. Lilla Anna sprang glad och lätt före, på den obanade stigen; hennes bara fötter ledo intet, i jemförelse med friherrinnans och mamsell Grönqvists saffiansskor; snart stodo de på landsvägen. Den fattiga modren tog upp sitt barn i famnen och började gråta; tårarne fuktade flickans rosiga kinder; då sade hon, som hon plägade, när modren var sorgsen: «mor ska' inte gråta; se! lill' Anna är glad, hon», och klappade modren; men dessa ord hade denna gång icke sin vanliga verkan; modren grät tyst, kyssande flickans hals och hviskande sin välsignelse öfver barnet. Friherrinnan och mamsellen sutto emedlertid väntande i vagnen. «Det der afskedet», sade mamsellen med ett försmädligt leende, «tyckes blifva både långvarigt och tendert»; men friherrinnan vände sig bort, tryckte sönder en tår i ögonvrån och sade intet — hon var sjelf mor. Den fattiga hustrun hade likväl hört mamsell Grönqvists yttrande, fattade sig och upplyftade barnet till friherrinnan. «Farväl! Gud välsigne

hennes nåd!» sade hon med tilltvingadt lugn; «Gud välsigne också dig, lilla barn!» tillade hon med bruten röst; «farväl, farväl! — kör, kör, för Guds skull!» Hästarne ryckte till och vagnen rullade bort; men nu började lilla Anna gråta och räcka de små armarne mot modren. «Jag vill hem, jag vill till mor», snyftade hon högt, och klara tårar rullade som daggdroppar öfver de friska kinderna. — «Stackars barn», sade friherrinnan och slöt henne intill sig; «du förstår inte, att jag vill göra din lycka.»

Vagnen rullade bort, och snart var friherrinnan hemma med sitt lilla «skogsbarn». Mamsell Grönqvist och kammarjungfrun hade i åtta dagar intet annat att göra, än att passa kläder på lilla Anna, och det dröjde icke länge, förrän flickan en morgon presenterades för friherrinnan, klädd i mellangrön robe med röda sammetsslag, hvita mamlucker med spetskant och ett par de allrasötaste röda saffianskängor; det lockiga håret var jemnklippt och hängde i fria lockar ned på den hvita kragen. «Hon är för söt», sade friherrinnan väl tio gånger, «hon är riktigt en engel. Det blir roligt, Grönqvist, att se Axels förundran, när han kommer hem från Carlberg.»

Anna uppväxte således hos friherrinnan. Då och då kom väl modren på besök; men Anna blef småningom främmande för henne. Den tarfliga drägt, som modren bar, föreföll henne allt mera ovanlig; hon kände blott till hälften sin mor. Denna åter blef äfven främmande; de fina kläderna, barnets språk och seder stodo ej längre i harmoni med hennes egna; så skiljdes småningom dottren från modren, fastän hon icke upphörde att vara hennes dotter. De mäktige finna icke, att det är folket i massa de böra höja till sig, som de böra vårda och upplysa; de finna icke, att hvarje blomma, som deras nygirighet, deras medlidande eller deras menniskokänsla rycker från dess ursprungliga rot, måste förtvina under deras främmande hand. De tro sig göra godt genom detta partiella deltagande för menskligheten; men de skörda endast otack derför; ty deras gerning blef så sällan värd någon tacksägelse; de förderfva sina från vildmarken hemtade praktblommor, under det de öfriga stå alldeles utan vård. Det tillhör den mäktige att älska alla; men också låta alla blifva på den plats, dit Gud satt dem, och icke göra några odlingsförsök. Gif hela ängen skugga och ljus, fäll ned dessa onyttiga buskar, som skymma för solen,

tappa bort detta stillastående vatten, hvars kalla ångor frostbita de späda skotten — och I skolen få se, att hela ängen skall grönska, skall blomma och frodas.

Sedan Anna varit en lekdocka för friherrinnan, som roade sig med att kläda henne grann, liksom barnen kläda *sina* dockor, och fann sig smickrad, då man berömde det vackra barnet, emedan detta var ett indirekt erkännande af hennes nåds egen goda smak och förmåga att uppfostra; sedan detta varit förhållandet under barnaåren, men Anna blifvit äldre och gått till nattvarden första gången, skulle hennes framtid bestämmas, och — hon blef kammarjungfru hos sin uppfostrerska. Torpardottren hade, oaktadt sin skönhet och den högre bildning hon erhållit, likväl fattigdomens kainsmärke qvar.

Några år derefter satt friherrinnans ende son, löjtnant Axel von Milden, en vacker dag på sin kammare vid Drottninggatan, med bekymrad uppsyn läsande ett bref från inspektoren på Odensborg. En af Axels kamrater, löjtnant Bengtson, steg i detsamma in i rummet. «Nå, se på! jag tror du är vid dåligt humör», sade den inträdande; «får du inga penningar från hemmet, och ger mamma moraler?» — «Åhnej, ännu värre!» — «Hvad då? värre sak än att icke få penningar, när man behöfver, finns väl inte.» — «Nej, nej!» ropade Axel och sprang upp, «det är värre; jag är en brottsling, jag kan inte förlåta mig sjelf.» — «Jaså, det är en annan sak; har du förlorat på spel då, och hur mycket?» — «Du misstar dig; jag vill berätta dig förhållandet.» — «Jag är endast öra», sade Bengtson och kastade sig i soffan; «nå, vidare!»

«Min mor», började Axel, «hade en upptagen flicka i huset; du kan inte föreställa dig, hur vacker hon var och hur god och bildad — hon var min mors kammarjungfru. Jag hade många gånger sett henne som barn; men då jag i tre år rest utrikes och kom hem, var hon en fullbildad skönhet. Ack! Bengtson, jag älskade henne.» — «Och hon dig, naturligtvis», sade Bengtson och tog upp en cigarr ur fordralet; «vidare!» — «Jag älskade henne och — jag blygs att bekänna det — begagnade mig af hennes tillgifvenhet . . .» — «Ha, ha, ha!» skrattade Bengtson, «och har kanske nu tillfälle att spela en père noble.» — «Skratta icke, Bengt-

son; om du kände flickan, så . . .» — «Åhja, hon är kammarjungfru, det är nog af, ha, ha, ha!»

«Allvar! Bengtson», sade Axel allvarsamt; «huru skall jag reparera mitt fel?» — «Naturligtvis», sade denne med spefull mine, «derigenom att du inträder i det heliga äkta ståndet och gör kammarjungfrun till friherrinna.» — «Är det ditt allvar?» frågade Axel med misstroende. — «Åhja, hvarför icke; eller ock nedstiger du till hennes stånd, slår dig ned på ett torp och odlar potatis och långtobak.» — «Du gäckas, Bengtson, det är icke vänskapsfullt.» — «Är det icke ett prof af vänskap», sade denne med ett ironiskt leende, «då jag tolkar dina inre känslor» — «Men, Bengtson, det går då alldeles icke an.» — «Så tycker jag också. Gift bort henne.» — «Just det har också varit min idé; en bokhållare på godset vill taga henne; men hon vill icke.» — «Ser man på! jo, jo, broder Axel, du har råkat väl ut.» — «Min mor vet ännu intet; jag har skickat penningar till flickan, men dem vill hon icke hafva; hon säger, att hon icke vill vara mig till last.» — «Alltför romantiskt; till slut hotar hon väl med att helt sonika hoppa i sjön; det skulle sätta dig på tinnarne af templet. Allvar, bror Axel», fortfor vännen, «om jag vore som du, så gaf jag hela struntten på båten; vill hon inte gifta sig och inte taga emot penningar, så låt henne fara.» — «Det är likväl synd om henne», sade Axel. — «Du måtte inte sofvit godt i natt», återtog vännen; «man blir då förbannadt öm af sig andra dagen; tro mig, bry dig inte om hela saken; sådant der är ju en hvardagsaffär, och om du inte frågar derefter, blir det icke tal derom. Man kan på sin höjd säga, att Axel von Milden har haft en kärlekshandel med sin mors kammarjungfru; nå, hvad är det vidare? Men, bror! börjar du att blifva öm och känslig, och trasslar du mycket med den saken, far du dit ned och gråter ihop med flickan och spelar rollen af en öm far mot lilla arfvingen, så skrattar hela verlden ut dig; ha, ha, ha! jag kan inte annat än skratta, då jag tänker mig min goda Axel von Milden som far, ha, ha, ha! med sin dygdeprydda kammarjungfru, ha, ha, ha!» — «Du har rätt», sade Axel och skrattade; «det faller nog mycket in i det löjliga; jag låter saken bero.» — «Deri gör du rätt», sade vännen; «hon kryper nog till korset och begär hjelp; då kan du gifva henne ett par hundra riksdaler, och dermed är den saken slut.»

Detta samtal bestämde den veke Axel att icke bry sig om hela saken. Det finnes många menniskor med godt hjerta, som låta leda sig till hvad som helst; fruktan att synas löjlig tvingade Axel att, mot sin natur, vara hårdhjertad.

Der hemma på Odensborg stod det icke väl till. Friherrinnan satt halfklädd i sin soffa, inbäddad mellan kuddar; mamsell Grönqvist stod midt framför henne och dröp några styrkande droppar i en medikamentssked för att gifva sin fru, som hade en häftig attack af sin vanliga svaghet. «Min Gud!» suckade den goda frun, «hvem kunde väl tro det om henne? jag ansåg henne som mitt eget barn; men ingen bildning kan utrota lågheten hos det sämre folket.» — «Friherrinnan har rätt i sin harm», sade mamsellen; «men, lilla goda friherrinna, förifra sig inte, spasmerna komma då straxt igen; för all del, här är droppar, behagar friherrinnan?» — «Är hon ur huset ännu?» frågade friherrinnan. — «Ja, hon är borta.» — «Nå, hvad sade det gemena stycket?» frågade hennes nåd och reste sig upp med styrka; «hvad sade hon, när hon fick min befallning, att icke mer visa sig för mina ögon?» — «Jo», sade mamsellen, «hon gret, men var tillika stursk; hon sade, att hon varit lyckligare utan friherrinnans välgerningar; att, om hon icke blifvit upptagen här, hade hon nu varit en ärlig bondes fästmö eller hustru, likaså väl som hennes syskon.» — «Sade hon det?» ropade friherrinnan och rodnade af vrede; «den otacksamma varelsen; sade hon det? Så är det, mamsell Grönqvist, så är det att uppföda en orm vid sin egen barm, så är verldens lön, välgerningar föda otack, ömhet fostrar sturskhet.»

En betjent anmäler: «herr hofpredikanten». — «Låt honom komma in; Grönqvist kan gå ut så länge.»

Med hofpredikanten, en gammal smidig prest, som fått pastoratet genom friherrinnans protektion och som, för att ställa sig in med «sin höga patronessa», alltid synnerligen beundrat Annas «skönhet», «snille» och «dygd», föreföll nu ett långt samtal. Hofpredikanten ansåg bäst att rentaf förskjuta den «ovärdiga», som så grymt hade sårat sin «höga välgörarinna»; han fann tjenligast, på det man icke skulle lägga hyende under lasten och uppmuntra sedelösheten, att rentaf förneka henne, att låta henne sköta sig sjelf och blott aflägsna henne från godset samt söka hindra unga baronen att genom någon malplacerad ömhet gifva sin mor de-

menti, t. ex. genom att erkänna saken eller något dylikt. Hofpredikanten åtog sig att arrangera allt och gick.

«Hofpredikanten Smiler är en alltför god menniska», sade friherrinnan till den åter inträdande mamsellen; «han arrangerar hela den obehagliga affären.»

I ett litet trångt rum, med fönstret åt en af stadens små gränder, satt en kall Januariafton, tre år derefter, en ung qvinna, med ett utmergladt, qvidande barn i sitt knä. Den unga qvinnan var blek, så mycket man kunde se vid den korsade belysningen från den svagt fladdrande spiselden och stjernljuset, som sken in genom de små rutorna. Jag hade sett denna qvinna förr, med sitt likbleka ansigte, som en ande sväfva utåt gatan, jag hade sett henne äfven för längre sedan, lefnadsfrisk och lycklig, med purpurröda kinder och oskuld, i stället för blygsel, målad i sina blickar — jag hade sett henne förr — det var Anna. Och hvilkens var det qvidande barnet? — det var hennes, det var kärlekens son.

Den fladdrande lågan i spiseln lyser klarare, barnet slumrar i modrens famn; men hon gråter, och den ena varma tåren efter den andra faller ned på den sofvande gossen. — «Han sade», hviskade slutligen Anna och lutade sig ner öfver sin älskling, «han sade, doktorn, att du inte kan lefva öfver natten; du skall dö, min lilla, lilla gosse! min söta gosse! min enda tröst! Skall du dö, som jollrade för mig, som höll så innerligt af din stackars mor! Men doktorn är dock blott en menniska — kanske han har misstagit sig — han andas så lätt — kan detta vara mot döden?» Gossen sträckte på sig och vaknade; de mörkblå barnaögonen hade en egen glans, en egen skärpa i blicken. «Stackars mamma! gråter du nu igen?» hviskade han och räckte sina magra händer upp mot ansigtet för att klappa henne; «ser du, mamma! jag gråter inte.» — Modren lutade sig ner och kysste barnet. — «Jag vill till min far», sade gossen. — «Du har ingen far, stackars gosse!» snyftade modren; «han har aldrig velat se dig; då jag begärde hans kärlek, hans medlidande med dig, då skickade han mig penningar, i stället för sin faderskärlek — du kan icke komma till din far — han förnekar dig.» — «Jag vill till min far», upprepade gossen otydligare; «mamma! nu går jag till honom!» hviskade han

och slumrade in. Klockan slog tolf i kyrktornet, det var midnatt; den lille engeln hade gått till sin far, och modren tryckte blott ett stelnande lik till sitt bröst. Men *den fadren* blygdes icke för sitt barn och försköt det icke.

I detta ögonblick slutade just angläsen på maten hos generalen G., som samma afton hade bal. Axel von Milden var der den gladaste sällskapsmannen och den behagfullaste dansören. Han förde en liten, något sned fröken tillbaka till sin plats. «Det är en skön natt», sade Axel och såg bakom skärmen ut på den stjernklara, glänsande himlen, som i lugn storlek spände sitt höga hvalf öfver jorden; «se hit, min nådiga», fortfor han, vändande sig till den lilla fröken, «ser ni, der är Frejas och kärlekens stjerna, se! hur vänligt hon nedblickar på oss.» — «Det är», svarade fröken, som var hvad man kallar en smula känslofull, «det är högtidligt att beskåda den nattliga himlen, der tyste, som Egyptens prester, stjernorna begynt sitt tåg.» — «Ja, fröken!» sade Axel, «jag blir alltid högtidligt stämd, när jag ser stjernehvalfvet, ty der ofvan stjernorna bor förvisst en mildrik fader.»

Så jollrade Axel med sin fröken och betraktade den herrliga natthimlen, der tusen verldar korsa sina banor; men han anade icke, att från den mildrike fadrens herrliga gårdar, ofvan de vandrande stjernorna, ett par milda barnögon sågo ned och kastade en ömkande blick på den arme fadren med hans usla lycka. Han visste icke, att vedergällningens engel deruppe höll på att räkna en sörjande moders tårar. Valsen begynte. «Ack!» sade damerna, «hvad löjtnant Axel valsar väl; det är så lätt att valsa med honom!»

«Den der berättelsen är ganska vanlig», sade en gammal fru af mina bekanta, för hvilken jag uppläste min lilla genremålning; «publiken finner sig ej intresserad af sådana hvardagligheter.» — «Kan väl vara, min fru!» svarade jag; «men just derföre, att händelsen är vanlig, har jag målat en sådan.»

XII.

AKADEMISK FÖRELÄSNING.

Hvem är den der lilla bleka markattan i doffelkappan?

Det är under höstterminen, så der i slutet af Oktober; vädret är duskigt och det har småregnat i flera veckor allredan; skyarne äro tunga och insvepa domkyrkotornen i en tjock dimma; träden kringströ sina gulnade löf på de djupa gatorna; allt går nemligen på djupet i den lärda staden. Klockan är omkring 11 på förmiddagen och en hop studenter, väl insvepta i sina kappor eller med rockarna igenknäppta upp till hakan, stå vid ingången till akademihuset och vänta på den akademiska qvartens slut, då ekonomiprofessorn, magister Kåhlroth, skall hålla sina föreläsningar i den högre ekonomien. Samlingen är ganska stor, ty nästa termin blir promotion, och man måste således bereda sig till examen, ungefär såsom en engelsk jockey bereder sin lekamen till en kappridning vid New-Market: genom att fara illa med sig; att en qvart före hvar och en af examinatorernes lektioner låta genomblåsa sig och låta regn och grynsnö piska sig i ansigtet, hör äfven till lärdomsprofven. Om man slår sig på att lyssna, får man ur hopen höra ungefär följande afbrutna samtal: «bror, det är förbannadt gråkallt i dag; slår inte qvarten snart? att sitta deruppe i auditorium är också f-n så onosligt.» — «Rödingen, Kalmariten, knep stora betyg, två laudatur, tre cum laude och blott ett blankt; hvem kunde tro honom om sådant?» — «Åh, det är bara en kollegiihäst; inte kan han något, han.» — «Besitta det, han är inte så dum som han ser ut.» — «Ja, som ett få ser han ut.» — «Ska vi gå till Mandelbergs och ta oss en likör?» — «Nej, tack! jag tål inte likör, den är så satans sliskig.» — «Nåh, en konjackare då?» — «Åhja, det låter höra sig; men jag är rädd hon slår.» — «Åhnej, hon är blott fem minuter öfver.» — «Hvem är den der lilla bleka markattan i doffelkappan?» (Den omtalade var en liten blek karl,

med ett besynnerligt, halfförryckt utseende, som stödde sig mot dörrposten, klädd uti en för detta brun doffelkappa med sju kragar.) — «Den der vid dörren, menar du?» fortsattes samtalet. — «Ja, den der, som ser så förryckt ut?» — «Den der, som nu biter af naglarne?» — «Ja, just den.» — «Det är en smålänning, tror jag — hör du, vänta litet, Andersson! hvad är det den der smålänningen heter?» — «Den der?» (pekar.) «Jo, Krösenqvist, vet jag.» — «Ja, det var sannt, Krösenqvist heter han. Han skall vara en sate i språk och dras med vår Mattersen om hedersrummet.»

I akademiförstugan sitta några gummor med äpplen och päron, och en pojke med söndriga permissioner springer omkring och bjuder ut kemiska tändstickor. «Tag hit för 4 skilling äpplen, kärring — se så, låt bli att tumma på dem med dina klor, jag väljer sjelf.» — «Det äpplet kostar 3 skilling», säger gumman. — «Åh skäms, det är så litet, att jag sväljer det helt.» — «Se så, det är ju jemnt? Vill du ha ett äpple, Jonas? Jaså, förlåt! jag trodde det var Jonas.» — «Hvad tar du för tändstickorna?» — «Sex skilling, herre!» — «Der har du tre; se så, det är nog!» — «Nej, herre!» gråter gossen, «då får jag stryk af far.» — «Dumbom! begriper du inte narri? der har du tre till — se så!» Emedlertid kommer en vaktmästare genom hopen, öppnar med mycken gravitet gallret till den, i anseende till regnet, inhängda svarta taflan och nubbar fast en disputation. Den lille mannen i den bruna, sjukragiga kappan går bort till taflan och betraktar med plurande ögon det uppspikade lärdomsprofvet, som flaxar för vinden, lik en uggla öfver en stalldörr. «Detta är», säger mannen med bruna kappan till en långnäsig, storväxt karl i blå kappa, med så kallad ryttarkrage, «detta är pars quinta af den intressantaste och lärorikaste dissertation jag på länge sett; hvarje rad förråder en djup skarpsinnighet och en klar åskådning af filologiens filosofiska del.» Den långa karlen med näsan, som tillika är betydligt glosögd, går närmare och sätter besagde näsa mot gallret af detta lärdomens relikskåp (ty han är närsynt) för att läsa. «Jaså, nu ser jag; jaha, det blir roligt att få se det färdigt. Men dertill lärer, som man sagt mig, omkring 30 respondenter behöfvas. Emedlertid blir det väl färdigt till våren, ty en mängd af promovendi komma att respondera under honom. Hvem är det

nu, som responderar? ah, min Gud! det är skåningen Jernberg, du känner väl Jernberg? Det är då rakt omöjligt att han kan gå fram, och sker det, så blir han *asinus* så säkert som jag står här. Jag har rådt honom slå sig till prest; men mor hans vill ha honom till magister, kan tänka.»

Jag förundrar mig alldeles icke, om herrskapet vore för bålt nyfiket att, så väl som de der begge herrarne, få veta titeln på det blifvande verket på 30 fint tryckta ark; se här är den:

«De Littera dupplicata Kk. — Linguarum CorjæcoTschuctso «Camschatcadalicarum; Dissertatio Academica Philologica, quam «Venia Ampliss. Facultat. Philosoph. Præside Petro Nicolao Puttel«kræmer, Philosophiæ Doct., Ling. O. O. Prof. Reg. et Ord. pro «excercitio publico examini submittit; Respondens Canutus Jern«berg, Scanus Hoganasius. — Pars quinta.»

Titelbladet fladdrar för vinddraget, och vi kunna således äfven få se dedikationen; ty en dedikation följer så säkert på en sådan titel, som under den gamla goda tiden halfvan följde på fisken; så är äfven här förhållandet. Dedikationen lyder så: «Högädle Hr Frälsekamreraren Mårten Flåbuse och Högädla Fru Frälsekamrerskan Sara Flåbuse samt Välädle Hr PumpslagarÅldermannen Jöns Niklas Sqvalström tillegnas detta lärdomsprof, såsom en gärd af evig vördnad och tacksamhet, af Knut Jernberg från Höganäs.» — Hvarefter arbetet börjar med följande ord: «Dum mihi visum est exemplum: «kkmikko kkpakko, kpoti kkmka»: Svetice: «Knutpiskad längs ryggen och efter uthungrade hundar färdas», scilicet Tulu Kkmaja (styckets hjelte, en Kamschatkadaler, som reser på frieri). I en not förmäler professor Puttelkræmer, på latin nemligen, att man icke nog kan beundra det genialiska och originella af denna poetiska beskrifning på Tulu Kkmajas kärleksäfventyr och den gediegna humor, som går genom hela det nationella stycket, men förmäler tillika, att herr professorns svenska öfversättning icke kunnat blifva fullt trogen. «Intet språk finnes», säger den lärde författaren, «som med Kamschatkadaliska munarten kan mäta sig i rikedom och expression. «Kkmikko» betyder väl primitift att få knut, men inbegriper i begreppet både blånader, rispor och hål på skinnet samt exprimerar således både blodvite och torrstryk; ordet «kkpakko» är äfven lika svårt att troget öfversätta, ty *kkpa* betyder nacke och *kko* betyder knäveck och *kkpakko* således allt hvad

som finnes mellan begge dessa delar. Då öfversättaren sökt att komma originalet nära, har han sagt: «längs ryggen»; men det oaktadt felas, som man ser, ett långt stycke, hvilket läsaren torde ursäkta och benäget sjelf imaginera sig» m. m. Nog emedlertid om disputationen, som jag gerna helt och hållet skulle meddela, om det kunde roa herrskapet; men beklägligen är den nya tiden för mycket ytlig för att finna smak för en så solid själaspis som akademisk dissertation. Dertill fordras (i andlig bemärkelse nemligen) en vargmage, som kan smälta hästben. Qvarten slog emedlertid; den lille bleke och den långe med näsan gingo förut in i stora auditorium för att få god plats, der de kunde sitta och anteckna; begge innehade konsten att skrifva fort och sutto på hvarenda lektion och skrefvo till dess fingrarne voro krumpna och stela af köld och bokstäfverna oläsliga. «Kära Krösenqvist», sade den långe till den sjukragige, «det var förargeligt, hm-hm — vill du inte vara god låna mig litet bläck — korken har gått ur bläckhornet — hm-hm, jag tyckte att jag satte i honom så väl och stoppade hornet här i byxfickan; om jag ändå inte haft de grå byxorna på mig; men nu dricker det igenom och syns utanpå; — låna mig litet bläck, bror Krösenqvist.» Den lille mannen beklagade sin väns olycka och gaf honom ur sitt medhafda bläckhus, som stängdes med en skruf och således var säkert. I detsamma hördes ett starkt buller i förstugan, och professor Kåhlroth steg in, åtföljd af hela studentskaran, som slog sig ner här och der på bänkarne i de mest beqväma ställningar; de enda, som icke iakttogo sin beqvämlighet, voro de begge förstnämnde, som, sedan de gjort en djup bugning för den förbigående, småleende professorn, satte sig ned grensle öfver bänken med sitt kollegium uppslaget och sitt bläckhus framför sig, färdige att skrifva.

Professorn steg upp i katedern. Det är möjligt, att många af herrskapet icke sett en kateder, och jag måste derföre, så godt jag kan, beskrifva en sådan, för att upphjelpa er imagination. Kateder kallas nemligen ett slags skåp eller predikstol i tvenne afdelningar, af hvilka den öfre icke får bestigas af några andra än professorer eller allraminst promoverade magistrar; men den nedre åter af andra personer, som vilja disputera, det vill säga aflägga lärdomsprof. Då man nemligen står i nedra afdelningen eller lådan af denna inrättning och säger efter hvad en annan person,

som kallas opponens eller motsägare (och föröfrigt är ens synnerligt goda vän, hvilken står på golfvet), säger, så kallas detta att försvara disputationen; emedlertid tillhör det den, som står i nedra lådan, att försvara hvad den, som står i öfra lådan, författat, oaktadt han icke begriper ett ord deraf, och detta skall ske på ett *språk,* som han icke heller riktigt förstår — och, om man sålunda stått i den nedra lådan i ett par timmar och talat om en sak, som man icke förstår, och på ett språk, som hvarken man sjelf eller någon annan begriper (hvilket dock beror på talaren), så kallas detta sammanlagdt ett *lärdomsprof;* och för all den smälek, man på dessa två timmar lidit, har man att påräkna namn och heder af en lärd man för sin öfriga lifstid. Om herrskapet således riktigt uppfattat min teckning, skall ni finna, att det egentligen är lådan, i hvilken man står, som gör hvad man kallar «susen». Nu till ämnet. Professor Kåhlrot steg, som sagdt är, upp i katedern och började sålunda sin föreläsning i ekonomien:

«Mine herrar!» (hostar. — De flitige, den sjukragige nemligen och den med näsan, doppa sina pennor och göra en krumilur i kollegiet för att antyda hostan.) «Mine herrar!» fortfar professorn och nyser, «vid sista lektion (snyter sig) hunno vi, om jag rätt minnes (snusar), till potatisens tekniska användande; jag ämnar nu lemna en sorgfälligare uppmärksamhet åt de förändringar denna jordfrukt undergår under värmets inflytande; jag hoppas, då sex veckor ännu återstå af terminen, kunna medhinna att vidlyftigare utveckla hvad jag i dag blott kommer att antyda (hostar), i korthet antyda, och vi vilja således nu tillse, hvilka förändringar rotknölarne af solanum tuberosum undergå, 1:o under behandling med fuktig och 2:o uti torr värme. Då jag ser flere af herrarne göra anteckningar, vill jag läsa så långsamt, på det att herrarne skola kunna få dem fullständiga.»

«Om man, mine herrar! på några ögonblick nedsänker en nyligen ur källaren upptagen potatis uti kokande vatten och genast upptager den, befinnes den vara omkring 25 à 30 grader Celsius, eller hvad man kallar sommarljum; detta refererar sig dock endast till ytan, hvilket genom följande experiment bevisas: man borrar nemligen ett hål i jordfrukten och insätter i hålet kulan af en känslig thermometer, som straxt faller flera grader och således visar, att det inre af rotknölen icke hunnit antaga lika temperatur

med ytan; ett högst intressant och förvånande experiment, som också för den, som har någon vana, är temligen lätt att verkställa. Om åter potatisen får qvarligga längre tid i ett vatten af 100 grader, blir han hvad man i dagligt tal kallar genomkokt och förlorar då sin groningsförmåga. (Detta, mine herrar! är orsaken hvarföre alla försök att till utsäde använda kokad potatis hittills misslyckats; om detta märkvärdiga faktum skall jag vara vidlyftigare i mina privata föreläsningar.) Underkastar man åter rotknölarne af solanum tuberosum en torr och måttlig hetta, blifva de hvad man kallar stekta eller till sin superficies delvis kolade, hvaremot de underliggande lagren blifva på sätt och vis kokade i sin egen saft; sker denna kolning med tillsats af talg, rofolja, smör eller fläskflott, erhåller man så kallad stekt potatis, af hvilka endast de begge sednare nyttjas i den finare matlagningen. Underkastas åter potatis en högre temperatur under en längre tid, blifva de kolade midt igenom (hostar); förlåt mig, mine herrar! jag tror nästan att jag glömde anföra, att rotknölens groningskraft försvinner vid stekningsprocessen, hvarföre herrarne kunna inpricka det i sina kollegier, på sitt ställe.»

Professoren fortsätter på detta sätt föreläsningen intill timmans slut, och lika länge sitta den sjukragige och den med näsan och anteckna. Ändtligen blir det slut; några mindre flitiga, som tagit sig beqväma ställningar, vakna; professorn går med försigtighet utför fotstegen till sin thron och ned åt gången; vid förbigåendet säger han med en artig grinmin till den sjukragige: «om herr Krösenqvist vill i afton komma till mig, skall herrn få se ett högst märkvärdigt experiment med att plantera morötter ofvan jord.» Professorn nickar och går sin väg; en del studenter stanna utanför, som förut är beskrifvet, för att invänta professor Puttelkræmer, hvilken nu som bäst läser öfver Beduinernas sätt att elda med kamelspillning, en utläggning af en persisk författare, som omtalat Guebrerne eller elddyrkarne vid Baku. Herr Puttelkræmer hade en synnerlig talang att utbreda sig öfver och utom sitt ämne.

«Hur var det, Krösenqvist?» frågade den långnäsige; «jag hörde icke riktigt hvad det var som professorn sade om orsakerna, hvarföre man icke använde kokad potatis till utsäde; kan jag få rätta det efter ditt kollegium?» — «Jaha, det skall du få», svarade denne och stack fingrarne in i rockärmen och ställde sig på post

på sin gamla plats vid porten. «Du står väl hos gubben Kåhlroth», sade han med näsan; «han bad dig deltaga i ett experiment?» — «Åhja», sade den lille; «hvar och en lärare är intresserad, då man lägger sig vinn om hans vetenskap; ekonomien är ett högst intressant fack.» — «Jaha, jaha!» sade den andre; «du får dig ett laudatur, var säker på det!» — «Ne-nej, kära du, det är icke så lätt att få höga betyg af en så grundlig man, som professor Kåhlroth. Han är mycket sträng utaf sig och släpper ingen igenom, som icke minst i sex terminer utan uppehåll bivistat hans föreläsningar, och jag har inte gått mer än fyra. Emedlertid är jag temligen säker», tillade den lille mannen och tog sig om näsan, «att jag icke skall fela på något af det jag hört; jag kan svara professorn med hans egna ord, det tycker han om; men mer än approbatur vill jag icke ha — och mer kan jag icke hoppas att få.»

Om herrskapet påminner sig, sade jag, att blott en del stannade qvar för att invänta professor Puttelkræmer; en annan del, som icke lagt sig på orientalspråken, gick hem för att äta middag. En studentmiddag är något eget; den tarfvar sin beskrifning, och jag tror att det lyckas bäst, om jag inför herrskapet i ett litet studentrum, nemligen tredje dörren på svalen hos enkefru Gnath. Rummet är litet och försedt med en grönglaserad kakelugn, på hvilken åtskilliga stycken af glasuren fallit af. Dessa öppningar hade någon konstvän, som bebott rummet, fyllt med blyerts, så att de bildade bizarra ansigten och gubbfigurer. Framme i fönstret, bakom de hvita jalusierna, står en grön vattenbutelj, och ofvanpå bokhyllan, der en mängd böcker bivuakera i åtskilliga ställningar, står en ljusstake med skruf, eller så kallad lässtake. Det lilla rummet har två sängar och bebos således af tvenne personer, hvilka nu inträda. «Anders!» säger den ene, «se efter i hemtaren hvad vi fått.» Anders känner på hemtaren med handen. «För f-n! det är allt kallt; jo, se på — potatismunkar upputi, derefter pepparrotskött — det är också h-te med det otäcka pepparrotsköttet.» — Den andre: «jag tror, att käringen vill ge ihjel oss med utkokadt pepparrotskött.» — Anders: «och så är der köttsoppa. Se hit, Olof! skall du få se; talgen står som en papp ofvanpå — men här är ingen tid till betraktelser; se så! nu äta vi.» Begge sätta sig ned vid den magra kosten, den ene behåller dock mössan på hufvudet; ty han har brådtom och skall straxt ut igen.

«Nå, håll! i dag skall jag ha tre — du fick tre i går.» — «Det var osanning!» — «Fick du inte tre potatismunkar, kan du neka till det? men, likagodt! den kan jag ha och mista», säger han med mössan och stiger upp; «du får gerna äta upp hvad jag skulle ha.» — «Blif inte ond för det; men det är ock f-n till käring, som alltid ger oss fem plättar tillhopa och sju potatis i soppan; det är ju rakt omöjligt att dividera — ha, ha, ha!» — «Ja», säger Anders, «skratta du; men det är bestämdt, att du tog tre munkar i går också» (han vill gå). — «Hör du, Anders!» ropade Olof efter honom, «om du råkar Jonas, säg, att jag vill ha igen de 36 skillingar, som han lånade i förrgår; jag kan inte vara af med mina penningar. Det är också f-n, att han inte kan begripa, att hvar och en behöfver sitt.»

Så går det ungefär till hos de fattige studenterne, de, som arbeta i sin anletes svett och vilja komma fram i verlden; helt annat är det med zirbenglarne och förnämt folks barn. En annan gång en liten målning af deras lif — om nemligen några scener från universitetet falla i smaken.

XIII.

DE FÖRSVARSLÖSE.

Och si, jag är äfven ett barn och tror som ett barn och får komma till Honom.

I början förde jag herrskapet ifrån nöje till nöje: från en generalmönstring med all sin pomp och ståt in i det trefliga familjelifvet hos en kammarherre och postinspektor; jag försökte således i min ringa mån visa er allt hvad verlden har stort, vördnadsbjudande och herrligt; och ni måste förlåta mig, att jag sedan under mina spatserfarter då och då visat er en tafla ur det lägre lifvet. Jag råkar, liksom den spanske målaren Murillo, att stundom få in en tiggare på mina taflor; men det är så min genre, och föröfrigt är hela verlden en stor genretafla med *öfver*mod och *ar*mod, kreatur och deras herdar bredvid hvarandra på samma duk.

Ser ni det der lilla grå huset med sitt torftak, som i grönska täflar med det omgifvande potatislandet? Det ligger väl utom staden, men dock på dess egor; det fattiga, det usla, det arma utskjutes alltid till periferien, och det mäktiga, det rika och det lyckliga sätter sig i medelpunkten. Sådana kojor ser man öfverallt här i verlden: ty det finnes många fattige, många som äfven i lifvet måste bo under en gräsvall. Vi deremot, som äro lifvets privilegierade, vi «*bättre*» folk, som lefva under plåt-, tegel- eller papperstak, nedlåta oss ej att bo under torftak förrän efter döden. Med en egen känsla af afsky höra vi i allmänhet namnet lösdrifvare, d. v. s. en person, som icke tillhör någon och hvilken icke eger något i denna verlden utom sig sjelf; en sådan der lösdrifvare kan likväl vara familjefar och ega omkring sig en hel skara barn, som han, det bästa han förmår, försörjer genom sitt arbete. Man kan således vid hastigt betraktande icke finna någon skilnad mellan en lösdrifvare och en annan ärlig menniska, som försörjer sig genom flit, fruktar Gud och ärar konungen; men undersöker man vidare förhållandet, uppstår en märklig skilnad, den nemligen,

att lösdrifvaren icke har vederbörligt tillstånd att arbeta och icke heller tillstånd att tigga, icke ens bo någonstädes; ty ingen må hysa lösdrifvare «vid laga ansvar», heter det i hvarje magistrats påbud: — med ett ord, en lösdrifvare är ett slags bannlyst varelse, men, våra lagar till heder, af en ganska god reson. Nåväl! har han begått något brott? frågar ni. — Nej, derom har ej precist yppats någon misstanka; men han är fattig, mitt herrskap! så ytterst fattig, att ingen förmögnare vill åtaga sig att ansvara för hans kronoskatter, och lagstiftarens vishet, som ingen får betvifla, har gått så långt i försigtighet, att lösdrifvare i synnerhet och alla fattiga i allmänhet icke en gång få behålla sina egna barn hemma hos sig; att nemligen en far icke kan lemna «*laga* försvar» åt sitt barn, utan måste skaffa det tjenst hos någon förmögnare, är en af våra lagars rättvisaste och mest välsignelserika påbud! Eller hvad tycker herrskapet sjelf?

Sedan jag nu redogjort för hvad man menar med lösdrifvare och fattigt folk, samt tagit i betraktande deras rättigheter, hvilka, om herrskapet tycker som jag, äro ganska få och små, tar jag mig friheten införa er i den lilla kojan, der just en sådan kristendomens Paria för närvarande bor.

Mannen är åldrig; men vid hans knä leka dock två små barn, och en gammal gumma sysslar vid spiseln med en kokande potatisgryta. Mannen har just nu hemkommit från arbetet; ty hela staden begagnar «lösdrifvarens» duglighet; men skattskrifven kan han icke blifva, ty då kunde hans små barn falla fattiginrättningen till last, när fadren dör. Vi hafva nemligen en fattiginrättning här i staden, der de privilegierade tiggarne äro intagna, d. v. s. för närvarande 5 stycken: 1:o en gumma, som uttjenat sin friska ålder hos prosten; 2:o borgmästarens undantagsgumma, som bemälte embetsman köpt sig fri och skaffat in i fattiginrättningen; 3:o en gammal fru, som gaf spisning under borgmästarens ungkarlstid; 4:o en gammal afsigkommen handlande, kusin eller något slägt till Smoerska familjen, och 5:o en fiskare, som ännu fiskar på långref och offrar fisken åt sina penater, d. v. s. åt fattigdirektionen. Emedan icke flera äro intagna på inrättningen, ty rum felas; men staden har flere tiggare, erhålla desse en skärf ur fattigkassan och dessutom en polett, som ger dem rättighet att tigga. Ni finner, mitt herrskap! att man med «vederbörligt tillstånd» kan få *tigga;*

men att man ej utan «vederbörligt tillstånd» får *arbeta*. I förundren er. Det är dock ingenting att förundra sig öfver; i en så väl ordnad stat, som vår, böra höga vederbörande gifva tillstånd till allt, i annat fall går det hela åt fanders. Huru skulle det gå t. ex. om en gumma bakade och sålde en limpa utan tillstånd? Om en annan lappade skor eller lagade ett par remnade permissioner utan tillstånd? All ordning och «säkerhet för laglig näring» vore förbi och staten skulle falla liksom näringarne. De största summorna utdelas dock till blygsamma fattige eller pauvres honteux, som de kallas i räkenskaperna, och dessa blygsamma bestå för det mèsta af gamla fruar, som umgås med stadens honoratiores och då och då se borgmästarinnan, prostinnan, ja, till och med fru kammarherrinnan Jules på kaffe, hvarvid deras fattigdom förbjuder dem att hafva mer än sex sorter kaffebröd.

Den gamle mannen hör emedlertid icke till dessa lycklige, som *lagligen* tigga, utan lifnärer sig och barnen genom att *olagligen* arbeta, i det han griper in i stadens snickareembete; ty han är en ganska skicklig snickare, fastän han är lösdrifvare. Embetet har längesedan ingått med klagomål och med påstående om ansvar för lösdrifvaren Spångren, som understått sig att göra pulpeter och dragkistor, som ock för skomakaren Beckström, som låtit bemälte Spångren ibo hans egande mindre åbyggnad vid stadens staket; finnande embetet icke med lag förenligt intrång i sina borgerliga rättigheter. Dessa klagomål och «besvär», som de äfven kallas, hade nu i flera år cirkulerat mellan domstolarne, genom uppskof, återförvisningar och krångel, hvari magistraten hade stor del, emedan än den ene, än den andre af dess ledamöter satt bo och behöft den skicklige arbetarens biträde, helst snickareembetet i vår goda stad ej riktigt förstår limma och hyfla eller, på grund af sin uteslutande rättighet att snickra inom stadens «gehäg», tycker det ej är så noga, utan slurfvar. Spångren hade sökt burskap. Embetet satte sig deremot.

En vacker dag inställde sig en mäktig man, nemligen stadsfiskalen i Skråköping, landsfiskalen Preijare, i den lilla kojan, der Spångren bodde. De små barnen kröpo upp i den gamla gummans knä och gömde sig för den mäktige mannen, som, behållande hatten på hufvudet, stannade midt på golfvet och fixerade gruppen. «Hvar är Spångren?» frågade han med sträng röst. — «Han är

ute hos handelsmans, här borta», svarade gumman och pekade utom det lilla, dunkla och lappade fönstret. — «Jaså», genmälte fiskalen, «det är bra; men hvad gör du här, käring?» — «Jag sköter småbarnen», svarade gumman darrande och slöt dem intill sig, liksom fruktade hon att blifva sliten ifrån dem. — «Du får inte vara här», sade fiskalen; «ty magistraten har beslutat, att du skall vräkas. Spångren får bli qvar, till dess borgmästarens hylla är färdig; men du skall straxt packa dig till din ort.» — «Herre Gud!» sade gumman och ett par klara tårar glänste i hennes ögon; «Herre Gud! jag har ingen att lita till; jag är gammal och svag och orkar intet, utom sköta barnen; hvart skall jag fly för att dö?» — «Dö hvar f-n som helst», ropade fiskalen; «staden har nog tiggarepack att föda och begrafva, utom dig; du är inte född här och har aldrig varit skattskrifven här, utan skall begifva dig till din födelseort.» — «Min födelseort?» sade gumman; «ingen känner mig der.» — «Jaså, du disputerar mot magistratens beslut; det skall kosta dig dyrt.» Han gick och slog dörren i lås.

Äfven en gammal gumma kan vara vacker, kan till och med vara skön vid sina sjuttio år, det bevisar den gamla Maria bäst. Gamla Maria är vacker, oaktadt sin ålder, oaktadt mången ungherre, som läser detta, tviflande småler åt mitt påstående. På hennes skrynklade kind ses väl ingen purpurstrimma, hennes läppar hafva bleknat och hennes hår har grånat; men ögats eld har ej slocknat: ännu blickar en god, försonlig och menniskoälskande ande ur dem; det är liksom själen blickade fram ur fönstren på sin förfallna hydda och, nickande med sitt oskuldsfulla barnahufvud, sade oss: «här bor jag och blir qvar i detta gamla hjerta, till dess hyddan ramlar.»

Gumman slöt de begge små i sina armar och sammanknäppte sina darrande händer omkring dem, och hon gret bittert. Gret hon öfver sitt eget öde? nej! hon gret derföre, att hon skulle skiljas vid barnen. När deras mor dog, lemnade hon dem i den goda gummans vård, och sedan hade de små hvarken fått svälta eller frysa; gumman hade ofta afstått sin del åt barnen och sjelf plockat bränsle för att värma dem; hon hade upplefvat i dem, ånyo föryngrat sin själ och blifvit barn med dem; och nu skulle de skiljas. «Hvem skall vårda barnen?» tänkte gumman; «nu få de

frysa och svälta, när deras far är borta på arbete, och nu glömma de snart sina böner till Gud deruppe.»

Gamla Maria var en af dessa menniskor, som gagnat andra, utan att gagna sig sjelf. Hon hade, alltsedan hon blifvit enka, varit barnsköterska på olika ställen. I början kom hon i bättre hus och skötte de små baronerna och de små fröknarna. Under det att modren for från nöje till nöje, satt Maria der hemma och berättade sagor för barnen, och sjöng vackra visor för de små, söfde dem då de blefvo kinkiga och satt vakande bredvid deras bäddar, då de voro sjuka. Maria berömdes af sitt husbondfolk; men barnen blefvo större, och hon blef öfverflödig. Då beslöt hennes herrskap att göra sig af med den gamla Maria, och hon blef transporterad till någon annan, som hade behof af det personifierade saktmodet och tålamodet. På detta sätt flyttade Maria från ställe till ställe, alltid beroende af sitt herrskaps godtycke. Öfverallt älskades hon af barnen; de kände igen barnasjälen, som blickade genom hennes ögon, och de slöto sig till den gamla; men öfverallt blef hon öfverflödig, så snart barnen vuxit ifrån henne; öfverallt glömde de henne, sedan de kommit ut i verlden, och ingenstädes ansågs hon för mer än en vanlig tjenare. På detta sätt hade Maria med tiden, och då hennes verksamhetsförmåga sjönk allt mer och mer, öfvergått från de rika till de fattiga. De rika och förnäma kunna ej vara «belåtna» med en sköterska, som blott älskar barnen och sköter dem med kärlek; hon skall äfven förstå och kunna kläda ut dem, så att de kunna visas med «heder», som man säger, det vill säga utstyrda som dockor, och det fattigare folket tager då emot den förskjutna, hon återgår till sin egen klass och glömmes af dem, som hon uppfödt.

Så var förhållandet med Maria, som tjenat så många, som hade så många underbara saker att berätta för Spångrens barn om de förnäma barnen hon vårdat, som var uppfylld af så många minnen från fordom, om grefvinnan H:s och öfverste B:s barndom. Begge hade varit hennes älsklingar; begge hade lekt med gamla Maria och hållit af henne; men begge hade glömt henne. Nu hade hon i flera år kastats från ort till ort, ända till dess hon blef känd af den hederlige Spångren, som qvarhöll gumman att se om hans barn. Och äfven härifrån utdrefs hon, från sitt sista lilla paradis, från sitt sista försök att bygga något varaktigt på mensklighetens

svaga grund; det var ett korthus hon byggde — men, liksom andra barn, tröttnade hon ej att bygga om.

Andra morgonen, då gumman som bäst beklagade sig för sin stackars värd, inträdde åter fiskalen, åtföljd af rättens betjente, för att «vräka» enkan Maria Godholm och föra henne utom stadens område. Jag vill ej skildra skiljsmessan och hur de små barnen blott med våld läto bortföra den gamla; nog af, några timmar derefter satt den arma gumman, uttröttad af en mödosam gång, i diket vid en skiljoväg. «Lösdrifvaren» hade gifvit henne fyra skilling, det vill säga, alla kontanter han egde, och med dem vandrade den 70-åriga ut i verlden. Hon var förpassad till sin födelseort, som låg 20 mil från staden. Tiggande hann hon ändtligen dit; ingen kände henne der, och pastorsembetet gick straxt in med klagomål till sitt landshöfdingeembete, som i promotorialväg meddelade det till vårt embete. Process uppstod. «Enkan Godholm hade på 40 år icke vistats inom Torkeryds församling», hette det der. «Enkan Godholm hade aldrig varit skattskrifven i Skråköping», hette det här. Ändtligen upptäcktes, att hon varit i åtskilliga bättre hus, och att ett af dem ännu fanns i Stockholm, der gumman vistats i tjenst hos en förnäm familj. Man skref dit till den församlingen, om enkan Godholms underhåll. Församlingen svarade, att hon icke der varit skattskrifven, troligen emedan den förnäma familjen låtit skattskrifva henne vid någon af sina egendomar, som lågo i fem serskilda län. Bref afgingo till alla länen; upplysningar inhemtades, och slutligen befanns, att hon sist varit skattskrifven i Ljungheda församling; men församlingen nekade att upptaga henne. Så fortgick kifvet beständigt och ingen ville upptaga den stackars gumman. Hon tiggde sig fram från ställe till ställe; öfverallt blef hon tillbakastött; men ingen vågade taga henne i sin tjenst, emedan församlingen lade sig deremot, af fruktan att nödgas intaga henne i sin fattigvård, då hon blef sjuk och otjenstbar.

I en usel koja vid landsvägen mellan Måssberga och Trähults gästgifvaregårdar såg man sent på hösten en gumma sängliggande; hon hade kommit dit dagen förut, ganska sjuk, och då hon omöjligen kunde föras längre, *måste* det fattiga kolarfolket, som bebodde kojan, mottaga henne. Aftonen var mörk och kall, och ingen utom barnen var hemma. Den främmande gumman sof i en stilla slum-

mer, blott då och då afbruten af några rosslingar. Hastigt vaknade hon och sade: «kom hit, barn!» och barnen kommo. «Tänd upp litet eld», bad hon; «jag fryser.» Och barnen tände med mycket besvär opp en brasa. Då såg man tydligt den gamlas ansigte: det sken såsom förklaradt; men hon var lycklig och sade: «flygtig har jag varit på jorden; men himlen upplåter snart sina portar, och Han, som sade: «sannerligen säger jag eder, det I gjort en af desse små, det hafven I också gjort mig», skall upptaga den förskjutna i sitt sköte; men han sade ock: «låter barnen komma till mig!» och si, jag är äfven ett barn och tror som ett barn och får komma till honom.» De små barnen, som voro i stugan, stodo förundrade vid den gamlas bädd, då hon lade sina händer på deras hufvuden och välsignade dem. Småningom aftogo krafterna: hon återsjönk i en dvala; elden brann lustigt och sprakande på spiseln och upplyste rummets hela uselhet. «Hon sofver», sade den äldste och närmade sig, men for förskräckt tillbaka; ty döden stirrade i de halföppna ögonen; den goda, barnsliga engeln hade flytt och blickade icke mera ur dem.

På aftonen kom kolaren hem; den gamla var död och skulle begrafvas. Ännu fick hon icke frid; hvarken församlingen eller kolaren voro skyldige att bestå kista, utan liket nedsattes i en gammal brädlår i likhuset och åter skrefs bref och krånglades om hennes begrafning, liksom förut om hennes underhåll. Ändtligen föll konungens dom öfver den arma, och den församling, der hon sist varit skattskrifven, blef ålagd att underhålla henne. Det var nu för sent; hon hade undsluppit alla verldens domstolar; men begrafningskostnaden utsöktes i dess ställe, och på detta sätt blef man ändtligen qvitt den «förbannade käringen».

Detta är, så att säga, en käringhistoria, åtminstone tycker jag det sjelf — men händelsen har kastat den i min väg. Kanske det finnes många ibland er, mina läsare och läsarinnor, som i er barndom vårdades, smektes och omhuldades af en qvinna, som nu kämpar i nöd och elände. Tänken ett ögonblick tillbaka på dessa lyckliga stunder och henne, som då var er bästa vän; och finnen I, att hon lider nöd, att hon suckar och gråter, låten bli då att abonnera loge på operan, varen nöjda med en mindre dyrbar schal än den I önsken er, och hjelpen den hjelplösa, som vårdade er, då I sjelfve voren det.

NYCKELN.

EN MINIATURTECKNING.

(Ur "Nordstjernan" 1845.)

I.

Det oförklarliga har något tillockande, lärgirigheten vaknar: hvad man icke vet, kan man möjligen få veta; det är af denna orsak barnet spejar och frågar så ofta, ty det tror, att vi «store» veta så förskräckligt mycket: det är af denna orsak det oförklarliga, eller det som vi ej genast begripa, är oss kärt hela lifvet igenom, förutsatt likväl, att vi ej tro lifvets gåta löst derigenom, att vi lefva och förmå äta biffstek och dricka bäjerskt öl.

Då man är barn har man ingenting, som liknar ärelystnad, och derföre faller det sig på intet vis tungt att få komma med «på köpet», då pappa och mamma skola på kalas; man fördrar till och med att de berätta för sällskapet, att de ej vågat lemna gunstig herrn hemma ensam, derföre att ingen har händer med honom; med ett ord, man är icke äresjuk, man är frisk ända midt igenom och har den oskattbara lyckan att vara utan jemförelse med andra; ty de der rangskilnaderna barn och barn emellan förstår man sig icke på. På ett så anspråkslöst sätt kom jag med på en bjudning hos baron Dagobert Gyllenpil, en stor bjudning; ty sanningen var, att Anna Lena derhemma, vår beskedliga jungfru, ej hade hvad man kallar händer med unga herrn, som, på grund af sina fyllda åtta år och sin djupa lärdom i ABC-boken, ansåg sig kunna göra hvad han ville, då han var under Anna Lenas inseende, väl vetande, att ej många ord skulle behöfvas för att göra henne god igen, om så illa skulle åtbära, att hon fann sig föranlåten att säga: «ja, ja, lilla Rolf, det der skall jag tala om för majoren.» — Jag kom således med på den stora bjudningen. Jag blef förblindad af de glindrande kronorna i taket, de stora speglarne på väggarna, förgyllningarna, folkhvimlet i de präktiga rummen, och ändtligen af de mjuka mattorna, som, trotsande mina klackar, läto min lilla person smyga fram tyst som en ande. I det vackra sällskapsrummet stod och satt en hel societet i tyst-

nad — ett piano ljudade, en stor konstnär lät höra några af sina nyaste kompositioner. Det var säkert en stor konstnär; ty jag, äfven jag förstod honom, kände, kanske klarare än de andra, hvad han känt, då han författade dessa stycken, tonfall och vändningar, som jag tyckte vara ett slags språk — kanske jag förut hört detta språk i en dröm, en sådan dröm, som endast barn kunna drömma. Jag stod tätt inkrupen intill min far och höll mig tyst så länge musiken varade, men också, i samma ögonblick den slutade, öppnade jag min frågobok.

— Hvem är den der gubben der står på pelaren?

— Det är en filosof.

— Fy, se filosofer så ut? Hvad är han af?

— Af marmor.

— Äro filosofer alltid af sten? — Så der fortsatte jag min examen om döda ting, ty de voro ovanligast. — Pappa! hvem är det vackra fruntimret der borta? fortfor jag och pekade på en skön qvinna, som, tätt omkretsad af herrar, smålog med ett barns lifighet och behag.

— Det är vår värdinna, friherrinnan Dagobert.

— Dagobert?

— Ja, hon kallas efter sin mans förnamn, ty der borta sitter en annan friherrinna Gyllenpil.

— Den der tjocka?

— Ja — tyst, min gosse — hon kallas friherrinnan Alexander.

— Jaså. — Kors, pappa, hvad friherrinnan Dagobert är vacker!

— Den lille mannen har smak, yttrade en spenslig herre med glasögon på näsan och stora polisonger; den lille karlen är en omutligt rättvis domare.

Den spenslige mannen skyndade fram till friherrinnan och tycktes berätta henne något. Några ögonblick derefter kom han åter och fattade min hand.

— Tillåter ni, herr major, att jag presenterar den lille Paris för vår sköna värdinna?

Jag kastade en frågande blick på min far — och följde; ty hans min tycktes säga: nå, Rolf — gå!

Se här, min nådiga, började den försmädlige herrn med polisongerna, se här, min friherrinna, en af edra varmaste beundrare.

Friherrinnan smålog och betraktade mig genom lorgnetten.

— Huru gammal är du, lilla vän? frågade hon och fixerade mig.

— Åtta år, stammade jag, och kände huru blodet kastade sig åt hufvudet.

— Och heter? fortfor examen.

— Rolf Lehman.

— Jaså; således en son af majoren. Förlåt mig, herr major, jag borde sett det straxt, han har edra anletsdrag. Jaså, min lilla Rolf, återtog hon, vändande sig från min far till mig, du tycker väl att här är stelt och tråkigt bland idel stora, fullväxta menniskor?

— Tråkigt? upprepade herrn med polisongerna. Han är försjunken i betraktande, ha, ha, ha! — är det ej så, lilla Rolf?

Vrede och blygsel gjorde att kinderna glödde som ett lingon.

— Kanske lilla Rolf, återtog friherrinnan, sedan hon tystat den platta karlen med ett vänligt hot med fingret — kanske lilla Rolf hellre skulle vilja gå in till lilla Koja — hon kan tala — ack, mitt herrskap, det är ett det älskligaste djur man kan se, och trogen se'n — alltid när jag kommer dit in, säger hon: goddag, matmor, papgoja vill ha mat, och så ser hon så bedjande på mig. Oh! jag har kysst och smekt min lilla «koja» otaliga gånger. Vill Rolf se min papgoja?

Det var ett tillbud, som ej var att förakta, och jag begaf mig genast på väg genom den långa filen af rum. De voro för det mesta tomma, blott ett och annat par sutto derinne, i ett rum ett par nyförlofvade, som talade om kärlek, och innanför ett par diplomater, som talade om hat. Ändtligen hann jag det lilla rummet, der papgojan hade sitt residens på en klätterstång: goddag, matmor, goddag, matmor, sade fogeln, då jag kom till henne; papgoja vill ha mat!

Hon såg ganska förnuftig ut, der hon klef i sitt pinnträd och upprepade sitt goddag matmor och plockade på sina fjedrar, och jag sysselsatte mig länge med att prata med henne, oaktadt svaren beständigt blefvo enahanda.

Jag hörde ett barn skrika i grannskapet och lyssnade. Ljudet kom från sidan, men tycktes stiga uppåt till mig, och detta besynnerliga förhållande kom mig att fortsätta min rekognoscering. Jag leddes af ljudet till en tapetdörr, som jag sakta öppnade för att se ditin; en kort trappa gick ner till ett rum, som dunkelt

upplystes af en lampa. En qvinna gick fram och åter i rummet, bärande ett barn; det var en liten blek unge, så der tre år gammal kunde jag tycka. Se så, lilla Emerence, tyst, tyst! sade qvinnan och sökte att söfva barnet med sång. De der vaggvistonerna verkade underligt på mig; den vackra friherrinnan, sjelfva papgojan, allt var glömdt, blott af nyfikenhet på detta nya föremål. Det starka afbrottet var orsaken till denna nyfikenhet: här i alla rum glans och prakt, ljus och guld, och der nere mörker, en qvalmig luft och en ängslig vaggvisa i stället för pianots pilsnabba toner. — Ovilkorligt, liksom någon sagt det för mig, och jag endast stafvat efter, hviskade jag vid mig sjelf: »stackars liten!» Barnet tystnade, det sof! sof sött. Sköterskan lade det i en präktig vagga, som jag blott såg till hälften. Nyfikenheten var en gång retad, jag ville se hela vaggan, barnet, rummet, qvinnan, der nere i det underjordiska riket, der den matta lampan brann. Jag smög på tå utför trappan, hvilken, liksom för att gynna mig, var klädd med en klädesmatta — och snart stod jag der nere, skyld af en skärm, hvars ändamål tydligen var att framdragas framför trappan, men som nu var undanskjuten åt sidan och lemnade en vrå, der jag fick rum.

Den qvinnoskepnad, jag förut skymtat, såg jag nu tydligt; det var en gammal gumma med insjunkna anletsdrag och ett par mörka, dystra ögon, som förskräckte mig. De gamle bruka ofta tala vid sig sjelf, och så var äfven här fallet; den gamla lät mig i afbrutna meningar höra åtskilligt: hon lefver bara i herrlighet, hon — barnet frågar hon inte efter — vore inte jag, så — hm, hm — åh ja, sådan var mor före henne — hon är vacker kantänka och kan inte med att barnet har blå ögon, som fadren. Stackars öfvergifna barn!

Öfvergifna? tänkte jag, och tittade nyfiket på den granna vaggan. Kan ett öfvergifvet barn sofva i en så präktig vagga?

— Hm, återtog gumman efter en stunds tystnad, hm — det är tredjedag-jul i dag, och medan de leka deroppe och tänka på intet, så vill jag se, huru det går deras barn — och lilla Anna. — Ack, Herre Gud! hon är fattig mans barn, Anna; men lyckan rår för årsväxt; det kan ingen veta, tillade hon och nickade, kan ingen veta, hur Herren har sina vägar.

Nu började gumman att leta i en låda och drog slutligen fram derur en liten nyckel. — Hm, det är nyckeln till skåpet derhemma, der biblen ligger och psalmboken — hm, den skola de få igen derborta — fattigt folk tror på biblen och behöfver honom. — Hvad blir det nu utaf, tänkte jag, då gumman ryckte ett hårstrå ur sitt hufvud och knöt i nyckeln. — Dubbel rännknut skall det vara, mumlade hon vid sig sjelf. — Hm, det är barnsligt med sådant der; men något måste man roa sig med. — Nu tog gumman fram ett dricksglas, virade håret några gånger kring fingret och höll det så, att den lilla nyckeln hängde midt i glaset. Jag såg klart att gumman darrade på handen, så att den lilla nyckeln svängde fram och åter i glaset. — Nu är det att hålla stadigt, sade gumman, och började derefter, med dämpad röst, att sjunga:

Hur' skall med lilla Emerentia gå?
Lilla nyckel, svara derpå.
Ärans krans,
Ryktets glans —

Ännu är det tyst, tillade gumman.

Gods och pengar,
Vagn och drängar —

Nu klingade nyckeln mot glaset. Kling, kling — ser man, mumlade gumman, nu slog han; nå vidare:

Armod i ditt bo,
Hopp och tro,
Rikedom och lycka —

Hm, mumlade gumman, nu klingar han inte — nå väl

Fattigdom skall trycka! —

kling, kling, kling, sjöng det i glaset. Hm, det der hänger aldrig rätt ihop, yttrade gumman, det der förstår jag icke.

Amen, amen, så skall gå!

tillade hon efter en stunds begrundande, och nyckeln klingade åter, liksom för att bekräfta spådomen.

Nå — återtog gumman efter en stunds hvila — nå, nu skall jag se hvad han säger om Anna, min lilla Anna. — Ja, ja, föräldrarne veta ej huru stor skatt de ega i det barnet; men gamla mormor vet det, hon.

Nu började hon sin trollsång åter:

Hur skall med lilla Anna gå?

Lilla nyckel, svara derpå.
Ärans krans,
Ryktets glans,
Gods och pengar,
Vagn och drängar —
allt är tyst — intet af allt det der får min lilla Anna.
Armod i ditt bo —
kling, kling — nu slår nyckeln.
Hopp och tro —
kling, kling — återigen, nå, det är godt nog åt den fattige.
Rikedom och lycka —
kling, kling. — Nu förstår jag ingenting af alltihop, afbröt gumman och upprepade: Armod i ditt bo — Hopp och tro — Rikedom och lycka — och för dessa orimligheter ringer nyckeln. — Nå, ring nu omkull alltihop, tillade hon, liksom förargad på den lilla spåmannen, som svängde sig på ett hår, ring nu också — Fattigdom skall trycka — hvad? han är tyst — Amen, amen, så skall gå!

Nu vaknade åter barnet, och gumman skyndade sig att gömma nyckeln, kastade en forskande blick kring rummet, liksom hon fruktat lyssnare, och lutade sig öfver vaggan. Jag, som för min del funnit det der trolleriet mindre intressant, begagnade tillfället och smög uppför trappan in till min papgoja, som sade: «papgoja vill ha mat». — Jag fann allt så underligt, så spöklikt; ty Anna Lena der hemma hade många gånger talat om spökhistorier för mig. Jag skyndade mig in i de lefvande rummen, återsåg det glada hvimlet, de strålande ljuskronorna, de stora trymåerna, och fann mig ej väl till mods förrän jag stod bredvid min far.

— Har lilla Rolf nu hållit samspråk med papgojan? frågade friherrinnan. Säg, lille Rolf, är ej det en vacker fogel? Du ser så mörk ut, min gosse; hon har väl ej huggit dig eller skrämt dig?

— Nej — nej, sade jag helt kort.

Hon fann troligen, att jag ej var road af konversationen, och upphörde. Den spenslige herrn, som förut förklarat mina känslor, klappade mig på hufvudet och sade: lilla Paris är säkert sömnig.

Men jag — jag grämde mig i mitt hjerta, fastän jag ej visste hvarföre. Den gamlas sång, nyckelns klingande stod lefvande för

min själ — och allt var så bittert — hvarföre? hvarföre? Jo, jag hade i en gyllene vagga sett — ett öfvergifvet barn.

II.

Jag nödgas säga madam, yttrade friherrinnan några år derefter till Emerences sköterska, madam Tallqvist, jag nödgas säga, att jag icke vill ha mitt barn till en sådan tjock och lunsig varelse, som hennes dotterdotter.

— Ja, hennes nåd, det kan vara sannt nog, att Anna är bra lunsig, men hon är frisk och rask, Gudilof, och om den lilla fröken —

— Vore så frisk, menar ni, afbröt henne friherrinnan, så kunde hennes växt göra litet till saken. Emedlertid säger jag nu, en gång för alla — flickan skall snöras; ty i annat fall får hon ingen styrsel i kroppen. — Brittchen skall snöra henne, och hon, madam, låter en annan gång bli att lösa upp snörbanden, så att den stackars ungen aldrig skall få någon form.

Stackars min lilla fröken, hviskade gumman för sig sjelf, då hon återvände till barnkammaren — stackars lilla Emerence, sade hon, då det lilla bleka barnet, uppledsnadt vid allt, började gråta öfver att ingenting var roligt; deremot stojade der i rummet ett annat barn, det var lill-Anna, hon var glad och fann hvarje småsak så märkvärdig och så rolig. De begge barnen voro lika gamla och nära nog uppfostrade tillsammans, emedan gumman Tallqvist, så snart lill-Anna kunde gå, tog henne som lekkamrat med Emerence. Friherrinnan hade väl menat, att torparens dotter skulle blifva ett slags slafvinna åt hennes egen, men lill-Anna hade en oöfvervinnelig frihetskärlek och förstod sig dessutom så litet på krus och komplimenter, att hon i stället blef riktig kamrat med lilla fröken, som ej förlorade derpå, utan tvertom just derigenom vann den smula glädje hon kände. Barnen voro åtta år, och Emerence tycktes blifva allt, utom vacker; det var ett blekt, magert barnansigte, med denna pregel af ängslighet, som cellsystemet, användt i uppfostran, har med sig, detta betryckta utseende och denna missnöjda min, som stämpla alla barn, som

uppfödas inne och tuktas till stillhet och hvad man kallar seder. — Jag vet ej andra seder, passande för barnet, än dem, som roa det, som bidraga till dess harmoniska utveckling, både till kropp och själ: således glädje, lek och lärdom, om hvartannat. Den tid kommer nog, då barndomens fröjder ej mera äro till för oss. — Deremot var Anna en «dugtig unge», och glad som ett vinterny, fastän hon ej fått vanan att sköta om sin paryr. Sannt var väl, att mormor hvarenda morgon skurade henne ren och blank i det glada, sorgfria ansigtet, att det ljusa håret ordentligen kammades bakom öronen, men det varade icke heller länge, förrän lockarne tarfvade att strykas bort med de knubbiga händerna, hvilken sorts putsning dock ej oftare företogs, än då håret hindrade den fria utsigten. Deremot var lilla fröken hela dagen putsad och fin och så aktsam och noga.

Barnen trifdes väl tillsammans ända till dess en oförutsedd händelse förstörde deras frid och skiljde dem åt.

Det fanns nemligen en gammal onkel i familjen, han kallades vanligen blott för onkel Gabriel, det var en god, känslig menniska, med sinne för det sköna och ädla, så i natur som konst — med ett ord, en besynnerlig menniska, som dock fick tillåtelse att vara besynnerlig, derföre att han var mäkta rik och egde några gods i Skåne. Onkel Gabriel var ogift; ty, bland andra besynnerligheter, hade han äfven den, att han blott varit kär en gång — och då den spekulationen slog felt, blef han det ej flera gånger — han var således ännu, vid sjuttio års ålder, en gammal ungkarl, den besynnerlige onkel Gabriel.

En vacker dag kom den lille gentile mannen, som jag förut omtalat, upp till friherrns och berättade med brådska, att onkel Gabriel kommit till staden, men att han tagit in på ett värdshus. Friherrinnan smålog sötsurt: Onkel Gabriel har alltid varit besynnerlig; och då han har slägt i staden, skulle detta förefalla förunderligt, om han vore en annan, än han är. Kära Gyllenpil, du måste skynda till honom.

Baron Gyllenpil var en passiv och mycket beskedlig man, och ·ådfrågades sällan i husets affärer, hvaremot han alltid, då det be·öfdes, fick agera herre i huset och inleda representationen. Föröfrig· svarfvade han ganska bra, spelade något fortepiano, läste fransyska romaner och var konstkännare; med ett ord, han var en

sådan der beskedlig seigneur, som gick sitt lif ganska honett igenom, och lika litet gjorde någon emot, som han gjorde någonting nyttigt. Han lefde rätt och slätt; men lefde enligt sitt stånd och sin förmögenhet, och var föröfrigt sin hustrus man.

— Kära Gyllenpil, gå då! yttrade friherrinnan, du måste inbjuda onkel Gabriel att bo hos oss; vi skola pussla om den goda gubben.

— Ja, verkligen, min bästa, jag skall använda mina bona officia, sade baronen; det är ej utan man kan något latin ännu. Jag går, min vän, och för med mig onkel Gabriel.

— En ganska aktningsvärd man, gamle baron Gabriel, yttrade den gentile herrn med polisongerna, en ganska originel man, med ett gubbhufvud, sådant som jag sett det af Titian.

— Uppriktigt sagdt, min gode Mikael, smålog friherrinnan, onkel Gabriel är en stor narr, men mycket rik — det har till och med varit och är hans mening att göra vårt barn till sin universalarfvinge.

— Jaså, gratulerar, yttrade den gode Mikael eller kongl. sekter Pansårhjerta, gratulerar, jag hörde på honom, att han intresserade sig för lilla Emerence. — Är hon vacker? sade han. Ja bevars, hon är en liten skönhet, sade jag. — Hon är väl glad och fri af sig; ty trumpna ungar kan jag ej med, sade han. — Hon är glädjen och älskvärdheten sjelf, sade jag.

Friherrinnan suckade djupt — intet af allt det der var sannt — hon var tvertom. Nå, bäste Mikael, hvad sade han vidare? frågade friherrinnan, med dold fruktan.

— Jo, återtog denne, han sade, att han älskade glada, lyckliga barn, och att han besökt familjen, men öfverallt — förlåt att jag nyttjar den originelle gubbens ord — men öfverallt träffat idel konstlade, uppspetade barn, som ej vunnit hans sympatier. Han riktigt gladde sig åt att få se lilla Emerence.

— Kanske han kommer snart, yttrade friherrinnan; jag måste se om min lilla juvel — farväl, bäste Mikael — förlåt!

Mikael gick och friherrinnan skyndade sig till barnkammaren; det var ett sällsynt besök. Både madamen och barnet sågo förundrade den granna frun inträda, och väntade, hvar i sin stad, någonting mycket märkvärdigt.

— Kors, kära Emerence, hvad du är blek och ser ängslig ut, yttrade friherrinnan, i hvars hjerna idéerna om det stora testamentet gjort revolution. Du skall se glad ut — inte så — nå, skratta och var glad, Emerence! — Vill du icke! — Omöjligt, ej ett leende kom öfver de bleka läpparna, ej en solskensskymt glindrade i de djupt liggande, dystra ögonen. — Nå, Emerence, se glad ut — nå, du vill inte — när mamma befaller, vill du inte lyda mamma?

— Jo — jo, mamma, stammade flickan, jag är så glad, så glad, bara mamma inte är ond; söta mamma, jag är glad.

— Du är en kuriös flicka, återtog modren; är du glad, då gråten står i ögonen på dig? Madam gör flickan alldeles pjollrig — kanske mitt stackars barn får stå efter för er egen tjocka dotterdotter. Nå väl, hon skall ej länge bli qvar, flickan är ju alldeles förtryckt. Nå, madam Tallqvist?

— Min nådiga hennes nåd, allt det der kommer deraf, att lilla fröken så tidigt har blifvit tvingad att ej vara yr och barnslig; nu är hon, som sagdt är, försagd. — Jag skall säga hennes nåd, att hon ej vet huru hon skall bära sig åt, då hon skall vara glad.

— Nu är emedlertid min befallning, att Emerence snöres, klädes, enkelt men smakfullt, håret brännes i långa lockar, och så muntrar ni upp henne — och du, Emerence, du skall vara glad — hör du! Mamma säger, att du skall vara munter och yr, då du kommer upp i salongen och träffar en gammal herre med grått hår, och svara honom raskt och precist, så att vi ej få skam af dig.

Efter denna ömma och uppmuntrande befallning återvände friherrinnan till salongen för att invänta den der besynnerlige onkel Gabriel, om hvilken hon hört så mycket berättas, utan att, det oaktadt, kunna uppfatta hans karakter, derföre att hon lika litet kunde eller ville känna en menniskas verkliga värde eller lumpenhet, som den, hvilken blott älskar naturen, frågar efter hvad de herrliga blommorna heta, eller om de äro läkande eller giftiga.

Under passagen genom den sträcka rum, som jag förut beskrifvit ligga mellan stora sällskapsrummet och barnkammaren hos baron Gyllenpils, blef hon uppmärksam på ett ovanligt stoj och högljudt skratt, och då hon inträdde, såg hon en liten gråhårig man, som lekte med lill-Anna.

— Tyst nu, min unge, yttrade den gamle och reste sig upp, tyst nu barn. — Han närmade sig friherrinnan, såg henne mildt, men noga, in i ögonen och sade småleende: friherrinnan Gyllenpil, eller huru?

— Jo, man kallar mig så, yttrade friherrinnan något snäsigt; emedan den gamle på sin höjd såg ut att vara rådman i en småstad.

— Jaså — det är bra det, lilla kusin, återtog den gamle, jag heter Gabriel Gyllenpil och är Dagoberts fars kusin.

— Ah, onkel Gabriel! utropade friherrinnan öfverraskad, tusende gånger välkommen till oss i vår lilla våning!

— Lilla? frågade gubben och såg sig småleende omkring; vet ni, kusin, i denna lilla våning kunde tjugo lyckliga familjer få rum — och, kusin, tjugo lyckliga föräldrar och hundrade barns glädje kunde rymmas i er lilla våning.

— Min man har således ej träffat er, bäste onkel, afbröt friherrinnan onkel Gabriels vackra betraktelse.

— Nej, min bästa kusin, nej; men er flicka tycker jag om. Nå, låt bli frackskörten, unge — hon är glad och fri, lycklig och yr — nå, nå, gamla bli vi med tiden.

— Vår flicka? frågade friherrinnan.

— Ja, kusin, jag tackar er uppriktigt för er uppfostringsmetod — och kan onkel Gabriel göra något för den der ungen, så gör han det gerna; kom hit, barn, och sitt i knäet på onkel, medan vi tala; nu skall du vara tyst och snäll, sedan skola vi leka.

Anna kröp upp i gubbens knä och satt stilla som en bild.

— Ni misstar er, bästa onkel, började friherrinnan.

— Nej, frukta icke det, kusin; detta barn, med sin friska glädtighet, sticker bjert af mot alla de «tåpiga» och uppskrufvade ungar, som slägten, Gud nå's så visst, består sig. Jag har rest omkring; öfverallt har jag träffat små underverk, men inga barn; den ene har klinkat Bethoven för mig och sträckt på de små fingrarne, att de blifvit som strumpstickor; en annan har velat pladdra franska för mig, och friherrinnan Alexanders äldsta flicka, som är ända till 11 år gammal, slog sig ut i litteraturen för mig och kände till, Gud vet hvad. — Allt det der plågade mig, riktigt pinade mig, att se det bästa Gud skapat, ett godt, gladt och oskyldigt barn, af fåfänga förvandlas från en himlens spegelbild till en papgoja, från frihet till slafveri, från lycka till missnöje.

— Men, bäste onkel —

— Ja, min kusin, afbröt gubben den påbegynta rättelsen, jag tackar er hjertligt, kusin, att ni velat vara den enda i slägten, som låtit barnet vara barn, och, tillade han med tårar i ögonvrån, jag blef också uppfostrad till en sådan der konstmenniska. Ack! hvad jag led, hvad jag gret och bad när jag var liten, jag bad om förskoning; men förgäfves, man ville ha mig till ett underverk af lydnad, af kunskap, och predikade dygd morgon och qväll — hur gick det, kusin? Jo så, att jag lydde af fruktan, ej af kärlek, att jag blef utträkad af vetande innan jag fick något, och att min dygd blef ett löst skal, som jag skakade af mig, så snart jag kunde. Nå väl, jag föll således på många galenskaper, bar mig eländigt åt många gånger; men — lika godt, tillade han med rörelse, efter någon tystnad, det *en* qvinna, min mor, försummade, det upprättade en *annan* qvinna, min fästmö. — Hon var en vänlig själ, ett barn, en engel, — hon räckte handen till den fallande, till mig, som höll på att sjunka, och lärde mig att gå; sedan var det liksom hon på lek fästat ett par vingar vid min själ — och jag blef lätt och glad, blef åter ett barn, jag kände huru hvarje skuld, hvarje ånger lossnade från mitt sinne. Och, kusin! så blef jag åter ett barn och är det ännu på min ålderdom, och hoppas till Gud att kunna som ett barn få aflägga räkenskap för min lefnad. Nå, lilla kusin, ni ser så dyster ut; tacka Gud för detta barn, som han gifvit er till ert ålderdomsstöd.

Friherrinnan hade, under onkel Gabriels långa berättelse, i sitt hjerta harmats öfver att lill-Anna kommit hennes Emerence i vägen, men det var en gång gjordt, och då hon nu fann den gamles «svaghet», syntes henne bäst att ej, genom att framställa sin egen dotter, förstöra det gynsamma intryck, torparens hade gjort på den rika onkeln. Hon svarade derföre, utan att göra invändningar: ja, jag tackar Gud, bäste onkel.

— Deri gör kusin rätt. Se så, kusin, nu gör jag uppbrott, började gubben, och du, min flicka! fortfar att vara glad och rask, du blir en liten galant telning af familjen.

— Onkel stannar väl hos oss? frågade friherrinnan, hemligt önskande att gubben skulle vara borta, innan misstaget af någon händelse kunde röjas. Onkel stannar väl hos oss några dagar?

— Nej, kusin, ej en timma, hästarne äro beställda. Farväl, kusin, helsa Dagobert — och du, lilla barn, fortsatte gubben högtidligt och lade sin hand på lill-Annas hufvud, och du, barn, Gud välsigne dig och lede dig på ljusets väg, Gud beskydde dig, du svaga, att du må finna kraft i din svaghet! Se så, farväl, kusin.

— Dagobert blir kanske ledsen, började friherrinnan.

— Ledsen, kusin! Åh nej, Dagobert känner mig knappast — helsa honom från mig — det är alldeles nog för hans hjerta. Farväl!

Den underlige gubben försvann, och sjelfva lill-Anna tyckte, att det var en besynnerlig menniska, men tillika, att det var en bra beskedlig gubbe, den der.

Baron Gyllenpil kom nu flåsande tillbaka. Verkligen jag är i stånd att få rätt på onkel Gabriel, sade han, — han var redan ute, men skall resa nu genast.

— Han har varit här, afbröt honom friherrinnan.

— Och du bjöd honom inte qvar, min vän? frågade baronen; vi ha kronärtskockor till middag, det skulle han tyckt om.

— Väl möjligt, men han ville ej bli qvar, och verkligen, tillade hon försmädligt leende, jag kunde ej locka honom med kronärtskockorna; ty, sanningen att säga, jag någonsin lagt mig i köksaffärerna. Dessutom så —

— Ja, jag skall genast söka upp honom, inföll baronen och fattade sin hatt.

— Dessutom, sade friherrinnan, så är det klokast att låta gubben fara efter sitt eget förvirrade hufvud, jag, för min del, har nog af den «barnsliga» onkel Gabriel.

— Ja, högst kurjös lär han vara, den käre onkel Gabriel, yttrade baronen småskrattande, jag känner honom föga, men har hört tusende löjliga historier om hans sätt att lefva bland folket der nere. Ha, ha, ha! han går till dem i stugorna, han sitter och pratar med bondgubbarne och står fadder åt alla barn, som födas — och så leker han med barnen och låter dem komma upp till sig på slottet och spelar sjelf, den goda onkel Gabriel, på fortepianot, då barnen dansa — det är hans nöje. — Stackars gubbe, hvar och en har sina nöjen, och barnlek är då engång hans glädje. Nå, hvad sade han om Emerence?

— Han var alldeles förtjust.

— Präktigt, du skall få se att der blir testamente — och, tillade baron något betänksamt, det är dyrt att lefva så här på längden; räntorna inflyta också bra ojemnt, ty folket är utfattigt — det finnes ingenting odrägligare, än fattigt folk; ty beständigt äro de till besvär och aldrig göra de rätt för sig.

Friherrinnan fann nödvändigheten af att Anna ej längre skulle vara i huset; hon insåg klart, att hennes dotter förlorade på jemförelsen, och således var inom en vecka den lilla flickan hemma hos sina föräldrar på Blomkullen — och i friherre Gyllenpils hus — fanns ingen barnaglädje mera.

Tre år förgå hos friherrens med lektion, hos torparens med uppfostran; flickorna äro elfva år, det är trettondagsafton.

Liksom då vi första gången trädde in i friherrens våning, stråla alla kronorna af ljus och förgyllningarne glänsa och folket hvimlar, och glädjen? — det är detsamma med glädjen, men musiken ljuder och man dansar. Fröken Emerence gjorde sin debut i sällskapslifvet. Tusende gånger hade friherrinnan sagt: stackars Emerence, du är ändå bra ful! Tusende försök voro gjorda för att göra henne behagligare, guvernanten hade haft all möda ospard att lära henne ett ledigt skick — allt var förgäfves, ty endast ur känslan af frihet, af sjelfförmåga, utspringer sällskapsgåfvans hemlighet, den nemligen att lefva bland menniskor, utan att de känna sig tryckta deraf. Fröken Emerence kunde aldrig glömma, att hennes mor ansåg henne ful, hvarje spegel sade henne, att hennes bleka, dystra ansigte ej kunde intaga någon; och hennes sätt att vara berodde på en sådan massa reglor, att hon, för att ej glömma ena hälften, rent af måste underlåta den andra. Det var något kantigt, lillgammalt och instuderadt hos detta barn, som stötte till och med den mest bortskämda vana; ty vi fordra natur för allt skönt, och konstens högsta fulländning är då den förnekar sig sjelf och försmälter till natur; derföre är allt sannt skönt, allt herrligt, allt beundransvärdt alltid någonting mycket naturligt, någonting ganska enkelt.

Det var klart att fröken Emerence, som var värdinnans enda barn, utgjorde aftonens glanspunkt. Alla fjäsade och smickrade det stackars barnet, men detta smicker blef så osammanhängande, så planlöst, att hon i sitt hjerta kände, att man tog det ur luften och att hon sjelf icke gaf anledning till en enda artighet. Hon

försökte le, hon till och med föreställde sig att hon var glad — men munnen kunde ej le hjertligt, äfven detta skedde efter regel.

Så stod hon i fransäsen och observerade på sig sjelf och på hvarje min hos sina grannar. — Du är ändå bra ful, säger mamma, tänkte hon beständigt — och så trodde hon alla gjorde. Der sitta två hviskande personer bakom henne, de märka troligen icke, att det är *hon*, som står framför dem. Hon är bra obehaglig, yttrade den ene, en ung herre, till en äldre man med kommendörstjerna. — Ja, besynnerligt nog, då hennes mor är en skönhet, svarade denne. — Men lilla Amy von Tam är en prydnad för societeten; se, med hvilket behag hon rör sig, se, hur hon småler som en engel, hviskade den yngre herrn.

Den gamle rigtade sin lorgnett på den unga flickan, som nu dansade. I sanning, yttrade han, hon blir en stjerna af första rangen för societeten — ja, i sanning, en stjerna af första rangen.

Emerence hörde dessa ord, och hennes ögon blixtrade af afund och smärta. — Och jag är så ful — jag kan aldrig blifva en stjerna, stackars jag; lycklig hon! Dessa ord voro en af dessa småsaker, som sätta sin stämpel på hela lifvet. Efter detta ögonblick tänkte hon ej på annat än: huru skall jag bli en stjerna, om blott en liten stjerna i sällskapslifvet?

Blomkullen. — Ett vackert namn i sanning, men torpet förtjenade sitt namn; ty på den fria plats i skogen, der det var bygdt, växte hvarje år tusende blommor — vildblommor, ranunkler, blåklockor, hvitneckor och gökblommor; men ändå var det en Blomkulle. Nu var det vinter, snön låg öfver blommorna, och rundt omkring låg djupa skogen och blickade mörk på den lilla grå stugan, der Annas föräldrar bodde. Äfven der firades trettondagsafton, men ej med bal; deremot brann en präktig granbrasa i spiseln och far sjelf läste högt ur en historiebok för mor, som lagade till fisken och gröten. Anna var borta i närmaste by för att hemta åtskilligt smått till aftonen.

— Det är ändå bra underligt att Anna inte kommer igen, yttrade fadren och lade bort boken; hm, visst skulle hon hunnit bort till Lars Olsson och tillbaka på mindre än två timmar, och nu visar klockan på nio redan.

Den gamla träklockan knäppte skrällande i sin gamla takt, och visaren pekade obevekligt på nio; flickan hade varit borta i fyra timmar.

— Hvar i Guds namn är Anna? frågade modren, som ej förut tänkt på sin dotter; hon måtte väl icke gått «vill» i skogen?

Denna tanke, som modrens fruktan ingaf henne, stegrades snart till full öfvertygelse, och några minuter derefter voro de begge makarne ute och sökte. Snart hördes genom skogen från två håll: poh — poh — Anna! Men allt var tyst. Fadren tog ginaste vägen till byn. — Hon hade längesedan gått derifrån, sade man, och tröstlös gick han åter åt skogen och ropade sitt poh! poh! Deñ enda han råkade var hustrun; det var afgjordt, att flickan gått vilse — och när dagen kom och byn gick skall genom nejden, skulle de måhända finna sitt enda barn, död, stelfrusen på en klippa, eller inkrupen i en buske.

Det var mörkt på himlen, digra snömoln hängde framför stjernorna, det blåste sakta men isigt mellan de susande träden, allt var tyst; då drogo de arma föräldrarne hem igen, utan sin flicka.

— Hu, hvad det är mörkt härinne! sade mannen då de inträdde i stugan. Gud beskyddar nog flickan, mor, och gråt inte, tro på Gud! — Ja, jag tror, snyftade modren, men vi hafva varit så lyckliga och derföre — derföre vill Gud pröfva oss och ta ifrån oss det käraste vi hafva.

Knappt fladdrade den första spånen i spiseln förrän dörren öppnades och Anna trädde in, röd om kinderna af köld och snöig på kläderna. I han väl varit ledsna, kan jag tro, sade hon småleende; det var en tur att jag kom fram.

— Ack, barn, är det du! ropade modren, och, som vanligt är händelsen, blef hon litet ond på sin flicka, som skrämt henne, hvar i Guds namn har du varit?

— I skogen, mor, jag gick «vill» och blef bra rädd, sade flickan, men så kom jag i håg hvad I sagt, mor: öfverallt ser han till oss, sina barn, i nåd, om vi bedja honom rätt innerligt — och se, mor, då föll jag på knä vid en stubbe, och jag bad så innerligt till Gud, att han skulle leda mig hem igen — och vet mor, det var så mulet förut, men skyarne delade sig och der glänste fram några stjernor — och jag blef så glad då jag igenkände «friggeråcken», ty nu visste jag väderstrecket, och jag gick rakt

genom skogen, öfver myra och berg, och allt så lyste stjernorna; men så snart jag skymtade stugan, drogo sig skyarne samman, och så såg jag eld glimma i stugan, och så kom jag hit igen. Gudskelof att jag är hemma; nu skola vi smaka gröten.

— Gudskelof att du är hemma, sade modren, men gröten är visst vidbränd, och dertill är du skulden, som skrämde oss så; om det inte varit, så hade gröten varit annorlunda.

— Kära Katrina, skrattade mannen, du på engång tackar Gud för ditt barn och harmas öfver att gröten är vidbränd, — låt det bekymret fara — den, som tror, behöfver ej bekymras.

Anna kunde ej låta bli att tänka på den fara hon lupit, och hur stjernorna tittade fram ur mörkret då hon bad — äfven detta var ett intryck för lifstiden, liksom det som hennes lekkamrat fått samma afton; men huru olika verka ej salongens stjernor på själen mot himlens!

Barnen togo sin rigtning, sin lifsbana. Den ena grämde sig öfver att ingen om henne förespådde, liksom om fröken von Tam: hon blir en stjerna af första ordningen; ett tyst hat, en undertryckt harm öfver naturens orättvisa, skar igenom den arma flickans hjerta — och ingen himlens stjerna ledde henne på rätta vägen. Hon famlade efter beröm, och fann det icke; hon sökte lugn inom sig, men fann der blott oreda och knot; stackars flicka!

Anna deremot fick ifrån detta ögonblick en sann, innerlig förtröstan på Gud; aldrig förut hade hon funnit sig så säker, så trygg, så nöjd. Det ligger en hel hjeltedikt i den tanken: Gud ser mig, Gud leder mina öden; det finnes intet som väcker vår fasa, intet som kommer vårt hjerta att darra, om vi fast och beständigt omfatta denna tro, och tillika finnes ingen tanke, som lättare gör oss till barn, än just denna; ty vår far lefver, vi äro i hans hus och under hans beskydd. Och liksom barn, hvilka tro sin far mäktig till allt och derföre ej frukta något vid hans sida, frukta vi också intet, utan tro som barnen: vår far kan ej neka oss något om vi bedja; och så bedja vi innerligt och barnsligt och fadren ger — hvad kan han ge oss — en uddlös knif, med hvilken vi tälja våra leksaker, eller en oskadlig färg, med hvilken vi måla vår framtid i purpur; och så låter han oss leka till dess vi tröttnat och slumra in — och då vi vakna, hvila vi på hans armar och se en ny dag randas.

III.

— I hvilken roman har du läst det der? frågade löjtnant Rigelstedt sin vän, löjtnant von Turn; i hvilken roman har du fått de der sakramenskade historierna om qvinnans plats i samhället? — Ser du, köket eller förmakssoffan är hennes plats. I samhället, hvad har hon der att göra? Det är, förbanna mig, nog af med alla qvinnfolk i frackar, så att vi ej behöfva önska oss sådana äfven i kjolar, som gripa i samhället.

— Det gör mig ondt, afbröt von Turn, att du ej förstår mig, ej vill förstå mig.

— Förstå! Jo visst förstår jag, skrattade Rigelstedt. Qvinnan är pro primo en engel, det förstås, en veritabel engel, och pro secundo är det hon, som ger menniskoslägtet dess första bildning — och är samhällets hjertblad — nå väl, allt det der är ju bara puder. Låt vara att qvinnan är vacker då hon är ung, så går det, förbanna mig, sin kos när hon har en verldsborgare på knäet — och item, bror, inte gör hon oss till hvad vi äro; ty dygd och förstånd och — jag hade så när sagt sedlighet, fastän Gud skall veta att det ej finns öfverflöd deraf — nå ja, allt det der måtte väl ej trattas i oss med mjölvällingen — således är qvinnans ädla plats som engel och menniskoslägtets sedlighetsgenius — bara puder.

— Du räknar då hennes hjerta, hennes kärlek för intet?

— Ha, ha, ha! Nu är du galen, kära Theodor. Hennes hjerta — ha, ha, ha! — der ha vi ägget — qvinnans hjerta — när ser du till hjertat? Man intager jungfrurnas hjertan med en schalett eller kontanter och damernas med smicker; det går på ett ut, ty man kan alltid evalvera artigheterna i reda penningar; litet fjesk, till exempel när man håller på att slå näsan i backen för att ta opp damens näsduk, är värdt omkring 24 sk., då man hänger på henne kappan, deremot, motsvarar knappt 12 sk.; men står man och ser betagen ut och förstulet betraktar en flicka, dock så att hon riktigt märker ens ömma, hopplösa låga, så är ömheten för sig åtminstone värd tio riksdaler, och hopplösheten, om den spelas väl, minst hundra banko.

— Du tror då inte på qvinnans värde? yttrade von Turn och reste sig upp i vredesmod för att gå.

— Nå väl, var stilla, Theodor, saken är väl ej så sakramenska öm heller, fastän du nu är förlofvad — lycka till bror! — Jo, ser du, jag tror på qvinnans värde; ty om söta far har fyrahundratusen riksdaler och har två döttrar, så är hvardera dottern ingenting värd — nå, nå, blif inte het — så länge pappa lefver; men när han blifvit «salig», så besticker sig hennes värde till 100,000 riksdaler och svärmor är, bröder emellan, värd två, med fem nollor efter.

— Du är galen med dina sifferräkningar, yttrade von Turn och satte sig åter; man kan ej annat än skratta åt dig, fastän skämtet ej är passande just.

— Skämt? — Nej, bror, jag skämtar aldrig, svarade Rigelstedt, mina åsigter grunda sig på observation, — ser du, jag förstår och har con amore studerat qvinnan; du åter känner henne ur böcker bara — nå väl, bror! hvad fann jag? Åh jo — kärlek, sådan den var. Det finnes nästan ingen klass, med hvilken jag ej haft mina små kärleksäfventyr. Ingenstädes fann jag en enda smula af all denna ömhet, all denna trohet och kärlek, som står beskrifvet i böckerna. Och se sedan på våra äktenskap, huru de hänga ihop? Man och hustru utgöra ett bolag, en firma, der mannen sköter de yttre affärerna och hustrun står hemma i boden; han gör köpslut, hon har minuthandeln; han befraktar fartyg, hon sköter ekonomien — eller om hon ej kan det eller vill det, och herrskapet i öfrigt har råd, så är hustrun blott en granlåt i förmaket, och man skaffar sig en fru af samma reson, som man köper en tafla af Fahlcrantz eller Södermark, för att pryda salongen. Vidare, råkar man att vara en fattig sate, så friar man och blir kär, förtjust, förtviflad — allt som behagas, för att få fred för sina björnar, och så lyckliggör man en arftagerska, som vill bli gift — hon må vara ful som ett spöke och obehaglig som ett regndusk på hösten. Så der är det i det praktiska lifvet, — punctum.

— Det är en tröstlös lära, sade von Turn, men det kommer sig deraf, att du aldrig känt någon värdig qvinna.

— Väl möjligt, men då lär det vara förbannadt svårt efter dem. — Du skall gifta dig?

— Ja, med en ädel flicka, som älskar mig lika mycket som jag henne, svarade von Turn med värma.

Rigelstedt smålog försmädligt.

— Lycka till, bror! Hon har pengar?

— Icke mycket, men med flit och omtanka skola vi lefva lyckligt i vårt lilla hem.

— Mjuka tjenare! I ert lilla hem? Jo, ser man på — det blir allt mycket romantiskt. Herr löjtnanten får sig oskalad potatis och stekt sill, hvilken anrättning herr löjtnanten i salig hänryckning skalar och benar, och lilla fru löjtnantskan går der och stökar, sotig om händerna, eller stickar strumpor eller väfver dagen i ända, för att ha något på de små englarne, som slita som vargar. Herr löjtnanten sitter högst salig i sin obemärkta koja och hör på skriket och skränet, när lille Anders har slagit pannan i dörrkanten, eller lilla Adelaïde hällt ut bläckhornet öfver mammas präktiga lapptäcke, och mamma funnit sig föranlåten att ta ner riset från spegeln, der det sitter.

— Du målar präktigt, skrattade von Turn, men jag förlåter dig, ty du är dock ej elak och menar ej som du säger. Du känner dessutom ej min fästmö.

— Och du, bror, känner henne min själ icke heller, sade Rigelstedt; tro mig, jag känner qvinnan i allmänhet.

— Ja, i allmänhet, derpå tviflar jag inte, anmärkte von Turn.

— Häng dig icke vid ord; jag känner könet, jag, och om Gud skall straffa mig med en hustru, så skulle jag vara galen, om jag ej gifte mig så rikt, att hon kunde bo en trappa nedanför min våning, och att barnkammaren låge in på gården — då kunde det gå an; ty då vore friheten bevarad, och utan frihet finnes ingen sällhet.

Von Turn betraktade sin vän länge stillatigande.

— Är detta ditt allvar, Rigelstedt? frågade han ändtligen med rörelse; är detta ditt allvar? Tror du väl att Gud skapat qvinnan blott som en leksak, ett lappri, ett verktyg för mannens vilja? Tror du verkligen att den lära du drifver, blir ostraffad? — Kom ihåg, att den som ej tror på möjligheten af något ädelt, han träffar också aldrig något sådant; och träffar han det, så tillbakastötes han som en främling. Du tror på vänskap, är det ej så?

— Åh jo, sade Rigelstedt, med mera allvar än förut; åh jo, jag känner *en* vän, och det är du.

— Nå väl, du tror på vänskap; gör det icke ditt hjerta godt att ha en vän?

— Jo, von Turn, jo — det är så tomt eljest — om jag ej hade dig, så vet jag ej huru det skulle gå.

— Och jag är dock endast en vän, som deltar i din lycka och dina sorger, så mycket den kan, som ej sjelf är en delegare i begge. Tänk dig då en maka; hvad är hon? Jo, en vän, som genom hela lifvet skall följa dig, bedja med dig i lifvet och i döden; det är hon, som vid ditt dödsläger skall trycka den sista kyssen på dina läppar, eller ock blir det hon som går före dig dit upp och räcker dig handen, när du stapplar på din vandring in i din faders himmel. — Broder! tror du på något, så tro på äktenskapets lycka.

Rigelstedts anlete hade antagit ett allvarligt uttryck.

— Du predikar bra, bror Theodor, sade han, liksom för att, tvertemot sin känsla, spela rolen af känslolös.

— Hvad jag säger, kommer från hjertat, yttrade von Turn, och derföre träffar det hjertat. Du talar om frihet, vet du hvad frihet är?

— Du frågar mig som ett barn. Visst vet jag hvad frihet är, sade Rigelstedt. Man är fri, då man får göra hvad man behagar.

— Du lyder ingen, sade von Turn allvarligt, du lyder ingen utom dig; men inom dig har du då alltid en tyrannisk herre och hans ärenden går du. Ty ginge du dina egna, fann du tillfredsställelse; men blir du någonsin tillfredsställd?

— Jag kan just ej säga det. Verlden har inga nöjen, som jag icke försökt och tröttnat vid, anmärkte Rigelstedt, och lade sig vårdslöst tillbaka i soffan. Du säger således att jag ej är fri, derföre att jag gör hvad jag behagar.

— Friheten, kära du, sade von Turn och fattade sin väns hand, friheten består ej i att göra hvad du sjelf behagar, utan i att göra hvad Gud behagar och vara nöjd med hvad Gud beskär. Om du blir gift, kom ihåg att din frihet beror just derpå, att din hustru vet allt, deltar i allt — då är du fullt fri; du behöfver ej dölja dig bakom förställningen, du behöfver ej strida om mitt och ditt; ty er vilja är en gemensam vilja, er frihet är en gemensam

frihet, liksom eder egendom är gemensam och edra barn äro lika eder begge. Ser du, Rigelstedt, så skall det vara.

— Så skulle det vara, sade Rigelstedt misslynt, men så *är* det icke. Mina erfarenheter —

— Äro dock endast erfarenheter, inföll von Turn, men i hvarje menniskosjäl finnes en röst, som talar kärlek, försoning, tro och hopp. Denna röst kan icke, får icke ljuga, ty då vore lifvet en lögn, och den som gaf oss det en ränksmidare; men deremot äro våra erfarenheter blott yttre åskådningar. Vi se ytan af tingen och af menniskorna, då vi ej studera dem med kärlek, det vill säga: då vi ej se dem med det sinne, som Gud nedlagt i vår själ, trons sinne. Allt godt hvilar ytterst på tro — tror du Gud, så skall du också tro menniskorna, och älskar du menniskorna, så älskar du också deras fader.

Von Turns allvar hade redan börjat besvära Rigelstedt, som förut funnit sig endast gripen deraf; han var en lättsinnig menniska, som lika lätt fick intryck som de åter utplånades, derföre svarade han nu:

— Det är, förbanna mig, skada att du ej blifvit prest. Att höra komminister von Turns predikningar skulle blifvit uppbyggligt, och det till gagns.

— Du tänker således ej på mina ord? frågade von Turn.

— Jo vasserra, men nu framför allt på att klockan är tre, och jag är bortbjuden på middag hos baron Gyllenpil. Det är ett äktenskap, von Turn, eller hur? Nej, det är ej något äktenskap. Men der felar det åtminstone icke, att viljorna äro förenade, ty herrn har rakt intet tecken till vilja, utan står under sin vackra fru. Det är, à propos, ändå remarkabelt hvad hon bibehåller sig; förbanna mig, är hon nära lika vacker som dottren, Emerence.

— Hon lär vara vacker, Emerence Gyllenpil? frågade von Turn. Under sin uppväxt, så —

— Så var hon en komplett uggla, lång och skrånglig som ett beläte, afbröt Rigelstedt; men hon tog opp sig småningom, kinderna fingo färg, ögonen eld, lynnet fick i samma mån liflighet — och innan man visste ordet af, var Emerence vacker som en dag och intressant — alldeles förbannadt.

— Nå, då är hon väl, som du plägar säga, en stjerna i salongen?

— Hon kunde vara det, om hon finge, stackars flicka, men kära mamma vill ha all kurtisen sjelf, och fröken får således ej visa sig utom familjekretsen. «Hon är ett barn», heter det, «hon bör så länge som möjligt skonas för societetslifvets tomma glädje.» Och emedlertid håller mamma på och njuter deraf — der ser du hemligheten. Den der hjerterösten må säga hvad hon vill, sådan är hon.

— Det är sorgligt att sådant är möjligt, suckade von Turn.

— Och vanligt, förbanna mig, så vanligt som lutfisk om julqvällen, inföll Rigelstedt; men nu slår hon tre, farväl med dig. — När reser du?

— I morgon.

— Jaså, lycka till, bror! Jag skall helsa på dig, då du blir gift, för att se *din* vilja ansigte mot ansigte. Det är godt, när viljan är vacker, men blir hon ful, så bevare oss. Farväl med dig.

— Kommer du ihåg, hvad en gumma, som var anklagad för trolldom, sade till rikets ständers kommission, då hon gick ur domsalen? Jag säger detsamma till dig och dina kamrater, yttrade von Turn och gick.

— Hvad sade gumman, von Turn? ropade Rigelstedt efter honom.

— Jo, hon sade: «Gud upplyse de välvise herrarnes förstånd!» svarade von Turn. Gud vare med dig!

— Von Turn är en bra gosse, om han endast ej vore så öfverspänd. Kärlek, hvad är kärlek? Jag förstår ej hvad han menar med den der kärleken och den husliga lyckan, mumlade Rigelstedt för sig sjelf, sedan vännen gått.

Om vi gå en dag före honom till baron Gyllenpil, få vi återse Emerence i sitt hvardagslag. Vi känna ej igen denna flicka. Ett sådant leende, en sådan blick var ej möjlig för det förtryckta barnet; nu kunde hon ej gräma sig öfver att modren sade: stackars flicka, du är ändå bra ful! ty spegeln motsade modren, som numera väl ej yttrade sig precist så, men ändå ej ville erkänna att Emerence var vacker. Orsaken till detta slags afvighet mot dotterens skönhet sades väl vara en moderlig försigtighet att ej hos flickan uppväcka fåfänga, men härledde sig verkligen från en ej

ogrundad farhåga, att Emerence snart skulle öfverglänsa sin mor, som bäst sjelf visste, att hon, då hennes skönhet ej mera respekterades, ej hade något annat respektabelt att disponera.

Den tillbakadragenhet, hvari Emerence måste lefva och hvars orsak hon ganska väl kände, ty likartade menniskor känna hvarandra af instinkt, utöfvade på hennes lynne en långt ifrån välgörande inflytelse. Den fordna bittra känslan, som hennes fulhet väckt i hennes själ och som modrens hjertlösa ömkan beständigt stegrat, vände sig nu mot modren i stället för mot ödet, och Emerence var mäktig till allt, för att nu, då hon var i stånd dertill, uppträda och visa verlden, att hon var en stjerna af första ordningen. Hon skulle ej fruktat något medel att göra sig fri, och hon önskade blott blifva gift, för att få aflägga alla band, som fjettrade henne. Hon blef således en kokett utan all förmåga af tillgifvenhet och kärlek, men som kunde spela begge delarne.

Baron Gyllenpils förmögenhet hade ansenligt sammansmält; han hade ej så obetydligt ondt af kreditorer, och funderade månadtligen ut nya utvägar att än vidare skrapa penningar från sina gods; men tänkte aldrig på att sjelf flytta dit eller lefva sparsamt; ty det skulle alla andra göra, utom han sjelf. Med ett ord, affärerna voro ej de bästa, och Emerence fick också derföre kläda sig så enkelt och anspråkslöst, att hon harmades deröfver, när hon jemförde sin paryr med sin mors. Huru skall jag blifva fri? tänkte hon beständigt, och lik en fånge sökte hon medel att bryta gallren, som stängde henne från den glada, beundrande verlden.

En afton kom ett bref med svart lack: det var underrättelsen om att onkel Gabriel aflidit.

— Gudskelof! sade baronen och for med handen öfver pannan. Nå, nu beror det på om der finnes testamente till Emerence.

Flickan satt inne, nedlutad öfver sin sömnad, till utseendet lugn, men med klappande hjerta.

— Inspektoren skrifver, hm, hm — jaså — han dog så stilla som ett barn — hm, hm — testamentet — Emerence, du är rik! Hela onkel Gabriels egendom är vår.

— Er, min far? frågade Emerence och lyftade upp sitt rödblossande ansigte; er egendom?

— Ja visst, Emerence, svarade modren; den är vår, så länge du är hemma.

— Är testamentet ställdt till er eller mig? frågade Emerence liksom blyg. Jag vet nog att det är mina föräldrar som vårda min egendom.

— Till dig, barn, yttrade baronen, till dig.

Emerence reste sig upp, och med en kraft, som bevisade huru bittra hennes känslor varit, sade hon med darrande röst:

— Min mor och ni, min far, egendomen är *min* och ingen annans; ty jag har hört, att onkel Gabriel ämnat att skänka sin egendom till en af sina slägtingars döttrar, med full dispositionsrätt; är det så?

Baronen såg förundrad på sin dotter och småskrattade.

— Åh ja, onkel Gabriel hade sina kurjösa idéer; så är det, säger inspektoren.

— Då disponerar jag min egendom sjelf.

— Du? ropade friherrinnan vredgad.

— Ja, mamma, sjelf! Och ni har ej rättighet att hindra mig. Förlåt, mamma, jag är er dotter, men ej er lifegna.

— Är du rasande, flicka? frågade modren med vrede. Är du rasande?

— Nej, mamma; men jag är fri, åtminstone i ett afseende. Säg, mamma! är jag ej ett öfvergifvet barn, var jag det icke alltid? Ända från barnkammaren, der jag satt bortgömd hos gumman Tallqvist; jag såg er aldrig; ni glömde ert barn för — för hvilka? — jag vill ej nämna dem, min mor; jag växte och blef ej vacker nog, och ni tröstade er dotter genom att förebrå henne hennes fulhet. Ack, mamma, jag hade tusende gånger velat kasta mig till ert hjerta, om ni egt något.

— Emerence, du rasar, stammade modren.

— Nej, mamma! jag rasar icke —

— Men tyst då, Emerence, sade fadren så kraftfullt han förmådde; tyst då, tyst, jag befaller.

Ett smålöje, fullt af ömkan, spelade kring flickans mun.

— Kära pappa! börja icke att befalla just nu. Men, mamma, fortfor hon, att ni försköt mig som liten, det förlåter jag er; att ni pinade mig då jag blef större, det förlåter jag er också; men att ni nu, sedan jag utan blygsel kan visa mig, stänger in mig, behandlar mig som ett barn, hindrar mig att uppträda i kretsar, der jag är efterlängtad — blott af fåfänga — det förlåter

jag er aldrig; och onkel Gabriels testamente skall inte till värdet af ett grand gagna er.

— Kära Emerence, sade modren, hvars hela kropp darrade af de mest stridiga känslor; sluta då en gång; du dömer för strängt; vid Gud, jag har aldrig tänkt derpå. Sluta då för Kristi skull!

— Ja, jag slutar, men då är det också slut med slafveriet. Jag köper i morgon dag en fasonerad sidenklädning, ekipaget skall stå till min disposition, ni gör bjudning i morgon, ni låter er dotter vara med i societén.

— Ja, ja, goda Emerence, gerna, gerna! blott du ej fortfar på detta sätt.

— Jag vill ha egen kammarjungfru och ej omges af mammas spioner.

— Ack, barn, du förkrossar din mor, sade baronen och gnuggade händerna i förtviflan.

— Jag har aldrig haft någon mor, sade Emerence, ty då vore jag annorlunda än jag är. Ack! jag känner att ni gjort mig till en afgrundsande, tillade hon och tårarne trängde med våld öfver kinderna; jag känner att ni uppfostrat en orm ibland er, att jag är dömd att plåga, att pina, att hämnas; och dock — ville jag det icke. Hvarföre, återtog hon efter en stunds tystnad, hvarföre gjorde ni mig sådan? Jag vet väl, att jag brutit svårt mot min barnapligt, att jag på en gång förstört friden och lugnet för hela min lefnad, men jag kan ej få någon förlåtelse — och utan förlåtelse finnes ingen frid, intet lugn — ack, hvarföre gjorde ni mig detta?

Friherrinnan var djupt skakad och ropade:

— Emerence! vi förlåta dig allt hvad du sagt.

— Ni! sade flickan, nej, nej, ni kan ej förlåta mig. Den som lät ormen hungra, den som matade honom med gift, den har ej rättighet att förlåta, om han blir biten. Det är ett straff, mamma, och den, som straffas, behöfver ej förlåta bödeln att han slår. Men, tillade hon med en djup sanning i rösten, men hvarföre gjorde ni mig till mina föräldrars bödel?

— Lugna dig, barn, yttrade baronen; mamma får sina konvulsioner. — Lugna er begge två — se så, barn! Man kan bli

alldeles förbryllad af ett sådant spektakel. Bara inte betjeningen hört något, så gör det ingenting, då blir allt godt igen.

— Betjeningen har ej hört något, min far, anmärkte Emerence bittert; men husfriden har hört nog, för att flytta hädan för alltid.

Och dagen derefter voro rummen festligt prydda, och glada gäster kommo, och skålar tömdes för de lyckliga makarne och deras sköna dotter, och om qvällen flög Emerence småleende omkring i valsen, och glädje och godhet strålade ur de sköna ögonen — och då och då flög en blick bort till modren, som, för att försona sig, ej den qvällen dansade; det var en talande blick, som sade: ser du, mamma, hur hatet och föraktet tala kärlek. Och glädjen stod högt i taket.

Jag skall, besitta mig, bli en annan menniska, mumlade Rigelstedt, då han kom ifrån balen. Emerence är en skön flicka, och rik se'n som ett troll. Det vore just något att slå von Turn om munnen med. Jag har i hast blifvit en moralisk karl och tror på qvinnans värde.

— Jaså, det är du, Krans, det var väl du kom, yttrade han till betjenten, en soldat vid kompaniet, som visat sig pålitlig och redlig, och i belöning derför, utom sin tjenstgöring, fick passa upp sina officerare. Nå, Krans, nu är jag glad, nu kan du begära hvad du vill och jag skall, fan ta mig, ge dig. Ha, ha, ha! du ser ut som ett får, Krans; men, ser du, jag har satt mig i sinnet att ändra ton — jag vill gifta mig — och då skall man bli annorlunda än förut. Nå, hvad vill du ha?

— Jo, herr löjtnant, för att tala uppriktigt, sade Krans och ställde sig småleende framför sin herre, som dans, kärlek och punsch gjort mer än vanligt öppen; jag vill ha afsked från min uppassartjenst.

— Hvaba, är du inte nöjd här hos mig? Du skall bli kammartjenare hos hennes nåd; hvad?

— Jag vill hellre bli min egen kammartjenare, skrattade Krans; ty, ser herr löjtnanten, jag vill också gifta mig.

— Med hvem då?

— Jo, med Anna i Blomkullen under Rigelstad.

— Der ha vi det, ropade löjtnanten; det är Emerences lekkamrat, som Tallqvistan en gång sade mig. Det passar bra, Krans, du har mitt lof; men drag af stöflorna först och sätt vattenkaraffen på stolen.

Löjtnant Rigelstedt hade gjort sina observationer och fann sig ha framgång hos fröken Emerence. Han hade ett ganska oredigt begrepp om kärlek och brydde sig icke heller om att forska derefter; men flickan tyckte om honom, och han tyckte att hon var rasande vacker, och dermed var den saken så klar, som den kunde blifva. Emerence å sin sida ville blott bli qvitt sina föräldrar, emedan hon ej unnade dem ett enda grand af sin förmögenhet. Och som i hast ingen hyggligare fanns, än löjtnant Rigelstedt, så gjorde hon allt för att intaga honom till sin fördel. Så der gingo de begge och trodde på fullt allvar, att de höllo af hvarandra.

IV.

Gumman Tallqvist satt en söndagsförmiddag, året derpå, i lilla torparstugan på Blomkullen. Det var i högsommaren, och en grann, färsk löfruska stod i spiseln i stället för brasan; bien surrade derutanför det öppna fönstret och en och annan stor fluga förirrade sig in i stugan, som var putsad och grann; der var bröllop i gården, ty Krans skulle gifta sig med Anna. Alla voro i kyrkan utom gamla mormor, som ej kunde gå den långa skogsvägen och således blifvit ensam hemma för att se till förningarne. I den ena af byggningarna, som för tillfället begagnades till kök, voro ett par andra qvinnor sysselsatta med matlagningen, och den goda lukten af fläsk och kött ångade öfver gården och blandade sig med doften af väpplingen och spirean, som växte utanför.

— Jag mins väl min gamla konst, sade gumman, spått som gått:

Armod i ditt bo,
Hopp och tro.

Men hvarifrån rikedom och lycka skall komma begriper jag inte än. Tyst, det ringer, tror jag, från kyrkan. Hm, det var min skull, att Annas bröllop blef på samma dag som fröken Emerences.

Nu skyndade sig gumman att midt öfver dörren fästa upp en grannlåt, som hon sjelf påhittat, ett slags sköld, der med blommor de nygiftas namn voro hopflätade, ett P och ett K, sammanbundet med ett A M D, det var Pär Krans och Anna Mårtensdotter.

— Se der en sköld, sade gummån, glad vid sig sjelf, en sköld, lika god som baronens, som såg ut liksom en slant med två pilar i kors, riktigt som en klafve.

Snart hördes tonerna af en fiol borta i skogen, och det dröjde ej länge, förrän hela brudstassen, med spelman i spetsen, trädde fram i dagen, och Krans i sin uniform, med vice-korporalstecknet på axeln, vid sidan af Anna — vår egen lill-Anna. Det var ett vackert par; ty Krans var en af dessa vackra, långa och axelbreda soldater, som utgöra kompaniernas prydnad, och Anna, så tjock och lunsig hon än var som barn, var nu smärt som en vidja och vacker som en dag.

— Gud välsigne er begge! ropade gamla mormor, då de unga kommo nog nära för att höra henne:

Armod i ditt bo, Anna lilla!
Hopp och tro — ser du, Anna, det är
Rikedom och lycka.

Men i baron Gyllenpils våning var allt herrligt; en dekoratör hade i fjorton dagar hållit på med en pyramid af lefvande växter, på hvars spets Rigelstedtska och Gyllenpilska vapnen i tvenne sköldar lutade mot hvarandra. Namnen voro ej flätade i hvarandra, som hos korpral Krans'. Det var dock ett lysande bröllop och den qvällen välsignade friherrinnan sina barn, på öfligt sätt, och tänkte vid sig sjelf att det var en lycka, att de unga tu skulle bo på Rigelstad. Emerence tycktes rörd, men det var ej af kärlek eller saknad — hon hade intet att älska, intet att sakna — det var tvertom i ett slags själsångest att hafva förfelat allt. Rigelstedt lät välsigna sig med samma känsla som då en vän stryker på vår frack och säger: förlåt, du har fått krita på kragen.

Det ligger två mil från P. ett soldattorp vid vägen; det var i fjol somras, då en vagn stannade utanför denna stuga och en dam ropade åt ett barn;

— Kan du skaffa mig ett glas vatten?

Den lilla hvithåriga ungen tittade förundrad på den grånna vagnen och den ståtliga frun, på hästarne och kusken, men minst på herrn.

— Kan du skaffa vatten? röt kusken, och den lilla barfotade, lätt som en killing, hoppade öfver stättan och in i huset.

Några minuter derefter kom en ung hustru ut med ett klart glas, fyldt med vatten; det var Anna, korpral Krans' hustru.

— Här bor ju Krans? frågade Kapten Rigelstedt.

— Ja.

— Är han hemma?

— Nej, han är ute i slåttern.

— Är det Anna? frågade frun med ett sorgligt leende, när hon hörde namnet Krans.

— Ja, hennes nåd!

— Känner du igen mig, Anna?

— Hennes nåd är bra lik fröken Emerence, men —

— Men hon såg ej så sjuk och lidande ut som jag. — Jo, Anna, jag är densamma. Jag kommer från Loka, jag har begagnat baden der. — Du åter ser frisk och glad ut, Anna.

— Ja, hennes nåd, Gudilof, jag är nöjd. Ack! tillade hon, liksom hon glömt något, mormor måste ut, hon också; vänta litet, hennes nåd.

— Den der Krans har, förbanna mig, haft smak, yttrade kaptenen.

— Jaså, du tycker det? anmärkte frun skarpt.

Nu kom gamla mormor, friherrinnans fordna sköterska.

— Ack, Herre Gud! är det lilla hennes nåd? sade gumman. Men, min Gud! hvad min lilla Emerence ser blek och mager ut; Herre Gud, jag mins nog, jag. — Se, vagn och drängar, gods och pengar har ni, lilla friherrinna; men det tredje slog ej in.

— Hvilket, kära gumma? frågade friherrinnan.

— Åh jo, jag har alltid varit så der skrockaktig af mig, och så spådde jag engång, då ni var liten, om er; och då klingade en nyckel i glaset för er och för Anna der. Det är underligt, att de två första raderna slå in om er begge, men den sista slår ej in.

— Det der skall gumman, förbanna mig, tala om, det kan vara en diversion. Vi gå in — vill du, Emerence?

Och det rika paret gingo bugande in i den fattiges koja. Der var så snyggt och så trefligt, så putsadt och så nätt; de få bohagen stodo så väl i ordning, blommor och löf prydde väggarna, och här och der sutto namnsdagsgratulationer och träsnitt.

— Nå, berätta nu, gumma, sade kapten.

— Åh, det är ingenting, men jag skall säga allt. Jag tog en liten nyckel och hängde på ett hårstrå midt uti ett dricksglas och läste upp en vers. När jag läste för Anna, klingade han då jag sade:

Armod i ditt bo,
Hopp och tro,
Rikedom och lycka.

Ser hennes nåd, de två första ha slagit in, men det tredje var bara narri, som ni ser, ty rikedom finnes ej här.

— Nå, för mig då? När ringde han för mig, frågade friherrinnan.

— Jo han ringde för

Gods och pengar,
Vagn och drängar,
Armod skall dig trycka.

Ser hennes nåd, der slog de första raderna också in, men den tredje —

— Ni har rysligt qvalmigt härinne, afbröt friherrinnan den talande gumman, jag blir sjuk, låtom oss fara.

Och vagnen for derifrån och gumman stod länge, länge och hörde hur han rullade i backarna; det var ett kärt minne för henne.

Friherrinnan var länge tyst, slutligen bröt hon tystnaden:

— Gods och pengar, Vagn och drängar — Armod skall dig trycka — sade hon vid sig sjelf.

— Ja, det var en befängd sammanställning; ha, ha, ha! skrattade kaptenen.

— Nej, nej, det är rätt, jag är tryckt af armod. — Hon, Anna, hon är rik och lycklig — Hopp och tro — friherrinnan skakade på hufvudet, jag hvarken tror eller hoppas — och jag är arm, fattig, förskjuten af hela verlden.

— Men du får ju allt hvad du vill, fastän du nu blifvit rent af rasande sedan vi voro hos von Turns, sade kaptenen; det var ett riktigt dufbo, med ungar och allt.

— Du förstår mig icke och kommer aldrig att förstå mig. Mina von Turn är rik, hon har mor och hon har barn; Anna är bottenrik, hon har mor, mormor och sitt barn — jag allena är fattig, jag har aldrig egt det ena, och kommer aldrig att ega det sednare.

— Men, min Gud, kära du! inföll mannen; mamma lefver ju?

— Jag har varit moderlös från min födelse och skall dö barnlös — tyst, du förstår mig icke.

— Nej, det är, förbanna mig, svårt att förstå sådant grillfängeri, sade kaptenen halfhögt; men inom sig tänkte han: den sakramenskade von Turn som höll ett sådant tal om qvinnans värde, han borde ha min juvel.

Den, som ej någonsin trott att juveler finnas, att det gifves ett qvinnligt värde, som likt en perla blygsamt gömmer sig i hjertats helgedom, är ej värdig att finna andra juveler än de falska, de eftergjorda flussgrannlåterna, som blott genom sin slipning och sina facetter likna de verkliga, men till sin halt äro glasbitar utan värde, och snart, rispiga och skadade, bortblandas i gruset.

Gamle onkel Gabriel, du tänkte godt om hela verlden och gladde dig säkert innerligt i ditt barnahjerta, då lilla Anna stod vid dina knän och mottog din välsignelse; du trodde dig göra godt, då du gaf Emerence dina gods. Arma gubbe, du bedrog dig; ty välsignelsen hade du sjelf skiljt från egodelarna. Dina penningar skola skingras, men din välsignelse lefver oförskingrad i ett soldattorp, der alla äro nöjda med litet; öfver hvars låga tak stormen far fram utan att skada. Hur ofta kan ej nyckeln ringa sannt och säga:

Armod i ditt bo,
Hopp och tro,
Rikedom och lycka.

FAMILJEN I GÅSGRÄND.

Det är svårt att säga om korpral Sigurd var skrockfull eller intet, om han hade några insigter i astrologien, men sannt är det, att han om qvällarne gerna satt på en liten rankig trefot utanför husknuten och beskådade himmelens stjernor, under det att han lät röken ur sin lilla pipnubb stiga ringlande i höjden och sprida en behaglig doft af karftobak till stort obehag för dem, som ej tåla — karftobak. Den der tobaken tillreder han dock sjelf och hade i sin vrå en egen dertill inrättad brädlapp, hvars många skorror bevisade att den blifvit flitigt begagnad, liksom det lilla sjöskumshufvudet af krita, eller som korpralen sjelf kallade det: potatishufvudet (ty han trodde att det var gjordt af potatis) genom sin sydländska färg bevisade att det länge utgjort en volkan.

Korpral Sigurd var några och sextio år gammal, en reslig figur, som dock åren böjt, men han hade likväl en respektabel längd af tretton qvarter, då han gjorde sig besvär (ty besvär kostade det) att räta ut sig, eljest gick han, som Schützerkrans i «Svenska Konungars olycksöden» säger om kung Fredrik, «något luta» och hade en reson dertill, som kung Fredrik icke hade, den nemligen, att han gick på träben.

Hans vanliga utseende bar pregeln af ett strängt allvar, som icke i sig innebar någonting som man kunde kalla sorgset, men deremot ett drag af sturskhet — det vill säga, jag talar här om en afskedad soldat — hade frågan varit om en förnäm man, hade jag sagt «ädel stolthet»: men hvarje slag af folk har sin egna stämpel; nog af, korpralen såg ut att vara en man, som trodde på sig sjelf och icke krusade för någon. Han hade ett par djupblå ögon, något rödkantade, ett par buskiga ögonbryn, styfhåriga och ojemna, gråsprängda och nedhängande som ett takskägg öfver ögonlocken, kinderna voro knotiga; men hade dock en slags ålderdomsrodnad, en fin marmorering af ådror, som sprungo fram genom det hårda skinnet.

Då man dertill föreställer sig en hög, lodrät panna, bekrönt af tunnt, gråspräckligt hår, och en mun, som befanns inväxt i ett par väldiga mustacher, så har man korpral Sigurd lifslefvande framför sig. Drägten var, oaktadt den stolta minen, ganska skral, med lappar på alla delar, som mera än andra voro utsatta för nötning; men likväl ganska snygg, ty Sigurd var en ordentlig man och skötte sig som en hel karl, fastän han var gammal.

Om ni för några år sedan gjort er besvär att besöka Gåsgränd *på norr* — hade det varit på vintren ville jag ej rådt er att gå Observatoriigränden, om ni icke velat nolens volens åka kälkbacke nedåt gränden och slå benen direkte i väggen på den koja, der Sigurd bodde — men hade ni gått dit när det var sommar och vackert väder, under det att man lagade till lemonad åt er inne på Bernhardsberg, så hade ni kanske träffat gubben Sigurd, der han bodde och fått se hans vrå och honom sjelf.

Man kunde dock aldrig träffa gubben ensam; ty han hade icke något rum, utan bodde, utan att på något sätt tala i bild, i en vrå hos en enka, som kärleken förskaffat tre barn, två gossar och en flicka, och döden beröfvat en man, som försörjt dem alla genom sitt arbete.

Derinne i huset, som ni ser till venster, bodde enkan, och den nordöstra vrån i hennes stuga egdes och beboddes af Sigurd, som med ett kritstreck på golfvet betecknat gränsen för sitt territorium.

Det var ett heligt rum för de unga, och det hände sällan att någon af dem vågade att öfverskrida det mäktiga kritstrecket eller röra vid Sigurds många småsaker, huru mycket det än ibland var svårt att höra det gamla pinchbacksuret picka på väggen, utan att peta derpå, eller vederbörligen låta bli eldstålet och flintan eller den lilla spegelbiten, som nyttjades då korpralen på söndagsmorgonen rakade ett par små fläckar i grannskapet af hakan. Emedlertid vågade man det icke, åtminstone inte så länge gamle Sigurd var ute, ty han hade en egen instinkt att strax veta om någon rört vid hans saker, och då blef der en examen, som icke var rolig, må ni tro, och den brottslige bestraffades af korpral Sigurds egen väldiga hand, som grep ett tag om armen och ruskade syndaren.

Också hade det sina knutar att sätta sig ut med gamle Sigurd; ty eljest var han så lustig och vänlig då han kom hem om

qvällarna och lät barnen leka med sina saker och rida käpp på träbenet och omtalade så många och långa historier, att man aldrig kunde tröttna att höra; men sedan han varit glad en stund, så blef han på en gång tyst, satte det yngsta barnet, som han haft i knät, på golfvet och ordnade dem alla inom kritstrecket; då lade han deras små händer tillsamman, tog sina näsklämmande glasögon på näsan och läste ett kapitel ur bibeln, några böner och sjöng sedan en psalm.

Rösten darrade väl som en orgel med öppen tremulant; men den hördes dock, så hes den var, öfver barnens diskantstämma. Det var en musik, må ni tro, ett charivari af röster, som lofvade Gud derinne i aftonstunden.

Sedan allt detta var undanstökadt körde han barnen i säng och gick, om det var vackert väder, ut för att röka sin pipa i den fria naturen uti sidobyggningsknuten, midt framför den svingande väderqvarnen och med utsigten till ett gammalt, bugande plank och en rik vegetation af nässlor och hundloka, som blott der och hvar afbröts af några stånd oxtunga. Naturen var således icke rik; men öfver den lilla kojan och väderqvarnen hvälfde sig himlen med sina tusende stjernor, som strålade vänligt ner på den gamle krigaren, lika vänligt som de sågo ner i konungens borg eller speglade sig i Mälarens stilla yta.

Detta var hans «sommarnöje», den hederlige korpralen, och han kunde åtminstone icke beklaga sig öfver att han hade «för grönt» deroppe i Gåsgränden på norr.

Vid denna tid på qvällen var alltid enkan ute för att bädda och fylla vattenkaraffen åt en gammal notarie, som bodde på Norrtullsgatan, ett stycke längre ned, och hon dröjde ibland länge nog, då hon råkat komma i prat med «frun» i fruktståndet, snedt emot hennes gränd, eller då hon fick tag i dagens Dagblad, som hon då läste hos notarien, emellanåt som hon af honom fick upplysningar om åtskilligt i polisen, af den orsak, att notarien hade åtskillig renskrifning för någon af herrarne i polisen och således kom under fund med den sjunkande moraliteten hos hufvudstadens befolkning.

Det var således ej så alldeles utan gagn som gamle Sigurd tagit hand om barnens qvällstunder och vederbörligen körde dem till kojs klockan tio; ty allt måste gå efter klocka, och klockan

tio gick tapto i Gåsgränd, de små måtte vädja till den, det vackra vädret och folkhvimlet deroppe vid «stjernkikeriet», så mycket de behagade; klockan var tio, och små barn sofva bäst före «midnatt», blef svaret.

Der satt nu korpral Sigurd med pipnubben i munnen och betraktade stjernhimlen; icke visste han hvarken af stora eller lilla björnen eller orions bälte; men han kände på sig, att det der var något stort och högtidligt, och tyckte att det der mörka hvalfvet med sina tvenne ljus var skönare och herrligare än hvalfvet i slottskyrkan med sina målade englar.

Det var tyst deroppe i gränden, ty sorlet från den besökta Norrtullsgatan susade blott i den lilla vrån, der han bodde, och gjorde att stillheten omkring honom märktes så mycket tydligare.

Madam Borkman kom med sin vanliga dryckskruka i handen, det var nemligen enkans och barnenas enda supanmat; ty mjölken är dyr på «magasinet» och blott då och då kunde man få en liten «sladd» af notariens mjölkmadam. Emedlertid var enkan en temligen glad menniska och drog med tålamod sitt kors.

— Åh, sitter gamle Sigurd nu här igen, yttrade hon liksom förundrad, fastän gamle Sigurd höll sig lika troget på sin plats, som någonsin karlavagnen på sin; men det skulle så vara; man skulle bli öfverraskad, eljest var det ej riktigt bra.

— Jo, gör jag så, Borkmanska! sade korpralen och blåste en väldig rök ur sin pipa — jag sitter och kikar på stjernorna så godt, som han, stjernkarlen, deroppe, «stjernkikeri-assessorn», som han kallas.

— Ja, det är också en underlig tjenst att sitta och kika på himlen och få pengar för besväret, yttrade madamen och satte sig på en tvärslå af det förut beskrifna planket; hvad det «nyttas» till, vet väl allena Herran.

— Åh jo, han skrifver Almanackan, ska' Borkmanskan veta, upplyste korpralen, och derföre skall han sitta deroppe och kika efter när det blir oxmarknad i Skeninge eller pigmarknad i Vesterås; men roligt skall det allt vara; vet Borkmanskan, när jag låg vid Åland 1808, så var der en liten sjölöjtnant, som med en «trekantiger en» mätte huru högt solen var ofvan jorden eller tog höjden och sa' precist — «nu är hon tolf» och satte uret derefter; visst är

det nyttigt, ser Borkmanskan, ty himmelens här är också en Guds skapelse så väl som jag och Borkmanskan sjelf.

— Ja, det är väl så, ja, yttrade madamen och lade händerna andäktigt tillsammans i knät — nå, har Sigurd kört dem i säng derinne, de voro väl snälla.

— Ja vasserra, hvad de ligga, det är ingen frågan, när gamle Sigurd ser på dem och drar ihop ögonbrynen, så våga de intet annat än lyda; men så veta de också att jag håller af de småkanaljerna, bara den som vore till någon nytta; men det säger jag, Ludvig ska' madam ha i handel; men Gustaf skall bli arbetare; flickan får ta sig fram så godt hon kan; se Ludvig, han kan räkna och skrifva och det säger jag rent ut, jag skall skaffa honom i boden der nere hos handelsman Påhlsson, om jag också skall såga och klyfva hans ved ett helt år för intet; för si, det vore synd om pojken, om han finge gå längre hemma och slå dank. — Gustaf har armar, så att det är lust och glädje åt, och så ger han läsningen f-n och skrifver som en kråka, allt hvad jag kan förstå, så att han inte duger till herre.

— Åh ja, barnen stå i Herrans hand, yttrade modren med en suck.

— I Herrans hand, ja visst f-n göra de det, Borkmanska, men inte för f-n stå de endast i hans hand. Om Borkmanskan vill ha god kål, så måste hon ju så fröet och sedan plantan, eljest så ger vår Herre henne ingen kål — är det inte så? frågade gubben förargad.

— Jo visst, Sigurd, visst är det så.

— Nåh så, för f-n, måtte hon väl begripa att vår Herre hvarken ger oss god kål eller goda barn, om vi inte dra försorg för dem och vattna dem, när det behöfs, och plantera om dem, när det behöfs; jag tror att både ni och andra äro rent förbannade, fortfor han vidare, alltmera het, men så snart det blir frågan om barnen, så lägga de händerna i kors och se gudsnådliga ut och pipa: «de stå i Herrans hand» — men när en gris är sjuk eller behöfver ans, då göra de sig besvär att tänka. — Det är så förbannadt lätt att vräka på vår Herre allt hvad man inte «ids» med sjelf.

— Käre Sigurd, bli inte då så ond, yttrade madamen försonande.

— Ond? inte är jag ond inte; men det säger jag, det är er skyldighet att tillse att barnen bli folk och inte bli bara rackarefölje — ja, det är det — och skyll inte på vår Herre, om ni bär er dumt åt. — Hm, så der prata alla; de skrika och hålla väsen om, att folket är dåligt, och tala om att Gud skall göra underverk i hvarenda minut, särskilta extra underverk kantänka, för att bota alla dumheter och dåligheter, som de sjelfva göra; men inte lär man folket bättre, så länge man inte vill ge en stackare några skilling mera, om han ärligen arbetar än om han tigger — hm, vet ni, Borkmanska, nu är jag snart så gammal att jag inte kan arbeta; då måste jag tigga, och jag ger mig f-n på att det lönar sig bättre — hm, fast det är skam för en gammal militär som jag.

— Ja, det är det visst, suckade madamen.

— Ja, vet ni, der sitter nu mången, som jag såg som pojke, dum och krukaktig — åh, bevars, de åka i vagnar och äro stora herrar och se inte gamle Sigurd, när han linkar förbi med tapperhetsmedaljen hängande på den lappade tröjan; hm, men det är så verldens gång, och han, som satte opp hela detta stora spektaklet, tillade han högtidligt i det han pekade på det gnistrande stjernhvalfvet, han vet bäst hvarför det skall gå så underligt till här i verlden och hur håfvorna ösas ut. — Vet ni, Borkmanska, när jag sitter så här ute om qvällarna, så tänker jag ett och annat; ty det är högt ditopp och det är tråkigt här nere bland patrasket — Sigurd, han lägger ner sig när som helst, han.

— Nå, hvad tänker Sigurd för Gustaf? frågade modren.

— Gustaf, jaså, han är nu elfva år, Ludvig är tolf, han, eller hur?

— Ja, så är det.

— Jo, jag visste väl det, hm, jo, sir ni, Borkmanska, jag har väl också mina vänner, fast jag inte talat vid dem på många år — hm, jag har en här i Stockholm, som kan låta pojken komma ut på landet, ty han har en stor egendom; — och pojken skall bli en bra bonde, ja, det skall han, med Guds hjelp.

— Hvem är det? frågade modren.

— Hm, kan vara detsamma, eljest så var det i finska kriget — ett dumt krig, ska' Borkmanskan veta; men, lika godt, vi slogos som karlar och piskade Ryssarne så att det sved efter, det var inte krus det; men vi hade bara mod i hjertat och näfvar att slåss

med; men Ryssen hade pengar, han — och så gick det med Sveaborg och alltihop.

Si, det var en dag vi voro i handgemäng med Ryssarne, vi voro heta å ömse sidor; men si, der var en liten löjtnant, som var som en sådan der morsgris, som gjort bäst i att sitta hemma och nysta garn, så späder och finer var han — och han fick lof att vara med, fastän kinderna bleknade på gossen, det kan ingen undra på, Borkmanska, det är min själ inte så roligt att stå för kulor och krut, då man har något att lefva efter; ty de krusa inte med folk — emedlertid så blef han omringad af Ryssarne och höll på att bli ihjelhuggen — det hade också skett, om inte jag skjutit en lång, skäggig rackare för pannan, så att han vände benen i vädret som en vattenkärra, som går bakut; sedan så gick jag på med bajonetten och satte en likadan på spett, och så fattade lille löjtnanten mod och högg omkring sig på både lefvande och dödt. Hm, det gick som jag sade, han kom helskinnad ur det krakelet, men jag fick en törn mot fotknylan, jag, som jag aldrig glömmer.

— Var det då de «puterade» benet? frågade madamen.

— Amputerade vet jag, föll korpralen in; ja visst, men inte hade det behöfts för skottet inte; men der kom kyla och kallbrand i benet och så måste det af; allt hvad jag fick var ett ben mindre och tapperhetsmedaljen, Borkmanskan sett, och som jag tar på mig bara när jag går till skrift, eljest så skäms jag för Kongl. Maj:t och kronan, som låter en gammal tapper soldat gå i trasor och ger honom fyra riksdaler om året att lefva på: fast det är inte att tala om det — hm, jag fick silfvermedaljen och lille löjtnanten fick guldmedaljen; ty han hade en liten rispa på tummen och var således sårad. Dessutom blef han i rappet kapten och fick svärdsorden och stod i bulletinerna som en tapper man. Kan väl hända att han nu är det, men så f-n ta mej, han då var tappprare än hvilken annan beskedlig menniska.

— Ja, Herre Gud, så går det till i krig, suckade madamen.

— Jo visst gör det det, precist som i fred, du arbetar och en annan får belöningen, en blöder och en annan äter buljong för att få för mycket blod.

— Och hvad skulle det göra vid min pojke? frågade enkan.

— Jo se, jag vet att han kommit till staden: nu är den der unge löjtnanten en stor man, han är general och kommendör af Gud

allena vet hvad för orden, och rik som ett troll; ty pengar hade han sjelf och pengar fick han med hustrun, ty hon är inte adlig, hon, utan dotter till en grosshandlare, hvad det är i Göteborg eller Norrköping, eller någon sorts fabrikör, men rik var hon; nu ha de stora gods och gårdar och inga barn, och så ville jag att de toge Gustaf till sig — jag skulle gå upp och tala med honom — han var en beskedlig gosse i sin ungdom och se'n har han väl inte förändrat sig — jag tycker han skall bli litet flat, när han får se gamle Sigurd, som kommer ihåg sin ungdom.

— Ja, det måtte han väl, och innerligt tacka Gud, som den gången räddade hans lif, sade madamen; men klockan är mycket, Sigurd, ni borde allt gå och lägga er.

Den gamle korpralen reste sig upp till hela sin längd, kastade ännu en blick mot den höga himlen och haltade in i sin vrå — allt var tyst derutanför och det var blott stjernkikeri-assessorn deruppe i tornet, som kanske betraktade stjernornas segertåg i den eviga rymden.

Morgonen derpå stack solen varm och vänlig in genom de små rutorna och sken på de sofvande barnens hufvuden, men de vaknade icke ändå, ty litet solsken mer eller mindre stör ej ett barns hvila; det enda, som tycktes besvära, var flugorna, som, lifliga och vakna, flögo omkring och satte sig på mer än en liten trubbig barnnäsa, som stod upp ur bädden, och hvilka, utan respekt för ålder och tapperhet, äfven placerade sig på samma respektabla del af korpral Sigurds lekamen; han vaknade således och steg upp för att kläda sig och gå till «generaln». — Hm, jag skall passa på, sade han; på slaget åtta står jag i förstugan med pojken, och det måtte väl vara f-n, om han inte tar honom, då har jag den sorgen ur själen; sedan så talar jag vid handelsman, — och så är jag då utan mina begge beskedliga pojkar, sade han och kastade en sorgsen blick mot sängen, der barnen sofvo i halmen; men det skulle så vara, — korpral Sigurd har intet eget här på jorden, utom sin silfvermedalj, sin gamla messingsklocka och sin pipa; ensam har han varit och ensam skall han bli, gubben, till dess de stoppa ner honom i Johannis och hela verlden glömt honom, då får han sällskap, han också, och barnen skola en gång komma och tacka honom för sist och för det han menat dem väl.

Emedlertid rakade han sig med sin slöa knif och kammade det gråsprängda håret i ordning. Nu väckte han Gustaf, som yrvaken och sömnig sprang upp och tog på sig kläderna; inte så, Gösta! sade gubben, vak upp, pojke, du skall klä dig snyggt — se så, svärta pjextrasorna och sopa af kläderna, så att du blir snygg — men vänta, jag skall skura dig litet.

Den goda korpralen verkställde sin hotelse och skurade pojken så väldeligen, att han vardt skinande som polerad koppar, blötte håret och kammade det åt sidan; se så, nu ser du ut som folk. Klä' dig nu, mor din ä' redan ute, hon smyger sig alltid så der opp ur sin vrå, utan att någon hör henne, för si hon skall städa borta hos notarien, och det är en riktig ottefogel, den gubben. — Vi ska' se till om du inte är en annan karl, när du kommer hem, min gosse! men går det dig väl, så kom ihåg gamle Sigurd.

Gustaf var en vacker gosse, med detta på en gång oskyldiga och skälmaktiga i blicken, som man så ofta träffar hos fattig mans barn; råheten, sinligheten, med ett ord, samhällsställningen slår sedan sin smutspregel utanpå, så att vi ej se detta drag af natursann godmodighet, som finnes hos de fleste. Gustaf hade ännu detta drag och såg så godt på gamle Sigurd, att gubben blef varm om hjertat; se så, pojke, yttrade derföre gubben, jag skall hjelpa dig, skäms inte för dina dåliga kläder — vår Herre kan gifva dig bättre, ty du är en snäll och stark pojke.

Toaletten var slutligen färdig för dem begge, och nu voro de andra barnen också vakna; Ludvig utnämndes till öfverbefälhafvare i rummet och klockan sju precist marcherade korpral Sigurd med gossen vid handen nedåt staden.

— Ser du, vi skola en trappa upp, sade Sigurd åt sin protegé, när de stego in i förstugan till ett stort hus vid Regeringsgatan. Ser du, tocken lackerad låda det hänger på dörren, det är en breflåda, upplyste Sigurd om visitlådan, — nu skola vi ringa. Han ringde, ingen kom, han ringde om igen — ändtligen gick det innanför och dörren öppnades.

— Hvem är der? frågade en sömnig betjent, med vresig ton.

— Jo — mjuka tjenare, sade korpralen (som, i parentes sagdt, nog visste hur han skulle skicka sig bland folk), jag ville tala vid nådig generalen.

— Hvad vill *du* honom, gamla nöt!

— Nöt! f-n skall vara nöt för dig, utfor korpralen, men hejdade sig då han kom ihåg pojken — jag är bekant med generalen.

— Du? sade betjenten, ha, ha, ha! och stängde dörren i det han sade: generalen är inte vaken, kom igen en annan gång.

— Den der betjenten var en sträng herre, yttrade Gustaf då han följde sin stackars mæcenat utför trappan.

— En fähund var han, som alla sådana dagtjufvar, mumlade gubben; det skulle varit för tretti år sedan, så hade han så visst fått en örfil af gamle Sigurd, att han inte skulle tittat efter sol och måne på åtta dar, det vet jag. Jag undrar just när nådig generalen vaknar, mumlade han vidare och betraktade de nedfällda rosiga gardinerna; hm, jo, jo, man kan sofva sig till sin lycka.

— Hör på, Gustaf, vi sätta oss här på en trappa midt emot, tills vi få se hur den der tapeten hissas upp, då gå vi dit igen, och om inte f-n lagt bort märket, så skall du se att generalen hjelper oss.

Folket hvimlade redan på gatan och mer än en hade nyfiket tittat på den gamle krigaren med silfvermedaljen på bröstet och den rödblommige pojken vid hans sida, då ändtligen gardinerne gingo upp och ett blekt, skrynkligt ansigte på ett ögonblick tittade fram i fönstret liksom för att taga en flyktig notis om hvad nytt gatan kunde erbjuda.

— Nu gå vi, sade gubben, och de gingo.

Åter ringde han flera gånger innan någon kom, ändtligen kom betjenten.

— Det var väl ett förbannadt spring med det der packet, sade denne, när han öppnade dörren och blef varse de begge klienterna.

Korpralen stäfjade sitt sinne och bockade sig, det kostade både på kropp och själ; men det kunde väl inte hjelpas.

— Jag ber att få tala vid nådig generalen, och jag skall bestämdt tala vid honom.

— Det var kurjöst; hvad vill du?

— Det skall jag säga honom sjelf.

— Jaså, du är stursk, du; har du tjent under generalen?

— Nej, men jag har tjent generalen, blef svaret.

Betjenten gick in.

Derinne var en stor, vidlyftig hvilstol framdragen midt på den veluterade mattan; en spenslig man, som nästan tycktes vara gubbe, satt i hvilstolen och läste tidningarne, ett par askar och en bricka med kaffe och tillbehör stodo bredvid.

— Herr general!

Den spenslige mannen såg upp och fästade sina uttryckslösa ögon på betjenten.

— Hvem är der?

— Det är en gammal soldat och en pojke derute, som nödvändigt vilja tala vid nådig generaln.

— Hm, inte har jag krafter att gå ut till dem; säg till honom att han går sin väg.

— Men han säger att han inte tjent under, utan helt enkelt *tjenat* herr generaln.

— Det var en kurjös karl, hör på, är det inte tid för mig att ta in den röda mixturen.

— Jo, herr general.

— Nåh! så gif mig då, tycker ni att jag skall komma ihåg hvarenda intagning; — hur dags kommer doktor K.?

— Jo, klockan elfva, ungefär, sa' han. Men han måste förut ut på Ladugårdslandet, der ä' så många fattiga — och fattigpraktik sköter han mellan klockan sex och tio, sa' hans betjent.

— Fattigpraktik, och derför skall hederligt folk sväfva i en enquietude; det var en betänklig hosta jag hade i natt, du såg ju blod på näsduken, det är bestämdt en åder sönder i bröstet. — Kan du ej bli af med karlen, så fråga hvad han heter.

Betjenten gick åter ut, gläntade på dörrn och sade: generalen frågar hvad du heter för slag?

— Petter Sigurd, helsa generalen från Petter Sigurd, och som räddade honom ur ryssa-klor, *hvar*, vet han bäst sjelf, yttrade gubben, full af hopp och förtröstan.

— Han heter Petter Sigurd, och säger att han räddat generalen ur Ryssarnes klor.

— Petter Sigurd? Petter Sigurd! Jaså, nu kommer jag ihåg honom, en lång och rask karl.

— Åh ja, lång är han, men inte just så rask, han går på träben.

— Han duger således inte i batalj, småskrattade generalen, som gerna ville lysa till och med för betjeningen; det var nemligen en aning om intelligensens allmakt, som kom honom att vara snillrik ibland.

— Ha, ha, hi, hi, skrattade betjenten i mjugg, liksom han omöjligen kunnat qväfva sitt löje öfver sin herres qvickhet.

Generalen blef uppmuntrad och fortfor med ett sjelfförnöjdt smålöje — han var ingen dansmästare den tiden heller, men, tilllade han, karlen gjorde sin pligt, inte mer och inte mindre, och fick, om jag inte misstar mig, en medalj.

— Jo, han bär medalj.

— Ja visst, den skaffade jag honom — han har således medaljpension och bör genom arbete försörja sig — hm — han vill tigga?

— Det förstås, hvad annat.

— Hör på, tag fram två riksdaler ur lådan der och gif honom; men säg honom att jag väl mins honom och har derför också skaffat honom medalj — att jag inte vidare kan och att jag inte lägger hyende under lättjan.

Betjenten gick med två riksdalrar i handen ut, men på vägen hittade den ene ner i västfickan, och då han öppnade dörren för Sigurd, hade han således blott en qvar. Den gamle knekten ville tränga sig in, ty han antog som säkert att han fick audiens; men en väldig puff för bröstet bevisade att detta ej så alldeles var fallet.

— Vet du inte skäms, gubblymmel, tror du att du får klifva in «utan sans façon», se här har du pengar och helsning, att generalen väl känner dig och mins dig och har skaffat dig medalj och inte vidare vill dras med latpack, som hänger på.

Gamle Sigurd stod som förstenad. Den första rörelsen var att rifva sönder sedeln i bitar, och den andra att med våld fatta i dörren för att tränga in. — En sådan stackare kan han inte vara, den lille vackre löjtnanten, sade han, det är du, din usling, som förstör allt, som stjäler ifrån din herre och ifrån mig. — Detta var en ofrivillig sanning, och betjenten fruktade att saken skulle komma fram, hvilket ej var så alldeles bra för en «trogen» tjenare; han hade, som ni kan begripa, intet annat medel än kasta gubben utför trappan. Dörrn gick igen och gubben Sigurd låg der nere i förstugan, blödande ur ett sår vid tinningen; det

var andra gången han blödde för den lille löjtnantens skull; men nu fick han ingen medalj.

Han var nära sanslös, då han väcktes af Gustaf, som med sitt rockskört torkade blodet ur pannan och ref en rimsa af sin söndriga skjorta för att binda om.

— Det är detsamma, pojke, det är detsamma, mumlade gubben; ser du, jag kunde intet göra.

— Hvad är detta? kom en jungfru, som bodde i nedra förstugan, ut ur sitt rum och frågade; skall man skura efter sådant pack, som inte kunna gå riktigt som folk, utan fälla sig i trapporna.

— Han blef nedkastad af en karl deroppe, upplyste Gustaf.

— Ja, det gjorde han för innerligt rätt uti, om man bara kastade ut alla strykare på gatan, så hade man inte svårt att hålla snyggt. Den goda jungfrun stod der med händerna i sidan och beskärmade sig ända till dess de begge vandringsmännen gingo, och långt derefter ändå, till dess trappstenarne åter voro tvättade och ritade med hvita kors.

— Ser du, pojke, jag kan inte hjelpa dig, yttrade gubben, du skall väl då bli en dagdrifvare, kan jag tro, fast Gud ämnat dig till annat; — hör på, tala inte om detta för din mor — jag skäms så — jag har fallit omkull, förstår du, och har stött mig.

— Men hvarför behöfver gamle Sigurd skämmas för det? frågade gossen i sin enfald.

— Åh jo, ser du, jag skäms som en hund för det jag var dum och trodde att lifvet på en sådan der kruka var något värdt; det erkänner han sjelf att det intet ä', då han ger en riksdaler åt den, som räddat det.

— Allt detta har Sigurd för min skull, sade Gustaf, när de vandrande hvilade sig vid observatoriiplan och han torkade af blodet, så att det ej skulle se så förskräckligt ut, då de kommo hem — och allt detta har Sigurd för min skull, upprepade gossen och blickade in i den gamles ögon med ett sorgligt småleende; stackars gamle Sigurd!

— Åh, håll mun, pojke! jag har aldrig varit stackare för någon, röt korpral Sigurd; men si, det finnes rikt folk, som äro stackare och det med besked.

— Herre Gud, om jag ändå kunde göra Sigurd en tjenst igen, när jag blir gammal, yttrade gossen, som djupt i själen kände hur svårt det sved på gamle Sigurds tinning.

— Tjenst igen? Hvad ä' det för tjenst jag gjort dig? — Du har bara sett att jag burit mig åt som ett nöt, när jag satte min lit till tacksamhet; nej, pojke, gör du som de andre, ge f-n dem, som menat dig väl, och kom inte ihåg dem, det ä' bara barn, som äro tacksamma, och gubbar, som gå i barndöme som jag.

— Åh, det der narras bara Sigurd — jag vet väl att det gör honom godt då folk tackar honom och håller af honom, eller huru, gamle Sigurd?

— Nåh! så titta mig inte så i ögonen, sade gubben, halft vresigt, med rörelse i tonen, du har för ärliga ögon, min pojke, dig går det aldrig väl här i verlden.

Nu gingo de hem, och der stodo de andra barnen och väntade på de stora ting, korpral Sigurd hade förutspått; men han hade ej träffat mæcenaten hemma, och hade fallit omkull uppe i Kungsbacken och stött sig mot trappan till snusboden, så lät historien; ty den gamle blygdes för den misslyckade expeditionen.

— Hm, sade han efter en stund och tog fatt på Ludvig, som nu ätit och som hade något, som man kunde kalla nobelt i ansigtet, kom med mig — hm, sade han vid sig sjelf, skall det gå rasande med alla mina uträkningar med Borkmanskans ungar, — får gå då! kan ingen hjelpa't.

Denna gången lyckades gamle Sigurd, och då modren om aftonen kom hem (ty fortare hade det ej blifvit bestämdt hos handelsman Påhlsson), så satt korpral Sigurd glad och förnöjd utanför knuten, betraktade den höga himlen och mumlade på en gammal soldatvisa.

— God afton, korpral Sigurd, kors sitter ni här ute i qvällqvisten, yttrade madam Borkman och satte från sig, som hon plägade, sin drickskruka.

— Jo, gör jag så, blef det gamla vanliga svaret.

— Och Sigurd sitter och sjunger, tror jag.

— Jo, gör jag så.

— Sigurd är så glad i qväll.

— Jo, det lutar ditåt, Borkmanska.

— Nåh! hvad är det då?

— Jo, ser Borkmanskan, jag skall säga henne något nytt — hm — Ludvig kommer som springpojke till Påhlssons.

— Herre min Gud Fader! vare tack och lof, men är det riktigt sannt, Sigurd?

— Jo, det är säkert det, derför har jag och pojken varit borta hela dagen.

— Och allt det der har Sigurd gjort?

— Jo, ditåt lutar det, Borkmanska. Gamle Sigurd har vänner i viken, bara han aktar sig för dem, han räddat lifvet på, de tycka att det inte var stort att tacka för.

— Vore jag nu så väl af med Gustaf också, han går ju här hemma till ingen nytta, yttrade modren, som ej, i glädjen öfver den äldstes lycka att blifva springgosse i en kryddbod, glömde den andre.

— Jo, honom hjelper väl Gud; jag kan det icke, sade Sigurd och slog en rök ur pipan.

Några dagar derefter inställde sig Sigurd hos handelsman Påhlsson med sin protegé, som var nykammad och polerad; allt gick bra och gossen kom i tjenstgöring.

Omkring fem år derefter satt gamle Sigurd på sitt favoritställe, det var mot hösten, den gamle krigsmannen var mera böjd af åren än förut, hans drägt var nu trasig, hans ansigte dystrare och blekare — han var en tiggare; ty han orkade ej såga ved hos handelsmannen eller någon annan; han måste tigga. Om man i månskenet kunnat se den gode gubben i ögat, så hade man spårat några sparsamma tårar simma uti dem; men på det gamla, ärliga ansigtet spelade ett drag af hån, ett slågs storsinnadt förakt för allt.

— Hm, alltid är jag dum, jag ser intet, märker intet, utan går efter näsan; hm, kunde jag inte förstå, att när han fick den der granna jackan och kragarne och handskar om söndagarne och blef en snygg och vacker bodpojke, så blef han mera främmande för gamle Sigurd, men det förstod jag inte. Då jag kom in i boden och såg honom ifrigt och länge sysselsätta sig med några köpare derinne, så tackade jag Gud i mitt sinne för att han skötte sitt göromål med sådan ifver, att han inte såg sin barndomsvän,

den gamle gubben — och då de ändtligen gått och han vänligt slog mig i hand och sade: god afton, korpral Sigurd, hur står till, så blef jag så varm om hjertat. Hm, det hände ofta att han mötte mig på gatan och helsade på mig, men lika ofta att han ej såg mig — jag märkte inte att han ej såg mig, när han var i sällskap, men alltid då han var ensam. Det var dumt att jag ej märkte att han skämdes för gamle Sigurd, för träbenet och de lappade kläderna.

— Det är en snäll gosse, säger man om Ludvig, han är herr Påhlssons guldgosse och blir upptagen till eget barn — bra allt det der — och det har ändå jag från början ställt till. Men det sticker ändå i själen, liksom en fotangel med alla spetsarne satt in i hjertat, att han föraktar mig.

— När jag i afton kom in i boden, så förstod jag inte bättre än att jag räckte fram handen och sade: god qväll, hur mår du, min beskedlige Ludvig? — då vände han sig bort, ty han stod och talade vid ett fint fruntimmer och hela boden var full af folk. Jag märkte att jag dummat mig, ty den granne herrn såg ej åt mig, utan låtsade som han ej hört ett ord. Det sved i mig, men ändå var jag dum och trodde att jag kanske burit mig oartigt åt mot det der fruntimret. Ändtligen gick folket bort och då frågade jag. Den sakramenskade pojklymmeln! då tog han till en högmodig ton och sade: Sigurd skall inte löpa här, så alla menniskor höra på, och inte kalla mej för *du*. Det är godt och väl att han bor hemma hos mor min, men derföre behöfver jag inte skämmas ögonen ur mig.

— Jag kunde inte tala, utan stod der flat som en pannkaka.

— Vill han ha pengar och tobak, kan han få, fortsatte Ludvig och tog en kardus ned från hyllan, men jag vill vara i fred.

— Då vände jag mig och sade: Ludvig! Ludvig! för det der skall du svara på den yttersta dagen.

— Hm, men det är dumt att förarga sig, återtog gubben efter någon tystnad — hvarför skulle jag det, inte är det mitt fel att jag är litet dum utaf mig.

— Åh, kors! sitter gamle Sigurd ute på qvällen så här, yttrade Borkmanskan fryntligt.

— Jo, gör jag så, blef svaret.

— Herre Gud, hvad jag är glad, återtog madamen, åt den Ludvig, han blir upptagen som eget barn hos den rike Påhlsson.

— Jaså — jo, jag tror att jag har hört det, yttrade korpralen torrt.

— Åh ja, jag kan inte nog tacka Gud och Sigurd för det, ty det var ändå Sigurd, som skaffade dit honom.

Gubben vände sig hastigt om och sade med sträng ton: och nu vill herr Ludvig inte kännas vid mig.

— Kors, blir Sigurd ledsen för det? Inte talar Ludvig just vid mig heller, eller vill riktigt kännas vid mig, han kommer aldrig hit en gång — men, Herre Gud, det är inte att undra på, han blir en rik herre, han, och vi äro fattiga stackare.

Den goda modren kände så djupt det ofantliga svalget mellan rik och fattig, förnäm och föraktad, att hon för sin del icke fann något förunderligt i, att Ludvig ej ville kännas vid henne; hon ansåg det för svårt, men rätt och klokt, ty slägtskapen med henne och bekantskapen med Sigurd passade ej för Ludvigs ställning, kunde skada hans kommande sällhet och gjuta gift i hans lyckas bägare.

— Och Borkmanskan blir inte rasande på pojken, som inte känns vid henne? frågade Sigurd.

— Nej, visst inte, Gud låte det gå bra för honom, mig må han gerna glömma, sade gumman och torkade sig i ögonen med förklädet — hårdt är det visst, Sigurd, mycket hårdt och tungt att se sig föraktad af sitt eget barn, men, Herre Gud, han lefver nu på annat sätt än vi, han känner ej till oss, han glömmer bort det gamla för det nya — inte är det något ondt i gossen, det vet jag, men han är ung och obetänksam — och någon gång kommer han väl ihåg sin gamla mor — fast då är hon väl död.

— Åh ja — någon gång så råkas vi igen, och då äro vi alla upptagne barn hos en och samma fader, och ingen rik och ingen fattig — ser ni, Borkmanska, det är den Fadren, som bor deroppe, der de många ljusen brinna om nätterna och der månan hänger som lampa i förstugan.

— Ja, deri har Sigurd rätt, men, Herre Gud, hur skall det gå med Gustaf, han fyller snart sexton år, och ingen råd vet jag.

— Låt vår Herre sörja för honom, jag har gjort hvad jag kunnat, men han skall inte bli någon herre, han.

Madamen gick in till sina barn; men gubben Sigurd satt ännu en stund derute; ändtligen steg han opp och såg med allvarsam uppsyn opp mot himlen: Herre, förlåt mig att jag knotade, sade han plötsligt, och lär mig älska som denna stackars mor älskar, utan att fordra tack. Fy f-n, Sigurd, mumlade han vid sig sjelf, då han lunkade in, den gången var du fåfäng och egenkär.

1828.

Ni må tro, att det är en smula halt om vintrarne deroppe på backsluttningen ned från observatoriigränden, der står som en spegel och utgör lekplatsen för grannskapets alla barn, som der köra med sina kälkar utföre, för att med svett och möda draga den uppåt, men det går lustigt till, fastän det händer att en och annan i början får en rasande rigtning och trillar utföre och slår sig. Men ingen är en sådan «kruka», att man gråter för det, man reser sig upp helt muntert, äfven om man fått sig en liten skada i fallet, och skrattar för att ej synas hvarken förlägen eller skadad. Ni må tro, der ligger en smula snö deruppe i Gåsgränden, högt upp på väggarne, ty polisen går sällan dit, och det är i alla fall ingen gata för ekipager, hvarken sommar eller vinter, utan der får naturen verka i fred och ro, och derföre finnes det hvit snö om vintern och grönt gräs om sommaren, och glada, lekande barn både vinter och sommar, men mest om vintern.

Der inne i stugan till venster är det rätt ledsamt och tråkigt, ty gamle Sigurd ligger sjuk och mor har inte tid att sköta om honom riktigt, ty gamle notarien är också sjuk, och det är ej godt att tjena två herrar. Emedlertid var Gustaf den, som beständigt tittade om gubben och hjelpte honom, och läste för honom en historia, som kallades «Om den dråpliga hjeltekonungens Carl XII lefnad och död», och så hvar afton ett kapitel ur bibeln.

Fattigläkaren hade en gång varit uppe hos gubben Sigurd och gifvit honom pulver på fattigräkning, men det ville inte gubben ha, ty han påstod, att ålderdomen är en obotlig sjukdom — och deruti kunde han ha rätt nog. Emedlertid var Gustaf, som föröfrigt var en riktig vildkatt, spak och beskedlig som ett lam

inne hos gubben, ty att Sigurd blifvit kastad utför trapporna och slagit sig för hans skull, tycktes han aldrig kunna glömma.

Emedlertid var det ändå stunder, då stugan blef honom för trång, och då frågade han Sigurd om han kunde gå ut, och sprang, när han fick lof, som en hjort ut med sin syster för att åka kälke i observatoriigränd. Gustaf var ej stor, men en stark och undersättsig pojke, en riktig liten björn i mod och kraft, och derför åkte lill-Anna så glad och lustelig, så säker och så djerf, hastigt som pilen, utför den hala backen, vid hvars slut Gustaf med klacken styrde så, att kälken tog fart i krok ut i en frusen pôl, der han vanligen mattades i farten. Det der nöjet upprepades hvarenda dag och var också det enda publika nöje, som barnen njöto af alla sådana, som finnas i Stockholm. Det var inte långt ifrån — nej, det var bestämdt nära nog — att Gustaf med sin kälke kört omkull en menniska, och en dalkarl till på köpet.

Det var en halfmulen vinterdag, då Gustaf med systern både for upp och for åter ner för isbacken; det är klart att man der uppe i backen icke kan se hvad som tilldrar sig framme i gatmynningen åt Norrtullsgatan till, och derföre så — men, likgodt, ingen olycka hände, fastän Gustaf förlägen sprang upp och stod som en syndare framför främlingen. Det var en dalkarl mellan fyratio och femtio år, en frisk, rask figur med denna egna nationalstämpel af trubbighet, som tillhör dalfolket.

— Det var fälle f-n hvad ni kör på slarf, sade han i första hettan, då kälken snubbade förbi hans ben, det är ju som en kanonkula kom susande.

Gustaf svarade intet, ty han hade icke riktigt godt samvete.

— Hör på, ni, är detta Gåsgränd? frågade främlingen.

— Jo — jo, det är Gåsgränd rätt framåt qvarnen, och mamma bor inne till venster på gården, skyndade sig Anna att svara, innan Gustaf fick mål i munnen.

— Jaså, det bryr jag mig inte om, bor ni här i gränd?

— Ja bevars, vi bo der, sade Gustaf och pekade på stugan.

— Nåh! så säj, känner ni någon gammal vargeringskarl, som heter Siggert?

— Jo bevars, han bor hos oss, sade Gustaf. — Han är så sjuk, så sjuk, men mamma är borta om dagen, tillade Anna upplysningsvis.

— Jaså, nåh, det var väl bra det, yttrade bonden, visa mig vägen, jag vill tala med Siggert.

— Åh ja, sade Gustaf och gick närmare intill bonden; men om ni har något ledsamt att säga honom, så visar jag inte vägen, han är sjuk och kan väl få dö i frid.

— Ledsamt! åh nej, pojkvasker — se så, låt oss gå, yttrade bonden.

De trädde in, gubben Sigurd hade slumrat en stund och stirrade nu yrvaken på de inträdande, ändtligen sade han: är kälkåkningen slut, Gustaf?

— Ja, gamle Sigurd, men här är en karl, som vill tala vid Sigurd.

— Jaså! hvad vill han? frågade gubben förundrad.

Dalkarlen lade ifrån sig sin lilla börda och satte sig inom det helgade kritstrecket — men der fanns intet, sjukdomen och döden förstör alla territorier.

— Ni är mycket sjuk, käre Siggert, sade bonden och tog den gamles knotiga hand i sin, det var allt ledsamt det; men allt står i Guds hand.

— Åh ja, visst är jag på fallrepet, sade gubben, men — men — han fortfor att betrakta den främmande.

— Ni känner inte igen mig, Siggert?

— Nej — nej, det gör jag icke.

— Jo, jag heter Jon Spik Jonsson, men hette bara Spik, när jag var vid landtvärnet.

— Det var längesedan det, men inte hörde du till mitt korpralskap, inte en gång till samma kompani.

— Nej, deri har Siggert rätt; — men jag skall säga: kommer Siggert ihåg huru vi sleto på kanonbåtarne, der ute vid Åland, ute på vintern och huru de dogo som flugor och lågo och fröso fast i båtarne. Hu! det var allt otäckt.

— Åh ja, det mins jag nog, sade Sigurd.

— Nåh! och jag var också sjuk — och då låg jag der och inte kunde röra mig, men jag hörde allt — ska vi ta denne här, sa' en, och gräfva ner honom i snön — hvad säger Siggert? — Det var första gången jag hörde hans namn.

— Åh ja, det var väl någon gång jag var kommenderad att begrafva, anmärkte Sigurd.

— Nej, hörde jag då Siggert säga, pojken lefver kanske — och så kom Siggert och bände upp mun på mig och hällde litet vatten mellan tänderna på mig — ack, hvad det smakade: vatten hade ingen gifvit mig på tre dagar, och jag höll på att törsta ihjäl i båten.

— Jo, si, han lefver, sa' Siggert, då jag sög i mig vattnet, och så hemtade Siggert en hel fältflaska och gaf mig smått om smått — och det satte lif i mig.

— Jaså — och det der kommer du ihåg, yttrade Sigurd och klappade honom på handen.

— Ja, min själ, gör jag det — och det som det varit i går. Men, si, jag har inte vetat om ni var lefvande eller död, förrän i fjol, då hade ni träffat min granne och han gaf er en slant och frågade hvad ni hette, och då sade ni «Siggert» och talade om att ni varit vid Åland. Derföre, när grannen min kom hem, så sa' han — hör på, Jon, så sa' han, hette inte den der, som gaf dig vattdricken, när du höll på att pusta ut, hette inte han Siggert?

— Jo visst, sa' jag, och hustru min slog upp ögonen, för si, jag var förlofvad karl, då jag låg der i båten, och hade I inte varit, Siggert, så hade hon inte varit Jon Spik Jonssons hustru, så mycket är säkert. Emedlertid, när grannen gått, så sa' jag, honom skall jag helsa på, när jag härnäst kommer till Stockholm, och så sa' hustru min: du kunde väl ta gubben med dig, om han är fattig, sa' hustru min.

— Se, det är inte värdt nu, det ser jag nog, annars kunde I bott i vår lilla stuga, deroppe i Mora. — Det är visst fattigt, men, Gud ske lof, vi berga oss temligen. Gud har inte gifvit oss några, som äta opp oss, tillade han med en suck, som kom djupt ur hjertat, vi ha inga barn att arbeta för.

— Tack, Jon Spik, nu mins jag dig, sade den gamle korpralen, liksom lifvad af en ny idé — du sa' att du ville ta mig med dig hem? — du sa' att du inga barn har?

— Jo, så är det, käre Siggert.

— Du ser att jag inte kan följa med, återtog Sigurd, men jag kan skänka dig en son, en beskedlig, lydig son, som skall hålla af dig såsom han håller af mig — se på den der pojken.

Jon vände sig om och betraktade Gustaf. — Jaså, den der, som höll på att köra benen af mig i backen — jo — är du en

så beskedlig gosse, som Siggert säger, så — hm, det skall Stina bli rätt glad åt der hemma, tillade han, ty hon, vet Siggert, hon har tutat för mig i många år att vi skulle ta opp någon barnunge.

— Tack, du milde Gud deruppe, sade gamle Sigurd rörd. Här har jag, stackars trasige usling, legat och bedt så innerligt, att Du måtte hjelpa denna gossen, den enda, som vårdade och höll af mig — jag har bedt och bedt så innerligt, så innerligt, att jag skulle få dö med den öfvertygelsen, att han inte skulle bli en stackare, en hjelplös stackare som jag.

— Vet du, Jon — han, pojken här, har skött mej, han har bäddat, han har suttit hos mig, lyftat upp hufvudet på mig, han har gifvit mig dricka, han har läst för mig och bedt med mig under min sjukdom, ja, du — ja — han har gått ut och tiggt åt mig och kommit hem med dricka, med en mjölktår, med en simla, ja, det har han — men se, det kostade på, ty han ville ut med de andre och leka — men aldrig, aldrig klagade han. Derföre bad jag Gud för gossen, och Gud har hört min bön. — Du skall göra honom till en bra karl, liksom du är sjelf, du tar honom till arf och eget.

— Ja, det ska' jag på Siggerts ord — här ä' mitt, sade Jon och skakade den gamle korpralens hand. Nåh, min pojke, vill du följa med i öfvermorgon?

— Nej, det kan jag inte, svarade Gustaf, med surmulen blick på bonden.

— Hä, kanske du inte vill bli bonde?

— Jo bevars, men jag kan inte, blef åter svaret.

— Det faller mig underligt för det der, sade Jon — vill du int' då?

— Jo, jag vill allt, men — —

— Hvad för men?

— Käre Gustaf, spjerna inte emot din egen lycka, sade Sigurd missnöjd, det hade jag inte trott om dig.

— Om jag kunde få tala vid Jon ute i förstugan, sade Gustaf och gick mot dörren.

— Det var mig en roligen karl, den der, yttrade Jon och följde honom.

— Käre Jon, skyndade Gustaf hviskande, sedan de blifvit ensamme, gör hvad ni vill, men inte kan jag gå ifrån gubben —

han har blifvit slagen för min skull, (och. stora, klara tårar föllo ner för kinderna) — och inte går jag ifrån honom förrän han är död — då kommer jag om jag får — får jag det, Jon?

— Hm, jaså, sade Jon och kände i sin själ, liksom der sutit en magnet derinne, som drog den der gossen ditin; hm, jaså, jo, ser du — det får du — blif du qvar hos gubben, sköt honom, som han gjort med mig — jaha, du skulle precist få veta hvar jag bor, — du kan få följa med några af mina kamrater, som gå hem i vår — då är det väl slut — är du nöjd med det?

— Ja, Gud välsigne er, käre Jon, ni skall inte ångra det ni gjort.

— Åh nej, det ser jag nog.

— Men, återtog gossen, säg nu inte Sigurd att han är skulden, då ligger han bara och funderar på det och bekymrar sig onödigtvis.

— Åh nej, var inte rädd.

Med ett gladt smålöje trädde Jon in i stugan och bort till sängen. Pojken har rätt, han har inga kläder att göra en sådan vinterfärd, han vill komma på våren i stället och då kan han följa med några kamrater.

— Hm, det kunde du ha sagt rent ut, Gustaf, mumlade gubben, hvarför skulle du smyga med det och dra Jon Spik ut i förstugan, öppet och ärligt skall man tala ut, det far man bäst med.

— Åh, det skall ni inte bli ond öfver, käre Siggert, han ville tala litet vid far sin, ha, ha, ha, jag skall det väl bli.

— Ja, jag hoppas och tror det, Gudskelof, yttrade Sigurd.

— Hör nu på, Siggert, då han inte kan följa med, så skall han ha liksom ett litet märke efter mig, återtog Jon, efter en stunds tystnad, och drog fram ett dalur ur sin påse; ser han, här är en klocka och den hänger jag upp här — ut, pojke, efter en tegelsten eller annat litet lod — se på, der står Jon S. Jonsson, Mora, — vet han, Siggert, det kan allt roa honom, der han ligger, om han ser hvad tiden lider. Han har ju ingen klocka?

Detta var händelsen, ty pinchbacksuret hade måst säljas längesedan.

— Döden kommer nog ändå, sade Sigurd.

— Åh ja, det är väl sannt det, men om han har klockan der, så tänker han på mig i sina sista dagar — vi hänga opp henne.

Sigurd protesterade väl något, men detta var dock ej fullkomligt allvar, ty den der klockan var för honom detsamma, som en utländsk krachan för en döende diplomat, den smickrade hans lilla fåfänga, fastän han visste att han ej länge skulle njuta af skänken. Emedlertid dröjde det ej länge, förrän klockan hängde på väggen och med sin långa, svigtande ståltrådspendel räknade de återstående stunderna af en gammal krigares glömda lefnad.

Huru mången har ej fått en plats i minnets tempel och fått ett namn i tideböckerna, som icke uppoffrat så mycket som han, och som hvarken med mera mod eller mera pligtkärlek gått fram utan att svigta tillbaka? Men han hade varit simpel soldat i en armé, som tycktes endast vara till för att visa, hvad folket kan offra och hvad liknöjdheten och den usla intrigen kan uppoffra. Han hade varit med i finska krigen, hade den ena gången vågat lif och blod för att tillintetgöras af Anjala-förbundets förlamande verkan; den andra gången hade han vågat lif och blod, stått mot fiendens kulor och kämpat med kölden och hungersnöden, för att se hela sin lefnads kamp sluta med vanära och förluster. Det är endast en man ur folket, som förmår bära denna glömskans tystnad, detta hånskratt öfver det dyrbaraste han egde och offrat, sin helsa, sina krafter och sitt lif, det är endast han, som kan, utan att knota, framsläpa sitt lif i fattigdom och brist och bland trasorna bära belöningsmedaljen på ett bröst, som så ofta varit vändt mot fienden.

— Är inte klockan bra? frågade Jon Spik Jonsson, sedan han fullgjort sitt arbete och hängt en tegelsten dit i stället för ett lod. Nu kan det hända, fortsatte han, vändande sig till Gustaf, nu kan det hända att hon går för fort, så bara flyttar du den der briokan på «pervedickeln» litet längre ned, eller för sakta, och då skjuter du opp honom en smula; men om hon börjar halta i gången, så vrider du bara klockan rätt, så att hon sitter precist mellan märkena jag gjorde. Hm, förstår du det?

— Ja bevars.

— Det var bra. Ja, farväl nu, gamle Siggert, Gud låte er få en lätt död i en salig stund, så råkas vi väl en gång; ty värre vill jag väl inte lefva, än att jag kan dö och hoppas på Guds nåd. Adjö, käre Siggert!

— Ja, farväl med dig! Gud välsigne dig, Jon! Se till pojken och lär honom något nyttigt.

— Åh ja, klocker ska' han lära att göra, om han vill, och så påta litet i jorden, om han duger till det; jag har väl inte mer än en liten stuga och en bit jord, men det har varit nog för Stina och mig och räcker nog till åt honom också.

— Ja, ja, tack för det; farväl med dig, Jon.

Gustaf var således qvar; men huru förändrad var ej gubben. Han var förut så orolig och så kinkig, att det ville tålamod till att hålla ut med allt; nu var han åter lugn och stilla, ty hans dagsverke var slut. Det der kinket eller obelåtenheten hade således icke varit annat än frånsidan af hans kärlek för sin unge vårdare; men han plågade dock denne; han fann det och blef ännu kinkigare; ty han var ej nöjd med sig sjelf; han hade ingenting gjort för gossen.

Hvad skulle han svara S:t Pehr deroppe i stjernsalen, då han frågade: hvem vårdade din ålderdom? Då skulle han svara: det gjorde Gustaf, stackars gosse; men då sedan S:t Pehr frågade: hvad gaf du honom igen? skulle han svara: intet, intet — jag hade ingenting att gifva. Nu kunde han svara helt annat: jag räddade lifvet på en ung, rik herre, han lät kasta mig utför trapporna; men jag gaf en fattig, glömd gosse en drick vatten, och den gerningen gaf mig glädje i min dödsstund och gjorde att den stackars Gustaf inte får lida nöd hvarken till kropp eller själ.

Så låg den gamle och reflekterade, och då han såg hur Gustaf forskande betraktade honom, smålog han åt det bekymrade ansigtet, han såg vid sin bädd, och nickade förnöjd, men han talade knappt mera, han endast tänkte och liksom observerade, huru döden med len hand löste opp det ena bandet efter det andra, hur den löste opp dessa kärlekens många knutar, som alla voro »slagna i ros» — det är blott den kalla egoismen, som slår dubbelknutar, som ej gå opp, då man dör.

En månad derefter, en natt, då det granna dalkarlsuret på sin gälla klocka slog tolf, var det slut. Gubben Sigurd hade tjenat ut sin kapitulationstid här på jorden och tog afsked utan smärta, utan hat och utan saknad.

— Han är död, suckade Gustaf till sin mor, då den dunkla vintergryningen trängde in i Sigurds vrå och det gamla, ärliga ansigtet låg stelnadt och orörligt, han är död.

— Gud vare hans själ nådig, sade modren; kom, barn, vi skola bedja och tacka Gud i höjden för sin stora nåd och barmhertighet; — och de föllo ned vid sängen i tyst bön.

— Se så, mamma, nu slipper du mig också, sade Gustaf, alla gå ifrån dig; men vill ej Ludvig minnas dig och gubben, der ligger, så gör jag det.

— Se, han drar på munnen, ropade Anna; men det var en synvilla, han rörde sig ej, fastän ett småleende hade lägrat sig på den insjunkna munnen och glömt sig qvar när själen blef fri.

— Hu, det är ändå rysligt, sade modren längre fram på dagen, att ha lik i huset; tänk, om gamle Sigurd går igen, då skulle jag dö af förskräckelse.

— Åh nej, sade Gustaf, han hvilar nog stilla, han går inte igen, han har ingenting att söka här.

1835.

Ett annat folk hade flyttat in i stugan några år derefter; madam Borkman var död, Anna tjenade som barnflicka, och Ludvig Borkman, den hygglige, gentile, vackre bokhållaren hos herr Påhlsson, åkte i gigg, drack om och åt aborrar med sina vänner på Blå Porten.

Men Anna växte opp och blef större, Ludvig kunde ej fördraga att hon tjenade som piga, han klädde opp henne till mamsell och satte henne i pension.

Litet hvar vet hvilka grundliga studier och hvilken finkänslig moralitet, som inplantas i pensionerna; Anna fick således lära sig att sitta väl, gå väl, dansa väl, läste geografi och historia, så att hon visste att Dublin var hufvudstaden i Portugal och Ludvig den XIV den störste kejsare, som sutit på Komnenernas tron, dessutom lärde hon sig franska, så att hon kunde läsa «Magasine des enfants» och smålo, då personer talade franska i hennes närvaro, kunde dessutom sy tapisseri och klumpsöm, gjorde en grann urdyna åt sin herr bror och knöt hårsuvenirer åt sina talrika vänner,

skaffade sig en minnesbok och slutligen en gentil psalmbok i duodesformat.

Några år derefter sutto några unga herrar kring ett bord inne i s. k. damerummet på Bazaren; punschen kom in.

— Nu, mina herrar, sade en af de unga männen, nu är det vår pligt att dricka bror Krafvelströms skål, det har lyst i dag för honom och Anna Borkman; mycken lycka till barn och blomma och mera sådant (de klingade).

— Tack, mine bröder! ja, hvad f-n ska' man göra i dessa brydsamma tider; min fästmö har visst ingenting.

— Ingenting? Borkmans syster, han, som har ärft allt hvad Påhlsson, salig menniskan, knogade ihop i lifstiden; du får nog en hederlig hemgift.

— Åh, inte så mycket, en fyra, fem tusen riksdaler måtte väl inte vara hela verlden.

— Nej, fy f-n, hvarför gick du in på sådant knussleri; tjugo tusen riksdaler, det hade varit det minsta — inte behöfver du skänka bort dig heller.

— Nej! men nu är det som det är; visst hade jag trott att svåger min skulle ha litet mer liberalitet i sig, men det är så alltid med folk, som lyckan sparkat — ja, som sagdt är, svåger min är visst en bra karl — den får med mig att göra, som annat säger — men han är förbannadt noga om styfvern, och dertill bidrar hans kära fru.

— Åh ja, hon är en sådan der penningkista, hon också, anmärkte en; ful som stryk; det var kurjöst att Borkman fick sig till att ta det trollet.

— Åh ja, menniskan har också sina goda sidor, sade herr Krafvelström försonande.

— Hvar f-n sitta de? utanpå finnas de då bestämdt inte, och om man vänder ut och in på hennes fattiga själ, så finnas de inte der heller; nej, hon är ett troll; svåger din ser åtminstone något ut för verlden, fastän han börjar bli något fet och rödbrusig — han dricker allt, svåger din?

— Ja, men bara goda varor; ni kan tro mig, sådant portvin, han dricker, ha de min själ knappt hos Schlegels.

— Jo jo men — emedlertid skål, hedersbror! Tänk på oss, när du kommer i ditt rike.

— Adjö med er, jag måste opp till Borkmans, der är kantänka gratulationskalas i qväll — jag måste bort att vara förtjust.

— Adjö med dig, håll på med det, ropade vännerna.

— Den der Krafvelström, ha, ha, ha, att han skall gifta sig, yttrade en af vännerna, en sådan dum karl och tillika utan hushållsprinciper.

— Jag — hör på, skola vi ej ha ett glas till? «Gasonn, Gasonn!» fyra glas rompunsch! — jo, ser ni, i fjol så kurtiserade jag den der mamsellen alldeles förbannadt, man råkar ha figur, eller hvad säger ni, gossar? — tillade han och svängde sig framför en spegel — nog af, hon nöp och snörpade på munnen och lade ut sina krokar — ha, ha, ha, men si, den gången nappade det inte, jag visste att hon bara hade en spottstyfver att hänga på betet, fastän hon är syster till gamle Påhlssons fosterson.

— Hör på, apropos — tycker inte ni som jag, att Krafvelströms fästmö har gjort rätt i att låta föda sig i Gåsgränd; jag vet inte precist, om det var i Gåsgränd i staden, eller ock långt opp åt helvete på norr — men i Gåsgränd är hon född, är det inte singuliert?

— Jo, ha, ha, ha, en skål för Gåsgränd.

— För si, ni, återtog han, sedan han tömt sitt glas, för si, ni, jag tog reda på slägten för att få veta, om der var någon gammal filur att ärfva, men, f-n heller — de äro af tiggarslägte hela herrligheten.

— Och bröders frikostighet kände du förut, yttrade en annan; den sträcker sig aldrig längre än att de kunna bli af med kära syster, då arrendera de bort henne för så godt pris som möjligt, och derföre så har han fått tag i det der nötet Krafvelström, det blir en galant man att ha ner i landsorten för att vara med om forslorna, ha, ha, ha — det kan behöfvas en station på vägen för att få varorna hit förbi tullsnokarne.

— Ja, deri gör han rätt; men nu är det sent, ta mig f-n, ni får se mer än sista akten af Friskytten — och det gör också ingenting — gå in på fjerde raden, eller på femte, der är det fritt leben på söndagsqvällen.

1846.

Det var en varm sommardag, solen föll nära lodrätt mellan husraderna och glindrade på fönster och takpannor, då en dalkarl i sin hvita rock med en påse på ryggen och den vida hatten skuggande öfver ansigtet vandrade opp åt norr.

Den goda dalkarlen var, som man kunde tycka, öfver trettio år gammal, af ett friskt och gladt utseende, fastän icke vacker och än mindre skön. De stora blå ögonen blickade frimodigt omkring sig och tycktes liksom igenkänna en hel hop saker, då smålogo de, hvaremot de uttalade undran, då de afspeglade någonting nytt.

Länge stod mannen på Brunkebergstorget och betraktade hotellet. Det der huset, sade dalkarlen vid sig sjelf, fanns inte der, då jag sist var i Stockholm, men inte långt härifrån bor bror min. Ännu gick han några gator, han inträdde i sin broders hus; der for liksom en iskyla genom hela hans varelse, då han nu stod framför samma trappa, der den gamle Sigurd en gång satt blödande för sin hjelpsamhets skull. Allt var likadant, stentrappan var rutig och grann som då, ej ett spår af gamle Sigurds blod fanns qvar på de kalla, polerade stenarne, men det hade bränt in i den ärlige dalkarlens hjerta, i hans barndom, och ännu satt märket qvar.

Då han stod i dessa betraktelser, kom en jungfru, lätt som en hind, ner för trappan; han sansade sig och frågade: är patron hemma?

— Hvilken patron? Borkman, grosshandlaren, jo visst är han det, vill du honom något?

— Ja, jag vill tala vid honom.

— Jaså, ja, gå in på kontoret, det är andra dörren — och så sprang hon sin väg.

Den hederlige Gustaf (ty läsaren känner nog igen honom) gick efter anvisning och trädde in på kontoret. Han fann der många pulpeter, och vid en af dem en fet, rödmosig herre med glasögon; han hade några drag, som aflägset påminde om Ludvig.

— Är det patron Borkman?

— Jaha! hvad vill du här, vi köpa inga klockor, blef svaret utan att den talande såg på sitt främmande.

— Jag skulle fråga, sade dalkarlen, om patron känner igen mig.

— Hvad då, yttrade den välmående herrn och gick honom närmare, hm, jag tror, förbanna mej, att det är du, Gustaf — nåh, hur lefver verlden med dig? — kom, så gå vi in hit, skyndade han att säga och öppnade en dörr till ett närbeläget rum.

— Hm, hvad gör du i Stockholm, började grosshandlaren, du har kommit hit för att sälja klockor, den handeln går inte, det är sådant fusk de der bonduren. Vill du mig någonting?

Gustaf betraktade länge sin bror stillatigande, der låg kärlek, men på samma gång medömkan i denna blick, hvilken han häftade på sin rike bror.

— Jo, ser du, jag ville se dig, och se hur du hade det, blef ändtligen svaret.

— Jo — jaså, jo, ser du, jag har det Gudskelof rätt bra; der är rätt vackra rum derofvanpå, men förbannadt dyrt är det, men hustru min vill så ha det, och så se vi folk; vi skola just i dag ha middag för en hop af mina närmare vänner, presidenten K., kammarrådet M. General von P. har lofvat komma och öfversten von R., utom en hop majorer och assessorer och sådant der hvardagsfolk, som gå här ut och in som barn i huset.

— Du är således rik och lycklig, käre Ludvig, sade Gustaf.

— Åh ja, jag kan inte klaga, Gudskelof, genom flit och omtanka har jag arbetat opp min lilla förmögenhet, så att jag kan säga att jag är oberoende.

— Nåh, du är gift, jag har aldrig sett din hustru.

— Min hustru, jaså, ja, ser du, i dag har hon något brådtom, så att — med ett ord, kom hit en annan gång, hm, hm, du skall visst få se min hustru.

— Har du barn?

— Ja, Gudbevars, en liten flicka, men — åh ja, ser du, flickan är inte riktigt frisk — hon är växt sned; min vän, lifmedikus L., säger väl att det växer bort med tiden, men det är fruntimmernas skull. — Nåh, är du gift?

— Ja, serra don, och har en liten rödblommig och snäller gumma, svarade Gustaf och skrattade, och en flicka, som är stark som en björnunge och rödmosig och solbränd som en brynost; men du sade att det var fruntimmernas skull att flickan din var sned?

— Jo, det är inte annat än min hustru, som började snöra henne kanske litet för tidigt, flickan skulle ha form på kroppen,

och deruti hade min hustru nog rätt, ty hon hade, flickan, allt anlag att bli tjock och illa växt; emedlertid så —

I detsamma öppnades dörren och ett barn kom in, det var en flicka af omkring nio år, blek och nästan genomskinlig i hyn, ryggen höjde sig i en tydlig och kantig puckel och hufvudet låg ner mellan skullrorna. Detta oaktadt var hon klädd i en nätt sidenkjortel och en spens af silkessammet med korta ärmar, så att barnets armar, smala, kantiga och slaka, hängde, endast betäckta af virkade silkesvantar, bara till armbogarne.

— Se, der är lilla Euphrosyne, sade Ludvig, det är min flicka.

Gustaf nalkades flickan, som med en föraktfull blick mötte sin okände farbror och sedan vände honom ryggen.

— Mamma bad att pappa skulle komma opp, sade hon med späd, skrällande stämma, der börjar redan komma främmande, och pappa bör väl göra les honneurs.

— Ja, mitt barn, jag kommer, blott jag får fracken på mig, sade fadren, gå du före och helsa till mamma — jag kommer, gå, Euphrosyne lilla.

— Ja, kom endast snart, mamma var så orolig att presidenten skulle komma och pappa icke vara genast visibel.

Flickan gick.

— Du får förlåta, Gustaf, yttrade Ludvig, i det han bytte om frack och framför spegeln putsade sitt hår, du kan ju titta hit en annan gång.

— Åh nej, det behöfs inte, sade Gustaf; men hvar är syster Anna?

— Anna? — jo, hon bor nere i Skåne — jag tror att det var Trelleborg, der hon sist var; det vill säga för ett år sedan, då hon skref.

— Skrifver hon så sällan?

— Ja, Gudskelof, det gör hon; då hon aldrig får svar, så lönar det intet stort mödan; — hon gifte sig med en bokhållare, som hette Krafvelström; jag gaf dem fyratusen riksdaler i hemgift och så satte de sig ned i en småstad, der blef barn på barn och då gingo affärerna bakut, min kära svåger rymde för f-n i våld och skref ett grannt bref till mig att ta hit den nobla familjen, men jag var nöjd på uppoffringarna och skref till Anna att jag ej kunde hjelpa henne, och hustru min skref, att hon ej skulle

understå sig komma till oss, med ett ord, vi afbröto allt umgänge med henne; som man kokar, får man supa — hade de hushållat som vi, så hade de bergat sig.

— Men du. är väl ändå hennes bror.

— Ja visst f-n är jag det, Gudnå's så visst, men, dess bättre, jag är inte svag för slägten; kan jag gagna dem, som förtjena det, så gör jag det gerna, men till ovärdiga — ingen styfver.

— Jaså, Ludvig — farväl med dig då, sade Gustaf och räckte sin bror handen till afsked.

— Farväl, Gustaf, farväl med dig; rökar du, så kan du ta med dig en kardus af min sort till resproviant, se här.

— Nej, tack, Ludvig, jag rökar intet.

— Jaså, det var ledsamt, då har jag verkligen ingenting att ge dig; hade här inte precist varit bjudning i dag, så hade du kunnat äta en hvardagsmiddag med oss.

— Adjö med dig, adjö med dig.

Grosshandlaren höll på att gå, då hans fru kom in, frasande i siden, med blonder och juveler i det sparsamma, glesa håret och en skarp och skär rodnad på de magra kinderna.

— Käre Borkman, hvad tänker du på att du inte kommer, skulle jag kanske stå och ta emot de främmande; du kan väl (med en blick på Gustaf) låta karlen der komma hit en annan dag.

— Hm, sade grosshandlaren förlägen, det der — det der är en min bror Gustaf, kanske jag nämnt honom någon gång.

Frun kastade en sned blick på den ärlige dalkarlen; jaså, är det der din bror; nej, jag har ej förut haft den äran, yttrade hon slutligen spetsigt — stor ära för oss — emedlertid kan och får du inte dröja; och ni, min kära svåger (efter det nu så är), begriper väl sjelf att ni kan komma hit en annan dag, om ni vill ha någon hjelp af min man.

— Farväl, Ludvig, då, sade Gustaf, utan att låtsa höra fruns ord, Gud låte dig allt väl gå både i tid och evighet!

Då Gustaf kom hem igen till sin lilla stuga, der hon ligger i skogarne i Mora stora pastorat, kommo hans hustru och hans flicka emot honom.

— Goder afton, goder afton! klingade det i skogen, välkommen hem, käre Gosta! — välkommen hem igen, far Gosta! ropade hustrun och flickan om hvarandra.

— Gud välsigne dig, Stina, så frisk och rask du är, och du, lilla Anna, kom hit, begge två — och du, min unge, är väl inte klädd i silke och sammet, men så har du ingen puckel på ryggen heller, och visst är du tjock som en liten gurka, men så är du ändock en frisk och glad unge; Gud välsigne er begge två!

Så glad som nu hade Gustaf aldrig varit, då han åter kom hem, ty han kunde nu jemföra sin gömda lycka med sin rike, afundade brors.

Och några dagar derefter skickade han några riksdaler till sin fattiga syster, men han fick aldrig svar; antingen föraktade hon gåfvan, eller också fick hon aldrig brefvet.

I många år, hvilka runnit undan som några få väkter, hade en ren och god ande suttit deroppe bland stjernorna och väntat på att någon af hans vänner skulle komma; det var den redlige Sigurd, som gått in i sin Herras glädje. Det var blott ett, som han fruktade, blott en tanke, som ännu tvingade honom att spejande blicka ner på sitt fordna hem, den rullande jorden, der hon skiftade mot solen med sina haf och land, sina sund och tusende öar. Denna tanke var: komma de väl hit? Skola de då en gång komma alla, dem jag älskat dernere?

Ofta hörde han huru himlens harpor klingade en välkomstsång åt en nykomling, och han spejade; men det var ingen af de få, han älskat; ändtligen hörde han en gång huru helsningssången brusade och en vänlig ande, förklarad liksom han sjelf, nalkades honom, det var modren, den arma modren, som nu kämpat ut; och snart derefter bådade åter harpljuden en nykomling, den nalkades också, det var den redlige, den tacksamme Jon.

Der sutto de tillsammans och blickade ned öfver jorden, hörde böner och hädelser dernere skära igenom hvarandra, sågo glädje och elände, kärlek och hat, renhet och falskhet som dagrar och skuggor öfvergå hvarandra i en evig brokig skiftning.

Då hände sig en gång att de sågo huru det var barradt på gatan och de hörde S:t Clara klockor ringa som till begrafning,

de sågo en lång procession tåga till Clara kyrka, de hörde orgeln brusa i dess hvalf och hörde ett åminnelsetal öfver den döde; det var Ludvig, som gått bort midt under sina drömmar om verldslig lycka och ära.

Nu glänste modrens ögon af glädje; ty då de tre mullskoflarne fallit på kistan skulle han bli fri och komma; men andra kommo, blott icke han.

Kistan sattes ned i jorden, den väntande modren såg, huru en präktig marmorsten restes öfver hans stoft — hon läste den gyllene inskriften, der hans dygd, hans välgörenhet, hans värde som make och far voro beskrifna — ännu väntade hon att han skulle komma för att åtminstone i himlen kännas vid sin moder.

Men huru hon väntade och huru hon skickade frågande blickar genom himlens obegränsade rymd — honom såg hon dock icke. Då smög hon en gång fram till en sanningens och kärlekens engel, som satt på fotapallen till Herrans tron, och frågade:

— Kommer icke min förstfödde hit? Jag har väntat honom länge.

Då smålog engeln och sade:

— Qvinna, svaga qvinna! vet du dock icke, att den otacksamme aldrig kommer hit in.

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. A. WETTERBERGH.
[ONKEL ADAM.]

ANDRA DELEN.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

DE FYRA SIGNATURERNA.

STYCKEN

AF

ONKEL ADAM.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

INNEHÅLL.

FÖRORD.

1843.

Då en författare låter sin pennas alster få plats uti en tidnings-följetong, handlar han lika vist som den der sår på landsvägen. De literära frö han utkastar, de må vara så ovingade, som ett simpelt rotfrö, eller bevingade, som de, hvilka flyga från en kavaljersparole, stadna likväl på vägen, der politikens stora rustvagn framgår och der tusende opinioner traska fram och åter som gatpojkar omkring de flyttlass, på hvilka man sammanpackat de så kallade «dagens frågor».

Oaktadt alla dessa missgynnande omständigheter ha likväl några få af de utsådda fröna slagit rot; men så nära glömskans dike, att det var fara värdt att de skulle nedfallit deri. Lyckligtvis gick en förläggare vägen fram och tog vård om de stackars förtryckte, samlade dem in i en enda örtagård och har således ännu för en tid räddat dem från bråddöd. Jag är honom således tack skyldig för hans möda; om allmänheten äfven blir det eller icke, få vi framdeles se. Emellertid torde vi begge förtjena ursäkt: hafva vi illa gjort, så har det skett i välmening.

Jag har ofta nog bytt om namn och hela hemligheten om slägtskapen mellan *undertecknad* och herrar *Pfefferkorn*, *Alexis* och *Bagatelli* är således upptäckt. Det hade varit något tidsenligt om alla dessa hade utgjort ett kotteri; vi hade kunnat berömt och försvarat hvarandra: Onkel Adam hade beqvämt kunnat förklara herr Pfefferkorn för ett snille och Alexis herr Bagatelli för

en af våra mest förhoppningsfulla författare; — men ärlighet varar längst och sanningen är, att vi alla fyra äro en enda person. Jag kan likväl ej sluta utan en liten reflektion, den nemligen: att det vore bra strängt om man recenserade ihjäl fyra signaturer och fyra så oskyldiga signaturer, som dem hvilka blifvit antagne af

Onkel Adam.

GENRE-MÅLNINGAR

AF

ONKEL ADAM.

HÄMND OCH FÖRSONING.

I.

Hemmet.

Huru mycken glädje och huru mycket elände hvälfva sig ej bredvid hvarandra i en större stad! I veten det icke, I som bon i stadens medelpunkt, der palatserna höja sig mot skyn och der I speglen er i de kristallklara fönstren; der sköna vagnar, dragna af ystra spann, korsa hvarandra och der det sorlande folket för er endast utgör en tafla af rörelse och lif, utan att I behöfven intränga i det inre af orsakerna till denna vexling af rikedom och elände, af högljudd glädje och stum sorg, som för betraktaren ej annat är än den nödvändiga blandningen af dagrar och skuggor, hvilka göra taflan leende och behaglig. Men om man går längre bort i staden, förminskas bullret småningom, det blir tystare och ensligare, palatserna bytas i hus och husen slutligen i kojor, som ställa sig alltmera glest, allt mera långt ifrån hvarandra. Det är liksom rikedomen älskade rikedomen, att det prunkande, det stolta ville tränga sig tillsamman, då deremot det fattiga och usla vore dömdt till isolering äfven sins emellan; derföre stå kojorna så långt skiljda, der finnes intet band, som sluter familjerna till hvarandra; de äro alla lika fattiga, lika hjelplösa och i samma mån också egoistiska.

Man har tagit för regel, att rikedomen alstrar egoism, men man har då ej sett fattigdomen på nära håll: den är egoismens stamhärd, det är själens och kroppens armod, som alstrar egennyttan, men också alltid armod. Det är just deri fattigdomens förbannelse ligger, att den förhärdar menniskohjertat, att den gör kretsen för våra känslor så trång, att den slutligen drar med sig hvarje bättre tanke och gör att sjelfviskheten i sin grymmaste form bäst trifves i kojorna. Egoismen är också den fattiges största

olycka, ty han stöter från sig hvarje mensklig hjelp och gör sig afskyvärd i stället för beklagansvärd. Detta är dock oftast fallet i stora städer, der motsatsen mellan den fattiges och den rikes olika lefnadssätt starkast afsticker mot hvarandra. På landsbygden deremot är den usle ej så usel, ty han gör icke så bittra jemförelser; han ser så många lika fattiga som han, och så få rikare. Och finnas der sådane, framstår ej deras öfverlägsenhet med detta prål, den prunkar ej med denna dyrbara lyx, som griper så djupt i den förskjutnes bröst; derföre är den fattige på landet vanligen icke en så hjertlös egoist, som i en stor stad, ty han är ej isolerad som denne; man finner dygd, förnöjsamhet och lugn under ett torftak på landet. Men finner man dem i ett af hufvudstadens nästen, då har man träffat på en af skapelsens sällsyntaste företeelser: en menniska, som hvarken exempel, afund, olyckor eller förtryck kunnat förderfva; då har man funnit en af dessa guldrena själar, som tåla allt och likväl bibehålla sig obefläckade.

Om man för omkring femton år sedan gick långt upp i Adolf Fredriks församling, fick man se många sådana kojor, med låga tak och mörka rutor, här och der ett blekt barn-ansigte derinnanför, blickande med de matta ögonen ut på den folktomma gatan. Det är en mörk vinterqväll, vid den tiden, som utgör förgrunden i min lilla tafla; knappt en enda menniska är ute på den mörka gatan, der timmermannen Löf har sin bostad. Om ljudet af något fjät höres utmed det långa planket, som utgör ena sidan af den trånga gränden, är det säkert en fattig sate, en stackare, som smyger sig hem från sin tiggarefärd genom staden och går sin ensliga gång i mörkret; ingen lykta lyser hans väg, der finnes blott natt och tillskrufvade luckor; armodet gömmer sig heldre än lyxen; det är tyst. Blott då och då afbrytes tystnaden af något sorl från krogen, som ligger der borta och är ställets enda förfriskningsort. Derinifrån ser man ett sken gnistra genom springorna på de gistnade luckorna, och då och då tränger en ljusström ut i aftondimman, när dörren öppnas för att insläppa en ny kund, eller för att kasta ut någon annan, som «sällskapet» derinne ej anser värdig att vistas inom dess fostbrödralag.

Der inne i Löfvens stuga är det halfmörkt; en gammal stubbe och några våta träpinnar, stulna och upplockade än här och än der af barnen, kunna ej lysa stort bättre. Ett blekt, rödaktigt

sken upplyser det låga, fuktiga rummet; man kan ej se mera än hvad som närmast omger spiseln; men der borta i den mörka vrån höra vi något pusta — bry er ej derom, det är blott ett sjukt barn, som ligger der och försmäktar, en liten blek, förvissnad varelse, med blå ögon och silkeslena ögonhår, som kastar sig på den hårda bädden.

Men framför spiseln sitter en qvinna, lika dödsblek, men med en dyster fräckhet uttryckt i den skumma blicken. Om man noga betraktar henne, om man afräknar de afvikelser från det skönas ideal, som ett förvirradt hår, en rynkad panna och alla de spår, som tiden och djupa oåterhållna passioner ritat på hennes ansigte, om man försöker att i dessa förvissnade drag taga reda på huru hon såg ut för en tio, tolf år sedan, skulle man finna, att denna varelse är en qvarlefva af en vacker, en ganska vacker flicka, som fordom log skalkaktigt som en Amorine, och hvars blickar talade om ömhet och kärlek. Fattigdomen och nöden hafva dock nu utplånat det mesta, de hafva gifvit ansigtet ett uttryck af hårdhet, som ej är det naturliga; men hennes själ har blifvit hårdare i kampen med hårda öden, liksom jernet, som blir fjedrigt då det hamras. Den bleka qvinnan har ett barn vid sitt bröst, det är likväl ännu något som hon älskar, visserligen icke mycket, ty hon önskar ofta, att den lilla skulle få dö; dock, denna önskan är till sin orsak icke endast brist på föräldrakärlek, den härstammar snarare från en dunkel, outredd moderskärlek, att heldre se sitt barn i grafven, än invigdt åt ett lif, fullt af samvetsånger och brist; ett lif, sådant som hennes eget.

En gosse af omkring tio år sitter uppkrupen i spiseln och värmer sina blåfrusna händer framför elden; äfven han är blek och har ett sjukligt utseende, men hans ögon, stora och mörkblå, förråda någonting godt, något som står i skarp motsats med hans omgifning, hans drägt och hans lefnadssätt.

«Nåh», yttrade ändtligen modren och kastade en skum blick på gossen, «nåh Ludvig, huru mycket har du fått i dag, kanske knappt en bit bröd och ännu mindre pengar?»

«Jo, mamma», svarade gossen och hoppade ned ur spiseln, der han nu uppvärmt sina stelnade lemmar, «jo, mamma, jag har fått fyra stora brödstycken och sexton och en half styfver; se här, mamma», tillade han och öppnade säcken.

«Det var bra», yttrade modren och grep med begärlighet ett af de svarta brödstyckena och började äta, under det att hon, lyst af den dunkla branden, med noggrannhet räknade slantarne. «Riktigt, det är sexton och en half styfver; Ludvig, spring ut till Stina Cajsa och köp en jumfru brännvin, flaskan står der borta på hyllan, men akta kaffekoppen der i mörkret». Gossen lydde och sprang med den lilla flaskan till Stina Cajsas koja, som ej låg långt derifrån och der en tjock gumma med detta namn höll smygkrog. «Gossen min», sade modren vid sig sjelf då han aflägsnat sig, «är ändå rätt beskedlig och snäll, och om han ej vore, så vet Gud hur det ginge.»

Nu kom Ludvig tillbaka och modren tömde den lilla flaskans innehåll i flera repriser; hon njöt af brännvinet, det var ett lyckligt ögonblick; men Ludvig smög sig bort till sin sjuka syster, der borta i den mörka vrån.

«Hur är det med dig, lilla Susanna?» frågade han med deltagande, «har du mycket ondt?»

«Ja, Ludvig, mycket ondt», svarade barnet och räckte ut sina små händer för att trefva rätt på sin bror.

«Vet du hvad», fortfor brodern hviskande och med en viss brådska, «vet du hvad, jag har något godt åt dig; här, Susanna, se här, tag, känner du det är ett äpple?»

«Ack! ack! ett äpple», hviskade barnet och grep med begärlighet efter frukten; «huru har du fått det?»

«Åh jo», berättade brodern, «jag var der nere vid Ragvaldsbron i dag, isen är svag och en liten pojke, en så stor som jag ungefär, damp igenom; nu var så, att jag lade mig på magen på isen och räckte en stång åt pojken så att han kom upp, men si, gossens mor var en gumma som sålde äpplen, och när jag väl fått pojken på det torra, gaf mig gumman de der slantarne som mamma fick och ett stort äpple. Du må tro jag blef glad och i första glädjen bet jag en bit af äpplet, men så kom jag ihåg dig och tänkte, det kan Susanna stackare bättre behöfva.»

«Tack, lilla Ludvig», sade flickan, «ack Herre Gud, hvad det smakar väl! Bara», fortfor hon, «nu inte far kommer hem igen, det var så bra i natt då han var borta, för jag fick ligga i sängen och slapp att frysa på golfvet.»

«Var inte ledsen, Susanna, far var inne på Pelikan der borta, de slogos der när jag gick förbi och jag hörde far svärja derinne; han blir nog borta i natt också.»

Under det barnen på detta sätt hviskade med hvarandra hade modren blifvit mera glad och upprymd, hon började småsjunga, men småningom blef rösten högre och klarare; hon sjöng

Jag mins den ljufva tiden,
Jag mins den som i går,
Då oskulden och friden
Tätt följde mina spår.

Det var en visa som hon alltid sjöng då hon blef glad till sinnes; hon hade lärt den då hon var barnflicka hos baron Ridderkors på stora Mellinge och hon påminde sig så gerna de lyckliga år hon tillbragt der i öfverflöd och utan aning om brist. Då hon sjöng sin visa tyckte hon sig åter sitta i de stora präktiga rummen och spegla sig i trymåen och höra den aflägsna klangen af frökens fortepiano, hon tyckte sig ännu höra de smickrande ord hon då hört och glömde för några ögonblick att hon satt i en kall stuga framför en halfslocknad eld och sjöng för sina hungrande barn; i sådana ögonblick uppklarnade åter hennes ansigte och ögat blickade skälmaktigt leende framför sig.

Hennes ungdomsdröm afbröts likväl lika hastigt som obehagligt, då dörren slogs upp på vid gafvel och en kall luftström susade in i rummet. En karl insvept i en trasig fårskinspels klef in.

«Ja så», yttrade den inträdande, «hustru min sjunger, det är bra att hustrun sjunger då kanaljer nära slå ihjel hennes man. Du mins den ljufva tiden — det är bra för dig det.» Med dessa ord kastade han sig ned på spiselkanten; — det var timmermannen Löf. — «Tänd på här, det pyrar ju så att man inte ser hand för sig.»

Hustruns dröm var försvunnen, de sköna höga rummen, de blanka speglarna, den aflägsna klangen af fortepianot, allt var borta, allt var tystnadt och verkligheten stod åter framför henne.

«Tända på», svarade hon snäsigt, «med hvad skola vi tända? De tider du timrade och inte söp från morgon till qväll, då fingo vi alltid stickor, men du kan vara glad om man har en rutten rotstubbe att lägga hit, och några nerblåsta pinnar från kungsträdgården.»

«Vill du träta kanske?» yttrade mannen, «men kom ihåg, att om jag lägger mina näfvar på dig, så är det slut med grälet. Nåh, är Susanna död än?»

«Nej, det är inte så väl», svarade modren.

«Jaså, jag tyckte i går morse när jag gick, att hon låg och kipade efter andan», sade mannen; «det var f-n hvad hon är seg. Nåh, har Ludvig kommit hem?»

«Jo, här är jag, far», svarade denne.

«Jaså, det var bra; du ska veta», fortfor han, «att jag gjort opp en god handel i dag, Ludvig skall ifrån oss, han gör ingenting här hemma och —»

«Det sker aldrig», yttrade modren och steg upp, «det sker inte så länge jag lefver.»

«Hå, hå, det ska vi väl se på», fortfor fadren helt lugn; «men se, det sker ändå och det midt för din näsa.»

«Då svälter både Susanna och jag ihjel», återtog modren, «ty Ludvig fick alltid litet då han gick ut, det skall Gud veta, att han då och då skaffat hem en kaka bröd.»

«Lirum larum», sade mannen, «det får ni se er om; men pojken skall bort och jag får tretti riksdaler för honom, han skall bli lindansare, ja det skall han bli.»

«Lindansare! skall mitt barn bli till spektakel för folk?»

«Ja just ditt barn», skrattade fadren; «men likagodt, handeln är afgjord. Ludvig skall till lindansaren och vi få tretti riksdaler för honom, och dessutom så får jag fritt brännvin så länge lindansaren är i staden, och i morgon skall han härifrån.»

«Men si det får han inte», ropade modren, «om du inte låter mig ta ut pengarne.»

«Jaså», yttrade fadren, «är det så, nej, si det blir ljuga, pojken är min och jag tar pengarne sjelf —»

Nu steg fadren upp och raglade mot sängen. «Hvad f-n ligger ungen här, undan med ungen!» ropade han.

Ludvig skyndade fram och lyftade sin syster ur sängen och bar henne bort i en annan vrå, der barnen hade sin sofplats på en gammal säck med en trasig matta till betäckning. Fadren kastade sig på sängen och insomnade tungt efter dagens mödor. Ludvig bäddade omkring sin stackars syster, som låg der i den

kalla vrån och snyftade, och sedan lade han sig bredvid och tog det arma barnet i sin famn, för att värma henne.

«Kryp väl ihop, Susanna», hviskade han, «och var ej ledsen, Gud har hjelpt så många fattiga barn; se så, låt mig stoppa täcket om ryggen på dig och sof godt, Susanna lilla; i morgon skall jag skaffa dig ett äpple till, om jag också skall sjelf krypa under isen.»

«Men hur skall det gå», snyftade barnet, «hur skall det gå, om du kommer bort, som far sade, då ligger jag här ensam, stackare, och har inte dig att vänta på; och far och mamma skola svärja på mig, att jag inte kan dö — ack, Ludvig, ack om jag finge dö!» fortfor hon och darrade af gråt. «Ack! ack! om jag finge dö!»

«Så skall du inte säga, Susanna», undervisade henne brodern, «det är syndigt. Mamma säger ju alltid så, när hon är god af sig.»

«Far och mor sofva», hviskade flickan, «ack om jag finge sofva. Lilla Ludvig, håller du af Susanna? tänker du någon gång på Susanna, när du kommer bort, tänker du på mig stackare, som ligger ensam här?»

«Ja, Susanna, det skall jag göra och skicka äpplen och päron till dig, och pengar också», yttrade gossen förhoppningsfullt. Snart blefvo barnens hviskningar otydligare, mera afbrutna och meningslösa, sömnen hade utsträckt sin vallmospira öfver de arma små.

«Sträck icke ut dig så, Susanna lilla», hviskade Ludvig, som i morgongryningen väcktes af en plötslig rörelse af sin syster; «mattan räcker inte öfver fötterna på dig och du blir kall.» Men Susanna svarade intet, utan sträckte ut sig allt mera och släppte sitt tag om broderns hals. «Huru är det med dig, lilla Susanna?» Men lilla Susanna svarade intet; i den gråhvita morgondagen såg Ludvig, att de långa ögonhåren beskuggade ett dunkelt brustet öga, de bleka läpparne voro dragna till ett smärtsamt leende, de späda lemmarne voro styfva och utsträckta.

«Mamma! mamma!» ropade han utom sig, «Susanna är död! Susanna är död!» Men modren sof snarkande på golfvet vid spiseln.

«Ack, lilla Susanna», fortfor gossen och ruskade på sin syster, «vakna bara litet grann, du skall få så många äpplen och socker och russin, bara du inte är död.» Men Susanna var stilla och känslolös — det var slut.

«Du fick dö», yttrade gossen slutligen och knäppte samman händerna öfver bröstet. «Gud hörde din bön, lilla Susanna», tillade han och kysste sin syster på pannan.

Barnen hafva sin egen filosofi; de känna lika djupt och djupare än någon äldre, men de kunna ej uttrycka hvad de känna; deras tankar äro hieroglyfer, som ingen kan tyda, men som dock ega djup betydelse. Men det är ej de rikas barn, som känna så, det är endast de fattige små, som ifrån vaggan stridt med nöden om sitt lif, som veta hvad lif och död vill säga; det visste Ludvig, och han var likväl ej mer än tio år.

Slutligen vaknade föräldrarne; de mottogo med kallsinnighet berättelsen om lilla Susanna. Den enda som tillkännagaf något deltagande var modren, som, då hon upplyftade det lilla liket, yttrade: «Lycklig hon, som fick dö!» Fadren deremot sade intet, utan gick ut i staden för att åter börja sitt svirande lif.

Ludvig blef hemma, han ville, han kunde ej gå ut från Susanna; hennes död hade skakat honom i djupet af hans själ. Modren manade på honom att gå ut, ref upp en och annan söm på hans kläder, hvilken hon tyckte vara för hel för att väcka medlidande, och ville köra ut honom för att tigga; men gossen stod framför Susannas lik med sammanknäppta händer och tänkte djupt. Hvad tänkte han på? Vi veta det icke; han visste det knappt sjelf.

Mot klockan elfva kom fadren tillbaka; han hade redan fått sig ett litet rus och var rödbrusig och glad. «Se så», yttrade han vid sitt inträde; «se så, nu skall Ludvig till lindansaren; jag var uppe hos honom nu, och han sade att pojken fick komma klockan tolf. Kom nu, pojke; se så, ta adjö af mor din och lillsyster Dora, som ligger och skriker derborta.»

Tigande gick gossen till sin mor; hon tog honom i famn och han kände att några heta tårar runno ner på hans hals. «Adjö med dig, lille Ludvig», sade slutligen modren och kysste honom. «Adjö med dig; tag dina föräldrar till en varning, blif du åtminstone en beskedlig gosse och inte...» Hon kunde ej fortfara, utan upplyftade lilla Dora, som kysste sin bror och luggade honom, som hon plägade. Dora var blott halftannat år gammal.

«Se så», sade fadren, «nu kan det vara slut. «Du skall», fortfor han, vändande sig till sin hustru, «få pengar till begrafningen af mig, ja f-n ta mig skall det inte bli en hederlig begrafning,

med både kaffe och punsch. Kom nu, pojke», och nu grep han Ludvig i armen och gick. Men, utkommen på gatan, slet sig gossen lös, störtade åter in och bort till Susannas lik, som hvilade på en bänk. «Adjö, lilla Susanna, adjö med dig», ropade han och kysste den smärtsamt leende munnen, och störtade åter ut till den förundrade fadren.

Några dagar derefter var der stor bjudning i den usla kojan. Kaffepannan stod på hela dagen och brännvin och punsch flöt i strömmar. Det var lilla Susannas begrafning. Då det arma barnet lefde, kunde föräldrarne ej gifva det en beta bröd, och då det sjuknade gjorde de sig icke möda att ens gifva det en drick vatten att släcka den brännande törsten; men nu på hennes begrafning slösade de bort mera penningar, än som kunnat åtgå att rädda henne från plågor och död. Så är det, menniskan lefver mera för yttre prål än sin inre lycka. Hon vill anses vara lycklig, men hon gör allt för att ej verkligen vara det.

Madam Löf var verkligen stolt öfver den präktiga begrafningen som hon tillagat, och hennes hjerta gladdes åt hvarje beröm, som man slösade på hennes kaffe och de fyra sorterna kaffebröd. Timmermannen var efter vanligheten drucken och gladde sig åt att en gång få dricka så mycket han ville. Ingen tänkte på den lilla Susanna, som sin sista natt bad Gud så innerligt att få dö för att ej ligga ensam. Hon begrofs på Adolf Fredriks kyrkogård; der ligger hon ej ensam, det arma barnet.

II.

Resan till brunnen.

När man en hel vinter suttit stilla i sin kammare och tagit notis om den yttre verlden endast genom fönstret och aktgifvandet på en af herr Lejas termometrar, hvilken, liksom den «europeiske förste Herkules, herr Rappo», hängt sig derutanför på raka armar, då man dagligen eldat den grönglacerade kakelugnen tre till fyra gånger och tändt ljus kl. tre eftermiddagen samt suttit inkrupen som ett murmeldjur i sin klyfta, lagt patience och läst tidningarne för att fördrifva tiden; när man vidare under ett sådant lefnadssätt förtärt sin goda köttmat och buljong med ägg: då är det ej synner-

ligen underligt, att vätskorna få något trögare gång och att man så der på vårsidan, då solen sticker in i rummet och flugorna börja gripas af «vårlängtan», känner liksom ett behof att blifva lättare i kroppen och förbättra aptiten. Detta var också förhållandet med major Pistolsvärd på Lillhamra, som i sin ungdom fört ett rörligt lif och endast nu på ålderdomen kommit sig hvad man kallar «i ro».

Han skref derföre en vacker dag till sin vän, stadsläkaren i närmaste stad, med förfrågan hvad han egde att göra i dylika omständigheter, och fick med omgående post ett svar, som, efter en lång vetenskaplig undersökning af majorens lekamliga del, hufvudsakligen innehöll, att majorens helsa och lif berodde af ett snart begagnande af brunnen vid Sumpmyra.

Sumpmyra är nemligen en nyupptäckt förunderligt verkande helsokälla, som ligger omkring sex mil från Lillhamra. Som man vet, har upptäckten af helsokällor ofta skett genom osjäliga kreatur; ett svin (med läsarens gunstiga ursäkt) bökade rätt på källorna vid Töplitz och ett annat individ af samma slägte tog rätt på källorna vid Lüneburg, hvadan staden ännu i sitt arkiv förvarar ena skinkan af besagde djur: det är stadens palladium; en hjort föranledde upptäckten af Aachen och Wildbad, några harar värmde sig vid Warmbrunnen och en tiggare upptäckte, om jag ej missminner mig, Medevi. Men den underbara helsokällan i Sumpmyran upptäcktes genom en flock andungar, som jagades af en gammal komminister, hvilken åter fastnade i kärret och blott med möda fick upp sina stöflor ur gyttjan, hvilka stöflor sedan undersöktes af en vetenskapsman, som fann att de voro besmorda med den ypperligaste badgyttja. Komministern och andungarne få således dela äran af upptäckten.

Imedlertid fick stadsläkaren nys om gyttjan och anställde i sällskap med stadens apotekare en vetenskaplig resa till stället, hela milen (utan understöd af staten), och hvarvid man anställde en analys af något pölvatten, som stod mellan tufvorna, hvarvid apotekaren fann, att det icke allenast innehöll jern, utan äfven en stor mängd kolsyra, eller, som man kallade det, «fix luft» och dessutom luktade högst gement, och således innehöll svafvel. Vid nogare undersökning på apoteket fann man vidare, att vattnet innehöll koppar och zink, det vill säga spiater, i samma proportion

som till messing, och då enhvar vet, att messingfilspån botar benbrott och liksom sammanlöder benbitarne, fann stadsläkaren, att Sumpmyrans vatten icke allenast botade hemorrhoider, gikt och andra obegripliga sjukdomar, utan äfven benbrott.

Sumpmyran var med ett ord en försynens välgerning mot den lidande menskligheten och innehöll så mycket helsosamt, att *något* ovilkorligen skulle taga skruf, och stadsläkaren förklarade sig för Sumpmyrans förste intendent.

Ett långt träskjul snarlikt en repslagarbana, uppfördes på den mjuka marken, behagliga promenader genom en dunge af martallar anlades, en droska anskaffades och apotekaren anlade ett filialapotek i närmaste bondgård; med ett ord, Sumpmyran var nu en ordentlig brunnsort, dit den vackra verlden hade att begifva sig när den tröttnade vid stadens qvalm.

Major Frans Pistolsvärd var född Finne och till på köpet gammal ungkarl; han ansågs i hela trakten för ett gammalt original; man skrattade åt honom och harmades på honom och likväl älskade man honom. Man kunde hundrade gånger om dagen komma i gräl med honom, men var det oaktadt aldrig i stånd att hata honom; han hade många orimligheter, men på bottnen låg alltid något godt, något ädelt och glindrade som rent guld; man såg det beständigt genom den ojemna ytan, liksom man ser något lysande på bottnen af en ström, hvilken knotar och brusar mellan stenarne. Folket skrattar ofta åt en sådan gammal man, som ej förstår eller kan lämpa sig efter andra; det dömmer efter ytan och kallar honom en rolig menniska; men det vet ej huru många strängar på själens strängaspel, som först måste springa af, huru många som måste spännas för högt, för att frambringa hvad det kallar för roligt; det löjliga, det roliga beror alltid af brist på harmoni; det harmoniska är skönt, är stort, men aldrig roligt.

Jag åter har aldrig kunnat skratta åt en sådan menniskas egenheter; jag har tvertom sökt efter skälen till dem och alltid funnit en på djupet uppsvällande källa af sorg och smärta, som varit orsaken till dessa olikheter med andra, hvilka göra en sådan löjlig för mången.

Hvarje ålder har sin leksak, något som uteslutande fängslar själen, hvarje folk har sina penater som det tillber, och hvarje menniska något, som hon framför allt älskar.

Majoren var en gammal Finne, som älskade sitt fäderneslandmed hela ett barns häftighet och hängifvenhet. Det gamla Finland med sina ärofulla minnen, det af tusende vattendrag och strömmar genomskurna landet, som ligger derborta om Östersjön och hvars söner (majoren var en af dem) först efter en blodig, fastän fruktlös kamp öfvergåfvo att hoppas och att kämpa: detta land var gubbens käraste leksak, det enda till hvilket han af själ och hjerta slutit sig, och det hade blifvit ryckt ur hans händer. Och barnet i hans själ gret och harmades; men som hos ett annat barn utbröt harmen mot hans omgifning, ty den var fruktlös; det är denna tanke som så ofta gör oss orättvisa.

Han var således hvad man kallar lättretlig och i hög grad envis, en egenskap, som till en del tillhör hans landsmän och som gjort dem till hvad de voro under kriget, en nation af hjeltar, som ej skydde något; men en dygd för en nation blir ofta ett fel eller åtminstone en löjlighet hos en individ, och majorens envishet och häftighet var derföre en visa i hela orten.

Hade han varit gift och sett en barnskara uppväxa omkring sig, hade troligen hans lynne blifvit annorlunda; han hade då egt sig ett litet fosterland, en liten plantskola, som af honom skulle lärt att frukta Gud, ära konungen, älska Finland och framför allt hata Ryssarne. Det skulle varit honom en tillfredsställelse att för sina barn kunna berätta sina äfventyr, att i deras unga själar väcka fosterlandskänslan och nationalhatet, han skulle klädt dem i sina liffärger och gjort dem till en koloni af finnar midt inne i det fredliga Sverige, till en liten kärnstam, som skulle hoppats på en tid, hvilken han inbillade sig en gång skulle komma, då nationernes sjelfhämnd söndersliter politikens nät och kolonnen faller af sin egen tyngd. Men han egde ingen familj utom en syster, fröken Emerentia, en god vördnadsvärd qvinna, men som icke hade så obetydlig del i sin brors motsägelseanda.

Hon var nemligen af samma lynne som han, endast förmildradt af en god portion qvinnlighet; hon fästade mera än brodern afseende på hvad folket sade och försökte rätta honom; fastän med ringa, att ej säga ingen, framgång. Hon blef således i stället för en ledarinna, hvilket hon ville vara, ett slags gymnastik för gubbens envishet och häftighet, en öfning som gjorde honom godt; det lindrade att få gräla med syster Emerentia, då man ej kunde

ansigte mot ansigte få gräla med «den förbannade ryssen», som gubben merendels uttryckte sig.

Men syster Emerentia hade så der småningom antagit en guvernantston mot sin bror och var sällan af samma tanka som han. Om han såg ett moln på himmelen och sade att det var grått, så tyckte syster Emerentia att det var blått; beskref han, som ofta hände, slaget vid Svensksund och för att uttrycka sig expressift, hvilket han gerna gjorde, kom att säga att de ryska skeppen blefvo sönderskjutna så små som svafvelstickor; straxt var fröken framme och anmärkte, att det var omöjligt att ett skepp kunde så söndersplittras; då blef gubben ond och svor och bannade en hel armé af onda varelser öfver verlden och påstod att det var sannt.

När alla medel att omvända majoren blefvo fruktlösa, gick Emerentia sin väg. Gubben saktade sig och begrep, att han låtit hettan öfverila sig och att det var synd om syster Emerentia, som kommit i misshugg för hans ysshat; han smålog således så der litet skamflat när hon åter syntes och erkände att han blifvit för het. Om då syster Emerentia ej kunde låta bli att moralisera, hvilket hon sällan gjorde, utan sade: «kära Adolf, du är alltid orimlig och häftig», då började åter majoren att försvara sig på lif och död och svor med gnistrande ögon, att han var spak som ett lam, ja saktmodet sjelf, och så var trätan åter i full gång.

Man skulle tro att de båda syskonen på detta sätt lefde ett högst olyckligt lif, men långt derifrån; med allt det der älskade de hvarandra innerligt, och Gud vet huru det går då döden skiljer dem åt; de äro oumbärliga för hvarandra. Var majoren någon gång borta på egen hand, då gick fröken derhemma och visste ej hvad hon skulle företaga. Var åter fröken borta hos prostinnan eller på något barndop, vid hvilka tillfällen hon, oaktadt sina fyrtiofem år, gerna lät använda sig till flickfadder, då gick majoren der hemma och anställde en sorts husvisitation och snokade i alla vrår, för att hitta på något att gräla om, och endast vid sådana tillfällen led hans tjenstefolk. Men när fröken Emerentia var hemma, var allt det der onödigt och tjenstefolket fick vara i ro. Fröken var glacisen som bröt vågorna af majorens stormar.

Majoren gick en vacker vårafton, några dagar innan den märkvärdiga brunnsresan skulle företagas, fram och åter på gårdsplanen och mumlade då och då en ed öfver postgossen, som ännu ej an-

ländt från staden. Syster Emerentia satt vid det öppna fönstret i nedra våningen och språkade med sin bror, som gick skyltvakt.

«Jag tror f-n tagit pojken», yttrade majoren slutligen, «jag skall väl en gång piska upp honom för hans söl.»

Fröken Emerentia, som ganska väl visste, att majorens bestraffningar aldrig blefvo af, utan alltid blott bestodo i några starka och hotande termer och en mängd förskräckliga löften, kunde dock ej underlåta att invända: «det vore högst orätt att slå gossen.»

«Jaså, du säger det, syster Emerentia», utfor majoren ännu mer förifrad, «du skall se att jag slår pojken sönder och samman midt för frökens näsa.»

«Å nej, dertill har du icke hjerta, käre Adolf», invände systern.

«Hjerta!» upprepade majoren ännu mer uppretad, «är jag en gammal käring kanske? Är jag blödig jag kanske? Du skall få se, syster Emerentia, hur det går, och om jag nu slår pojken lytt eller förderfvad, så är det din skuld, för dina förbannade dispyter.» Majoren afbröt sig sjelf och fortfor med sin vandring.

Fröken ångrade likväl nu att hon åter uppväckt en storm och i synnerhet derföre, att hon kommit att liksom sätta sin brors heder i pant, att postgossen skulle få stryk — och hon visste att majoren gjorde allt för hedern. Hon beslöt derföre att genom en liten krigslist förstöra hela majorens föresats.

Ändtligen kom gossen ridande in på gården och stannade vid förstugubron. Majoren gick in i förstugan och hemtade en käpp, men besynnerligt nog den allra klenaste, ty det skulle ju ej vara ett straff för gossen, mot hvilken vreden svalnat så snart syster Emerentia började sin dispyt, utan blott en sorts parade, för att visa fröken att majoren hade karakter.

Fröken såg hela manövern, men ville icke en gång tillåta paraden, utan ropade till gossen: «du har dröjt oförskämdt länge med posten, skäms du icke; det skulle riktigt glädja mig, om majoren gaf dig mycket stryk.»

Majoren stannade liksom förbluffad med käppen i hand. Han hade väntat att få höra förebråelser och böner, allt det der hade han härdat sig emot, men att få medhåll af syster Emerentia, att han skulle göra syster Emerentia ett nöje — det var alldeles för starkt. Han mottog derföre väskan utan att ens efterfråga orsaken till dröjsmålet och gick in för att läsa upp den. Det var en lycka

för syster Emerentia, att tidningarne innehöllo en underrättelse om att ryssarne lidit ett nederlag på några hundra man. Majoren uppläste punkten ljudeligen och kommenterade den på bästa sätt, så att inom kort hela ryska riket var söndersplittradt och Finland svenskt. Ändtligen, sedan tidningsnyheterna tagit slut, tog majoren till sina bref.

Det är nämligen att märka, att majoren sällan erhöll andra bref, än hvilkas innehåll han visste förut, från några vänner, som hvarken ville låna penningar eller hade något att fordra, och från några aflägsna slägtingar, som bodde qvar i Finland och således voro i majorens ögon förkastade varelser, de der voro «slafvar under de förbannade ryssarne». Han blef derföre öfverraskad att få se ett bref med adligt signet och som ej var något af de vanliga, och hastigt bröt han brefvet.

Det var från baron Nordenhjelm på Millesholm, en gammal krigskamrat, och innehöll en bjudning för «onkel Pistolsvärd och fröken Emerence» att, då de besökte Sumpmyra, helsa på vid Millesholm.

Majoren smålog och berättade bjudningen för sin syster, hvarefter han lät henne afhöra halfva finska krigshistorien med en hop ohistoriska detaljer om åtskilliga äfventyr, i hvilka baronen och han gemensamt deltagit. «Nu har jag inte på många år», slutade han, «hört talas om honom, han lär vara gift med en förnäm och briljant dam från Stockholm och lefva rätt godt och väl, den hederspaschan; han var mig alltid en så der underlig patron», tillade han, «f-n kunde ej bli slug på honom, men tapper var han och rask, och är nu baron, fastän han är bara pojken mot mig; ja, syster Emerentia, jag har läst matematik och fortifikation för honom; han är hela tjugu eller tjugufem år yngre än jag, och är redan baron, och blir väl grefve om han får lefva.»

«Han är ju född ofrälse?» frågade fröken, som satte något värde på sitt vapen, två pistoler korslagda öfver ett svärd; «han är ju född ofrälse?»

«Ja visst, ja visst; han hette förr helt simpelt Stål, eller kallade sig så; åtminstone hette han det i Helsingfors i tiden.»

«Han är således en parveny», yttrade fröken.

«Parveny», uppbrusade majoren; ty han kände ingen annan skilnad emellan folk, än sådana, som han kallade för «bra karlar»

och «rackare»; någon medelsort fanns ej till i hans föreställning. «Parveny, hvad vill det säga, syster Emerentia? Vi äro alla parvenyer inför Gud, och den ene ej en bit bättre än den andre, och dessutom har Nordenhjelm eller Stålen varit min discipel, och var snäll, fröken syster, snäll som f-n.»

Andra dagen företogs resan. Långa Petter Anders, gårdsdrängen, som stod väl hos majoren, emedan han aldrig disputerade, men ändå handlade efter eget behag, fick en mängd föreskrifter, angående vården af Lillhamra under den tid majoren drack vatten; han «skulle mista armar och ben, om ej allt blef bra», och antog tillbudet.

Ändtligen satt då majoren i sin berlinare, klädd i en hvit parkumsrock, som endast pådrogs vid längre resor, då man kunde supponera dam, hvilket väl ej nu var händelsen, emedan vägarne ej voro torra, men som dock i anseende till årstiden ansågs nödvändig. Vid hans sida satt fröken Emerentia med en stor parasoll öfver sig, till majorens stora förargelse, och när vagnen for åstad, voro bror och syster redan i dispyt om den der «otäcka maskinen», som majoren kallade parasollen; majoren tyckte att syster Emerentia ingenting hade att skämma bort, hvilket åter svårligen förargade henne.

Brunnsterminen var redan ingången, då de resande anlände till Sumpmyra. Hela det långa, smala brunnshuset, i hvars fond den inbyggda källan befann sig och der brunnsmästaren, en ganymed med rödblå näsa och för öfrigt socknens klockare, hade sin plats med sitt danaidiska kärl — brunnshuset var uppfyldt af gäster, som i långa rader togo sig motion på en mängd knarrande gungbräden. Främst ibland alla satt der mamsell Gallsten, en lång och smal figur, med grå ögon och gul hy, några och trettio år gammal; sedan femton år förlofvad med en fattig yngling, som nu var sina femtio år gammal, men ännu ej funnit lägenhet att gifta sig och njuta af äktenskapets lycka. Under de der femton åren hade mamsell Gallsten blifvit ganska sjuklig af sig och kom så bestämdt som ett nedan på himmelen, årligen till Sumpmyra, för att roa sig och dricka sig till helsa. Nöjet bestod förnämligast i att hopsamla åtskilliga materialier till vintern, då mamsellen hjelpte till att sy i den lilla staden och således måste vara intressant. Sådana der gamla, sjukliga mamseller, som gått förlofvade i femton år, hafva,

liksom ekorrarne, kakpåsar, i hvilka de samla sitt vinterförråd af nyheter, hvilket de derefter framplocka efter behof. Mamsell Gallsten började derför alla sina små berättelser om ortens folk med: «Då jag var vid Sumpmyra i somras, så» m. m.

Den, som satt bredvid henne, var åter en liten gubbe af ett fryntligt, rödlett och gladt utseende; han syntes åtnjuta den bästa helsa i verlden, men drack likväl brunn årligen. Det var ingen annan än rådman Klenqvist från närmaste stad.

Rådmannen hade aldrig egentligen varit sjuk; men ändå var det en sanning, att det «vardt bättre med honom», så snart han kom till Sumpmyra. Den lille beskedlige gubben bar beständigt med sig konfekt i byxfickan och en stor strut russin och mandel i bakfickorna, för att bjuda «damerna» och traktera barnen, samt berättade dagen i ända historietter om sina ungdomsnöjen, den tid han var ogift; ty af senare data hade han intet roligt att berätta.

Den der lille mannen hade derhemma en hustru, som skötte så väl den yttre som inre ekonomien, och som ej kunde tåla rådmannens historietter. Det var derföre han årligen reste till Sumpmyra, för att länsa sig på berättelser, hvilka eljest brände tillsammans i hans hjerta, honom till en stor molest.

Jag kunde väl göra en hel mönstring af brunnssällskapet, men åtnöjer mig med denna, emedan majoren fordrar min uppmärksamhet.

Då majoren smakade sitt första glas vatten höll det på att gå illa för Ganymed. Den gemena stanken slog honom starkt i näsan och han frågade med ifver, hvad det var för förbannad smörja man gaf honom. Hade ej doktorn i hast förklarat, att det just var det der helsogifvande som luktade så der vederstyggligt, hade Ganymeden troligen blifvit döpt. Nu drack majoren i botten och teg, fastän det murrade inuti hans själ.

Vattendrickningen fortsattes nu dag efter dag i samma takt, som den börjat; hvarje morgon klockan precist sex samlade sig brunnssällskapet från bondgårdarne i grannskapet, der det hade sin bostad, vid det lilla träskjulet, der helsans gud bodde i ett kar.

En mängd mer och mindre bleka personer, alla med ett starkt syskontycke af tråkighet, och hvar och en i sin tur afhörande rådman Klenqvists historier, promenerade i morgondusket långs efter de smala gångarne, som ormade sig genom tallskogen, hvars träd

genom en beständigt fortsatt gyttjekur befunno sig i det mest torftiga och knutiga tillstånd.

Det var således en stor nyhet, då rådmannen en vacker morgon berättade sällskapet, att en konstmakare ankommit, som på eftermiddagarne skulle «amysera» sällskapet med åtskilliga gymnastiska och akrobatiska konster och stycken i de mest förvånande variationer.

Påföljande eftermiddag samlades brunnssällskapet, nästan mangrant, i en bondgård, som låg ett stycke från helsokällan och hvilken såsom inbyggd passade till skådeplats. Åskådarne hade sina platser i stugan, på logarna och på några för tillfället uppslagna bräder; på taket hade en skara af barn krupit upp, för att få se, riktigt se på herrligheten, och rådmannen hade enkom hela påsar med konfekt tillreds, för att traktera damerna, hvarföre också han beständigt vandrade omkring och bugade och samtalade. Gubben såg så hjertans nyter och glad ut, att man verkligen hade ett nöje af att endast se honom. Det är alltid trefligt att se glada menniskor.

Ändtligen skulle då spektaklet begynnas; en svartmuskig bredaxlad karl, klädd i ett slags tunik af urblekt sammet med rödslitna oäkta guldgaloner, framträdde och bugade sig för det vördade puplikum. «Pajazzo, kom in, Pajazzo!» ropade karlen, och en vederstygglig figur sprang in samt gapade på mängden; barnen på taket skreko af glädje och förskräckelse. Den svartmuskige karlen gjorde åtskilliga konster; han var en Herkules och kastade jernkulor och tunga lod, hängde sig, lastad med stora tyngder, vertikalt vid en träpelare, med ett ord, plågade åskådarne med alla dessa onyttiga och farliga öfningar, som konstmakare bruka.

Det är ett ledsamt tecken, då folket samlar sig för att åskåda en sådan; det tyder på en råhet i karakteren, en brist på känsla, som är beklaglig.

Ändtligen voro då dessa öfningar slut, och nu framkom en liten gosse, tolf år kunde han vara; det var en liten kärleksgud, lätt och späd i sina former, med barnsligt, fromt och skönt ansigte; rika ljusgula lockar, blott sammanhållna af en smal silfverbindel öfver pannan, fladdrade ned på axlarne; ett par små vingar af tyll, med slifverstjernor på, sutto spända mellan dem, och en ljusblå tunik, ren som himlahvalfvet och, liksom det, beströdd med stjernor, smög sig kring det smärta lifvet.

Det var en skön anblick! Något englalikt, det vill säga något försonande och godt, lyste ur gossens blå ögon, log på hans mun och brann på hans kinder.

Rådmannen, som i allmänhet ej hade sinne för det estetiska, hvarken i form eller tanke, berättade halfhviskande för sällskapet, att han låtit gifva den lilla kärleksguden en stor smörgås med ost på, och att han hade ätit med förvånande aptit. Det var väl en ganska prosaisk anmärkning, men den visade att rådmannen var en praktiskt god menniska, fastän han saknade den fina känsla, som fordras för att idealisera. Vi se detta ofta och finna att känsla och menniskokänsla äro tvenne olika saker. Man känner djupt sanningen af en målning af fattigdom och elände, der perlar till och med en tår fram i ögat, då vi läsa derom, då snillet kastat sitt ljus in i eländets hålor och vi se den ruttnande halmen i bädden, de hungrande barnen och den förtviflande modren. Men komma vi händelsevis in i en sådan håla, står der en förtviflad moder framför oss med sina hungrande barn omkring sig; då göra vi intet eller ganska litet för att rädda henne och dem; då äro vi förnuftiga och låta ej hänföra oss af vår känsla, derföre att de stå i sanningens gråhvita, ej i diktens gyllene dager. Vi fordra njutning för att vara goda och verkligheten erbjuder ingen sådan.

Det är verkligen obehagligt att föreställa sig en sådan der liten kärleksgud med en smörgås i handen, och litet hvar hade säkert gerna undvarit den prosaiska rådmannens anmärkning.

Den svartmuskige karlen lyftade upp gossen på en slak lina och lemnade honom en pil och båge. Positivets ostämda toner började brusa och linan att svänga. Som en sylfid flög barnet högt upp öfver folkets hufvuden, kastade sig fram och åter och böjde sig mjuk som ett rö, hängande vid det smala repet; slutligen ställde sig gossen på linan, spände sin båge och afsköt den gyllene pilen på folket. Pilen träffade fröken Emerentia midt för hjertat; ett allmänt bravo belönade gossen, som hoppade ner och bugade sig.

Representationen var slut och folket troppade af, utom majoren, som i synnerhet fästat sin uppmärksamhet vid det sköna barnet. Både han och fröken, som, i parenthes sagdt, funno sig litet smickrade att pilen just träffat henne, blefvo qvar, för att sjelfve tala vid gossen. Majoren trefvade efter penningar och fröken likaledes i sin redikyl — pirater voro ej ännu då brukliga.

«Hvad är den der svarte för en?» frågade majoren.

«Det är en ryss, som heter Iwanow», blef svaret.

«Fy f-n», muttrade majoren; «men pojken då, är han också ryss?»

«Det tror jag knappt», blef svaret; «ty han talar alldeles ren svenska.»

«Se så», sade majoren; «syster Emerentia, du skall få se att den der ryssrackaren röfvat gossen. Det kunde jag väl se, att icke den der hygglige pojken var en ryss heller; jag känner det folket, kalmucker, baschirer och kossacker, sådane äro allihop. Ja, du mins nog, syster Emerentia, det satpacket, som låg på gränsen och stal kreatur från våra föräldrar och spetsade gamle Tyras; du mins gårdshunden med den hvita bläsen; det sakramenskade . . .»

Meningen fortsattes icke, ty nu inträdde de i konstmakarsällskapets stuga. Den var full af barn och pigor, som beságo ett par apor, hvilka hörde till sällskapet; men borta i en vrå låg den smutsige pajazzon ännu, till folkets förlustelse, klädd i sin drägt och hvilande sig på en halmsäck, och bredvid, mellan ett par burar, innehållande en mandrill och en kapucinerapa, satt en blek gosse och gret; det var den lille kärleksguden.

Den präktiga drägten var afklädd och gossen skyldes knappt af några usla trasor; ansigtet var så blekt, så blekt, de skälmaktiga ögonen våta af tårar, silfverbindeln borta och håret i oordning.

Fröken Emerentia nalkades och frågade gossen hvarför han gret. Han såg förundrad på henne, han var ej van vid medlidande och tog hennes fråga blott som nyfikenhet.

«Hvarför frågar frun så?» frågade han tillbaka och torkade ögonen med tröj-ärmen; «se upp, pajazzo», tillade han i skämtande ton, «här är herrskap.»

«Är du ryss?» frågade majoren vidare.

«Nej, bästa herre, jag är svensk.»

«Hvarifrån?»

«Från Stockholm.»

«Jaså; hur f-n har du kommit till ryssen?»

«Jo, mina föräldrar lemnade mig till honom, derföre att de icke kunde föda mig hemma.»

«Stackars barn», suckade fröken Emerentia; «far du inte illa?»

«Å nej», svarade gossen; «då jag gör mina saker bra, så får jag mat, men om jag bär mig dumt åt får jag stryk.»

«Har du fått stryk nu?» frågade fröken.

«Ja litet, men jag får väl mer när folket gått», tillade han och en ny tårflod trillade ner för kinderna.

«Stackars barn, stackars öfvergifna barn!» sade Emerentia. «Hvarför får du nu stryk?»

«Jo ser ni», sade gossen, «herr Iwanow sade, att jag skulle skjuta på en vacker flicka, men jag sköt på en gammal fru i stället, som var nästan lik er.»

«Får du stryk för det, arma gosse?» yttrade fröken; «får du stryk för det att du sköt miste?»

«Nej, inte för det, nej, jag sköt icke miste.»

«Nå, hvarföre gjorde du inte som man sagt dig?»

Gossen kastade en nästan förebrående blick på fröken. «Som man sagt mig?» återtog han; «jag hade ämnat att göra det; men då jag spänt bågen fick jag syn på den gamla frun, hon såg så god ut, jag tyckte att hon var som min mor, då hon var god mot mig; jag höll mest af henne, hon var vackrast af dem alla, hon satt der visst och beklagade den stackars gossen, och jag sköt på henne.»

«Tack, min gosse lilla; det var på mig du sköt, du skall ej ha gjort det för inte, se här» (hon ville ge honom penningar).

«Nej, min fru, jag får ej taga emot penningar, då får jag stryk.»

Majoren hade, mot sin vana, varit tyst under detta samtal; men nu bröt hans vrede bommen. «Hvar är den förbannade ryss-helveten?» skrek han högt. «Konstmakare Iwanow, kom hit!»

Konstmakaren, som trodde att en apa sluppit ur buren eller någon annan olycka händt, skyndade fram till stället, men stannade plötsligen, gripen i armen af den vredgade majoren. «Hör du, ele-menskade bandit, hur vågar du att slå gossen och en svensk gosse till på köpet, din ryssracka; jag skall lappa om din lekamen, din skurk, så att dina knotor ska knaka i dig, din gemena kalmuck.»

Herr Iwanow, som förr trott att sol och måne skulle ramla ner, än att få ett sådant tilltal för en pojkes skull, blef förlägen och kunde ej svara straxt, utan började stamma. Majoren i sin ifver grep saken an och fortfor att under de grufligaste eder fråga

med hvad rättighet han medförde gossen, ville se hans prestbetyg, ville qvarhålla sällskapet till dess herr Iwanow gjorde reda för sin behandling.

Herr Iwanow hade ej riktigt tydliga begrepp om vår svenska lagskipning, utan fruktade att en hel hop kunde hända honom, isynnerhet som han af majorens orden och mustacher trodde sig ha för sig en af dessa, som i hans fädernesland hafva makten. Han föll derföre till fota, helst som han ej kunde redogöra för sitt fögderi, och då han dessutom ej fick många ord fram för den rasande gubben, och denne slutligen erbjöd sig friköpa gossen ur slafveriet mot hundra rdr banko, ingick herr Iwanow på saken, och fröken Emerentia hade sin brors rysshat att tacka för en skänk, som hon värderade mer än man skulle trott.

I triumf, liksom efter en vunnen seger, vandrade majoren derifrån med sin syster; och Ludovico, så kallade sig gossen, följde med dem.

Hela brunnssällskapet skrattade åt den kuriöse majoren och hans underliga syster. Mamsell Gallsten fick en ny historia, som kunde hinna blifva lång och intressant inom vintern, och rådmannen ett barn till, som han kunde traktera med sviskon och mandel.

III.

Lycksökaren.

Brunnsterminen var redan nära slutad när en förnyad bjudning ankom från baron Nordenhjelm, den der gamla vännen och krigskamraten, och majoren med syster Emerentia afreste på sagd dag. På kuskbocken satt lilla Ludvig, nu iförd bättre kläder än förut. Han fick följa med för att öppna grindarne, hvartill han ock skickade sig väl. Fröken Emerentia skrek mera än en gång till när den viga gossen i ett hopp var nere på vägen för att öppna grinden och under starkaste farten hoppade åter upp på vagnen; men den lille luftspringaren såg så glad och fryntlig ut; hans blå ögon logo så skälmaktigt, att sjelfva majoren ej kunde bli ond på honom.

Tvertom hade fröken förmärkt, att majoren liksom blifvit en ny menniska, antingen det kom sig af «vattnet allena» eller derföre att han nu hade en varelse, som slöt sig riktigt hjertligt intill ho-

nom. Majoren hade också verkligen blifvit förändrad, han disputerade ej så mycket som förr, han var saktmodigare och tåligare, och mot lille Ludvig hade han intet att anmärka.

Man talar mycket om ormars förmåga att tjusa, det är en olycklig förmåga. Men hvad förmår ej ett par oskyldiga barnögon? Man blygs att låta dem se sina dårskaper; de återspegla så klart hvarje tanke, hvarje känsla, och jag twiflar på, att menniskorna skulle begå brott, om de bodde i rum, der hvarje vägg afspeglade deras handling; de skulle se sig sjelfva och blygas. Så var det äfven med majoren; han såg framför sig ett barn, rent och godt, uppväxt ur samhällets lägsta klass. Det var ett gräs, som sträckte sina gröna blad mellan springorna på statens förruttnade golf, hvilket nedifrån frätes af svamp och der hvarje tilja darrar af de mäktiges tunga steg, utan att någon tänker på att se efter, huru det står till inunder och om ej förruttnelsen tar öfverhand och golfvet brister.

Det var en stor fest på Millesholm, emedan baronens svägerska, den unga och sköna Euphrosyne Stålsköld, firade sin förlofning med fideikommissarien till Svanehult och Sjöglinge, grefve Stjernefall.

Den som sett fideikommisserna med sina parker och trädgårdar, sina slottslika åbyggnader, der smak och prakt voro förenade, skattade fröken Euphrosyne lycklig; men den, som blott såg fästmannen, skulle göra tvertom. Det var en yngling, som ifrån vaggan vetat med sig, att han var fideikommissaric, som redan vid tjugufem års ålder njutit lifvet till vämjelse och fann det så ödsligt. Han stod liksom på ett slagfält, öfverströdt med förslitna och sönder-sprängda njutningar. Det var död rundtomkring.

Då majoren, som för tillfället var klädd i arméens uniform och således prålade med röd krage och gula mattor i epåletterna, kom fram, voro redan alla gästerna samlade och ströfvade omkring i Millesholms namnkunniga park. Vattenkonsterna i trädgården spelade, mer än en Triton blåste en vattenstråle ur sin snäcka mot skyn; och bilder, en del af verkligt konstvärde, stodo så blyga gömda mellan häckarne. I boskéerna strömmade gästerna fram och åter och njöto af den sköna sommaraftonen. Der långt borta från parken klingade då och då tonerna af en munter dansmusik; der roade sig folket och en del deltog i leken. Mer än en vacker

bondflicka blef uppbjuden till en polska af någon glad ungherre från hufvudstaden, som räckte sin glacébehandskade hand åt den sköna, hvilken, liksom rädd att sönderbryta de fina fingrarne, fattade den ytterst i spetsen och svängde om, kanske tänkande på en Olle eller en Per, som stod i ringen och såg på, och som, då han dansade, hade en annan «sväng» han, än den fina herrn.

Der borta, i skuggan af en tät häck af hagtorn, som just nu prålade med sina hvita blommor, stodo ett par personer inbegripna i ett samtal. Om jag säger ett djupt samtal, skulle jag säga en osanning; ty det var ett af dessa, som man brukar i sällskaper, ett samspråk, som ej innehåller något och dock allt, och som blir pikant icke derföre, att det är en blandning af de allraoskyldigaste saker, en mosaik af ämnen och vändningar, hvilka ega den egenskapen att de ej undgå att njutas, ett samtal med ett ord, som lika säkert måste sprida sig och slå an på en hvar i sällskapet, som de fina ångorna af en blomma, men som qvarlemnar lika litet som de.

Den ene var en ung man med fina drag, hans panna var hög och fint tecknad, fastän kanske något för smal, och ögat klart och glänsande.. Allt, ända till det nästan satiriska leendet, som låg omkring munnen, och till och med det på en gång eleganta och snart sagdt vårdslösa i hans drägt, förrådde en menniska, som känner mera, än han kan tänka, och som tänker på sig sjelf mer, än på den öfriga skapelsen.

Det var den unga grefve Gynterfeldt, societetens förtjusning och hundratals medtäflares förtviflan. Naturen hade mycket gjort för den unge mannen, hade gifvit honom känsla för allt skönt och snillrikt i förening, den hade skänkt honom ett skönt yttre; men hans ställning i lifvet, hans uppfostran eller, kanske rättare, hans falska position mot andra menniskor, hade afstympat dessa sköna anlag till något, som hade brist på harmoni, på jemnvigt, och som således väl vid första anblicken kunde behaga, liksom eskissen till en skön målning, men likväl ej gaf mera än ett ytligt begrepp af hvad den utförd kunnat blifva.

Vi se öfverallt sådane påbörjade, men ofulländade snillen och karakterer, ofta liksom ritade af en barnhand, med osäkra drag och utan proportioner, men ofta åter andra, der hvarje drag är lika djerft som slarfvigt, lika sannt tecknadt som ofulländadt; blott hos få är taflan fulländad med sina dagrar och skuggor, och dessa få

äro menniskoslägtets utvalde, äro de lycklige, som en gång taga plats i minnets pantheon, under det eskisserne förströs och glömmas.

Från barndomen hade grefven hört idel beröm; hvarje obetydligt infall multiplicerades i otaliga upplagor; hvarje min, hvarje hans ord beundrades. Som yngling blef han berömd som författare, som tecknare och tonkonstnär, och lärde sig således hvarken att behandla språket, ritstiftet eller pianot. Han hade, med ett ord, blifvit ett slags kopia af ett snille, med alla snillets anspråk på beundran, utan att ens söka hvad det verkliga snillet alltid söker — i första rummet aktning. Han gjorde derföre lycka öfverallt, ty alla erkände hans öfverlägsenhet, utan att finna sig tryckte deraf, derföre att denna öfverlägsenhet berodde af detta erkännande. En hvar kände med sig, att han när som helst kunde störta honom från hans usurperade plats, blott derigenom att han ej erkände honom; men man smickrade honom, liksom ofta historien visar hofmännen hafva gjort med de svagaste konungar, just derföre att man visste dem beroende. Menniskorna älska också icke det verkligen öfverlägsna, de se hellre på en briljanteld, som föreställer solen, än de se på solen sjelf; det är af samma orsak de så ofta fira medelmåttan och beundra snillet *först* efter århundraden.

Den andre var af helt annat slag, men också en person, som väl icke beundrades, icke utbasunades, knappast omtalades, men, det oaktadt, var skapad för sällskapslifvet. Grefve Gynterfeldt var en lyxartikel, baron v. Pahlen åter en nödvändighetsvara i salongen.

Baronen var en medelålders man, utan markerade drag, utom en viss godmodighet i hela sitt yttre, ända från det fryntliga ansigtet till den beqväma, på sig sjelf hvilande ställningen han plägade antaga. Det fanns ingenting hos honom, som tillkännagaf egen vilja eller kraft att genomdrifva den; han var en «lian», som frodades öfverallt och som klängde sig fast öfverallt, som sväfvade mot skyn och böjde sig ner mot jorden, lika litet i förra fallet uppburen af egen kraft, som i det sednare nedböjd af sin egen tyngd. Sällskapslifvets krans har sina blommor, sina rosor, som gifva det omvexling, en sådan var Gynterfeldt, men den måste äfven ha sin grönska, sina fyllnadsblad, och ett sådant var von Pahlen.

«Vår värd är ett snille», yttrade Gynterfeldt, kastande en hastig blick åt sidan; «han har bragt sig upp från intet; det måtte vara en sann njutning att vara sjelf sin lyckas smed.»

«Ni säger det, herr grefve», svarade von Pahlen, «emedan ni inom er känner kraft att utmärka er på hvad plats ni också haft att börja.»

«Derom ha vi ej talat, baron», återtog Gynterfeldt; «men ni har anslagit en sträng i min själ, som ljuder klart; ja, i sanning, jag ville vara en af folket, jag ville utgå ur folkets sköte. Ni hör att jag har mina frihetsidéer», tillade han med ett ursäktande smålöje.

«Det är gifvet att ett snille känner sig nedtyngdt af hvilka bojor som helst och att det älskar frihet, det ungdomsfriska, det unga, med ett ord (och när är ej snillet ungt?), måste vilja flyga på egna vingar; ni tycker er ej pröfvat edra nog, och det är detta som gör, att ni ville begynna banan från dess nedersta punkt», yttrade baronen, med ett förbindligt småleende.

«Af hvad orsak som helst, jag har önskat något dylikt», svarade grefven, smickrad, «jag skulle ej blygas för benämningen parveny; det är ej alla som kunna säga så. Baron Nordenhjelm är en parveny och ett snille; men *så* ville jag likväl ej sluta — början var god.»

«Ni har rätt», yttrade baronen, «han har slutat med att vara den siste i vår klass, då han borde åtnöjt sig med att vara den förste i sin.»

«Riktigt», fortfor grefven, «jag älskar ej detta öfverlöperi från folket och in i de privilegierade klasserna; man bör åtminstone ej *söka* sig bort från sin hedersplats. En annan sak är om belöningen påtvingas och man måste frånträda sitt förra stånd; men i alla fall bör man icke glömma sitt gamla namn och ej kalla sig Nordenhjelm när man förut hetat Stål, det är att förakta sjelfva inledningen till sin ära, och inledningen är ofta det bästa af hela arbetet.»

Nu närmade sig värden, baron Nordenhjelm, och samtalet ombyttes.

Baronen var en af dessa menniskor, som redan i sitt yttre tillkännagifva ihärdighet förenad med böjlighet, ett skarpt markeradt ansigte, en hård benig panna, sluten mun, men ett par ögon, som hade allt hvad de ville säga, som kunde blicka kärlek, hat, förakt och vördnad utan att mannen sjelf kände någotdera. Det var blott en som han älskade, och detta var han sjelf, och blott ett som han föraktade, och detta var hans omgifning. Detta för-

akt visade sig antingen som ett hån, eller som en krypande vördnad; ty man kryper ej inför den man älskar och högaktar, till den talar man sanning, eljest kan man ej älska honom. Sully talade sanning med Henrik IV; ty han älskade honom, men *Cabalen* smickrade Carl II, emedan den måste förakta honom.

«Ni deltager ej i nöjet, mine herrar», sade baronen småleende till sina gäster; «troligen har vår Byron inledt er, baron Pahlen, i fantasiens rymder; der är rätt bra, blott man har vingar att följa honom. Jag hör er gerna, herr grefve, men jag tröttnar på resan, och sedan måste ni släpa mig med er. O! se der», afbröt han sig sjelf, «välkommen, onkel Pistolsvärd och ni, min bästa fröken. Tillåt mig presentera er»; och nu gjorde han detta.

«Jag skall», återtog han, «följa er, min fröken, till min» (han sökte efter det passande ordet) «till min *hustru*», sade han slutligen, emedan han i majorens ögon ville synas den gamle krigskamraten. «Onkel Pistolsvärd torde vänta mig här.»

Baronen gick, men kom snart åter.

«Nåh, bäste onkel, nu kunna vi språka fritt med hvarandra», yttrade han fryntligt och lade sin hand förtroligt på majorens axel; «onkel ser ännu lika ung ut, åren hafva ej tagit.»

«Åh nej, Gudskelof», yttrade majoren, «nu, sedan jag druckit af det der sattyget vid Sumpmyra, är det bra igen; men hvad f-n går åt dig, min hedersgosse, du är ju mager som en skrika och blekgrå se'n som ett pigförkläde.»

Baronen smålog och kastade en blick på sina begge gäster; den blicken uttryckte «förlåt honom, herre, han vet ej hvad han säger», eller något dylikt. Grefve Gynterfeldt drog en djup suck och höjde på ögonbrynen, och baron von Pahlen smålog helt godmodigt.

Händelsen hade här sammanfört fyra karakterer, som voro af olika metall, det var den klingande och sköra bronzen bredvid det hårda oböjliga jernet, det smidiga tennet bredvid det i evighet uttänjbara guldet. De voro hvarandra motsatta, alldeles skilda på lifvets bana, olika till sin natur, olika förarbetade genom konsten.

Baron Nordenhjelm hade haft sina serskilda räsoner för att bjuda den gamle majoren till sig på den stora dagen; han gjorde nemligen intet utan att dermed förknippa en biafsigt. Majoren skulle nemligen bland hans gäster vara en påminnelse om hva-

baronen fordom varit: en simpel krigare, och hvad han nu var: en slags diplomat. Han ville visa dem, i händelse de hade glömt det, huru stor hans förmåga varit, han ville skrämma dem tillbaka med en bild från det förflutna, som skulle säga dem att han ännu innehade samma spänstighet som fordom, att samma öfverlägsenhet, som bringat honom från underofficer till baron, skulle kunna bringa baronen till excellens med tiden.

Man hör derföre ofta lycksökare med en sorts förkärlek tala om sin lyckas uppslagsända: man anser det i allmänhet antingen för ett slags blygsamhet eller ett slags skryt; sällan är orsaken det förra, men desto oftare det sednare; oftast dock är det ett slags skrämskott, ett slags hotelse med den individuella förmågans allmakt.

Majoren uppfyllde dock alltför väl baronens afsigt. Han började i glädjen att återse «en gammal krigskamrat» (den enda åsigt gubben kunde få af sin vän baronen), att berätta en mängd fält- och tälthistorier, som dels gjorde baronen löjlig, dels satte hans uppkomst i alltför dåligt ljus. Att han druckit om med underofficerarne, att han fått snubbor, att han till och med suttit i arrest o. s. v. var dock nästan för mycket; *så* ofantligt noga var det ej menadt, att hans ungdomsförsök på ärans bana skulle uppdissekeras.

Han afbröt derföre snart samtalet och förde bort gubben för att se hans barn. Baronen och majoren vandrade länge genom parken utan att finna dem. Slutligen fingo de sigte på barnen, hvilka i yr glädje sprungo omkring på en gräsplan, som lik en matta var utbredd framför foten af en klippa.

Barnen framfördes en efter annan af sköterskan; men den äldste gossen, Adolf, baronens käraste barn, felades; han hade smugit sig bort, sade sköterskan. Men baronen gjorde ej så mycket afseende derpå; ty Adolf var tio år gammal, och i den instängda parken funnos inga faror.

Det var likväl icke så. Lilla Adolf var en qvick och liflig gosse, men af ett djerft och vågsamt lynne, liksom fadren, hvars mörka ögon han ärft, men utan att ega hvarken den falskhet eller den hårdhet i blicken, som man fann hos fadren.

Lilla Adolf visste att parken var uppfylld af promenerande och ville på en gång få en öfversigt af det hela; han smög sig derföre helt behändigt från sköterskan (som tvärtemot vanan för

dagen hade fått öfverinspektionen öfver honom, emedan barnen, för att blifva presentabla, borde visas en corps) och klättrade, alldeles obekymrad om följderna och djerft, som om ingen fallkraft funnits till i verlden, upp på spetsen af klippan. En skön utsigt öppnade sig nedanför honom, hela parken, sjön — den breda, knappt märkbart flytande floden, som gick omkring herrgården och föll i sjön, de vandrande menniskorna, som der nere rörde sig fram och åter och voro så små, så små; allt förtjuste gossen, som i glädjen tog höga språng.

Han halkade hastigt och lätt utför den branta stupningen, och skulle ofelbart hafva fallit ned och blifvit krossad, ty bergväggen blef snart alldeles lodrät, om ej hans kläder hakat i en späd rönn, som klängt sig fast i en remna. Gossen grep tag i sitt svaga räddningsmedel och qvarhängde på kanten af afgrunden, med en starkt lutande, af regn och stormar blankslipad, bergshäll bakom sig. Att ropa på hjelp föll honom ej in; ty de rörliga massorna af menniskor, han såg nedanför sig, voro för långt borta; hans bestämda och djerfva sinne kom honom blott att tänka på något sätt att åter komma derifrån. Då hörde han hastiga steg uppöfver sig och såg en gosse af ungefär samma storlek som han sjelf, vig som en lo, barfotad klättra utför den blanka bergshällen och fatta hans hand. Han grep den mekaniskt, men ej utan fruktan; ty han insåg, att om gossen halkade, hade den lilla rönnen varit för svag att bära dem begge två; men den främmande tycktes ej dela hans fruktan, utan drog honom raskt med sig upp, och snart stod han deruppe räddad och säker.

Adolf darrade väl något, ty nu först ryste han, förut hade han ej haft tid dertill; den främmande gossen smålog och sade: «Lilla herrn, som inte är van vid sådant, skall akta sig en annan gång.»

«Hvem är du, lilla gosse?» frågade Adolf.

«Jo, jag heter Ludvig», svarade denne.

«Kom med mig, Ludvig lilla, tack för hjelpen, kom med mig skall du få något godt.»

Gossarne följdes åt och Adolf skyndade mot slottet. «Kläderna äro väl ej söndriga eller smutsiga?» frågade han sin nye vän då de voro framme, och när denne besvarade frågan med nej, sprungo de upp i huset.

Här införde han sin räddare i ett litet rum, der alla sorters bakelser stodo i stora högar på stora fat; det var ett slags handkammare. «Se här, Ludvig, ta' för dig, jag skall gå och bedja mamsell om litet sylt.»

Ludvig gjorde som hans vän bad, och vännen sprang bort; det dröjde likväl ej länge förr än han hörde flera personer nalkas dörren och baronen med ett par betjenter trädde in.

«Hvad är det för en gosse?» frågade han betjenten.

«Jag vet ej, herr baron.»

«Hör du pojke, går du här och stjäl. Hör Sikman, tag och vräk ut honom; man bör strängt straffa det första brottet», tillade han för att gifva sin handling moraliskt värde; «kör bort pojken och gif honom något till bästa.» Detta var nemligen en term, som han använde då han ville ha någon afstraffad utan att sjelf låtsa veta af det.

Betjenten fattade Ludvig i armen, förde honom ner och slog honom; men till all lycka intresserade detta göromål föga Sikman, och Ludvig slapp således att blifva misshandlad fastän han med skymf och nesa blef utkörd på bakgården, der han satte sig på fotsteget till majorens gamla vagn och gret bittert.

Det dröjde länge innan Adolf kunnat uppsöka den främmande gossen, men ändtligen fann han honom. «Stackars Ludvig», sade han och klappade sin räddare, «stackars Ludvig», allt det der lider du för min skuld. Det värsta är», tillade han, «att jag icke vågar tala om händelsen, då finge jag aldrig gå i parken. Nåh, gråt inte, Ludvig lilla.»

Ludvig såg upp med ett gladt leende, förolämpningen var redan glömd och han torkade tårarne ur sina ögon.

«Det gör ingenting, min lilla goda herre, endast ni håller af mig och en gång säger, att jag var oskyldig, att jag inte ville stjäla.»

«Ja, ja, det skall jag göra», mente Adolf, «det skall jag göra, lilla Ludvig; ja, jag skall hålla af dig så länge du lefver, bara du inte gråter eller är ond på mig — kom ihåg jag heter Adolf — då du kommer hit igen, så fråga bara efter Adolf.»

Så tröstade gossarne hvarandra och Adolf gick ej ifrån sin nya vän förr än qvällen började skymma och gästerna att fara sin väg; då sprang han åter upp till slottet.

IV.

Vännerna.

Femton år hade förflutit, och de personer, hvilka jag omtalat i det föregående, hade förvandlats från barn till män och från män till gubbar. Oaktadt all sin oro, alla de strider, den födt och åter fördränkt, flyter tiden dock omärkligt förbi oss. Så hade det också skett dem.

Major Pistolsvärd var nu en svag gubbe; elden i hans själ hade nästan slocknat och blott då och då flög ännu en gnista ur den utbrända härden, der fordom så många och så ädla tankar, men lika ofta häftigt uppflammande passioner förut hade brunnit.

Hans syster hade blifvit en gammal matrona och stod ej mera flickfadder. Äfven hon var lugnare och fridsammare än förr, men hade bibehållit samma kärleksfulla hjerta som fordom.

Lilla Ludvig var nu en skön yngling, han hade artat sig väl och var de begge gamlas enda glädje. Endast när der kom bref från Ludvig, lefde gubben Pistolsvärd åter upp och gladde sig åt sitt barn, ty så ansåg han honom, och fröken väfde lärft året till ända åt sin älskling.

Ludvig hade valt prestvägen och var just nu prestvigd. Brefvet derom ankom en vacker sommardag, då gubben majoren satt utanför sin byggning med pipan i munnen; det blef en glädje i hela huset. Fröken, som eljest icke hade för vana att meddela hvarken sin glädje eller sina små motgångar med tjenstefolket, kunde ej nu låta bli att, så snart sig göra lät, berätta pigorna att herr Ludvig nu var blefven prest. Majoren deremot, mera barnslig än systern, ropade straxt på Petter Anders och sade:

«Det är ju f-n, Petter Anders! nu är Ludvig prest allaredan! Det var en tusans pojke — Gud välsigne honom! der har du en buss, Petter Anders, gå in i köket och få dig en sup.»

Ludvig hade blott några år varit vid akademien och hade tagit graden och blifvit prestvigd. Han var en yngling, som ingen talade om, han lefde för sig sjelf och med sina böcker. Hans lilla rum var ordningen sjelf, allt var rent och fint, fastän i högsta grad enkelt, ty majoren hade hvarken förmåga eller vilja att gifva till öfverflöd; Ludvig måste spara, om det äfven ej legat i hans lynne.

Han hade blott en vän, men af ett till honom sjelf alldeles motsatt lynne. Det är en oriktig idé man gör sig om vänskapens orsak, om det fina bandet, som kallas tillgifvenhet, då man tror att det väfves genom sympatier. Vänskapen består af trådar, inväfda i hvarandra, ej af paralleler; gå tvenne karakterer parallelt, är der hvad man kallar likhet i riktningen af dess trådar, då är det blott uppränningen till en väf; men skall det verkligen blifva något af, så behöfs inslag, några trådar som inflätas tvärsöfver.

Det är derföre man sällan ser två likartade menniskor vara mera än blott *bekanta* och vänner. Ludvig och hans vän hade motsatta lynnen och älskade hvarandra med all den värma, af hvilken ett ynglingahjerta är mäktigt.

Deras första möte här i lifvet hade också sammanknutit dem; de hade delat en lifsfara, den ene af dem hade lidit en orättvisa för den andres skull, men hade burit den utan att knota; med ett ord, Ludvigs akademivän var Adolf Nordenhjelm.

Adolf Nordenhjelm var hvad man kallar en rask yngling, han hade hufvud och förmåga att genomdrifva hvad han önskade, hade en stark vilja och ville gerna herrska der han kunde det, men han var deremot olik sin far deruti, att han var öppen och tillgänglig för vänskap, för kärlek och äfven för dårskaper. Han kunde beräkna sina handlingar, kunde väga dem på guldvigt, men han gjorde det sällan, emedan det föll sig så besvärligt, och han blef derföre framfusig och begick fel mot konvenensen. Han stötte således emot många gånger, då han menade som bäst, ty menniskorna göra mera afseende på det yttre än det inre af en menniska; hennes själ, hennes vilja, hennes handlingars källa är för de flesta en sluten bok och, om de öppna den, skrifven med outtydbara karakterer. Det är få som lärt sig mer än ett alfabet, för att läsa menniskan, och de tro, om hon är skrifven i ett för dem främmande, att hon ej förtjenar läsas; de göra då som medeltidens munkar, hvilka sade: «Græca sunt — non leguntur», de hoppa öfver bokens innehåll och bedömma endast bandet.

Ludvig deremot var af naturen mild, vek och god, och uppfostran hade ur hans sinne utplånat hvarje ojemnhet, hvarje hårdhet, som kunnat eljest bilda sig. Han handleddes af en gubbe, renhjertad som ett barn, och Ludvig lärde sig tidigt att älska sin fosterfar, för det goda som var på bottnen, men tillika att akta

för det kantiga i hans sätt att vara. Hans andra handledare var fröken Emerentia; hon ledde honom som blott en mor kan leda ett barn, hon ledde honom med kärlek, med denna alltuppoffrande kärlek, som röjer sig i hvarje blick, i hvarje småsak, i hvarje ord, som offrar så mycket och begär så litet.

Genom motsatsen af begge desse handledare hade Ludvig blifvit hvad han var: en mild, kärleksrik menniska, i sitt yttre utmärkt för saktmod, för blygsamhet och lugn.

Det var en sådan vän Adolf behöfde, och han slöt sig innerligt till Ludvig, som, å sin sida, var hela mensklighetens vän och inträdde i ett nära förbund med Adolf, emedan han kände med sig, att han kunde gagna honom, att han ännu många gånger skulle kunna rycka honom upp från branten af ett brådstörtadt fall.

V.

Nattvardsbarnet.

Baron Nordenhjelm den äldre hade blifvit enkling. Lyckan, som han hittills liksom hållit fångad uti ett nät, knutet af kall beräkning och list, hade flytt ifrån honom. Liksom genom en osynlig hand förstördes hans slugaste planer, störtades hans djerfvaste förhoppningar. Äfven han hade blifvit äldre och tröttnade småningom vid de evigt fruktlösa striderna mot en otur, som han sjelf framkallat, som var qvoten af hans räkning på lifvets lycka — han hade missräknat sig och försökte förgäfves att finna hvari felet låg. Han hade uträknat allt så säkert, han visste att han ännu aldrig begått någon handling, som ej stod i strängt aritmetiskt förhållande till den föregående; men han hade ej beräknat, att det finnes ett okändt tal, som blandar sig i vår räkning, som ibland höjer summan öfver och ofta förminskar den under vår väntan — han hade ur sin räkning uteslutit försynen. Han hade byggt hela sin framtid på sig sjelf, hela sin lycka på detta jordiska, och den ramlade emedan den hade en ändlig grund, som gaf efter för den ökade tyngden. Det var en bitter erfarenhet för lycksökaren, som uppoffrat lycka, lugn, samvete och trefnad, för att ernå en punkt, der han hade ämnat njuta af allt; han ernådde den aldrig och stängdes från möjligheten att sträfva ditåt. Men med sådana menni-

skor händer ej sällan, att de, öfverlemnade åt sig sjelfva, redlösa som de äro, redan utan landsigte och utan att ens vilja se det land, der de en gång skola hamna, falla ur sin roll och nedsjunka till ett moraliskt intet eller till veklighet och förderf. Det är ej annat än kärnröta, som tränger sig utåt på det stolta trädet och som gör att det snart faller. Baron Nordenhjelm hade således, då han ej fick njuta af en öfverlägsen rang och genom tillfredsställandet af sitt herrskarbegär, nu på sednare åren blifvit en vällusting, en af dessa, som sprida död och förderf öfver oskulden och störa familjernas frid. Kärlek hade han aldrig känt, han visste ej hvad detta ville säga; han endast kände sinligheten och kallade den för kärlek; ty sinligheten är egoistens kärlekskänsla; den gör ej afseende på sitt offer, ler åt dess tårar, är döf för dess klagan; det är nog endast egoisten njuter sjelf.

Om någonsin en menniska i sitt yttre burit stämpeln af en skurk, var det visserligen baron Nordenhjelms kammartjenare; hans grå spelande ögon tolkade endast försåt och falskhet, och hans platta ansigte, den breda hakan, de framstående kinderna, till och med den kala pannan, ingåfvo en hvar ett slags ofrivillig fasa, nästan af samma art, som då man ser en orm, som smyger sig i gräset.

Denne man stod nu bugande inför sin herre, som, klädd i nattrock och rökmössa, beqvämt utsträckte sig i en fåtölj. Baronens magra blygrå ansigte var mera frånstötande än fordom; tusende sorger, tusende bekämpade känslor af hat och förödmjukelse hade dragit sina fåror i hans ansigte; men i de mörka ögonen brann en häftig glöd, som ej var vredens, det var begärens.

«Du har således fått reda på henne?» frågade baronen. «Ja, min käre Melker, om det stycket lyckas dig, så skall du bli belönad. Nå, hur ser hon ut på nära håll?»

«Ack, förtjusande», yttrade Melker med ett falskt grin, som skulle föreställa beundran; «förtjusande; hon ser mycket bättre ut nu, än då hon gick till altaret, mycket skönare; hon var så blek då.»

«Å ja, jag kan föreställa mig. Nå, hur har du gått tillväga?» frågade baronen.

«Jo, jag tog reda på henne; fick veta att hennes far heter Thomasson och bor borta vid Blecktornet; jag besökte mannen, han var enkling och är dessutom känd som en vild och supig krabat.»

«Ganska bra, ganska bra. Nå talade du vid honom?»

«Ja visst, hans nåd; karlen var medgörlig han.»

«Bra, min gosse», upprepade baronen — «nå vidare — du nämnde väl ej mitt namn, det kunde kompromettera mig.»

«Nej, Gud bevare mig, herr baron, derför aktade jag mig nog; jag sade honom, att han skulle få hundrade riksdaler af en herre, en äldre förnäm herre, som sett hans dotter och som ville bekosta hennes uppfostran.»

«Nå vidare, det var rätta ordet, *uppfostran* — nå hvad sade han då?» frågade baronen och drack ur sitt chokolad.

«Ja, si det är just knuten», yttrade betjenten; «jo han sade att han nog begrep hvad jag mente, han visste nog hvad den der uppfostran hade att betyda.»

«Du är ett nöt!» afbröt baronen, «och således slutades hela underhandlingen? Karlen är ej fyllhund nog, sådane kunna uppoffra allt, barn, fäder, allt med ett ord; nå vidare, negociationen afbröts således?»

«Visserligen icke, herr baron, men den blef något dyrare; han sade att han var bortskyldig två hundrade riksdaler och nödvändigt måste ha så mycket.»

«Det är bra mycket», mumlade baronen, som gerna sparade på sina utgifter, «men får gå, köpet må vara sagdt — två hundra riksdaler!» — Baronen gick till sin chiffonier. «Se der, tag dem; men förhasta dig inte och gif ej karlen penningarne förr än du fått varan.»

Kammartjenaren gick och baronen försjönk i djupa begrundningar. «Det är rätt underligt», yttrade han slutligen vid sig sjelf, «att befinna sig så här ensam. — Adolf har öfvergifvit mig; han nästan tycks förakta mig — och hvad gör det, ingen vet deraf, det ligger i hans intresse att åtminstone *synas* älska sin far, och hvad behöfs mera. Vi äro alla isolerade, en hvar arbetar för sig; jag för mig och han för sig — ha ha ha!» skrattade han bittert. «När det stora slinter undan, måste man roa sig med leksaker; man har intet annat qvar än en och annan leksak, och allt kan man få för penningar.»

«Det var en tid», återtog han efter en stunds tystnad, «det var en tid jag hade vänner — och de stackars kräken hvad de blefvo bedragne! — De skreko att jag var en falsk vän — de narrarne, hvem hade sagt dem att jag någonsin varit deras vän! Jag

var en gång utropad som en fosterlandsvän — att jag ville afskaffa missbruk, ville folket väl; det var inte min mening, och inte rådde jag för att folket gick efter näsan; ha ha ha, det är roligt att så der se tillbaka ibland på sin lefnad. Man må säga om mig hvad som helst, slug har jag varit; men det är förbi — de känna mig nu litet hvar och akta sig — deri göra de rätt.»

«Såg du», frågade Adolf sin vän, magister Ludvig Stensson (ett namn, som majoren hittat på och som han antagit), «såg du, pingstdagen, den sköna flickan, som gick till skrift i Maria?»

«Nej», svarade Ludvig, småleende, «jag officierade icke och betraktade ej enhvar så noga; men min goda vän löjtnanten hade sina lekamliga ögon med sig, och jag kan således af honom få en beskrifning på henne.

«Du kan ej föreställa dig», började Adolf, som nyss ingått vid artilleriet och som, i parenthes sagdt, såg ganska bra ut i sin enkla uniform, «du kan ej föreställa dig en sådan flicka! Det var riktigt kurjöst att du ej observerade henne; men sankt Johannes ser ej på sådant, det förstås. Nå väl, blå ögon, så fromma, så fromma; då hon såg mot himlen, tycktes blicken kunna smyga sig fram genom molnen till Gud sjelf. Det var, med ett ord, ett ansigte fullt af godhet och oskuld; det ljusa håret, den enkla, nästan fattiga drägten: allt, allt, ja till och med den lilla foten, som vanpryddes af en klumpig sko, allt var förtjusande.»

«Jaså», yttrade Ludvig, allvarsamt; «och allt det der kunde du se, kunde du fästa dig vid just i det ögonblick, då det arma, fattiga barnet förnyade sitt förbund med sin fader i himmelen, just då hennes hjerta öppnade sig för en stråle af den eviga nåden: just då, Adolf, stod du och betraktade med giriga blickar hennes yttre behag. Tänkte du i dessa ögonblick så, att du velat lägga ditt hjerta öppet för verlden? smög sig icke liksom en flägt af blygsel genom din själ, då du stod vid altaret och tänkte det du tänkte?»

Adolf slog ned ögonen. «Du är alltid sträng, du dufvosjäl, mot mig; men tala du, jag behöfver det. Jag är ej och kan ej vara sådan som du. Nåväl, det var ej rätt; men det är en gång

gjordt och flickan fick ingen skada deraf. Men kanske jag kan gagna henne; hon är i fara.»

«Huru då?» frågade Ludvig; «är hon i fara?»

«Jag har», återtog Adolf, allvarsammare än förut, «jag har alltid talat uppriktigt vid dig; du har varit en källa, ur hvilken jag då och då druckit en drick ren glädje; du har varit min rådgifvare, mitt samvete, mitt allt.»

Ludvig smålog åt sin väns värma, men sade intet, utan blott såg honom med milda, vänliga blickar in i ögonen, liksom han läst uti hans själ.

«Ja», återtog Adolf efter ett kort uppehåll, «jag vill bekänna allt. Jag har följt flickan på spåren, jag har vandrat der i trakten beständigt. Låt ej blicken mörkna så, Ludvig, det var ej låg kärlek allt, det var något godt i den, fastän jag ej kan förklara hvad det var. Nog, jag har sökt opp flickan, hon är dotter till en timmerman på Söder; men . . .»

«Käre Adolf», afbröt Ludvig, «du är på afvägar; kufva din passion, aflägsna dig från henne. Arbeta, Adolf; i arbete ligger dygden gömd, den flitige är sällan lastbar. Hon är i fara för dig sjelf och du är sjelf i våda. Akta dig, Adolf, du står åter på branten, om du ej hejdar dig.»

«Ja — ja, Ludvig, du har rätt!» ropade Adolf; «men deri består ej hennes största fara. Ack, Ludvig, om du visste . . .»

«Tala ut, du är så upprörd», sade denne och tryckte sin väns hand. «Tala ut, Adolf, det är något ovanligt som ligger på ditt hjerta.»

«Jo, ser du», återtog Adolf, och en darrning flög öfver hans öppna anletsdrag, «ser du, jag smög deromkring för några dagar sedan, det var mörkt på qvällen och jag smög mig in i förstugan för att få höra henne tala. Jag lyssnade vid dörren och tittade in genom dess springor. Der sutto tvenne män, men den andre vände ryggen åt mig och jag såg blott den ena, en gubbe med fula, vanskapliga drag och med utseende af ett halft rus. — Tyst, Ludvig, låt mig tala, afbryt mig icke. De talade om penningar, om en gammal förnäm herre, som ville uppfostra flickan — och, Ludvig! fadren sålde sitt barn för ett par hundrade riksdaler.»

«Men du misstog dig, Adolf, du missförstod dem, det händer merändels då man lyssnar, det är den otillständiga nyfikenhetens otur att taga felt.»

«Nej, nej», ropade Adolf, och några tårar, som länge sutit darrande i ögonvrårna, störtade ned öfver kinderna, «nej, nej, det är ej misstag, det är en gruflig sanning, en verklighet, som likt en dolk sticker mig *här*, Ludvig! här midt i hjertat på mig, nej det är ej misstag. Jag smög mig ut på gatan när den främmande skulle gå; han kom ut, jag följde honom troget som ett ondt samvete. Jag fick se honom vid skenet af en gatulykta. Ludvig, har du någon tröst, har du något botemedel? — jag såg hvem det var —»

Adolf räckte ut sina armar och grep hårdt om sin väns hals; «det var», tillade han hviskande, «min fars kammartjenare, den uslingen Melker.»

«Du misstänker således din far? stackars Adolf!» sade Ludvig sakta. «Ack, Adolf, för första gången har jag ingen tröst åt dig; det är hårdt, mycket hårdt; men kanske du dock misstager dig, kanske din far är oskyldig, kanske Melker för egen räkning . . . det finnes många möjligheter.»

«Nej, nej, Ludvig, de finnas icke, jag känner min far, jag har haft anledning att tro sådant förut. Nej, Ludvig, min far är i stånd till allt.»

«Jag hade», började han åter, «föresatt mig att i lugn ton omtala händelsen och inhemta ditt råd. Min egenkärlek satte sig emot att jag skulle inför dig röja min far; men din förebråelse gaf mina känslor en annan strömfåra och jag har uttalat hemligheten. Du inser vidden af min smärta, du inser faran af ett dröjsmål; jag vill vara ren, jag skall ej tala vid flickan, skall ej se henne mera, men på ditt samvete lägger jag att rädda henne, jag har penningar om de behöfvas, jag skall natt och dag bevaka deras steg, rädda henne du imellertid om hon står att räddas. Du kan som prest utan anmärkning gå in i hvarje hus, du kan rädda henne, dig misstänker ingen, du går din Herras ärenden.»

Ludvig tryckte sin väns hand som svar.

«Hon är ej hemma mera», berättade Adolf några dagar derefter för sin vän, «jag har fått veta att Melker fört henne till en fru Mandelqvist, som skall ha henne i sitt hus och småningom bereda henne till förderfvet. Gå dit i afton, så snart som möjligt, min far har ej ännu sett henne.»

«Hvar bor hon?» frågade Ludvig.

«På Österlånggatan N:o —», svarade Adolf, «tre trappor upp, dörren till höger; hon är något slags tvätterska eller dylikt.»

På aftonen gingo de båda vännerna dit. Adolf stadnade utanför det mörka huset, under det att Ludvig trefvade sig uppför trapporna; ändtligen hade han räknat tre trappor och sökte nu efter dörren till höger; den sprang upp och han kom i ett mörkt rum; han sökte efter nästa dörr, men kom att bullra. Några personer i det inre rummet hördes gå, och slutligen kom en gumma ut med ett ljus, och en karl insvept i en kappa följde henne. Ljuset kastade en flämtande dager på gummans förfallna ansigte; spår af en försvunnen skönhet funnos ännu, men bortblandade med en ofantlig mängd af rynkor, som i alla riktningar genomkorsade hennes ansigte. Hon lyste på Ludvig, som stod midt framför och betraktade henne. Den kappklädde karlen sade halfhögt: «Det blir efter aftal, om en timma är jag här åter och då gå vi ut.»

«Ja visst», svarade gumman, «ja visst, det skall ej fela. Nåh, bäste herre», yttrade hon till Ludvig, «var god och stig in, kanske herrn vill tala med mig, kom in!» Hon gick in i sitt rum åtföljd af Ludvig och karlen aflägsnade sig. «Nåh», fortfor hon och satte ljuset på bordet, «min unga vackra herre, tala ni fritt ut, här är ingen som hör oss, derinne sitter väl en flicka, men hon förstår sig icke på sådant.»

«Är ert namn Mandelqvist?» frågade Ludvig.

«Ja, till herrns tjenst», svarade gumman.

«Ni har i förrgår hos er mottagit en flicka, som är sexton år gammal och som heter Theodora — är det ej så?»

«Jo visst, söta herre, men —»

«Jag vill se henne.»

«Se henne», upprepade gumman, «å ja det kunde väl gå an, men flickan är ej *min*, utan tillhör en förnäm herre, så att —»

«Nog derom, jag vill se henne, jag skall säga er resten sedan.»

«Gerna, mycket gerna, men herrn får inte skrämma det stackars barnet, hon är så blyg och rädd af sig, så att hon riktigt måste narras å stad.» Med dessa ord gick hon in i nästa rum och återkom snart med flickan. «Det är en herre, Dora lilla, som vill tala vid dig», sade gumman; «var inte rädd, det är en så god och beskedlig herre.»

Nu framförde hon den sköna flickan, som stod der blyg och darrande och slog ner de vackra ögonen.

Ludvig kunde ej annat än instämma i sin väns yttrande. Något på en gång renare och skönare hade han ej sett; han räckte sin hand åt flickan, som kastade en blick på hans redliga ansigte, straxt och med häftighet fattade den, liksom hon instinktlikt känt att hon träffat en gammal vän.

«Theodora», sade Ludvig, och såg in i hennes blåa ögon, «Theodora, du heter ju så?»

«Ja, herre!» hviskade flickan.

Ludvig knäppte upp ytterrocken, så att hans presterliga drägt blef synlig, och sade: «Theodora, det är blott åtta dagar sedan du inför Guds altare förnyade ditt döpelseförbund, är du ännu ren? är du ännu god som ett barn? Se på mig, flicka, och besvara den frågan.»

Flickan såg upp på honom och svarade: «Ja, herre, ja inför Gud, jag är ett barn.»

«Du ser mitt stånd», fortfor Ludvig, «du tror mig ju och lyder mig då jag vill dig väl.»

«Ja», sade flickan, «jag vill lyda er, ni ser så god ut, alldeles som ett godt barn.»

«Gifve Gud du hade rätt», fortfor den unga presten rörd. «Du är, Theodora, i ett hemvist för förderf och last, man vill locka dig till synd; vill du bli en rik, prålande synderska, så blif qvar; vill du bli en fattig men ädel qvinna, så följ mig.»

Flickan tvekade, men gumman icke så. Hon uttömde i hast en mängd försäkringar om sin ärlighet och välvilja för flickan.

Ludvig lät henne tala ut. «Hvart skall ni gå om en timma?» frågade han med lugn värdighet. «Jag skall säga er det, ni skall föra denna flicka till en rik, förnäm herre, som bor på Drottninggatan N:o —, en trappa upp; det var hans kammartjenare, som smög ut när jag — kan ni neka?»

Gumman tvekade.

«Ni ser således, min fru, att ni är röjd. Känner ni Wannqvist?» * frågade Ludvig med allvar i blick och åtbörd.

«Ja-a», yttrade gumman med ett slags suck och teg.

---

* Den tiden polismästare i Stockholm.

«Nåh, mitt barn», fortfor presten till flickan, «har du gjort ditt val: öfverflöd och synd, fattigdom och dygd, du står på skiljovägen, välj den bästa.

Theodora betraktade honom länge stillatigande, hon liksom pröfvade hans anletsdrag, om de öfverensstämde med hans ord, slutligen sade hon: «Ja, herre, jag följer er; bedrar ni mig, så straffar er Gud!»

«Tack, Theodora, för det ordet», sade Ludvig; «om jag bedrar dig, så straffar mig Gud. Kom!»

Han förde nu flickan med sig utan att gumman vågade protestera. Ludvig beledsagade Theodora till en fru af sina bekanta, för hvilken han förut, utan att dock röja namnen, omtalat händelsen och hos hvilken han bedt om en fristad för den stackars flickan. När han infört henne der och den goda frun, som sjelf hade flera barn, emottagit henne som ett af dem, fattade han ännu en gång hennes hand och sade: «Farväl, Theodora; tror du mig nu, tror du nu att jag velat dig väl?»

«Ja, jag tror det», sade flickan och såg sig omkring i de snygga rummen, der en hel familj hade sin trefliga bostad; «ja, nu tror jag er, ni är en ädel menniska».

VI.

Herdeqvällen.

Det var en regnig afton då detta tilldrog sig, gatorna voro mörka, blott här och der upplysta af en usel lykta. Samma afton gick baron Nordenhjelm den äldre fram och åter i sina rum, väntande på den sköna flickan och hennes fostermor. «Jag begriper ej hvar Melker tagit vägen», yttrade han halfhögt för sig sjelf, då den dyrbara bordstudsaren slog tio. Vaxljusen, som stodo i de stora silfverstakarne, upplyste rummet klart, och deras strålar bröto sig i tusen riktningar mot speglarne och de glänsande förgyllningarne. Baronen smög som en ande fram och åter med ljudlösa steg på den turkiska mattan, som, lik en blomstertapet, mjuk och elastisk, låg utbredd för hans fötter.

Ändtligen hörde han steg i yttre rummet, hans hjerta klappade af en sjudande passion och han gick mot dörren; den öppnades

slutligen, men han for förskräckt tillbaka, då ett vildt rödblått ansigte tittade in och en person inträdde, klädd i en usel sjömanskavaj.

«Hvem är ni?» ropade baronen och gick baklänges, för att fatta klocksträngen, men den främmande grep honom hastigt i armen och sade: «Hå hå, inte så brådtom heller; jag vill tala vid dig litet grann.»

«Hvem är ni?» frågade baronen, kännande en dödskyla ila genom sina lemmar; «hvem är ni?»

«Du känner ej din svärfar, din dumma skurk», sade mannen, och kastade med otrolig styrka baronen baklänges ned på en soffa. «Ser du, jag har fått reda på dig! du har bedragit mig på nästan alla penningarne och blott gifvit mig en spottstyfver för flickan.»

«Min vän», hastade baronen att säga, «då har min betjent stulit penningarne. Du skall få mer än man lofvat. Har du ej fått penningarne, så är det ej min skull; jag har riktigt lemnat dem till Melker.»

«Tig!» yttrade mannen; «jag har ej kommit hit, för att få penningar, för, ser du, jag har ångrat mig, jag har betänkt mig, der har gått ett ljus upp för mig; jag vill endast hindra dig; du skall ej förföra mitt barn, du skall aldrig mer locka den fattige in i förderfvet med dina penningar; — tyst, låt mig tala. Ser du, Gud har gjort dig rik, mig har han gjort fattig; Gud har gifvit dig vett och förstånd framför andra menniskor, jag deremot har ingenting lärt, har från barndomen lefvat bland liderligt folk och har blifvit liderlig som de andra. Huru har du begagnat din lycka? Jo, för att locka den fattige ned i helvetet, för att med dina usla pengar störta honom i evigt förderf; du har icke varit nöjd med att synda ensam, du ville draga flere med dig dit ner —»

«Min bäste man», yttrade baronen och sökte, fasthållen af mannens jernhand, förgäfves uppstiga; «min bäste, ni skall få allt hvad ni vill; jag skall ej tala vid er flicka, jag skall belöna —»

Mannen smålog bittert.

Det var den rike och den fattige egoisten, som nu talade vid hvarandra; det sker sällan, men då det sker, är det alltid också en svår redogörelse. Der sutto de midt emot hvarandra, den rike, den lycklige, den stolte och öfvermodige bofven och den fattige,

föraktade, den förtappade; de spelade ett högt spel med hvarandra, men den rike tappade.

«Släpp mig blott, ni skall få penningar», upprepade baronen, alltmera förskräckt för det djupa förakt, det brinnande hat, som låg i den vilda menniskans leende.

«Penningar och åter penningar», sade mannen, och tog ännu ett starkare tag i sin fiende. «Du känner således ingenting annat godt än penningar; nå väl, jag vet ett bättre: hämnd, herr baron! hämnd — känner ni det ordet?»

Baronen darrade; mannen kände denna dödsdarrning.

«Du darrar; hvarför gör du det?» frågade han med ett bittert hån. «En så förnäm man bör ej vara rädd att dö — du kan ju gifva Petrus några hundrade riksdaler, så öppnar han nog himmelrikets portar för din arma själ — det har ingen fara med dig.»

«Akta dig», yttrade baronen, djerf genom det förtviflade i sin ställning, «akta dig, här kommer folk.»

«Nå väl, hvad gjorde det?» fortfor mannen lugnt. «Ser du, jag har ingenting att lefva efter, och dessutom sitter en knif emellan dina refben, innan dina betjenter hinna hjelpa dig — nå väl, jag skall dö för den saken; men alla skola säga, den der karlen mördade en rik man, som ville förföra hans dotter: — hvilken af oss dog med äran?»

Det tycktes som den vilda menniskan riktigt ville njuta af sitt dödsoffers ångest; han teg och betraktade baronen med en djefvuls småleende. Det var det första ögonblicket i sitt lif han kände sig öfverlägsen, och han förlängde det. Slutligen sade han: «Hör du, nu kan detta nöje vara nog; bed ej mig, utan Gud.» — Nu grep han med sin jernhårda hand ett tag om baronens strupe — kampen blef ej lång.

«Se så», sade mannen vid sig sjelf, då baronen låg liflös utsträckt på soffan; «se, så der slutade ditt kärleksmöte. — Betjenten», yttrade han sedan, «kommer väl snart med flickan; han skall se sin herre riktigt» — och nu flyttade han vaxljusen närmare, så att de kastade ett klart sken på den dödes blåbleka ansigte. Ändtligen gick han, smög sig tyst utför trapporna, förbi betjenternas rum, der han hörde skratt och buller, och ut på gatan. «Ack», sade han vid sig sjelf, «hvad den der bofven var ensam och fattig i all sin rikedom!»

Baronens kammartjenare var likväl länge förhindrad att komma hem till sin herre. Då han skulle passera ut från det hus vid Österlånggatan, der fru Mandelqvist bodde, grep honom en karl i kragen. Betjenten ville slita sig lös, men förstenades och förskräcktes, då han igenkände unge baronen Nordenhjelm vara sin motståndare.

«Ser du, Melker, jag har funnit dig», yttrade Adolf, «och du skall åtminstone ej blifva ledsagare i afton; du följer med mig.»

«Nådige baron! jag vågar inte; gamle baron har skickat mig ett ärende, och jag törs ej dröja.»

«Jag känner ärendet», sade Adolf lugnt; «du följer mig, gamle baron må säga hvad han vill derom; du kan skylla på mig, Melker — se så, gå.»

Adolf förde betjenten med sig hem på sitt rum. «Se så, nu äro vi framme; du, Melker, dröjer qvar tills dager i detta rum. Intet prat, jag känner hela historien, och vore ej baronen min far, skulle jag öppet anklaga dig.»

Med dessa ord gick han åter ut och qvarlemnade Melker i mörkret; dörren tillslöt han med rigel-lås och gick.

«Nå?» frågade han Ludvig, då han inträdde i sin väns rum. «Nå?»

«Flickan är räddad», yttrade Ludvig.

«Och är i säkerhet?»

«Ja.»

«Hvar fick du rum för henne? är hon hos godt, hederligt folk? har du ställt allt godt och väl?»

«Ja», svarade Ludvig, «hon är hos en aktningsvärd familj; hon skall bli en god, ädel flicka.»

«Hvar är hon?» frågade Adolf med ifver.

«Jag vill ej säga dig det; du finner sjelf orsaken», yttrade Ludvig. «Om du verkligen älskar flickan, så är det dig nog att hon är lycklig, att hon är undanryckt förderfvet, och om du är min vän, som du är, så tror du mina ord.»

«Ja», sade Adolf, och såg dystert ned framför sig, «du tror mig icke, du fruktar att jag skulle öfvertaga min fars roll.»

«Icke just det», svarade Ludvig, småleende; «du kan ej bli hennes förförare med beräkning; men du är ej ännu nog lugn, nog sansad, du har ej reda på dina passioner, du kan ej tämja deras

stormar, du skulle förgå dig, du skulle lida och kanske göra äfven henne olycklig.»

«Men», sade Adolf, «om jag ville ärligt fria till flickan och gifta mig med henne?»

«Det bör du ej göra», yttrade Ludvig.

«Bör jag ej?» frågade Adolf, högst förundrad, «och detta säger *du* — du, som sjelf af alla krafter arbetar för de lägre klassernas emancipation, som så gerna ser att alla få lika rättigheter, att jemnlikhet skulle finnas.»

«Ja, du har rätt», svarade Ludvig och smålog åt sin väns hetta; «men jag tror likväl, att du ej bör tänka på att gifta dig med flickan.»

«Du är mig en gåta», sade Adolf, icke utan en anstrykning af missnöje.

«Gåtan är lätt löst, bäste Adolf», började Ludvig. «Låt vara, att ståndsskilnaden i sig sjelf är en chimère, att alla menniskor ega lika rättigheter och lika menniskovärde; men ser du, denna chimère är ännu en af de krafter, som framdrifva händelsernas hjul, och upphör ståndsskilnaden, så stannar hjulet. Är det för dig verkligen nog, att din hustru är en god, oskuldsfull och skön menniska; fordrar du icke mera af henne, fordrar du ej bildning, talanger af henne? Med ett ord, du fordrar, att hennes själ äfven i kunskaper skall stå i ett visst proportionelt förhållande till dina egna kunskaper, din egen bildningsgrad. Äktenskapets lycka består ej endast i kärlek, den beror äfven på vanor och seder; du fordrar harmoni i allt, ända från öfverensstämmelsen mellan lynne och hjerta, ända till sättet att gå, att bära hufvudet, att nyttja händerna och att tala. Du fordrar harmoni i idéer; ty hvad är kärlek annat än den innerligaste, den sannaste vänskap, och hvad är den utan denna: blott ett sinnligt rus, som förgår. Men vänskap och kärlek äro ej annat än en utvexling af känslor, af idéer; och huru vill du vexla med den, hvars mynt äro slagna efter en annan myntfot än din, som hafva annan halt och annat värde; allt måste då gå i bråk: du kan ej räkna jemnt med henne. En annan sak är att söka befordra det lägre folkets emancipation. Man fattar detta ord oriktigt, om man dermed menar, att man på en gång bör frigöra massan från sitt betryck — äfven detta är en vacker idé, men låter ej utföra sig, emedan massan ej eger för-

måga att bibehålla sin frihet och ej förstånd nog att försvara den mot list och våld. Men ett sätt finnes att emancipera folket, och detta är att upplysa det, att sprida bildning och ljus bland massorna, att bereda det på en tid som skall komma, då folket är allt och allt är till för folket. Historien har visat, att massan ofta brutit sina fjettrar, men alltid blifvit insmidd i nya. Men när den en gång lärt sig huru dessa bojor äro beskaffade, då folket känner hvarje nagel, som sammanhåller dem, hvarje skruf, som trycker, då löser det af sig sin tvångtröja och är fritt, varaktigt fritt, emedan det ej låter pålägga sig nya. Du ser således, att mina idéer om emancipation ganska väl förlika sig med mina tankar om ståndsskilnadens nödvändighet.»

«Ja, jag finner det», yttrade Adolf med nedslagen blick.

«Det gör mig ondt», sade Ludvig, och hans utseende förrådde hjertligheten af detta hans yttrande, «det gör mig ondt om jag gjort dig sorgsen, om jag bedragit din väntan, men en högre pligt än vänskapens befaller mig här, jag kan ej handla annorlunda, jag måste tala så, ty jag tänker så.»

«Det är dock mycket hårdt», sade Adolf, «hårdt att blifva beröfvad sina käraste förhoppningar.»

«Ja, jag vet det», svarade Ludvig och fattade sin väns hand; «men är det dock icke ännu hårdare att en gång få ångra sig, att en gång få se tomheten af sina ungdomsdrömmar; är det ej bättre att förekomma än förekommas, att på förhand inse sitt misstag och rygga tillbaka i tid. Då återstår ännu något litet af den förgyllning, som glänste i våra ögon och vi tvingas icke då att förakta det vi fordom älskade.»

«Du har rätt», sade Adolf, «du har rätt, Ludvig, jag vill behålla något af förgyllningen qvar. Theodora skall bli mitt ideal af qvinlig oskuld; jag får älska henne, är det icke så? det är ju intet ondt deri?»

«Nej, visst icke», svarade Ludvig; «men älska blott idealet och sök ej efter sjelfva flickan. Var imedlertid öfvertygad, Adolf, att jag skall sörja för flickan, som en bror, att jag skall söka att göra allt för hennes framtid, men fråga mig ej vidare, jag kan, jag får ej svara dig. Kämpa Adolf, det är en god kamp då man strider mot sig sjelf och segrar.»

VII.

Lillhamra.

Några dagar före julen kom ett bref till fröken Emerentia. Det var från Ludvig, som berättade händelsen med Theodora och bad sin fostermor mottaga henne på Lillhamra.

«Jaså», sade majoren, då han fick höra brefvets innehåll, «då är pojken, förbanna mig, kär i den der flickan, hvad hon heter; och han vill nu att vi skola uppfostra en hustru åt honom.»

«Men, kära du», invände fröken, «han skrifver uttryckligen att han räddat henne från förförelse och olycka, och att han ej vet någon bättre fristad för det arma barnet än här hos oss. Det är ej annat än ett drag af hans kristliga medlidande.»

«Hvad f-n är det för persilja du pratar, syster Emerentia?» sade majoren; «sådana der gamla mökäringar, som du och andra, komma alltid stickande med er kristendom; pojken är kär och dermed basta; han vill ha henne till hustru och du skall med tiden få se att så går, och att vi få barnbarn i huset.»

«Så du pratar», sade fröken; «kan då omöjligen en ung karl ha ädla känslor och blott af mensklighet hjelpa en flicka undan förnedring?»

«Å jo, men förbannadt sällan är det», yttrade majoren, som liksom skämdes litet grann öfver att det var så sällan.

«Du erkänner ju sjelf», fortfor fröken, som nu fann sig hafva öfvertaget, «du erkänner ju sjelf att Ludvig är en ädel yngling, och likväl tror du att han endast af egennytta räddat flickan och af egennytta vill oss låta uppfostra henne till en nyttig menniska.»

«Hm hm, ja det är väl så», svarade majoren; «men är flickan hygglig, så hvarför inte, han må gerna hålla af henne.»

«Det vore just hyggligt», yttrade fröken litet förargad.

«I all tukt och ära, syster Emerentia», tillade gubben; «ni fruntimmer äro då alldeles befängda. En karl skall, då ni vill tycka om honom, vara rent af ett trädbeläte, han skall sucka och bedja och åbäka sig som en gammal kärring och kär får han inte bli, det är gudbevars syndigt, utan han skall gå der som ett oskyldigt få i alla sina lifsdagar och tala om månsken och himmelsk kärlek och allt det der; f-n vet inte allt hvad det heter.»

«Å ja, jag känner dina åsigter», sade fröken Emerentia, litet stucken; «jag känner mycket väl min kära brors liberala åsigter i det fallet; man kan ej vänta bättre af den, som är uppfostrad bland knektar.»

«Tig, syster Emerentia!» började majoren, mera retad, än han nu på sednare tiden plägat blifva; «tig, säger jag! Knektar? hvad menar du med det? Är det ej knektarne, som få offra lif och blod mot fosterlandets fiender? som under tusende försakelser måste kämpa för dig och andra kaffedrickande gummor, som sitta hemma med sina träbeläten till englavarelser? Knektar, sade du, syster Emerentia; låt bli att tala om det kapitlet.»

«Ja, men du kan väl inte neka, att du har alltför vidsträckta begrepp om hvad som går an för en yngling», yttrade fröken, som fann att hon kommit att vidröra en ömtålig sträng.

«Alltför vidsträckta?» upprepade gubben åter försonad. «Ja ja, du har kanske rätt. Men ser du, jag rör ej upp himmel och jord, om en pojke blir kär och bär sig dumt åt, bara han ej bär sig gement åt — derpå göra ni ingen skilnad, utan skära allt öfver en kam —, och det kommer sig deraf, att ni icke känna verlden, utan döma den efter hvad ni läst i böcker. Ack! syster Emerentia, jag har känt många både karlar och qvinnor, som i dina ögon skulle varit en styggelse, skulle kallats fallna,förtappade varelser, och som, det oaktadt, voro tusende gånger bättre än dina dygdemönster, så kallade ädla själar, som aldrig förgå sig, derföre att de blott tänka på sig sjelfva; man skall icke döma efter ytan, syster Emerentia, icke döma efter handlingen, utan efter hjertelaget.»

«Å ja, du kan hafva rätt», sade fröken; «men du kan icke heller förundra dig öfver, att ett fruntimmers åsigt af lifvet betydligt skiljer sig från den, som en gammal major har; vi hafva sett lifvet från olika sidor. Men som bevis på att Ludvig ej tänker på sig sjelf, då han ber oss dra försorg för flickan, är, att han uttryckligen begär, att vi ej skola uppfostra henne till mamsell, han ber endast, att hon skall få lära sig hushålla och väfva litet, för att en gång kunna bli en hederlig daglönares hustru; det der bevisar ju tydligen . . .»

«Ja, att Ludvig vill öfvertyga oss, att hans handling är af menniskokärlek; åh, det der känner jag nog», skrattade majoren,

«en koja och ett hjerta, litet potatis och sill, bara fattigdom och kärlek, det förstås; men pass på, då gunstig herrn blir gift, om han icke, med all sin öfversinliga kärlek, likväl då och då vill ha litet bouillon med klimpar, eller en och annan à la daube, och gerna ser att hans hustru kan säga «charmant» riktigt, i stället för «skjärmant», att hon vidare kan sjunga ett och annat litet stycke vid pianot, i stället att tralla en pigvisa. Talangerna hos ett fruntimmer äro som gurkor och sallat till steken; visst kunna de undvaras och man kan lefva ändå, men förb— bättre är det om de finnas.»

Fröken tog saken i närmare betraktande och började finna allt mer och mer skäl i majorens tanka derom; hon började begripa först, att det var möjligt att kärleken till ett jordiskt föremål intagit deras Ludvig, och ju oftare hon fann möjligheten, desto säkrare blef hon att det verkligen så förhöll sig.

Sällan har väl någon menniska varit med mera nyfikenhet väntad än Theodora af majoren och hans syster; hon var, enligt deras tanke, den, som framdeles skulle afgöra öfver deras Ludvigs väl och ve.

Fröken fruktade att ej finna henne nog god, nog fullkomlig, och hennes fruktan var ej utan skäl; när anser någonsin en mor sins sons fästmö god nog åt honom? En engel förslår knappt och ännu mindre en menniska.

VIII.

Uppfostran.

Theodora hade kommit, och oaktadt all fröken Emerentias skarpsynthet och hennes begär att få reda på den stackars flickans fel, så måste hon dock erkänna, att hon var en god, oskuldsfull varelse, och att hon såg «rätt nätt ut»; detta var dock det längsta, fröken kunde få sig till att gå, då hon skulle yttra sig om Theodoras utseende. Fröken hade nemligen den lilla egenheten (många andra dela den med henne) att gerna erkänna alla en qvinnas förtjenster; men hon hade ytterst svårt att få sig till att medgifva,

att ett fruntimmer var vackert; «hon går väl an», «hon är som folket är mest», «hon ser rätt nätt ut» — det var alla de loford i den delen, den goda fröken kunde bestå.

Majoren var deremot alldeles förtjust och blef som ung på nytt; Theodora var hans beständiga samtalsämne, och det behöfdes hela frökens verkligen moderliga omsorg för den presumtiva sonhustrun, att ej tröttna vid majorens prat, som nu syntes lika envist, som förut historierna öfver finska fälttåget.

«Theodora skall lära sig musik», sade en gång majoren; «vill du det, Theodora lilla?»

«Ja, herr major; men magister Stenson sade mig, att jag ej skulle flyga öfver mitt stånd — och jag är en fattig timmermansdotter.»

«Ja ja, det var då det», yttrade majoren i sin vishet; «men Ludvig ser gerna att du lär dig spela; Ludvig tycker mycket om musik och du gör honom en glädje — vill du det, barn lilla?»

«Ack ja!» ropade flickan, «ack ja! tycker han det, skall jag nog lära mig.»

Man talade således med socknens organist, en ganska skicklig man, och Theodora spelade nu dagligen på det gamla klaveret, som så länge stått obegagnadt, och der blott då och då fröken, för att göra sin bror till viljes, hade hamrat en och annan finsk folkvisa, eller Savolax jägarebataljons marsch.

Majoren tog sjelf en tjenares skepelse på sig och sökte fram en fransk grammatika och läste franska för den lärgiriga flickan, som arbetade bittida och sent, emedan majoren och fröken försäkrade, att det skulle glädja Ludvig.

«Till nästa jul, vill Gud, kommer Ludvig hem», sade gubben många gånger, «och då skall han bli glad.»

Huru lätt böjer sig icke qvinnan i hvarje form; hon är skapad att slingra sig kring mannen som en murgrön och betäcka den nakna stammen med sina gröna bladvippor. Utan att förlora sin sjelfkänsla, utan att ett ögonblick försaka sin värdighet, kan hon linda sina armar äfven kring en brottsling, kyssa hånet från hans läppar och torka ångestsvetten och förbannelsen från hans brännande panna.

Så kunde också Theodora offra allt, för att böja sig i den nya form, man ville gifva henne; hon observerade hvarje blick,

hvarje ord, sög menniskokännedom ur hvarje blad hon läste, och ombildade sig till en helt annan menniska, än den, som hennes barndom hade lofvat.

Fröken gjorde, å sin sida, all sin flit att bilda henne till en god husmoder; aldrig än hade matredningen på Lillhamra haft en sådan omvexling, som detta år, aldrig hade väfstolarna arbetat så olika drällmönster, — Theodora skulle lära allt — allt hvad hon kunde lära.

De begge gamle åstadkommo således ett slags underverk: en obildad flicka, som inom den korta tiden af ett år antog bildning och inhemtade en mängd kunskaper, som i en pension behöft fyra, för att intrugas och inexerceras.

Men undervisningens frön föllo också i en tacksam jordmån, och ej i en sådan, som förut genom bakvända odlingsförsök hade blifvit beröfvad sin ursprungliga kraft.

Qvinnans uppfostran går alltid fort, i jemförelse med mannens. Huru ömkligt långsamt och huru stapplande göra vi ej vårt inträde på vetandets område; qvinnan åter är nästan straxt hemmastadd och finner genvägar, små gångstigar, som leda rakt till målet, under det att vi arbeta oss trötta vid hvarje litet hinder, och göra omvägar, i stället att söka fogelvägen. Orsaken till detta förhållande tyckes ligga deri, att qvinnan ser sitt mål, men icke vi vårt; hon utbildar sig endast för det husliga lifvet och ser dess framtidsbild hos sina föräldrar och sina kommande omsorger i dem, hennes moder slösar på henne. Gossen deremot skall bildas för att vara verksam i en verld, som han icke känner, han har intet mål och ingen framtid att söka, han måste gå alla krokvägar, beständigt skymda af nya uppväxande hinder, och blott småningom öppnar sig vägen och visar honom, i hvilka riktningar han kan gå — likväl går han sällan den, han bör gå.

Om en hvar komme på den plats, der han passade, skulle verlden vara uppfylld af stora män; det är ej brist på duglighet, utan på förmåga att välja verkningskrets, som gör oss så fattige på utmärkta män. Deremot, huru mången vördnadsvärd qvinna se vi icke ibland oss; der en, som offrar allt för sin man och sina barn, som i tyst försakelse, kanske bortglömd och otackad, arbetar om dagen och vakar om natten för deras väl; der åter en annan, som gläder sig åt hvarje god tanke, hvarje ädel gerning, som lefver

och verkar för att sprida glädje, lycka och dygder omkring sig, kanske ogift, kanske faderlös och moderlös, men likväl sammankedjad vid hela menskligheternas väl och ve, likväl deltagande för allt godt, som rör sig inom det stora slägtförbundet. Qvinnan uppfyller oftare sin plats, än mannen sin.

IX.

Kafferepet.

Alla vetenskaper ha sina tekniska termer, och ofvanstående är en sådan. Man talar om kaffekalaser, men detta ord uttrycker icke hvad jag vill säga, då jag omtalar ett sådant hos fru borgmästarinnan Tvärsäker i K. Då omkring trettio à fyratio fruar blifvit bjudna — gamla, beskedliga enkor och andra gummor, som tycka om sin kaffetår — då man samlat en så respektabel massa, åstadkommer man ett så kalladt «kafferep».

Längs efter i den lilla staden ser man då, så der mot klockan tre, ett slags procession af gummor, som alla draga sig mot borgmästarens, vid torget belägna, gulmålade byggning; de gå så tätt efter hvarandra, att de formera ett slags sträng eller rep, och deraf har man ordet kafferep.

I franska akademien finnas fyratio platser och likaledes i staden K. kafferep, så att man med skäl kunde kalla ledamöterna af detta samfund för en af de fyratio i kafferepet — en ganska vacker titel, om den blott användes.

Mamsell Gallsten var en af de fyrtio och inställde sig också precist på slaget tre hos borgmästarinnan; trappor, förstuga och rum ångade af kaffelukten, och redan hade omkring tjugo gummor ankommit och tagit plats på soffor och stolar i de tre små rum, borgmästarinnan hade att disponera; alla krukor och blommor voro uppställda i symmetri, och på ett stort, rundt bord stod det susande kaffeköket af polerad koppar.

Ändtligen voro alla samlade och första koppen med sina många sorter kaffebröd förtärd af samtliga gästerna. Borgmästarinnan frågade, hur kaffet smakat, och alla uttömde sig i beröm öfver dess egenskaper, och alla fyrtio försäkrade, att ingen i hela staden kunde koka så godt kaffe, som borgmästarinnans Lena. Rådmanskan Klenqvist upphof sin röst och sade:

«Så snart jag får den äran att blifva bjuden hit, så säger min lille gubbe alltid: Nu är du väl glad, mamma lilla, som får den äran att dricka af fru borgmästarinnans «syperma» kaffe.»

«Ja, Herre Gud!» sade borgmästarinnan, «kaffet kunde väl gå an, endast man vore i stånd att få någon god grädde; men får man någon tår, så är han half sur och tål inte att koka upp en gång —, och Gud välsigne kaffet, om det ej är kokt grädde till, annars smakar det som ett slag vid örat.»

«För den saken kan jag gifva råd», sade en liten gumma, som, klädd i negligé och halfhandskar, hade sin plats i soffhörnet, och som ingen annan var än enkekaptenskan von Påsken; «om syster bara tar några lutdroppar, som fås på Apoteket, och dryper i, så skär det sig icke, det har jag många gånger försökt.»

«Det var alltför delikata rån», yttrade stadsfiskalskan Fingerqvist. «Jag förstår inte, huru fru borgmästarinnan får dem så möra?»

«Jo, min lilla fru, det är en liten konst», svarade borgmästarinnan; «jag blandar bara litet potatesmjöl uti och bra med smör, så att det riktigt fräser om jernet — de bli då mörare och liksom bättre, än eljest. Nå, mitt herrskap! nu kommer andra koppen; är det ingen, som vet något att tala om? Lena! bjud kaptenskan; söta, lilla, goda kaptenskan, var så god, lägg för all del sockret uti och tag litet tilldopp; 'lilla, goda mamsell! krusa inte här, tag för sig, mitt barn, var så god; om herrskapet inte håller till godo med det lilla jag har, så får ni intet mera.»

«Borgmästarinnans koppar äro så stora», svarade sällskapet i chorus.

«Det är starkt och godt kaffe», yttrade en, «så att man knappt får dricka mer än en kopp.»

«Det kommer så tätt på», yttrade en annan, detacherad röst. Man blef dock i ordning.

«Har», började mamsell Gallsten och bet en bit af sockerbiten (ty hon drack alltid, för helsans skull, på bit), «har någon hört något om den der underlige majoren Pistolsvärd, som för många år sedan tog upp en lindansarepojke, der borta vid Sumpmyra? Har någon hört hur den pojken artat sig?»

«Jaha, han har blifvit prest, tror jag», yttrade borgmästarinnan; «det måtte vara en hygglig prest den.»

«Åh ja, en rätt hygglig persedel, min lilla, goda fru borgmästarinna», fortfor mamsellen. «För omkring ett år sedan skickade han ner en Stockholmsjungfru, ett elakt och gement stycke, till sina fosterföräldrar, och befallde dem — ja, mitt herrskap, *befallde* majoren och fröken, det gamla våpet — att behandla henne som hon varit af bättre folk; och de voro så rädda för den der pojken, att de rättade sig efter hans befallningar. Hade jag varit som gubben, så hade jag kört menniskan på dörren och förbjudit herr Stensson, eller hvad han heter, att någonsin komma på min tröskel.»

«Ja, det är förskräckligt, att man kan vara så svag för en landstrykare till pojke, som man tar upp på vägen!» suckade fiskalskan Fingerqvist och såg gudnådelig ut.

«Nå, vidare», bad borgmästarinnan, «vidare, mamsell Gallsten!»

«Jo, vidare, mitt herrskap!» fortfor mamsellen, «vidare uppfostrade de det trollet och lärde henne spela på klavér och tala franska — ha ha ha! —, en sådan der tala franska!»

«Jo, det är just «schiärmant»», sade rådmanskan Klenqvist och slog en knyck på nacken; «det är obegripligt, huru oförskämd en sådan en kan vara.»

«Och nu är hon en hel dam», fortfor mamsellen, «och nyttjar hatt, gubevars! liksom en sådan en ej kunde nyttja mössa och stycke; och inte nog dermed: majoren lärde henne tyska och engelska och till och med taljenska, eller italienska, som det också kallas; men hvad händer: när presten kom hem (han skall ändå se ut, som om han kommit af bättre folk, och predikar rätt bra, den der karlen, fastän han är simpel), så blef han missnöjd med, att mamsellen hans hade fått för mycket bildning, och trätte och grälade och ville inte ha henne, fastän hans fosterföräldrar nödvändigt ville det; ty hur det var, så hade det der flicktrollet smilat in sig både hos majoren och fröken; men Ludvig kände henne bättre, så att han ej tog henne, när han såg, att han inte var tvungen att gifta sig med henne.»

«Huru, tvungen, säger mamsellen?» frågade litet hvar.

«Åh ja, det glunkades både hit och dit hvad som kunde vara orsaken till hennes hastiga resa från Stockholm — det såg misstänkt ut», tillade mamsell Gallsten, blinkande med ögonen.

«Ack hvad ändå det är ömkligt, när en prest slår sig i slanger med sådant patrask!» suckade kaptenskan von Påsken; «han är ändå en af ordets tjenare.»

«Ja, min goda kaptenska!» sade borgmästarinnan, «allt det der kunde den dåraktige major Pistolsvärd vänta sig förut, jag vet visst att han blef varnad.»

«Ja, det felades icke», sade rådmanskan. «Min man sade honom, att han skulle bara få otack till lön; men han brydde sig ej om hvad klokt folk sade, utan följde sitt eget hufvud, och nu har han det, som han har det — som man kokar, får man supa.»

«Sina gerningars frukt får man uppskära!» suckade kaptenskan, som ville anses för något heligare och bättre än de andra.

X.

Den döende.

Ludvig satt åter i lugn på sin lilla kammare och fördjupade sig i sina böcker. Det var ett litet trefligt rum der han bodde; en fullklädd bokhylla, några taflor af erkändt värde; der borta i hörnet, aflägsnadt såväl från kakelugnen som dörren, stod pianot, dervid soffan, och framför det arbetsbordet. Ludvig hade nyligen hemkommit från sitt julbesök hos fosterföräldrarne på Lillhamra. Det hade varit en glädjefest för hans barnsligt känsliga hjerta, men en sak hade på en gång förorsakat honom nöje och missnöje.

Den bildningsgrad, till hvilken de gamle hade sökt lyfta Theodora (och hvari de lyckats), tvärt emot Ludvigs önskan, gjorde honom bekymrad. Theodora var redan så långt öfver sitt stånd, att hon aldrig kunde återföras dit, och man hade således gjort henne en verklig otjenst; man hade ingifvit henne fordringar af lifvet, hvilka man ej var i stånd att tillfredsställa, man hade öppnat för henne en ny verld, der man ej kunde införa henne, emedan hon ej tillhörde den, och hon hade otvifvelaktigt funnit sig lyckligare om hon för alltid fått stå utanför, utan att ens få kasta en blick ditin.

Ludvig hade väl icke, som mamsell Gallsten påstod, «trätt och grälat» på majoren och fröken för deras välmening, men han hade ej kunnat underlåta att meddela dem sina bekymmer för

Theodoras framtid. Då kommo deras suppositioner fram, och då han ej kunde annat än beröfva dem denna illusion, smärtade han djupt de gamle. Ack, de hade hoppats så mycket. Majoren hade mången afton gladt sig åt huru han en gång skulle få gunga ett barnbarn på knät och sedan få dö. Fröken hade så ofta gladt sig åt huru snäll Theodora var i hushållet, huru väl hon tillagade de rätter, som frökens uppmärksamma öga observerat att Ludvig tyckte mest om. Med ett ord, de gamla kände sig bedragna.

Den enda, som ej anade något, var Theodora sjelf; hon trodde sig göra Ludvig ett nöje, och derföre var hon glad, stundom yr som ett barn, då han hade berömt henne.

Nu satt Ludvig åter hemma hos sig och grep till boken, hans vanliga tillflykt då han förgäfves tänkt på ett ämne och ej fann reda och klarhet, något som han beständigt sökte.

Han satt derföre nu och läste och märkte knappt, att en främmande inträdt i rummet, förrän han hörde en sträf och obehaglig röst fråga: «Är detta magister Stensson?» Han såg upp, och en gammal hopkrumpen gumma, klädd i nästan endast trasor, stod framför honom och väntade på svar.

«Ja, min vän», sade Ludvig och steg upp; «vill ni mig någonting?»

«Ja visst, herr magister; det är en karl der hemma hos mig, som för Guds skull bad er komma dit till honom, ty han håller på att dö.»

«Hvar bor ni?» frågade Ludvig.

«I Maria församling», var svaret.

«Men hvarför går ni ej då till en af edra egna prester? Han hör ej till min församling.»

«Ack jo, kom!» bad gumman; «han bad mig gå till *er*, det var, mente han, den ende prest han ville höra; herrn skall veta att karlen i sina dagar varit en öfvergifven sälle; men nu håller han på att dö, och han ber.»

«Det är nog», yttrade Ludvig; «jag följer er.»

Qvällen var mörk, kölden skarp och vägen lång. Ändtligen voro de framme, och Ludvig insläpptes i ett halfmörkt rum, der han hörde en menniska pusta och klaga.

Har ni sett någon dö? har ni stått bredvid någon dödsäng? Har ni sett denna sista kamp, som förestår oss alla, då pulsarne

slå, än nästan som de skulle stadna, än öka hastigheten, liksom de ville skynda undan för döden? Har ni aftorkat kallsvetten på en döende? hört hans sista hviskande bön om nåd och kärlek? Har ni sett hans leende? Döden kommer alltid med ett leende på läpparne; det är blott bröstet, som suckar ut lifvets sorger.

Gumman framsatte ett ljus bredvid sängen och lemnade rummet, skenet föll klart på den kämpandes ansigte, som var blekt, utmärgladt; men ännu brann der eld i de insjunkna ögonen, ännu hvälfde sig tankar inom den breda pannan; snart, snart skulle allt vara förbi.

«Ni har bedt mig komma», sade Ludvig och satte sig bredvid sängen, «jag har kommit till er för att fullgöra min pligt som Guds tjenare.»

«Tack, herre», sade mannen med mer styrka än man kunde förmoda; «tack, herre! Ni skall veta», fortfor han afbrutet, «att jag varit en dålig menniska i mina dar — och ej myeket brytt mig om prester och bibel; jag tvertom gjorde gäck af begge delarne och gick ofta i kyrkan för att endast få något att skratta åt, om jag märkte någonting underligt hos presten; — men jag hörde en gång på er, och från den stunden föll liksom fjäll från mina ögon — ni talade ni, ej bättre än andra — men ni sade det med mening, det kom ur ert hjerta och träffade mig — ni såg så kärleksfull ut, så god — och jag ville ännu en gång se er i ögonen innan jag dog.»

«Om jag kan trösta», sade Ludvig, «så är det icke mig, utan Herran ni har att tacka derför; det är han som talar genom mig och ber er att uppriktigt bekänna edra synder. Har ni något på hjertat, så bekänn — i bekännelsen ligger en half ånger och i ångern bönhörelse.»

«Ja, jag vill bekänna — jo, herre, jag har mördat, med denna hand mördat en menniska. — Förlåtas blodskulder?»

«Ingen skuld», sade Ludvig och ryste, «är så stor, att ej den evigt barmhertige fadren vill förlåta den, om du faller ned för hans fot och ångrande ber om hans förbarmande».

«Ja, herre, så tror jag också; men det är ej nog», yttrade den sjuke med förtviflans ansträngning — «det är ej nog — jag har sålt mina barn, sålt dem för penningar, herre — jag har mottagit blodspenningar för dem och dessa ligga och bränna på hjertat som eldkol.»

«Sålt edra barn?» ropade Ludvig och reste sig upp, öfverväldigad af fasa; «sålt edra barn — hvem är ni?»

«Jag visste väl», stammade gubben, «jag visste väl att äfven du skulle öfvergifva mig — må vara, jag är beredd på mitt öde.»

«Nej», sade Ludvig, «jag öfverger dig icke; hvilka voro dina barn?»

«Jo — det var en gosse och en flicka; flickan var den sista jag sålde; men det var strax innan jag hörde dig predika, och jag ångrade mig, och det var i ångsten jag mördade — mördade den som ville köpa henne utaf mig.»

Ludvig betraktade den gamle med forskande blickar, det var Theodoras far. «Nå, än gossen?» frågade han darrande.

«Gossen, åh det var längesedan, honom lemnade jag till en lindansare; kanske han brutit ihjäl honom.»

«Barmhertige Gud!» ropade Ludvig och störtade ned bredvid sängen och döljde sitt hufvud vid den döendes bröst.

«Jaså, du tror då», ropade gubben, hvars sista krafter tycktes försvunna genom ansträngningen; «således ingen nåd, ingen försoning för mig, arme syndare.»

«Låtom oss bedja», hviskade Ludvig — «låtom oss bedja!» Och begge blandade sina böner tillsammans, mördaren och hans son.

«Ångrar du dig, gamle man?» sade slutligen Ludvig; «ångrar du djupt din synd och dina brott?»

«Ja, inför Gud, det gör jag», hviskade denne.

«Är det något du önskar, vore det något, som kunde lugna din sista strid?» sade Ludvig ännu knäböjande. «Gamle man, älskar du dock dina barn, så som du vill att Gud skall älska oss alla?»

«Ja», hviskade gubben allt mera oredigt och matt, «ja—»

«Dina barn lefva, de lefva begge, de äro lycklige. Gud, den barmhertige Guden, har gjort hvad du försummat, har varit dem en fader, och den fadren förskjuter ej sina barn.»

Den gamle brottslingen smålog och dödens glasglans bredde ett flor för hans blickar, men de bristande ögonen stodo orörligt fästade på den unge mannen, som låg knäböjd vid hans säng. Gubben andades tungt. «Är du den Ludvig?» frågade han slutligen, liksom dödens engel förestafvat honom denna fråga.

«Ja, min far, här är jag», hviskade ynglingen och böjde ner sitt hufvud.

«Gud välsigne dig, Ludv—» rosslade gubben och lade sin blodsudlade hand på ynglingens hufvud. Det var slut.

XI.

Missförstånd.

Det finnes en kraft, som likasom ej tillhör menniskosjälen sjelf, utan tyckes inympas på den utifrån. Denna kraft är den kristnes mod i olyckan och pröfningen. Så var det äfven med Ludvig. Den hulde ynglingen, som var så böjlig, så vek och så känslig, hvars hela lefnad var en fortsatt dröm om kärlek och försoning, böjde sig, men bröts ej genom denna upptäckt. Han såg deri icke något straff, icke någon olycka, utan en nåd, en fröjd kommen genom en högre makt. Denna tanke gjorde honom lugn och glad. Han var sig lik, icke ett spår af den hemska nattens sorgliga minnen tycktes hafva intryckt sig i hans sinne. Han fasade ej för att vara en mördares son; ty han tänkte: «Jag skall söka försona hvad min far brutit.»

Hans umgänge med Adolf hade en längre tid varit afbrutet. Ludvig trodde att Adolf undvek honom för att ej beständigt påminnas om Theodora, och han sökte derföre icke mera Adolfs sällskap.

En tid hade således förflutit utan att de begge vännerna talat vid hvarandra, då en dag Adolf inträdde i hans rum.

Adolfs sätt att vara hade likväl undergått en stor förändring. Han sade intet, utan satte sig ned midt framför Ludvig och betraktade honom utan att säga ett ord. Ludvig å sin sida såg förundrad den mörka blick, som hans vän kastade på honom. «Hur är det med dig, Adolf?» frågade han slutligen; «du är sorgsen, är det icke så?»

Adolf hånlog. Det var ett grufligt uttryck i detta leende, det var smärta, förakt och tillika löje i denna dragning på munnen.

«Tala då, Adolf, jag besvär dig», ropade Ludvig; «huru är det med dig, är du sjuk?»

«Ja, sjuk, Ludvig», yttrade slutligen Adolf enstafvigt, «sjuk in i själen, ha ha. Men hvad intresserar det dig — nåh väl, du har alltid sagt mig hvad jag bör tänka om saker och ting, säg mig, hvilken är den största sorg en menniska kan lida?»

«En besynnerlig fråga, Adolf», yttrade Ludvig; «du är ej frisk — hvilken olycka har händt dig, rik, förnäm, med de djerfvaste förhoppningar — hvilken af dessa har slagit felt?»

«Åh, intet mer än alla. Nå, Ludvig, hvilken är den största olyckan, den, som förkrossar hjertat, som ger oläkliga sår — du visste det förr, vet du det äfven nu?»

«Jag förstår ej din mening», sade Ludvig; «men lugna dig — låtom oss tala som vänner.»

«Vänner, ha, ha, ha!» skrattade Adolf vildt.

«Du hånler, Adolf; hvad menar du?» frågade Ludvig, bekymrad för sin väns förstånd.

«Du sade sjelf en gång: det hårdaste, som kan drabba ett menniskohjerta, är att en gång blifva tvingad att förakta det man fordom älskade.»

«Ja, du har rätt, Adolf, det är hårdt, mycket hårdt.»

«Nå, om jag nu vore i denna ställning, att jag måste förakta det jag fordom älskade», sade Adolf och fäste sina brinnande blickar på Ludvig.

«Jag förstår dig ej, gode Adolf», yttrade denne, «förklara dig!»

«Jo, ser du, jag egde fordom en vän», började denne med en darrning på rösten, «en vän, som var mitt andra jag, som jag tillbad som min gode engel, en vän, för hvilken jag velat offra lifvet, om hvars dygder jag i många år drömde vakande en herrlig dröm, full af trohet och kärlek; — nå väl, jag älskade äfven en flicka, jag älskade henne innerligt, men stridde med mig sjelf, för att bekämpa mitt hjerta — ty min vän ville så — sade att det var rätt — att jag skulle finna mitt samvete lugnt, min död fridfull, om jag öfvergaf henne: nå väl, Ludvig! den der vännen svek mig och jag hör nu, att han sjelf ämnar gifta sig med flickan. Kan du säga mig ett tröstеord, Ludvig, — du har så godt om sådana.»

«Ja, Adolf, det kan jag», svarade vännen småleende, «det kan jag, Gudi lof — Theodora är min syster.»

«Din syster!» ropade Adolf och sprang upp, «din syster — man har sagt mig att I ären förlofvade med hvarandra. Jag fick bref derom från K—»

«Ganska möjligt, men se här bref från Theodora — läs.»

Adolf läste. «Jag har således gjort dig orätt, Ludvig», yttrade han slutligen, räckte honom handen och nedslog blicken,

för att ej se förebråelsens ord tecknade på sin väns ansigte — «förlåt mig, Ludvig.»

«Ja, ja, gerna, gerna, Adolf», sade denne; «se upp, Adolf, se på mig, din ungdomsvän, se rakt in i ögonen på mig.» Adolf gjorde så. «Nå hvad ser du, Adolf?»

«Kärlek, endast kärlek och förlåtelse!» ropade ynglingen och föll i sin väns armar.

Några år hade förgått. Hela den lilla staden K— och isynnerhet alla de fyratio i «kafferepet» voro förtjusta af den «lilla söta» friherrinnan Nordenhjelms behag, hennes blygsamhet, hennes godhet och snillrikhet. Borgmästarinnan helsade ofta på vid Millesholm och sjelfva mamsell Gallsten, som då och då fick förtroendet att sy en klädning åt den unga friherrinnan och som alltid blef bemött med den mest förekommande vänlighet, talade nästan intet om annat, än sin umgängelse med friherrinnan på Millesholm, ville gerna inbilla alla, att hon stod på förtrolig fot till den firade egarinnan af det stora godset och utsåg, med ett ord, Theodora till sin skyddspatronessa.

Det var verkligen samma Theodora, som fordom så strängt bedömdes i «kafferepet», samma Theodora, som rycktes från förderf och vanära, och på ett så förunderligt sätt fick en ny bana för sin framtid. En kedja af händelser hade bringat det så långt — hvem kan väl neka Guds försyn?

Sommaren prålade i sin högsta prakt, blommorna i den stora trädgården stodo stolta och solade sig i en skön Julidags solsken, fjärlarne fladdrade omkring bland buskarne, foglarne sjöngo och folket hurrade af glädje.

Några få gäster voro samlade der uppe i stora galleriet. Det var endast baronens trognaste vänner, den gamle finske majoren och hans syster; några andra vänner och Ludvig, klädd i sin presterliga drägt, stodo uppställda i två rader, fruntimmer på den ena och karlar på den andra raden. Midt framför stod en dyrbar silfverskål med vatten; der var barndop i huset.

Man bar in barnet och gamla fröken tog den sofvande engeln i sina armar och bar fram honom. Hon var väl blott en gammal fröken, men hon var dock barnets mormor, om någonsin kärlek

och uppoffringar kunde göra en menniska till mor åt ett barn, som hon ej födt till verlden.

Den lille gossen döptes till Frans Ludvig Theodor.

Folket på godset drucko under glädje och sång den lilles välkomstskål der nere i parken, der inspektoren sjelf var närvarande, som en glad och treflig värd för alla de underhafvande. Deras glädjerop, bondbarnens gälla hurrarop för den lilla nyfödde hördes upp till slottet och in i Theodoras kammare, der hon, klädd i sin hvita drägt, hvilade på den dyrbara sängen.

Fröken återbar barnet in till modren, och de öfriga gästerna följde henne tysta och intagna liksom af en innerlig andakt.

Då nalkades Ludvig sängen, der Theodora låg med helsans rosor på kinderna och den första moderskärlekens milda låga i sina blickar, och tryckte en kyss på sin systers läppar — sedan tog han barnet och kysste det och några tårar rullade ned från hans kinder och föllo på barnets panna.

«Ludvig, gråt ej på barnet», sade Theodora, «du skall ej helga det med tårar.»

«Ack jo, Theodora», sade presten, «det är glädjetårar, som falla på den sofvande oskulden. Ser du, Theodora, hämnden går genom verlden, men efter honom kommer försoningen — det är försoningen jag firar.»

MINIATYRER

AF

ALEXIS.

I.

FYRA STUDENTER.

Det finnes många slag af vänskap, liksom många sorter vin; men vill man smaka en äkta okyprad vänskap, så skall man vara student eller lefva bland studenter. Det är sannt, äfven bland dem finnes en och annan mjölkblek figur, som är en kruka och springer och «svansar» för betyg; men massan är ej egennyttig och ej beräknande af sig. Dagen går som den kommer; man har sina små bekymmer, det är sannt: penningarne vilja ej riktigt räcka till, professorerna öka på sina fordringar, hämtarmaten är infam och kurator någongång en förbannad kinkblåsa; men för öfrigt är allting bra och väl; ty man är ung och har en hel framtid att räkna på.

Man kommer bort till en sin vän, lägger sig på rygg i hans soffa och sätter benen öfver karmen, samt beklagar sin nöd; vännen håller med, man förehar en lång öfverläggning om huru den för handen varande kasus skall möjligen hjelpas, och hela litanian slutar med att man går bort och äter en biffstek och glömmer hela skräpet.

När man anländer hemifrån och vagnen stannar utanför logiet, straxt kommer der några stackare af nationen, som legat vid akademien hela sommaren och nu vilja veta hur hemmet ser ut. Har man matsäck med sig, som också någongång händer, isynnerhet om mamma proppat en liten rund husarkappsäck full med medvurstar och skorpor, då blir det kalas; man bjuder kamraterna, tar fram en fällknif, breder ut sina håfvor på ett karduspapper och låter vännerna taga för sig; är man vid mynt, som också ofta är fallet, hviskar man några ord i örat på pigan med anhållan till vännerna att låta henne få vara i fred och gå sin väg — och en stund derefter, förutsatt att det är på qvällqvisten och ruskigt i vädret, såsom vanligt i Oktober, kommer pigslängan in med en bricka med skramlande dricksglas, en butelj konjack, stött socker

och ett halft tjog ägg. Bröderne laga sig nu äggtoddy, som i brist på theskedar vispas med dertill täljda pinnar, hvilka förfärdigas på stället. Nu slår man sig till rolighet, den ena historien aflöser den andra, och man bestämmer nu hvilken professor som för terminen är en engel, det vill säga hvem som har tonen för sig.

När man reser hem igen till jul eller midsommar, har man också sina vänner hos sig; den ene förstår sig på att sammanlägga frackar så att de ej få veck, den andre lägger ned kläderna, en tredje reviderar i byrån och gör en husvisitation för att taga reda på hvad som skall med eller hvad han skall förvara. Vanligen inskränker sig det omförtrodda godset till en ljusstake med skruf, men dock utan skruf, fastän hålet är qvar der han setat hafver, en ljussax, rent af näslös eller klufven i näbben, en stöfvelknekt och Sjögrens lexikon; dessa öfverantvardas i en qvarblifvande väns händer.

Kofferten, som först efter många trampningar och skutt på locket gått igen, helst en flik af packlakanet eller linningen af ett par kalsonger kommit emellan, låses och utbäres på kärran, den resande brodren omgjordar sig, hänger en resväska om halsen, som syster Anna sytt eller han fått af någon mamsell i staden eller på landet; och nu tillsäges skjutsbonden att köra före till tullen.

Kärran går sakteliga förut och vännerna efter, ända till dess de komma midt för en källare, der de gå in, dricka ett glas och prata en stund, då snart nog den resande, liksom fattad af en ny idé, rusar upp och säger: «nej, nu går det icke an längre; adjö med er, pojkar; skrif till mig när du får tid», och dermed troppar sällskapet af till tullen.

Det är sannt att man är liksom lättare om hjertat när man vänder ryggen åt det «satans hålet», att man ömkar de der stackars figurerna, som skola ligga qvar derinne emellan terminen; men huru det är, man har ej många dagar varit hemma hos pappa och mamma och åter blifvit hemmastadd med de gamla rummen, den gamla soffan och de tusende gånger förut beskådade taflorna, förr än man i tysthet önskar sig åter tillbaka i akademihålan bland kamraterna. Man får bref derifrån, man ser så hjertans förnöjd ut; pappa frågar från hvem brefvet är, man nämner namnet.

«Jaså», säger gubben, «du är vän med den; han förstör så mycket penningar, han är ej ett passande sällskap för dig. Du

skall söka göra bekantskap med folk af qvalitet, med ynglingar af inflytande».

Det är obegripligt att man kan klandra honom, han är glad, han är god — hvad mer fordrar man af honom? Hör man så der dagligen föreställningar om framtiden, hvilka man anser alldeles onödiga, helst framtidens svårigheter ej sträcka sig längre än till närmaste examen och det på andra sidan om denna är idel ljus och glädje, så önskar man hjertligen att snart åter vara bland kamraterna och få sitta vid sitt ljus och läsa, omgifven af sina böcker och då och då afbruten af en klingande sång, som höres nerifrån gatan och manar till samling.

Man qvarhålles af ingenting der hemma. Det är väl sannt att man tycker om en liten vacker mamsell i grannskapet, att man putsar sig och gör sig grann, då man vet att man träffar henne, att man säger henne artigheter efter råd och lägenhet, och dansar sig varm och nästan lam med hela hennes familj, ända från sjelfva mamma ned till hennes yngsta syster. Det kan till och med hända, om ej flickans mamma har alltför skarpa ögon och är alltför nyfiken, att man vet sig ha tur hos flickan, att man till och med redan uppgjort en hel framtids roman, baserad på hoppet om en ledsagarinna genom lifvet, fastän tanken på skrifningen pro exercitio lägger svåra knutar i vägen; men det finnes ingen kärlek i verlden, som gör mindre afseende på tid, än studentens; det är honom ingenting att bestämma tio år eller längre till sitt giftermål, som det oaktadt skall bli af, det förstår sig.

Men äfven en sådan affär håller honom ej hemma, han flyger bort för att snart sluta sin kurs — och då!

Vid akademien finner man mångahanda folk, och *nationspedellen* är merendels den första bekantskap man gör. Det är en styf herre mot recentissimi, litet höflig mot recentiores och beskedlig mot juniores, men rent af ödmjuk mot herrar seniores.

Pedellen kallar sig sjelf för vaktmästare, nyttjar svarta byxor inuti stöflorna och hvit halsduk, brukar rödfnasig näsa och blårutig näsduk, kappa och galoscher. Det är han som klifver in med nationstabellen, der man skall uppskrifva sin extraktion, bestämma sitt vitæ genus och sin vistelseort mellan terminerna, hvilka i det längsta inprickas som «obestämda».

Värden i huset är den andre — om nemligen man ej har värdinna, som då gemenligen är någon gammal gumma, hvilken dricker kaffe på bit och sällskapar med en svart katt. Värden i huset således, om det är en sådan, är en artig, liten karl, som sjelf anvisar rummet, anmärker att man måste elda försigtigt, emedan kakelugnen eljest ryker in genom en spricka, som kandidat den eller den förorsakade genom någon sorts kemisk laboration i kakelugnen; anmärker vidare att örat på tvättkannan är «bräckt» och således lätteligen kan stanna i handen om man ovarsamt handterar pjesen; befaller pigan elda, och går, sedan han gjort sin nya gäst reda för alla beqvämligheterna.

Andra dagen klär man sig svartklädd och går omkring och kurar för inspektor och de professorer, hos hvilka man skall hafva kollegier. Här och der råkar man en gammal vän, man berättar gammalt nytt, gör kanske upp något roligt för aftonen, går sedan bort till ett värdshus och ackorderar om hämtarmat — detta aktar man sig likväl för om man har råd att låta bli — men det hafva icke alla. Man får således under terminen mat i hämtare.

Kanske I, mina sköna läsarinnor, ej riktigt veten hvad det vill säga; jag vill derföre beskrifva en dylik inrättning.

En mathämtare är vanligen förfärdigad af tenn, med tvenne rum, det nedersta en soppskål, der ofvanpå ett serskildt fat eller bunke för förrätten, öfverst en dylik för efterrätten och allraöfverst kupolen eller locket, som betäcker hela herrligheten; på sidorna äro öron, genom öronen går en rem och på den remmen ett spänne. Se der hela anstalten.

I hvardagslag finner man vanligen öfversta våningen tom, ty blott på sön- eller högtidsdagar befinner sig en pannkaka, tunn nemligen, der i ett isoleradt läge, eller också ett tretal af potatismunkar; i mellersta rummet åter finnes pepparrotskött eller torsk *), och i förra fallet innehåller soppskålen köttsoppa, men i det senare bestämdt fruktsoppa. Man må ej föreställa sig denna köttsoppa såsom varande något slags buljong eller något ditåt, som andra menniskor mena med sådant; det är en serskild rätt, som borde i en kokbok benämnas «köttsoppa åt studenter på annat vis». Samma anmärkning gäller fruktsoppan.

*) Läsaren torde observera att målningen är tagen från Lund, under de gamla tiderna. Nu är allt «gentilare» förstås!

Det finnes väl ingen matordning, som kan vara mindre vexling underkastad, än en students; han varierar hela veckan med kött- och fruktsoppa, utom lördagen, då han får en rätt som kallas ölsupa och någongång om söndagarne hvitkål; det är hela matordningen. Det är också en gifven sak, att man under sin vistelse vid akademien ej behöfver frukta öfvermättning; det tyckes som hämtarmaten beständigt tröstade den arme gossen med sitt «plenus venter non studet libenter», ett latinskt ordspråk, hvilket betyder att man måste utdrifva okunnigheten genom svältkur.

En annan märklig person är *väckaren*. Man får ej tro, att detta är ett urverk, ty det är verkligen en lefvande menniska, som för betalning åtager sig att ej låta studenten försofva sig om morgnarne; han borstar dessutom stöflorna och kommer med nödiga påminnelser om deras snara «förfotande» eller halfsulande, och kokar kaffe i kakelugnen. Det är ofta en gubbe eller också en pojke, och i den händelsen en näsvis slyngel.

Är det en gubbe, så tager han sig en verklig faderlig myndighet öfver sin pupill, berättar den arme studenten, som så gerna ville sofva en liten tupplur, att man platt intet kan lära sig, om man ej kryper upp bittida om morgnarne; att han i sin dag väckt «professor» R. och «ajonkt» M., och att de således genom hans försorg blifvit hvad de äro. Han kommer, om man är mycket flitig, klockan tre, eljest klockan fem om morgnarne, tänder ljuset, eldar och stökar, och, om detta ej gör den slumrande alldeles vaken, ruskar hån honom och till och med lyfter på sängfötterna, så att corpus delicti kommer med hufvudet nedåt, allt för att tvinga honom att stiga upp och påbörja sina lärda arbeten för dagen.

Genom alla dessa menniskors bemödande bibehålles man vid nödtorftigt lif och i verksamhet. Så der mot klockan nio går man ut på lektioner.

Det är få nu för tiden, som med synnerlig förkärlek bivista lektioner, der professoren merendels är så fullständig och genomluttradt lärd, att man behöfde Methusalems ålder, för att på detta sätt lära sig något; men det finnes likväl så kallade lektionshästar eller kollegiihästar, som springa på hvar enda lektion ifrån morgon till eftermiddag, och sitta der i kölden och skrifva med sina blåfrusna och styfva fingrar.

En sådan «kollegiihäst» är vanligen en student, som går på fyratiotalet och i en sjutton till tjugo år reguliert bivistat akademien; karlen är merendels mycket mager och tunn om näsan, ser frågvis ut och har alltid brådtom, alltid bläck på fingrarne och grå galoscher. En sådan flitig myra har aldrig tid att borsta sig, knappt tid att äta. Talar man vid honom, så gapar han, och vill man ha en upplysning i en sak, så börjar han bläddra i sitt kollegium och svarar en sedan precist med professorns ord. För en sådan är allt vetande ett intet, om det ej ordrätt efter lektionen utföres och uttalas. Af vetenskapernas vida fält vet han ej mer än en liten «fålla», der han står och idisslar, och som sällskap, som vän, som lärare eller menniska kan man ej träffa någon tråkigare och andefattigare än honom.

Dessutom finnes det inom kåren så kallade «sikar», det vill säga sådana, som beständigt tänka på framtiden och vilja hinna till nådens och ärans spets; sådane herrar äro aldrig några goda kamrater. Man tystnar gerna med det muntra glammet, då en «sik» träder in; får man honom på ett kalas, häller man i honom så mycket man kan, trycker honom på alla sidor och spiller punsch på ryggen af hans svarta frack. Den lilla mannen går alltid lutande, liksom för att beständigt vara tillreds att buga sig, om han skulle möta en examinator eller en ung grefve, han lär sig fäkta och rida, han är en ödmjuk tjenare för allt högförnämt, bär sqvaller till seniorerna och kurator och belönas af kamraterne vid högtidliga tillfällen med «hissning», det vill säga man upplyfter honom på sina händer, låter honom, under hurrarop, göra åtskilliga krumbugter i luften och nedsläpper den söta kamraten temligen *öm* och rörd; hvarefter han tackar kamraterne för deras vänskap.

Sammaledes finnes det ett annat slag, som kallas «zierbenglar», af hvilka de så kallade «hvalparne» intaga ett utmärkt rum. Zierbenglar äro ynglingar, som lefva enligt eller öfver sitt stånd, som göra depenser, dansa med stadens vackraste och rikaste flickor på balerna, promenera med dem och umgås i husen.

Den underafdelning, som kallas hvalpar, är deremot unga gossar af förnäm börd, hvilka stanna under informator och promenera från och till fäktsalen, men hvarken till lektioner eller annorstädes. Hvarken zierbenglarne eller underafdelningen äro i allmänhet afhållne af studenterne, men ordentligen firade af en tredje sort.

Denna är ett slags lågättade personer, hvilka ovilkorligen vilja bli bror med alla, som äro öfver dem; desse herrar bjuda derföre dugtigt med vin, eller hafva alltid en vän in petto, som kan proponera brorskål med det utsedda offret, en baron eller adelsman, eller, i brist deraf, en kandidat rätt och slätt. Denna trafik drifves i stor skala, ända till dess antingen värdshusvärden säger nej eller pappa tar sin Matts ur skolan. Deras bana slutar vanligen der den började, med den skillnad, att de i sitt exemplar af studentkatalogen hafva en mängd prickade namn, för att utmärka bröderna; de återfinnas sedan merendels som tingsskrifvare eller något ditåt eller, om de äro rika, som sina fäders söner.

Den öfriga och största massan af studenter är deremot ett frisinnadt, öppet och gladt slägte. Ingenstädes mötes man af så mycket förtroende och, om man förtjenar det, af så sann kärlek, som bland studenterne; och känner man dem rätt, så måste man antingen vara en gammal käring eller en giktbruten procentare, för att kunna döma dem strängt för deras så kallade sjelfsvåld. Detta är så naturligt för ungdomen, det ligger ingen falskhet der bakom och lurar, man vet hvem man har för sig och man behöfver icke frukta.

Det är en svår sak att «ligga qvar», som det heter, under mellanterminerna; de fleste kamraterne äro då borta, det lifliga bullret på stadens gator är förbytt i tystnad, man hör ej den kära studentsången om qvällarne brusa i gatorna och sorla genom staden, med ett ord, allt är duskigt och tråkigt.

Man är likväl lycklig, om man har qvar någon af sina utvalda; ty hvarje student har sitt lilla kotteri af vänner, som sluter sig till honom. Det är vanligen så kallade knäkamrater från gymnasium och skolan, men nästan lika ofta nyare bekantskaper, grundade på själsfrändskap.

Man har nemligen den tiden inom sig en slagruta att upptäcka likartade sinnen; den slår sällan felt; man upptäcker alltid vänskapens åder på djupet, och först sedan, först många år derefter, blir den klara strålen uppblandad och grumlig och slagrutan osäker. Om man således har några vänner, slår man sig tillsammans med dem under mellanterminerna, af hvilka den vid julen är den tråkigaste.

Man är van att denna tid vara hemma, att sitta inom en treflig familjkrets, att gnabbas med sina systrar och resa omkring på

julkalaser och på dansar. Intet af allt det der erbjuder sig nu. Om man kan, äter man sjelfva juldagarne på värdshus, men det är ändå portionmat och smakar ej på långt när så bra, som der hemma. Denna erfarenhet hade också fyra studenter, det vill säga fyra uppriktiga vänner, som under julen qvarblefvo i universitetsstaden och, så godt de kunde, tröstade hvarandra.

«Jag kan», sade den ene, en vacker, reslig gestalt, med fint tecknade anletsdrag och ett visst drag af förnämhet i uttrycket, «jag kan föreställa mig, huru många julklappar mina systrar nu skola lacka in till qvällen» — det var nemligen julafton — «lilla Clemence bränner sig, som vanligt, på fingrarne, Gustafva skrifver små verser, och småpojkarne springa oaflåtligen genom dörrarne, för att få reda på de herrligheter, som komma skola.»

«Ja», svarade en annan, «det kan du ha rätt i, Gyllenstråle (ty den förut talande var en ung baron af detta namn, men en baron, som ej var någon zierbengel, utan en riktig kamrat). Men sådana föreställningar har jag ej om hemmet; min stackars mor sitter ensam, har kanske just nu fått mitt bref; hon sitter kanske och grubblar på min framtid, min stackars mor! Det är synd om min mor, att hon är så fattig.»

Den talande var en yngling, hvars utseende ej kunde kallas vackert, utan snarare fult, men det var något i hans blick och i hans väsende, som tillkännagaf en på en gång känslig och glad själ, en menniska, som grämde sig öfver andras olycka, men skrattade åt sina egna motgångar.

Det var Gustaf Ehrnfried, en fattig gosse, som af kamraterna kallades «enkans son».

En af vännerna, den putslustige brodren Wimmerkant, satt balancerande på en stol och försökte att lägga fötterna upp på bokhyllan.

«Ha, ha, ha!» inföll han, «hör på enkans son; det var en ömklig beskrifning. Nå, jag skall beskrifva mitt hem: ser ni, far min är köpman och ser derföre besk ut i dag åt alla julklapparne, som komma att gå åt; men det bryr sig mamma inte om, utan hon har gamle bokhållar Trädqvist att skrifva utanskrift åt sig och försegla brefven med en ljussax. Ni skulle se Trädqvist, det är ett original; byxorne, som naturligtvis bäras inuti stöflorna, tyckas ej trifvas der, utan rynka sig ofvanför; det är en lång gubbe, ett gam-

malt inventarium i huset; men det är likväl en rar gubbe, han höll så mycket af oss alla och täljde barkbåtar åt mig, då jag var liten. Vore jag hemma, skulle Trädqvist så visst ha ett nytt västtyg som jag sitter här. Pang! se så för f-n, nu gick stolen sönder. Stolarne i den här nobla staden äro ej som andra stolar, de tåla ej att sitta på.»

«Att vräka på, skall du säga», yttrade den fjerde, som hade lagt sig på sängen och roade sig med att läsa i en bok.

«Vräka? hvad är det du säger, du allra som sötaste seminarist!» yttrade Wimmerkant; «du vräker ju dig sjelf der i sängen, så att dunen ryker omkring dig. Nå, hur går det till hemma hos dig, Andreas Jonsson eller Jonæ filius?»

«Jo, ser ni, det går till precist som vanligt, utom det att der kokas hvitgröt och mor klär stugan med granris, samt far ger hästarne ärthalm», svarade denne, en reslig yngling och bondson.

«Ni skall veta, gossar», återtog Wimmerkant, som då han en gång börjat, ej hade lätt att sluta igen; «ni skall veta att jag i går, på spektakel förstår ni, frågade de der sikarne Krypén och Finsterdahl, om de ville vara med på ett litet kalas i afton, tillsammans med oss. Ne-ej, Gud bevars, det kunde de heliga kräkena inte vara, ne-ej, de hade förhinder. Det var borta på källaren, dit jag bjöd in dem, ty de äro för snåla att äta som folk om man ej bjuder dem. Ni må tro, vi voro några der — och der blef en grof «drift» med dem: vi satte dem åtskilda och proponerade skålar för alla deras herrar examinatorer, som de drucko och hurrade för, att ej vara sämre än vi, och sedan för bror Krypéns herr pappa och fru mamma, frälsekamreraren Krypén och hans fru, och för bror Finsterdahls alla mamseller systrar. När allt det der var gjordt, hade de fått så der temligen nog, och nu kom pigan in — vi hade nemligen lärt henne hvad hon skulle säga — och berättade att professor K. kom; vi rusade upp liksom förskräckte, och likaså begge sikarne, af hvilka Finsterdahl föll omkull. Nu kom ett annat parti och tog hand om dem och sedan vet jag ej huru det gick.»

«Skola vi ställa till bal i qväll?» frågade Ehrnfried.

«Bal? hvad säger du?»

«Ja bal; vi dansa vi fyra, liksom de göra der hemma; vi göra jullekar, men vi samla ihop en hel mängd andra med, och så skola vi leka jul.»

«Ja må göra!» svarade de öfriga. «Vi skola samla upp några glada pojkar för balen; men en sak, kom ihåg en sak — ingen sik med.»

«Det förstås», blef svaret.

Om qvällen församlade man sig på ett större rum, sällskapet bestod af sexton studenter ur skilda nationer, man hade salat ihop till en «knatte» och började balen.

Hälften af sällskapet sammanvredo näsdukar till ett slags turbaner eller hängde dem för sig som förkläden, och var nu balens prydnad, det vackra könet, och satte sig helt anspråkslöst för att vänta på uppbjudning. Wimmerkant stämde sin gitarr och började sjunga en angläs. Det var anslaget, kavaljererne bjödo upp och sällskapet rangerade sig i två led, de förkläd- och turbanprydda i det ena och de verklige kavaljererne i det andra.

Wimmerkant, som utgjorde orkestern, var klädd i nattrock, emedan salen der de vistades utgjorde förgården till hans rum och han således på sätt och vis föreställde «mundus» eller värden.

Dansen begynte, det gick muntert och glädtigt till; efter hvar dans förde kavaljererne sina damer till bålen och drucko tvemänning, nemligen hvar ur sitt glas, damerna drucko tappert och en af dem tog fram en pipa och rökte i kadriljen, hvilket gjorde en öfvermåttan god effekt.

Ändtligen slutades balen, och man gick ut på ett värdshus, der man beställt sig hvitgröt och lutfisk. Äfven här gick muntert till och till och med klappar felades icke, fastän alla af det burleska slaget, med åtföljande skrifvelser på vers och prosa. Måltiden var slut, klockan slog elfva i domkyrkotornet, då de åter stodo på gatan. Det blåste kallt om näsan.

«Hvad är nu att göra?» yttrade en; «det är för bittida att lägga sig.»

«Pass på», sade Wimmerkant, «vi gå bort till Krypén och Finsterdahl och göra något «fuffens» med dem.»

Förslaget vann odeladt bifall; samlingen begaf sig i väg.

«Tyst! jag går in i förstugan och lyssnar», sade Wimmerkant, «ljuset är släckt, de såta tu sofva på sitt öra.» Wimmerkant gick in tyst, som ett ondt samvete, och smygande som en indian, då han lurar på rof. Efter en liten stund kom han åter.

«Nu är nyckeln satt i dörren», sade han halfhviskande; «vet ni hvad, vi taga bort dörren för dem, kom med några, men gån tyst.»

Hela truppen gick sakta efter, och snart stodo de i en mörk förstuga eller så kallad «svale». Wimmerkant med sina medhjelpare öppnade sakta dörren och lyfte henne lika sakta af hakarne; hon uttransporterades mellan kamraterna, som stodo i gången. En iskall luftström rusade in i rummet, de begge «sikarne» snarkade i sin söta sömn; men snart vaknade den ene.

«Hör du, Finsterdahl; Finsterdahl, hör du inte?»

«Hvad vill du, hu-u!»

«Finsterdahl, stängde du dörren i går afton?»

«Ja visst gjorde jag det.»

«Men det är så grufligt kallt, det riktigt blåser in. Gå upp och lås igen henne.»

Efter mycket besvär steg ändtligen vännen Finsterdahl upp och nalkades dörren.

«Nå, hon är väl öppen?» frågade Krypén, som låg qvar i sängen.

«Ja, det är hon», svarade Finsterdahl och började trefva i dörröppningen; der fanns ingen dörr.

«Men Krypén —»

«Hvad står på?»

«Jo, ser du, dörren är rent af borta.»

«Borta?»

«Ja.»

«Det har den satans Wimmerkant gjort», yttade Krypén; «ja, jag skall koka het soppa åt honom i examen, det skall han få se — hu, hu, hu — den gemena krabaten; jag skall tala om honom för professorn.»

«Men det vore bättre att du talade med adjunkten», yttrade Finsterdahl, «för, ser du, hu, hu, han tror bättre på dig.»

«Det var ett godt råd», yttrade Wimmerkant, som stod vid dörren i mörkret. «Gå du till adjunkten, lille Krypén. Godnatt, gossar.»

Ha, ha, ha! skallade det hela svalen utför, och hela truppen stampade bort, qvarlemnande de begge sikarne i en verklig vintervak.

«Det var ändå ett styggt spektakel», sade Gyllenstråle; «de kunna förkyla sig.»

«Ack nej, det är inte farligt; när har du väl sett, att en groda eller ödla förkylt sig? Det tillhör de krälande och krypande djuren att tåla både kallt och varmt, både torrt och vått», svarade Wimmerkant.

Denne yngling var, när man undantager hans oöfvervinneliga lust för spektakel och hvad han kallade «drift», en god menniska. Hans far var rik, och hans kassa var således större, än de andras; han var derföre också sina vänners bankör, lånade ut, när han hade något, och återfordrade icke penningarne förr, än han sjelf var i verklig «knipa». Då kom han och berättade, att han var «luden», det vill säga var en «björn», som fick lof att «björna» sin goda vän, emedan han sjelf var «rakad». Fick han penningar, var det bra; fick han åter intet, så tröstade han sig med, att han nog hade flere att «tentera» på penningar, och om af alla hans fordringar ingen ville flyta in, så *lånade* han.

Man observerade alltid noga, då brodern Wimmerkant fick *Rek*, det är kontraktionen af ordet «Rekommenderas» på bref, och då måste han dela med sig åt sin behöfvande nästa. Det blef osäkra fordringar, men tvert emot hvad affärsmännen skulle tro, fick han igen sina penningar, utan att hvarken hafva skuldsedel eller borgen.

Ehrenfried hade ingen förmögenhet, men var skicklig och gaf undervisning i åtskilliga stycken, så att han drog sig fram temligen; men måste dock ofta nog anlita Wimmerkants kassa.

Gyllenstråle var hvarken fattig eller rik, utan lefde så der temligen sorgfritt, och Jonsson, bondsonen, «knogade» sig fram på mycket litet, läste mycket och var en passiv deltagare i de andras nöjen.

Den, som först bröt det muntra laget, var Gyllenstråle, han tog kansliexamen och lemnade akademien, för att söka sin lycka i Stockholm, der han egde stora slägtrelationer och der sålunda en lysande bana utvecklade sig för honom. Han reste, sörjd och saknad af sina vänner, såsom en öppen, glad och treflig kamrat, och som den, hvilken på grund af en finare och mera regelmässig uppfostran, varit ett slags «styre» för de öfrige, en sådan vän, som gjorde, att deras gemensamma nöje så der någorlunda antog egenskapen af ett lagom — nämligen i den bemärkelse, som det kan hafva bland lustige bröder. Gyllenstråles bortfärd gjorde en lucka

i brödraringen, och snart derefter gaf Wimmerkant hela lärdomen på båten, helst som det «slog slint» i examen, då en af examinatorerne berättade honom, att han kunde taga sig tid att läsa något bättre till en annan termin, med ett ord, att han blifvit differerad.

«Jag ger dem fan», sade han till sina vänner, «det här duger inte; jag blir bokhållare hos far min och låter dessa latinska krukor sitta der de sitta», och dermed for han sin väg och gick in i sin fars handel.

Ehrnfried deremot blef qvar och blef magister, blef docens i filosofien och slutligen professor vid universitetet.

Han hade redan länge bland kamraterna blifvit kallad «poeten», ty han skref ganska bra vers, och i allmänhet hade hans språk ett eget välljud och hans idéer en friskhet och saftrikhet, som förrådde, att de uppsprungit ur en fruktbärande jordmån; men på samma gång hade han själsrikedomens vanliga fel, att förgylla allt med guldet ur sin egen själ, att adla allt genom sitt eget hjertas adel, att, med ett ord, bygga sig en verld, helt olika och alldeles isolerad från den verkliga, och att döma falskt om så väl personer som händelser. Han fann i lifvets prosa alltid rytm och takt och ansåg det för poesi; huru han än skulle sammantvinga de spridda satserna af menniskolifvets rondo, visste han alltid att bringa det i harmoni. Han var nemligen en menniska, som såg allting i stor skala och som stod utom verlden, då deremot andra anse sig som medelpunkten deri; allt var derföre honom nära, ty han öfversåg allt, men också kände han ej hvad sjelfviskhet ville säga; egoismen är prosans stamfader.

Jonsson, bondsonen Jonsson, den passive deltagaren i studentlifvet, gick igenom seminarium, tog utexamen med heder och reste till sitt stift, der han lät prestviga sig och fick missiv.

De fyra voro således skiljda, voro utkastade i den vida verlden, liksom olikartade frön, hvilka uppväxa till olikartade växter och blomma vid olika tider.

Många år derefter företog Ehrnfried en resa genom Sverige; han hade sammanspart så mycket penningar, var ungkarl och reste blott för sitt nöje och för att bese vårt sköna fädernesland.

Det var en vacker sommarmorgon, då han for förbi Snytterby kyrka. Der låg komministergården, en liten samling af rödmålade hus, ej långt från kyrkan, som, gammal och grå, stod der som en

sörjande moder bland sina sofvande barn. Det är ej så oriktigt, att katolikerne anse kyrkan som menniskornas moder, det är omkring henne dock alltid barnen samla sig till slut, det är inom hennes ringmur de slumra, de stackars barnen, och glömma sina små sorger, sina leksaker och sina vänner.

«Komministern heter Jonsson», svarade skjutsbonden på Ehrnfrieds fråga, och i samma ögonblick afspeglade sig med daguerreotypisk noggrannhet den hederlige kamraten Jonsson, «arbetsmyran», som hjelpte dem att skratta åt Wimmerkant i tiden.

Det var naturligt att Ehrnfried lät köra in i komministergården. Ett par hvithåriga barn, det ena klädt i kolt, sprungo på gården och kröpo bakom brunnskaret, för att ostörda och obemärkta betrakta den främmande och hans granna vagn. Ehrnfried gick bort till dem och frågade dem efter pastor Jonsson.

«Pappa», sade den ene gossen och torkade sig om näsan; «pappa? ja, han är ute på gärdet, der de bryta sten.»

Utan att förut gå in, skyndade Ehrnfried, efter barnens anvisning, ut på åkern.

En praktisk man skulle naturligtvis först gått in i huset, blifvit af en piga invisad i en tom sal, med gamla taflor på väggarne, han skulle en half timma gått och bekikat taflorna, och ändtligen, på en knarrning i dörren, förstått, att frun kommit, han hade då vändt sig om, bugat sig, sagt sitt namn och förklarat, att han tagit sig friheten att vid sin genomresa helsa på, emedan, etc. etc., hvarefter frun skickat ut efter sin man, som gått in bakvägen, rakat och snyggat sig litet, och slutligen kommit in, för att välkomna gästen.

Alla dessa omgångar skulle en praktisk man iakttagit, men Ehrnfried var ej en sådan, och derföre gick han direkte ut på åkern till sin ungdomskamrat.

Ehrnfried såg snart på afstånd sin gamle vän, med pipan i munnen, häfvande på en stång och vägande upp en sten, som ett par drängar försökte att «brösta» upp, det vill säga, med bröst och axlar lyfta ur hålet. Ehrnfried kom närmare, utan att blifva bemärkt, och hörde att pastorn sade:

«Det var en riktig hund till sten; tvy vare mig, tog jag icke i, så att det riktigt gör ondt i armarne!»

«God dag, bror Jonsson!» yttrade Ehrnfried och slog sin vän på axeln.

Denne vände sitt rödmosiga, feta ansigte mot den främmande, tog af sin gamla, svarta kaskett och sade:

«Jag vet inte, min herre, med hvem jag har den äran.»

«Känner du ej igen mig?» yttrade Ehrnfried; «känner du inte igen den gamle Ehrnfried?»

«Ehrnfried», upprepade komministern, «ja så, professor Ehrnfried; ja nu känner jag igen herr professorn. Kors, det var riktigt roligt att råka professorn.»

«Professor! hvad är det?» sade Ehrnfried, något missnöjd med sin gamla vän; «vi äro väl bröder, är det icke så?»

«Jo, visserligen», svarade komministern; «men en fattig komminister på landet — jo, om herr bror tillåter, så är det en heder för mig.»

«Säg ej så, käre Jonsson; vi äro ungdomsvänner, är det ej så? Ungdomsvänskap är ju alltid densamma, den vissnar aldrig; vi sade ju så alltid fordom i vår studenttid.»

«Jaha, det var i den tiden», svarade Jonsson och småskrattade; «ja herre Gud, hvad man i ungdomen är en helt annan menniska, än man sedan blir! — Bror, ursäkta, att jag är så oputsad; om jag väntat så rart främmande, så skulle jag visst . . . vill inte bror vara god helsa på inne och taga sig en liten frukost, så god som man här på landet kan ha det.»

«Hjertans gerna, Jonsson, kom.»

De begge ungdomsvännerne gingo nu, efter tjugo års skilsmessa, åter arm i arm; men allt var sig så olikt.

Ehrnfried var nu en på lärdomens fält namnkunnig man, hans skrifter lästes i hela den lärda verlden, på hans skrifbord lågo hvarje dag bref utifrån, «med artigheter för den frejdade mannen». Inom sitt fädernesland var han hedrad lika mycket för sin djupa kunskap, som för sin författareförmåga, och af ungdomen för sin ungdomliga själ; han hade följt med sin tid, och dertill behöfs ej mera, än alltid vara ung till själen och anse hela lifvet för en studenttid. Så snart man ej mer anser sig som *studerande*, utan tror sig vara öfver tiden, då går tiden ifrån oss och vi blifva efter.

Detta hade likväl ej Ernfried gjort, han var ännu, såsom man, den gamle studenten, den öppna, redliga, glada menniskan, som han fordom varit.

Men Jonsson, som, enligt Wimmerkants utlåtande, fordom hade «ruter i sig att bli en riktig bondkaplan», hade också blifvit en riktig hedersman, som innesluter sig inom sin socken, liksom en snäcka inom sitt skal, som lefver blott för att bruka sitt boställe och sköta tjensten någorlunda. Hela den yta af poesi, han hade antagit vid akademien, hade blifvit bortnött; han var en ganska vanlig menniska; han anslogs ej mera af de gamla, välkända tonerna, ty de strängar i hans själ, som fordom ljudade lika med de andres, hade blifvit omstämda eller hade sprungit af.

Den Jonssonska familjen var stöpt i samma form, alla krusade för *«professorn»*, men ingen tycktes kännas vid *vännen*. Der var tråkigt, och om ej barnen varit, hade Ehrnfried dött af ledsnad innan frukosten. Nu tog han dem i knäet, lekte med dem och berättade dem sagor, och barnen kände igen den gamle vännen; de, men ingen annan, läste i hans snillrika ögon hvad han kände, och de hyllade sig till honom, bemötte honom som en af sina jemnåriga och sågo ej annat, än att han var ett stort barn; — det var sannt: den snillrike, den namnkunnige mannen var ännu ett barn.

Barnen fingo väl otaliga påminnelser om, att det ej passade att vara så efterhängsna; föräldrarne gåfvo blickar och vinkar, men ingenting hjelpte, barnen visste, bättre än de gamle, hvem de hade för sig och fortforo med sin lek.

Ändtligen var frukosten förbi och Ehrnfried tog afsked; pastor Jonsson med sin fru kunde aldrig nog ursäkta den sparsamma anrättningen, och pastorn försäkrade, att om han vetat af så «rart» främmande, skulle han väl haft en butelj portvin hemma.

Ehrnfried reste och drog en djup suck då han for genom byn. Det är en bitter erfarenhet att ej återse en vän, fastän man träffar honom.

Men resan fortsattes, och den evigt unga naturen, björkarne, som ännu buro samma drägt som i hans barndom, foglarne, som ännu sjöngo samma drillar som fordom, med ett ord, naturens ungdom gjorde honom glad, kom honom att glömma att menniskan åldras.

Några dagar derefter inträffade han i K., — han visste att hans gamla vän Wimmerkant bodde der, var en rik man och hade mycket inflytande.

Han gick således till vännen Wimmerkant; men icke heller der återfann han sin gamla vän. Wimmerkant var nu en af den lilla

stadens magnater, var en man som ledde borgerskapet, snubbade upp alla dem, som på något sätt kunde anses honom underlägsne i förmögenhet eller makt; med ett ord, hade från att vara en glad och treflig kamrat, blifvit ett slags mæcenas af det odrägliga, tryckande slaget, af hvilket man ser så många i våra stora och små — småstäder.

En sådan herre är i sin egen tro den klokaste och förnumstigaste i hela Guds skapelse, det gifves ingenting som verkar på honom annat än penningar; han eger bruk och fabriker, är en stor vän af privilegier då de röra honom sjelf, men är en lika stor hatare af andras privilegier och i allmänhet af allt hvad frihet heter; han är vidare delegare i en privatbank, der han har en mängd aktier och hvarå han inbetalt några tiondedelar, å hvilka han får sina sexton procents vinst.

Det oaktadt påstår han, att privatbanken är en allmänt nyttig inrättning, och talar om det nit för fäderneslandet, som aktieegarne visa då de taga sexton procent på penningar, för hvilka de på annat sätt ej fingo fem. Han är således en fosterlandsvän, då han sjelf vinner derpå, är fet och däst och prydd med Vasa-orden.

Just en sådan figur var nu Wimmerkant eller, såsom han i staden kallades, riddaren Wimmerkant eller brukspatronen och fabrikören, ty han var allt i allo.

Riddaren Wimmerkant tog just sin siesta på middagen. Siestan varade något länge, ty klockan var redan sju en vacker sommarafton; men riddaren åt alltid klockan tu och lade sig sedan att sofva.

Ehrnfried blef invist i ett förmak; det var dyrt möbleradt och golfvet beklädt med tjocka fasonerade mattor midt i sommaren, ett bord stod framför soffan med en mängd böcker uppå. Det var husets hela bibliotek.

Ehrnfried fick vänta länge, oaktadt han hade sagt sitt namn och det ej kunde slå felt, att Wimmerkant skulle minnas honom. Ändtligen öppnades dörren och brodren Wimmerkant kom in med sömnen i ögonen, rökmössa på hufvudet och en bonjour, hvarpå det gröna bandet lyste som en kålmask.

«Åh, ödmjuka tjenare», yttrade han då han inträdde. «Jag tror det är bror Ehrnfried. Jaså, du är i staden, det gläder mig — var god och sitt ner, bror. Nå (nu ringde han och en jungfru kom in) tag in kaffe. Nå, du är professor numera.»

«Ja, det är jag.»

«Jaså — nå hvad kan du ha i inkomster?» Ehrnfried nämnde beloppet.

«Jaså, du har ändå så pass, åh ja, då kan du dra dig fram med sparsamhet», fortfor Wimmerkant och vred på en stor briljantring, som satt på hans feta hand. «Det var längesedan (gäspar) vi råkades, låt se, så der tjugo år sedan (gäspar) eller så der omkring.»

«Ja, broder, mins du den tiden?» yttrade Ehrnfried. «Vi voro unga då.»

«Åh ja — jag för min del var en riktig vildbasare; men det var väl att jag öfvergaf den der lärda verlden; ni stackare gå der och träla och ha ingenting för alltihop; jag öfvertog affärerna och sedan min salig far aflidit mottog jag firman (gäspar); det är verkligen svåra konjunkturer nu för tiden; vill man ha *sitt*, så måste man lagsöka och bysätta — hvad tycker bror, jag har nu inte mindre än sju personer inne för ett sammanräknadt skuldbelopp af 183 rdr och 24 sk. utom räntor och expenser. Det bevisar att all punktlighet upphört, att man ej vårdar sig om sitt, att man ej sköter sig. Sju personer bysatta för en sådan spottstyfver, det är ju skamligt.»

«Ja, deri har du rätt», yttrade Ehrnfried.

«Jag har dessutom förlorat sex tusende riksdaler på Prackwitz et Comp., som gjorde konkurs (gäspar). Gud ske lof att det ej var mer, en sådan summa kan jag både ha och mista; men det är likväl förargligt att bli lurad midt i synen af en gammal vän — så jag också yrkat på arrest för hufvudmannen.»

«Men vi skola samla några vänner tillsammans och då skall du se min hustru och mina barn. Jag har ett par flickor, förbannadt snälla på fortepiano och som rita charmant, jag har också kostat på dem — ser du den här soffkudden har den ena sytt.»

Wimmerkant gick ut och ställde om den omtalta samlingen. När han återkom var rökmössan aflagd och mannen klädd i frack med vasen dinglande i knapphålet. «Kom nu med in till min hustru.»

Ehrnfried fördes in i ett stort, briljant möbleradt rum, der han såg för sig ett tjockt, rödblommigt och i en mångbandad negligé utstyrdt fruntimmer, som satt midt i soffan, omgifven af tvenne

flickor, af omkring sjutton till aderton års ålder, begge långa och mycket bleka, smala som getingar om lifvet och mycket sippa och pertentliga.

«Min hustru, — professor Ehrnfried, en af mina gamla vänner från akademitiden», sade riddaren. «Detta är mina flickor, Adelaïde Charlotte denna, och Euphrosyne Fredrique denna. Sitt ner, bror.»

«Det är ett verkligt nöje», yttrade patronessan med en förnäm snörpning på munnen, «att träffa min mans gamla vänner — var god sitt ner, bäste professor. Herr professorn har troligen farit kanalvägen.»

«Nej.»

«Ja så, landvägen; ja, det är också det behagligaste, när man har ett godt ekipage. Min Wimmerkant reser alltid landsvägen. Du skall visa professorn din vagn. Det vill jag råda herr professorn att köpa sig en sådan — han är så beqväm och ganska vacker.»

«Hvarifrån är han?» frågade Ehrnfried, för att fråga något.

«Jo, jag tror att det var från Hamburg, eller huru, Wimmerkant?» frågade frun i sin ordning.

«Nej, han är ifrån London, af Smith et Companis fabrik», yttrade riddaren. «Ja, en sådan bör bror köpa, man förlorar ej derpå; han kostar på stället blott etthundradefemton pund och fem shilling sterling; men så är det en vagn, som man ej får se maken till i Sverige, då man undantager de kungliga vagnarne, naturligtvis.»

Småningom samlades gästerna. Dessa utgjordes att börja med af två affärsvänner till Wimmerkant, men, i anseende till rikedomen, vasaller under honom: herr grosshandlanden Jeremiæson, döpt jude, och fabrikör Lunsqvist, begge ett par svåra rika personer. Slutligen öppnades dörren och en prestman kom in; det var en liten, blek och krokig person, som med mycken sirat bugade sig för fru patronessan Wimmerkant, och tog sin «hedersvän och bror» Wimmerkant i hand, under det han yttrade sin undran öfver, hvad det var för rart, brodren Wimmerkant hade låtit budet bjuda honom på.

«Jag vet väl», yttrade han sig smilande, så att skarpa rynkor visade sig på begge sidor näsan, «jag vet väl, att brodren Wimmerkant aldrig kan undvika att bjuda på något rart. Då man har en intressant familj, så — men nu var det något specielt.»

«Jo, ser bror, här har jag en främmande, en gammal akademivän åt oss begge; känner bror inte igen honom?» sade Wimmerkant och förde presten fram till Ehrnfried.

«Ödmjukaste tjenare! nej, jag kan inte, nej, verkligen», återtog presten, «jag förmår inte påminna mig, dragen äro mig bekanta, det är säkert; jag ber om ursäkt, om bror täcktes presentera oss — hå hå, man förändras med tiden.»

«Ja så, J kännen ej hvarandra; jo, se der får jag äran presentera professor Ehrnfried och kongl. hofpredikanten prosten Krypén för hvarandra.»

«Ehrnfried, ja så, ödmjukaste tjenare, min heders broder», sade Krypén, som alldeles icke blef öfverraskad, hvilket var fallet med Ehrnfried, för hvilken hela uppträdet med dörren nu stod lifslefvande. «Ödmjuka tjenare, min bror», blef hans korta svar.

«Det fägnar mig oändligen att återse bror. Fru patronessan», fortfor Krypén, vändande sig till frun, «fru patronessan kan ej föreställa sig, huru glädjande och liksom värmande för hjertat det är att åter träffa en gammal vän och kamrat; ack ja, herre Gud, hvad vi haft många roliga stunder tillsammans; det studentlifvet, det studentlifvet — det glömmer man aldrig.»

På detta sätt fortsattes samtalet, enstafvigt å Ehrnfrieds sida, mångordigt och grannt å Krypéns. Wimmerkant samtalade med sina vänner, de begge affärsmännen. De voro inne i jernpriser och rågpriser, kursen på London och Hamburg, disputerade dock så, att värden fick rätt öfver alla frågor, ända tilldess spelbordet i ett annat rum drogs fram, och man bjöd Ehrnfried kort. «Nej, jag tackar, jag spelar icke.»

«Det är skada», sade Wimmerkant, och satte sig med sina tre vänner, hofpredikanten Krypén inberäknad, vid spelbordet. «Hör på, flickor, min vän professorn är musikalisk, roa honom med musik.»

För att något göra, förenade sig Ehrnfried i denna begäran, och sedan Adelaïde Charlotte fått sig en befallande blick från mamma, satte hon sig till pianot. Nu började flickan att bläddra i noterna och innan kort drog hon till med en aria af Rossini, så halsbrytande som möjligt. Hon sjöng och sjöng; Ehrnfried förskräcktes öfver detta grufliga drillande, han tyckte att strupen användes som en barnskallra och beundrade icke röstens skönhet eller hennes anlag, ty af det slaget egde hon intet, utan han endast

undrade öfver huru det var möjligt att inöfva en sångmaskin så pass. När hon slutat sitt första stycke, stod ångestsvetten på den stackars professorns panna, så djupt hade dessa än skärande än hesa toner, som i ett oupphörligt virrvarr korsade hvarandra, gått in i hans själ. Adelaïde Charlotte betackades och fru mamma skrupensade upp sin dotter, att hon, då en så välkommen främmande var närvarande, utvalde en af sina simplaste arier, som han troligen hört hundrade gånger förut.

Det var sannt, men han hade hört den sjungas af Jenny Lind och fru Gelhaar, och han kunde således försäkra, att han aldrig hört den *så* sjungas, som nu af mamsell Adelaïde Charlotte. Derefter spelade flickorna ett à quatre mains, der lilla Euphrosyne kom af sig i basen och fick knuffar af sin syster och moraler af mamma. På detta sättet gick det hela qvällen.

Supén var färdig, man satte sig, herrarne disputerade om huru korten suttit och huru de bort sitta, emellanåt afbrutne af någon artighet, som hofpredikanten Krypén riktade till damerna eller till professorn för hans charmanta skrifter, af hvilka han sade sig läst flere, «med mycket nöje och bifall».

Måltiden blef ändtligen slut; herrarne skulle sluta af spelet och Ehrnfried gick, åtföljd af hela sällskapets artigheter.

När han kom ner på gatan, drog han djupt efter andan och såg upp till den glindrande våningen. Den föreföll honom så ensam och öfvergifven; ty det bodde ingen ungdomskraft derinne; de unga der funnos hade man spalierat, man hade spetat upp den rika kronan på en ställning, der hvarje qvist vantrifdes och fällde sina löf. Det enda man kan säga om en espalier eller ett barn, som i otid blifvit intvingadt i konveniensens former, är att i begge fallen det har fordrats mycken möda för att få dem — så platta och så saftlösa,

Det var en ledsam upptäcktsresa han gjorde, den hederlige professorn, men det var hans egen skull. Hade han sett verlden sådan den är och ej blott sådan den skulle vara, hade han ej funnit sig bedragen i sin väntan; men han hade studerat menniskorna som man studerar böcker, han hade aldrig gjort sig besvär att se efter tryckfelen, ty han läste ändå alltid rätt, huru rasande det också var tryckt; var en hel mening eller ett ord öfverhoppadt, läste han ändå rätt, ty han fann genast hvad der borde hafva stått. Vi enfaldige, som lefva ibland folk, veta bättre än en sådan lärd

huru det verkligen förhåller sig, vi äro prosaiska vi, tack vare den prosaiska verlden.

Det var en vacker sommarafton han passerade vägen fram åt Björkebergs gästgifvaregård. På afstånd, midt öfver sjön, såg han en stor hvit byggning, hvars fönster strålade mot solen. Det var Björkviks egendom, tillhörande den fjerde af vännerna, baron Gyllenstråle. Vår goda professor hade så illa råkat ut de begge förra gångerna, att han med ovilja vände sina blickar från de i rödaktig färgskiftning glindrande fönsterraderna och såg utåt sjön, der en båt med hvita segel var synlig. «Der seglar någon!» yttrade han till sin skjutsbonde och pekade på det hvita seglet.

«Ja», svarade denne, «det är visst baronen på Björkvik, som är ute och fiskar i solglänningen.»

«Han fiskar således», yttrade Ehrnfried vid sig sjelf, «det är ett barnsligt nöje, jag trodde knappt att ett justitieråd skulle roa sig med fiske.» Emellertid huru det än var, försonade åsynen af den lilla båten, der hans gamle vän roade sig med fiske, vår hederlige professor, och just då han hunnit förbi sjöns ena ända och skulle köra förbi den vackra grinden, som ledde till alléen, befallde han att vända ditin. «Det må gå huru det vill», tänkte han vid sig sjelf, «det kan aldrig gå befängdare än hos Wimmerkants»; — han var härdad mot allt.

Herrgården var på en gång prydlig och storståtlig, men det som gladde Ehrenfried var en viss trefligbet, som öfverallt lyste fram och som gjorde stället till en kär vistelseort för hvem som helst. Den hvita byggningen hade blott en våning åt gården, fastän den åt sjön skyllrade med tvenne; den låg nemligen på en backsluttning. Gården omgafs af en krans blommande kastanier, hvars pyramidformiga blomklasar strödde ett lätt snöfall öfver den gröna gårdsplanen.

Det gladde professorn, att det syntes så få spår på gården, att den var grön nästan helt och hållet, och att således baronen ej hade någon stor umgängelse här på landet.

Ehrnfried hade knappt hunnit göra dessa betraktelser, förr än en medelålders man, klädd i lätt sjömansdrägt, kom genom trädgårdsporten åtföljd af ett par gossar; han skyndade mot Ehrnfried; det var den gamle vännen Gyllenstråle, som nu kom ifrån sjön. «Är det du», sade han och smålog, «är det du, Ehrnfried? Välkommen, gamle bror!»

Professorn, öfverraskad af detta tilltal, blef alldeles förtjust och tog sin vän i famnen. «Tack för länge sedan», ropade han, «och tack derför, att du ännu är densamma som förr.»

«Välkommen, välkommen, bror!» sade baronen och gjorde sig lös ur vännens armar. «Se här äro mina gossar, den ene tolf, den andre femton år, ett par stora vildbasare begge två, ungefär som i vår ungdom — kom med, Ehrnfried. Det är skada», sade han, «att jag ej har någon hustru, du skulle känt min älskade Aurore, hon är död — nå väl, bror, det der vill jag ej tala om med dig, du kunde bli sorgsen liksom jag — nå väl, du får roa dig så godt du kan hos en stackars enkling.»

De begge gamla vännerna sympatiserade som fordom. Baronen hade bibehållit hela sin ungdomsfriskhet, skrattade ännu hjertligt åt sina gamla minnen och roade sig åt sin vän Ehrnfried, som hade råkat så illa ut hos de tvenne andra ungdomsvännerna.

«Ser du», sade han slutligen, «man förändrar sig lätt, men vi hafva ej gjort det; visst har jag mina fördomar liksom du dina; men vi påminna oss likväl med glädje den tid vi varit unga. Vi buro oss väl någon gång litet dumt åt; men vi menade intet illa dermed; vi gjorde väl någon gång litet besvär, men alldeles icke för att göra oss märkvärdiga.»

Ehrnfried blef flera dagar qvar hos sin vän, det var lust och glädje; ändtligen reste han och baronen bad honom vid tillfälle helsa på honom i Stockholm. «Här är jag solo, men der kan jag bjuda dig sällskap af bildade, älskvärda menniskor, der finnas många sådane», sade han.

Ett år derefter kom Ehrnfried till Stockholm och besökte sin vän. Han hade en talrik societet hos sig; baronen var ej här klädd uti den lediga sjömansklädseln, och hans sätt att vara var ej heller så ledigt som förut, hans ord icke så hjertliga. Han presenterade Ehrnfried för sina gäster och samtalade med honom och dem *så*, att han alltid framställde snillet Ehrnfried, och vetenskapsmannen Ehrnfried, men högst obetydligt den gamle akademikamraten Ehrnfried.

Denne fann klart, att om han ej varit vetenskapsman, om han ej utmärkt sig genom sina skrifter, hade han ej blifvit så emottagen, som nu var händelsen; han blef missnöjd med sin gamle vän, som blott i ensamheten var hans *vän*, men i sällskap blef hans *beundrare*.

De fleste menniskor hysa liksom en jalusi till sina egna förtjenster; om man älskar ett snille för hans snilles skull, en lärd för hans djupa kunskaper, förefaller det honom sjelf liksom man beröfvade hans *person* något af den kärlek han önskar och efterlängtar.

Vi fordra att vi i alla lifvets skiften, huru vi än förändra oss, hvilka yttre förmåner vi än sakna eller ega, vi dock skola älskas af några få utvalda, några som vi kalla vänner. Vi igenkänna denna djupt rotade egoism, om nemligen en sådan känsla bör kallas så, äfven deri, att det icke går an för en hustru att beundra, att vörda, att älska sin man för hans dygd, hans snille och hans talanger — han skall, om så är händelsen, alltid tycka sig förbisedd och fattig på kärlek — det är hans *person*, utan alla talanger, utan snille och äfven utan dygd, hon skall älska. I annat fall är det ej kärlek, ty kärleken är ju blind, är ju en hängifvenhet utan annan orsak än en inre likstämmighet, en inre harmoni, hvars ackorder ännu intet menskligt öra förnummit.

Ehrnfried hade således af alla sina gamla vänner blott en qvar, men han var hans vän endast på landet, men hans beundrare i staden och inom societeten. «Hade jag», så tänkte han, «kommit till honom fattig, förskjuten och glömd, då hade han kanske ej velat kännas vid mig — och likväl hade då, liksom nu, mitt hjerta svällt af vänskap och min hand med trohjertad ungdomsvärma blifvit räckt åt honom; han skulle kanske skjutit den tillbaka, han hade ej velat kännas vid en vän, som ej haft mera att erbjuda än bara vänskap.»

Han yttrade äfven en gång detta till Gyllenstråle. Hans vän smålog! «Du gör mig orätt, Ehrnfried», sade denne, «så var ej min mening; men jag ville göra dig äfven till vän med alla de andre; de känna ej ditt hjerta, men de känna ditt snille; jag ville låta dem börja med snillet, det är ett af utanverken till själens fästning, der hjertat sitter midt uti; man måste först öfver vallarne innan man kommer in.»

«Du hade rätt», sade Ehrnfried, «men —»

«Men», fortsatte baronen, «du är och förblir i alla dina dagar en student.»

«Ja, Gudi lof», svarade Ehrnfried och hans blick strålade af fröjd; «jag är ännu student till lif och själ och lefver bland studenter, för att bibehålla själens ungdom in i ålderdomen.»

II.

TRE SMULTRON, TRE KYSSAR.

Det var stor societet hos excellensen Carlsköld, en afton för omkring trettio år sedan; rummen hvimlade af herrar och damer och artigheternas serlaregn duggade i hvarje hörn; här och der i sofforna sutto några äldre män och damer inbegripna i allvarsamma samtal.

I denna till exempel, den der med det röda sidenöfverdraget, som står midt under Gustaf den tredjes porträtt, sitta tvenne äldre män; den ene är en rik krachanerad person, hans bleka ansigte tillkännager slughet och sällskapsvana, och det småleende, som nu krusar hans läppar, visar hofmannen, som kan småle åt allt, som kan småle då hans barn dör, eller då han sjelf ligger på sjukbädden, och som blott kan upphöra dermed vid det förskräckliga ordet «onåd»; det var nemligen excellensen Carlsköld. Vid hans sida sitter åter en liten tjock gubbe, hvars hela utseende bär stämpeln af välmåga; det runda ansigtet, de röda kinderna, den lilla trinda magen, allt utvisar att han är en af dessa ambulatoriska matsmältningsmachiner, som utgöra sällskapslifvets flyttfoglar, hvilka äro nödvändiga öfverallt, som anse sig oumbärliga vid hvarje supé, vid hvarje festivitet, der det vankas något, och som räcka till öfverallt, som göra bout-rime hos den och den grefvinnan, moralisera grefve A:s kock för soppan, som kunna måla porslin, svarfva schakpjeser, deklamera Shakspeare och som på landet äro en stående artikel som fadder hos trädgårdsmästaren och inspektoren; det var med ett ord hofmarskalken baron Liljemark af Östraby. De begge högt uppsatta männen voro inbegripna i ett vigtigt samtal; den lilla baronen demonstrerade med händerna; den dyrbara ringen med Liljemarkska vapnet, som han bar på fingret, gnistrade mot ljusen; frågan är vigtig.

«Ett alltför ämabelt fruntimmer, vår goda grefvinna Myrenstam, oändligt ämabel, en ypperlig karakter», sade baronen; «ers excellens kan väl föreställa sig vår surpris! Det var för omkring åtta dagar sedan — några dagar före nyår; — vi voro en stor societet der, det var nemligen den goda grefvinnans födelsedag. Ett dunkelt rykte förmälde, att hennes majestät skulle komma om aftonen — det skedde; nådig som alltid, kom hennes majestät och en allmän glädje spridde sig i hela sällskapet — den höga gästen har alltid glädjen och behagen med sig hvart hon vänder sig — men vidare: grefvinnan surprenerade oss alla med något — kan hans excellens gissa?»

«Nej, herr baron», svarade denne; «jag kan förmoda att det var något rätt frappant; grefvinnan har en stor rikedom på snillrika uppfinningar.»

«Ja, ers excellens, snillrika, ja visst. Jo efter théet så inbars på en silfvertallrik — hans excellens kan omöjligen gissa — mogna smultron — mogna smultron den 29 December! Den rara frukten bjöds åt hennes majestät, som blott smakade något, men började sedan sjelf att utdela dem åt sällskapet; hennes majestät tog dem på en guldnål bär efter bär. O! ja, hans excellens, tårarne stodo i ögonen på mig gamle man öfver så mycken nåd. Min brorsdotter, Julie, fick tre på en gång: «åt den skönaste» behagade hennes majestät säga.»

«Ganska nådigt», sade excellensen; «men sannt likväl. Er nièce, herr baron, är en af gracerna. — Har herr baron nyligen varit hos grefve K.? Huru mår han? man ser honom så sällan ute.»

«Åh, charmant, ers excellens, charmant; det är en ypperlig man, en ädel och lärd man, grefve K. — Men har hans excellens nyligen varit på supé hos honom?»

«Nej», genmälde excellensen.

«Då har hans excellens icke heller pröfvat hans nya kock; min gud, jag kan ej begripa grefve K., som behåller en sådan i sin tjenst; hans mat är afskyvärd. Med en så immense förmögenhet, som grefve K., är det nästan utan ursäkt; men han ligger beständigt i sitt bibliotek och umgås med professorer och dylika; han frågar ej efter huru hans gäster hafva det.»

«Ni har rätt», sade excellensen, afbrytande; «grefve K. har ej sinne för sällskapslifvet, och det är märkvärdigt att se hans distraktioner; för en tid sedan . . .»

«Ja, hans excellens, det är förskräckligt — att han ej blygdes, det är en horrör.»

Excellensen smålog. «Ja, jag blef verkligen öfverraskad att han ej steg upp då hans majestät nalkades; han satt der helt beqvämt och såg ej konungen — hans majestät tycktes icke heller märka honom — det är ändå mycket besynnerligt att den goda mannen kan så glömma sig.»

På detta sätt fortsattes samtalet om grefve K., en man, af folket aktad för sin duglighet och sin öppna redlighet; men inom la haute volée ansedd för en bokmal, som till på köpet hade det felet att ej göra afseende på relationer.

Nu kom fröken Julie Liljemark, dagens mest firade skönhet, baronens nièce, som drottningen gifvit tre smultron med uttrycket: «till den skönaste.»

«Förlåt mig», sade hon med ett skälmskt leende, «om jag afbryter ett vigtigt samtal; men om onkel påminner sig, har jag lofvat att i afton vara med i en tableau vivant hos grefvinnan Nordensvärd.»

«I hvad egenskap, min fröken?» frågade excellensen. «Skall ni vara med i gracernas döpelse eller i en tablå af Amor och Psyche?»

«Nej, ers excellens, intetdera; jag är för god kristen att vilja vara något hedniskt — nej, jag skall vara en Raphaelisk madonna, den Heliga Jungfrun.»

«Då gör ni säkert grefvinnans lutheraner till katholiker», sade excellensen med ett artigt småleende; «emedlertid, min heliga jungfru, fäll en förbön för oss, som ännu så länge måste förblifva lutheraner.»

Med en lätt böjning på det sköna hufvudet, aflägsnade sig Julie, och onkeln följde, sedan han djupt bugat sig för excellensen.

I ett annat hörn af rummet satt en blek flicka på en taburett bredvid en soffa, som intogs af en fet dam; det var excellensens syster och hennes dotter.

Flickan hade detta nobelt sjukliga utseende, som så ofta stämplar den stora «verldens barn», och som så distinkt skiljer dem från «landsens döttrar», en stämpel af matthet, öfverbildning

och en förnäm okunnighet; det är den granna ytan, genom hvilken tomheten märkes i motsats mot den mindre fina, som purpras af lefvande blod, hvilket kommer inifrån och spritter i hvarje åder.

«Hvad tycker mamma om Julie Liljemark? — hon är likväl en ovanlig flicka . . .» — en liten matt gnista af afund blixtrade vid dessa ord genom frökens själ.

«Hon är rätt behaglig», sade damen; «men hon är romanesk och besynnerlig; de der Lafontainska romanerna hafva gjort henne till en svärmerska; hon drömmer om dygd i hvarje vrå.»

«Det är likväl en skön dröm», sade den bleka flickan.

«Men en enfaldig dröm», sade modren; «när onkeln dör, och med hans gurmanderi kan det ej dröja länge, tillfaller fideicommisset en annan branche af familjen, nemligen Liljemark af Björkvik — baronen är en Liljemark af Östraby — då har Julie ingenting och likväl afslår hon kammarherren Liljemarks anbud — han är fideikommissarie efter fruns onkel.»

«Men kammarherren är ju en löjlig menniska», sade dottren, «han skryter ju oupphörligen. Om hon icke vill ha honom, så...»

«Så», fortsatte modren, «är hon enfaldig. Kärlek, mitt barn, är ej något nödvändigt; jag älskade väl aldrig min salig Jaques, men jag vördade hans goda egenskaper, hans dygder; dessutom, då man lefver i en viss sfer, bortfalla alla dessa illusioner, som göra det sämre folket så outsägligt lyckliga eller så djupt olyckliga — man är (suckar) hvarken lycklig eller olycklig, man vet att lefva och inför folket visa att man är öfverlägsen öfver sina egna känslor.»

Flere samlades, samtalet vändes åt annat håll, från kärlekens och äktenskapets lycka — «hvad vet jag?» — till en recension öfver excellensens fux, eller lilla Bijoux's trohet eller papgojans ovanliga förstånd och talförmåga.

Ordensskattmästaren följde sin brorsdotter till vagnen, fotstegen smällde ner, den lätta flickan smög så lätt som en ande i vagnen, hennes onkel deremot kom hela det flyttbara huset att gunga som af en jordbäfning; ändtligen voro de inne och hästarne ryckte till.

Vagnen rullade utåt gatorna, lyktorna lyste förrädiskt i mörkret, redan såg man den glindrande fönsterraden på grefvinnan Nordensvärds våning, en stor folkmängd stod packad der utanföre,

ty den fattige fryser gerna, för att se hur den rike njuter. Då vagnen skulle genom denna folkmassa, skyggade hästarne till och man hörde ett dämpadt barnskri, som straxt tystnade. Julie kastade förskräckt blicken ut på den väl upplysta gatan; hon såg en välklädd man kasta sig mellan de stegrande hästarne och upplyfta något, som i det flämtande skenet från den upplysta våningen syntes vara ett bylte trasiga kläder. Nu framkom mannen på en mera klart belyst fläck, och nu såg hon att han bar en trasigt klädd gosse, som syntes sanslös. Hans bleka ansigte låg tillbakalutadt öfver mannens arm, ett sår i pannan blödde starkt och blodfärgade hans ljuslockiga hufvud.

«Gif rum», sade gossens räddare högt och trängde sig hastigt intill vagnen, och när han kom intill dörren, fortfor han talande inåt vagnen: «mitt herrskap, edra hästar hafva gjort olycka, det är er pligt att låta bortföra gossen till ett ställe, der han kan få hjelp.»

Ett darrande «ja» hördes inifrån vagnen, och i nästan samma ögonblick slogs dörren opp och en skön flicka stod i ett språng på gatan. «Stig in, herre», sade hon brådskande, «stig in med gossen och dra försorg om att han blir räddad; onkel! var god stig ut på andra sidan.»

Den okände, som var en yngling, lydde i ögonblicket den sköna flickans befallning och steg in i vagnen på samma gång som gamla baronen, muttrande något om packets oförskämdhet och sin Julies barnslighet, kröp ut på andra sidan; denna gång åtminstone gaf rikedomen och rangen efter för fattigdomen och nöden.

Julie kastade ännu en gång blicken på den ädle ynglingen; hon tyckte sig igenkänna honom, fastän hon äfven fann, att hon aldrig sett honom förr än nu; han var kanske hennes ideal, som hon sammanletat sig bland sina stilla drömmar om framtida lycka.

Det finnes knappt någon, som icke på förhand gjort en grundritning af sin framtid, och dervid äfven målat ett porträtt af sin följeslagerska genom lifvet; nästan alla hafva skickat sin själs dufva in i det tillkommandes dunkla rike och alltid har hon återkommit med en oljoqvist, frisk och grön som hoppet. — Om denna dröm slår in, om vi någonsin träffa originalet för denna fantasibild, så igenkänna vi det straxt och hviska vid oss sjelfve: den var det.

Julie hade sett detta öppna, milda ansigte, dessa lugna och talande ögon, hon hade hört denna välbildade mun tala, tala kärlek till och med; men hvar? men när? — I dina drömmar, goda flicka.

I den illuminerade våningen gick allt muntert till; baronen, fatigerad af den brådskande urstigningen, något klämd till och med af folket på gatan och kanske äfven en smula förskräckt öfver hvad man kunde kalla «månens nedstigande genom djurkretsen» eller, utan grannlåt, en gammal barons vandring bland folket, blef andtruten och kunde, då han ändtligen träffade sin värdinna för aftonen, knappt nog berätta *sin* olycka, som naturligtvis stod i första rummet.

«Min nådiga kan imaginera sig: hästarne sediga som lam, kusken skicklig, en riktig kappkörare — kan göra vändning med en landåvagn precist på ett ruter äss, om han vill; — hå hå, jag och Julie sitta just och samtala om allt det nöje vi väntade oss i hufvudstadens mest briljanta cirkel; förlåt, ers nåd, jag är så fatigerad, måste gå ett långt stycke — tränga mig fram — ja utan öfverdrift sagdt, armbåga mig fram bland pöbeln der nere — nå väl, ers nåd, hästarne skyggade och en gosse kom under vagnen.»

«Min Gud!» ropade grefvinnan, «blef han öfverkörd?»

«Ne-nej, bevars, ers nåd, hästarne sediga — inkördes vid Flyinge under Ehrengranat, kusken likaså — stadnade genast, gossen fick blott en skråma och en karl ur hopen satte sig i min vagn — i min vagn, ers nåd — och for bort till lazarettet; det var min hjertnupna nièce, här, som bjöd den der gaturiddaren in i vagnen — han steg på helt enkelt och jag måste ur. — Ers nåd kan imaginera sig; pu... hå hå . . . .»

Julie var ännu blek af förskräckelsen; men likväl tänkte hon mindre på sin onkels och sin egen olycka och till och med mindre på den stackars gossen, än på hans räddare. Hvem kan han väl vara? tänkte hon vid sig sjelf; men snart gjorde hon sig förebråelse öfver sin nyfikenhet och tvingade sig att tänka på gossen. Det finnes stunder då känslornas urverk går oriktigt och då förnuftet beständigt måste föra visaren till rätta; det är visst ej bra

att så är, men vi äro menniskor alla — och Julie var det äfven, men en god menniska.

Efter några ögonblick hade Julie försvunnit; baronen berättade nu under sin promenad i salongen den remarkabla händelsen med urstigningen, fick gratulationer från höger och venster öfver sitt mod att i vinterqvällen till fots genomvandra en pöbelhop och dito äfven sin menskligheṭ att låta gossen åka i sin egen vagn.

Det dröjde likväl ej länge förr än en lång mager man, med ett nästan platt ansigte och ett par tätt hopträngda ögon, som tycktes språka med hvarandra öfver näsan, framträdde i midten af rummet och förkunnade, att man i galleriet hade arrangerat en tableau vivant, till hvilken sällskapet inbjöds. Den långa utroparen var ingen annan än kammarherren Axel Liljemark till Björkvik, presumtive arftagaren efter baron Liljemark af Östraby och Julies adoratör par preference.

Sällskapet troppade åstad till galleriet, ett långt rum prydt med blompallar längs efter väggarne; i fonden dolde en purpurfärgad gardin taflans öppning. Sällskapet ordnade sig under ett oupphörligt joller och prat; ett fortepiano och en harpa läto höra något rätt vackert, som dock mycket förgick i sorlet; ändtligen for täcket åt sidan och taflan var synlig. Det var Rafaels madonna. Julie satt der blek ännu som en lilja, klädd i en ljusblå mantel, hvilken i lätta draperier föll ned omkring henne; hon fästade sitt själfulla öga på ett skönt barn, som, sträckande sina små armar mot henne, hvilade i knäet; en annan gosse stod stödjande sig mot hennes knä och blickade förvånad på det sköna barnet; på hans staf, som slutades i ett kors, såg man att det var den lille Johannes. Ett allmänt utrop af beundran lopp genom sällskapet, och kammarherren Axel hviskade till sina grannar: «då jag arrangerade denna tablå, tog jag en trogen kopia af originalet för mig — min imagination hjelpte det öfriga. Passar icke Julie Liljemark förträffligt till en helig moder? Jag har ej glömt min latin, mater amata, intemerata — ora pro nobis — heter det — hvad tror ni, mina damer, jag läser ännu med lätthet min Horatius och Curtius.»

Förhänget föll och åter började sorlet. — Det blef sednare; man gäspade, man hade tråkigt, man satt förgäfves och bläddrade i alla de vackra gravyrverk, hvarmed borden voro öfverlastade. Ändtligen kom supéen — hvar och en reste hem till sig — all

försäkrade att de haft en oändligt intressant afton, hvar och en påstod att det varit serdeles animeradt; men alla återvände med glädje hem till sitt för att sofva ofvanpå alla nöjets strapatser. Så gjorde äfven baron Liljemark af Östraby.

En tid hade förgått, hvarje dag hade Julie fått underrättelse att den öfverkörda gossen blef bättre och bättre. Hon lät göra kläder åt honom, som skickades till honom på sjukhuset.

En vacker dag kommer Lucie, frökens kammarjungfru, in, ledande en gosse vid handen; det var den lilla protegéen, som på ett så besynnerligt sätt hade gjort sin första uppvaktning och som börjat med att drifva sin beskyddarinna ut på gatan.

Det var en skön gosse af omkring tio års ålder. Sjukdomen hade gjort hans ansigte blekt, men de stora blå ögonen, ur hvilka sjelfva ärligheten blickade, det lockiga håret, som i lediga ringlar flöt omkring hans hufvud, den lilla röda munnen med sina hvita tandrader, allt gaf gossen ett behagligt och intagande utseende.

Gossen stod förlägen midt framför en stor trymå och tummade på den lilla gröna kasketten han fått; han vågade ej se upp, ty då såg han antingen sin egen förlägna figur eller frökens, som lik en högre uppenbarelse stod framför honom. Julie å sin sida kände att hon rodnade; det var en tanke på den okände, som genomilade henne.

Ändtligen bröt hon tystnaden och frågade: «är du frisk, min lilla gosse, är du nu alldeles bra?»

«Ja, hennes nåd», sade gossen och såg upp.

«Du har väl plågats mycket», fortfor fröken och betraktade det djupa ärret i gossens panna; «du har väl plågats mycket, min stackars gosse?»

Gossen smålog. «Det gick snart öfver, hennes nåd; en sådan rispa är ej så plågsam.» Hans min tillkännagaf likväl, att han ej sade sannt; men en instinktartad känsla ingaf honom att för den unga flicka, som stod der så upprörd, göra sin skada så liten som möjligt. Julie märkte det. Detta drag af grannlagenhet och skonsamhet gjorde henne gossen ännu kärare än förut.

«Hvad heter din far?» frågade flickan.

Gossen såg ned framför sig, men slutligen sade han: «Jag har ingen far.»

«Stackars barn, således faderlös — men din mor?»

«Jag har ingen mor», svarade gossen; «ack, hennes nåd, jag har hvarken far eller mor.» Gossen fästade vid dessa ord en bedjande blick på den unga flickan; denna blick sade: blif min far och min mor, jag saknar allt! Dessa ord, så enkla, så vanliga — ty huru många finnas ej utan både far och mor — grepo dock Julie djupt i själen. Äfven hon var utan far och mor, utkastad i en verld, der hon ej kände sig hemmastadd; det var en glittrande verld full af gyckel, och hon var uppfostrad på landet; bland skogen och ängarne trifdes hon bäst.

«Utan far och mor», upprepade hon derföre sakta vid sig sjelf. Hela skilnaden mellan henne och gossen var, att hon satt inuti vagnen, då han kom under hästarne. Fader- och moderlösa voro de begge.

«Hvad heter du, min gosse?» frågade Julie slutligen.

«Gustaf, hennes nåd.»

«Säg *fröken*», rättade kammarjungfrun.

«Fröken», sade gossen och rodnade åt sin opassande titel.

«Nå, Gustaf, vill du vara hos mig och bli min betjentgosse?»

«Gud välsigne fröken för det ordet», ropade gossen och ryckte hennes hand till sig och kysste den — «ja, det vill jag; jag skall vara snäll jag.»

«Det är högst remarkabelt», sade några veckor derefter en söndagsmiddag gamle baron till sin nièce, «att din protegé, den der lilla gossen, är en läsare.»

«Huru då, min onkel?»

«Åh jo, han springer hvarenda söndag i kyrkan och ej blott här i Jakob. Östergren har sett honom i Maria och i Adolf Fredrik, jag begriper icke hans kyrkospringning; det der är en ovana att på det sättet gå i Guds hus — allting har sin tid, och vår Herre kan inte vara serdeles road af de der beständiga visiterna — han som en annan, ha ha ha! — du bör säga gossen det — men inga psalmer i mitt hus; det låter så begrafningslikt, och, Gud ske lof, ännu har jag helsan och kan förtära hvilken mat som helst, fast jag börjat märka att jag ej sofver godt när jag ätit hummer-

pastej till aftonen, äfven om jag druckit ett par glas Sherry dertill. Åldern tar, fastän jag alltid lefvat ytterst ordentligt.»

«Fröken! fröken!» ropade Gustaf och kom i fullt språng in i Julies kammare, utan att märka onkeln. «Nu har jag honom; jag misstog mig icke, han är prest, fastän icke så riktigt — han är...» Nu först varseblef han gamle baron, der han satt beqvämt vaggande i ländstolen.

«Hvilken prest?» frågade onkeln; «hvad är det om?»

Julies kinder brunno, hon var ej i stånd att svara.

«Hm, hm, remarkabelt!» sade baronen. «Nå, gosse, säg hvad är det om?»

Gossen drog litet på munnen, ty gubbens nyfikenhet hade verkligen en löjlig pregel. «Jo, hans nåd», svarade gossen, «jag har nu långa tiden sökt efter den som räddade mig undan hästarne.»

«Och som föste mig ur min vagn», tillade onkeln — «nå?»

«Jag påminde mig att han var svartklädd och jag trodde att han var prest — jag har derföre sökt honom öfverallt, men fann honom först i dag i Maria kyrka — han är skollärare i Maria fattigskola och heter Hjertner.»

«Jaså, intet annat, således en prest; det var en ohöflig prest», sade onkeln.

«Får jag gå till honom och tacka?» frågade gossen.

«Ja, gå du, min gosse», sade baronen, «och helsa honom från hofmarskalken baron Liljemark af Östraby och säg att min nièce, fröken Julie Liljemark, upptagit dig till betjentgosse, och att jag skall tänka på honom; hvad var det han hette? Hjertman eller —»

«Hjertner», inföll gossen.

«Sak samma, den der skolmästaren i Maria. — Eller», fortfor baronen vändande sig till Julie, «kanske jag till och med kunde bjuda hit honom en gång då vi äro ensamme — karlen skulle finna sig smickrad deraf.»

Det var ett par år efter denna händelse. Allt var tyst och stilla i baron Liljemarks hus; med undantag af en mängd betjenter, som hvarje morgon kommo dit för att efterfråga hans helsa, sågs ingen utom en liten kohort läkare, som fått i uppdrag att gemen-

samt bota baron, hvilken nu var illa sjuk och icke en gång hade aptit för den minsta kramsfogel.

Gardinerna voro nedsläppta i hans rum, det var dunkelt derinne, fastän solen sken klart utanför och dess gyllene skifva glittrade genom gardinsduken. Det gamla kinesiska slaguret, som hörde till baronens lösa fideikommiss, knäppte helt trankilt i sin vrå, fastän hvarje knäppning flyttade den gamla fideikommissarien närmare grafven.

Den gamle mannen låg i sin rika sparlakanssäng och beredde sig på döden. En liten cupid, som på sitt pilkoger uppehöll omhänget, blickade skälmaktigt ned på gubben, under hans sista kamp. Hjertner, klädd i presterlig drägt, stod bredvid sängen och Julie låg på knä vid sängfötterna. Den gamle hade nyss annammat sakramentet och låg der med händerna knäppta öfver bröstet och stafvade efter den bön, presten läste för honom. Nu var den heliga akten slut, och baronen började att ordna något om sitt hus.

«Räcker lösöret öfver skulderna, är resten ditt», sade han till Julie; — «och ni, herr Hjertner, som bistått mig i denna stunden, får repeteruret der — går på rubiner — sju stycken, tror jag, drages opp hvarannan dag — har tillhört salig excellensen. — Apropos, tror ni att jag blir salig, herr Hjertner — har aldrig ondt gjort — hvad tror ni, herr Hjertner?»

«Jag hoppas», sade presten allvarsamt, «jag hoppas på Guds nåd, och det bör ni äfven göra, om ni nalkats honom med ångerfullt och förkrossadt hjerta, såsom det höfves en sann kristen, den der intet har att berömma sig af.»

«Jaha, jaha — ni har rätt — nog vill jag alltid. Julie lilla, se efter om Axel är derute och låt honom komma in, jag vill tala med honom — ni kunna gå ut, du Julie och herr Hjertner.»

Kammarherren Axel Liljemark till Björkvik smög sig lätt på tå in i den gamles rum och bort till sjuksängen.

«Välkommen, Axel», sade denne, «nu bli egendomarne dina; jag vill blott bedja dig att vara beskedlig mot folket och mot Pan, min gamle dogg, som står vid hundkojan — han skall ha mat till döddagar — får icke slippa lös, han jagar får — så skall du göra mig den tjensten och uppvakta deras majestäter och tacka dem för företedd nåd — hå, det kostar på — ja, tacka du vackert och ursäkta så godt du kan.»

«Ja, min vördade onkel», sade kammarherren, «jag skall troget uppfylla er sista vilja. — Hans majestät bad mig helsa onkel i dag.»

«Ah, ah — jaså, allt för nådigt.»

«Kanske min onkel icke ännu vet att hans majestät i ordenskapitlet i går utnämnt onkel till banérförare i survivance i kongliga majestäts orden.»

«Hvad säger du, Axel? banérförare? ack du min Gud! Banérförare i survivance — hvilken outtömlig nåd! Farväl, Axel, jag blir så matt, låt dem derute komma in.»

Kammarherren gick och Julie och Hjertner inträdde. «Barn!» sade baronen, «kom hit — ser ni, barn, jag är — aj mitt bröst — jag orkar inte — det är slut med mig; men jag dör nöjd, jag har nått mitt mål — jag har troget tjenat konungen och fått hans nåd.»

(Rösten afmattades alltmera.) «Jag är — jag är nu så svag, jag ligger här, af kungen utnämnd till (tystnad en stund) banér-banérförare — ja, barn, hvilken nåd! banérförare i survivance.»

Baronens hufvud neddignade, de nyss förut lifvade dragen stelnade allt mer och mer — en suck — ännu en — «i survivance» rosslade han — en suck, en lång och utdragen suck; — det var slut.

Då föll presten ned på sina knän vid dödslägret och bad, rigtande sitt tårfyllda öga mot höjden, med djupt darrande röst: «Herre! förlåt dem, de veta icke hvad de göra.»

Trettiotre år hade förflutit sedan Hjertner fick den äran att äta vid baron Liljemarks bord. Den hederlige Hjertner är numera en välbeställd pastor på landet och har redan af biskopen fått sig prosttitel och af naturen en liten nätt prostmage. Det är redan vinter, snön ligger öfver fälten, alla gårdsarbeten äro slutade och drängarne hafva intet stort annat att göra, än att köra myrstack och göra små stadsresor.

En vacker morgon träder prosten med ett gladt leende in i sin hustrus kammare, der hon och deras yngre dotter Ingeborg sitta och arbeta: prostinnan är omkring femtiotalet och således icke mera ung, men de ljusblå ögonen, den der lilla gropen på kinden bevisa frid och lugn inom hus — utan detta qvarblir ej ögats

eld eller kindens rundning — den enkla negligén slöt sig noga kring ett ansigte, som ännu bar stämpeln af liflighet och en viss anstrykning af svärmeri.

Pappa Hjertner var en menniska, hvars hela själ afspeglade sig i hans ansigte — hon gör så alltid der hon har väldet; det var således ingenting oväntadt för honom, då hans hustru frågade honom: «Du ser så hemlighetsfull ut, käre Hjertner, hvad har du nu i sinnet, min gubbe?»

I familjelifvet, det verkliga nemligen, och ej i det blott skenbara, blir hvarje medlem en fysionomist. Pappa ser sin hustrus tanka, utan att hon uttalar den; hon ser blott på hans panna eller på hans sätt att pusta ut tobaksröken då han har sin pipa; — barnen se lika säkert, som Lavater skulle gjort det, när rätta stunden är inne att bedja om något — «jag ser på pappas ögon att han icke säger nej», hviska de små — och nästan aldrig slår deras spådom fel. Detta sker genom ett slags sammangjutning af hela familjens erfarenhet och observation, utgör hvad man skulle kunna kalla familjens själ, det medium, i hvilket alla dess medlemmars minnen, hopp, fröjder och sorger lefva och röra sig.

Prostinnans gissning var alldeles riktig, men prosten hade nu en gång föresatt sig att vara sluten, fastän hans min och en viss dragning kring munnen sqvallrade om, att han hade någonting riktigt roligt att berätta; han såg så der småslug ut, och blåste tobaksröken ur sin pipa i en viss takt, då och då fångande en ring med handen.

«Nej, mamma lilla, det är ingenting, det är ingenting; men mins du hvilken dag det är i dag?»

«Det är den 18 Januari, tror jag», svarade frun; «men hvad då, min gubbe?»

«Åh just ingenting, men i dag är det jemt trettiotvå år sedan jag blef bjuden till salig baronen, mins du det; mins du, min gumma, huru ond han blef då jag yttrade, att Gustaf ej borde bli betjent, huru ond han vidare blef då jag sade orsaken, hvarför betjenter merendels voro odugliga — han drog fram sin Östergren, han som sedan blef kypare, som ett exempel af ett helgon till betjent.»

«Ja, käre Hjertner, visst mins jag allt det der», sade frun litet otålig öfver sin hemlighetsfulle man.

«Du mins kanske vidare», fortfor prosten, «att jag tog Gustaf till mig, och vid den tiden du och jag gifte oss, kom han till grosshandlaren Werner.»

«Ja, kära Hjertner, nog mins jag allt det der.»

«Ja, det är bra, min lilla Julie, ty ser du, Gustaf blef en galant gosse, blef en ärlig köpman och är en förmögen man, fastän han inte lurendrejar en aln in i landet.»

«Gifve gud», suckade frun, «att så vore!»

«Det kan du vara säker om, Julie — Gustaf är inte någon lagbrytare.»

«Ja, jag tror nog det», svarade frun, «han är en ärlig gosse.»

«Icke gosse, min goda Julie; han har nu i fyra år varit gift med vår lilla Gustafva, och de ha tre barn allaredan — han är en man, min gumma, en stadgad man.»

«Men nu säger jag rent ut, Hjertner, du får ej se så der falsk ut — gör inte det, Hjertner. Du har något att säga; du har ju aldrig döljt något för mig förut; nå, hvarföre skall du göra det nu?»

«Nej, min gumma, jag är ej falsk, utan saken är, att inom åtta dar fara vi till Stockholm till Gustaf.»

«Inom åtta dar!» ropade Ingeborg och modren på en gång; «men — men huru i Guds namn skola vi hinna med allt till dess?»

Prosten smålog vid sig sjelf, i det han återvände till sitt rum. «Nu blef gumman min glad», sade han sakta, «och lilla Ingeborg också.»

Fjorton dagar derefter kom en gammaldags karet in genom Horns tull; slädföret var si och så, och prosten hade derföre låtit framtaga kareten för långresan. Färden hade gått långsamt, ty Ola, drängen, körde sjelf och sparade på sina pupiller, prostens hästar, som nu fingo taga sig en högst ovanlig motion af omkring tre mil om dagen.

«Gud låte kareten hålla!» sade Ola, inåt herrskapet i vagnen, då han började sitt tåg på den ojemna stengatan. — «Hvem är det?» frågade posten vid tullen, och fick till svar: «prosten Hjertner från Fridskulla»; samma svar fick tullvaktmästaren, som blott tummade något på en hösäck, men lät för öfrigt herrskapet resa i frid.

Ett litet blomstrande flickansigte, som tillhörde en person, som satt baklänges i vagnen, lutade sig åt begge sidor och lät ett par qvicka ögon irra omkring bland byggningarne. — «Det der är gubbhuset», sade prosten; «der bo gamla borgare, Ingeborg, och det der är en högvakt — se, detta här, nedanför backen, är Jernvågen, och nu komma vi till Skeppsbron — kör sakta, Ola, så att vi ej fara förbi numro 24.»

Snart voro de framme och inträdde i grosshandlaren Nordéns eleganta våning. «Se här, Gustafva», sade prosten, «är nu mamma välbehållen i tre pelsar och sju shawlar efter vanligheten, och här är Ingeborg; hvar är Nordén?» — «Han är hos baron Axel Liljemark», svarade Gustafva; «välkomna, mina föräldrar!»

När de trädde in, presenterades barnen; alla slöto sig kring mormor, som måste taga det ena efter det andra i knäet. «Det är ändå roligt att få se de små barnen; gif mig en kyss du, Anton, och du, lilla Leontine — och kom du också, du lilla minsta, du lilla Fredrika.»

Nordén kom hem. Nu voro alla församlade kring ett trefligt thébord; man glammade och skrattade. «Men», afbröt prosten på en gång det muntra samtalet, «har du affärer med baron Axel?»

«Både ja och nej, min far», sade Nordén — «det är synd om honom; han är nästan alldeles ruinerad, och man vill nu lägga seqvester på inkomsterna af hans fideikomisser.»

«Men, min Gud, hur har det tillgått?» frågade svärmodren.

«Spel, mamma lilla; slarf och spel och en slösaktig hustru ha förstört honom; jag kunde ej hjelpa honom.»

«Ja, men det måste du ändå, käre Gustaf», sade prosten och lade pipan ifrån sig.

«Akta dig, Hjertner, det kommer tobaksaska på sofföfverdraget.»

«Jasa, jaså — du måste hjelpa den stackars baronen.»

«Det är svårt», inföll Gustaf och skakade på hufvudet.

«Jo, ser du», sade prosten, «han var min hufvudfiende fordomdags, och sade alltid att han mådde illa då han kom in i ett rum der en skolfux vistades, liksom somliga ej kunna tåla att vara i rum tillsammans med en katt — då var han rik och jag fattig; men nu kan jag bedja för honom, och det gör jag; hjelp honom om du kan.»

«Du är således hämdgirig», sade prostinnan.

«Nej, nej!» ropade gubben, «visst icke det; han bör ej få veta att jag bedt Nordén derom; jag har hämnats nog, då jag fick dig, min gumma — jag tycker liksom jag vore skyldig till hans olycka; — med dig hade han måst blifva lycklig mot sin vilja.»

«Pappa smickrar», sade den goda modren, och en fin ungdomlig rodnad spridde sig på hennes kinder; «men rätt kan du på sätt och vis hafva; jag skulle nog hushållat jag, och icke slösat bort hvad han hade.»

«Gud vet», smålog Nordén; «om hustrun icke *kan* älska sin man, slappas snart hennes verksamhet och allt går under. Äktenskapets hela lycka grundas på kärlek och aktning — utan den går allt illa, allt misslyckas — förbannelse följer familjen.»

«Nog om det», ropade gubben, prosten. — «Ni småtultingar, gå fram till mormor och gif henne hvar sin kyss; jag vill säga er något: fordom, barn, gaf en drottning mormor tre smultron midt i vintern; nu stå tre små barnbarn omkring dig, mamma, och gifva dig hvar sin kyss; en kyss af menskligheten vårmorgon i lifvets vinter får du nu. Hvilket smakade dig bäst, mamma, nådens eller kärlekens gåfva?»

«Kärlekens, gode gubbe, kärlekens!» svarade den lyckliga makan och mormodren.

III.

INVALIDEN.

1. Kaptenen.

«Kom med mig på några ögonblick i denna kammare, här till venster i portgången; böj på hufvudet så att ni inte stöter emot. Det är ett litet rum, med mörka tapeter och ej långt till taket. Hu! det ser fattigt ut derinne. Der längst borta i vrån står en gammal sparlakanssäng; det nätta katunet med sina urblekta blommor är brunaktigt och mörkt. En liten tafla sitter derinne i skuggan — det är en minnestafla; ser ni vattenfallet der i fonden och der i förgrunden en hårlock och en vissnad pensée, det betyder något. Der vid långväggen står en pulpet och vid fönstret ett bord och vid bordet en stol och på den sitter en gubbe. Rys ej tillbaka för tobaksröken härinne, mönstra ej så noga de gulnade gardinerna, men träd närmare; ni skall ej ångra ert besök.

«Ser ni gubben der, är det ej ett skönt hufvud? Men nej, det är långt ifrån skönt, hjessan är kal, munnen insjunken, ögonen ligga djupt; men likväl väcker han förtroende, ni håller af den der gubben; icke sannt? Ni tycker er återse er far, som dog ifrån er och som ni höll så mycket af.

«Förundra er icke att han ej stiger upp för att helsa; hans ena ben är lamt, han är en gammal invalid, en ruin vid några och femtio års ålder, han är fattig, han är ensam, han är glömd; men likväl är detta rum ett heligt rum, ty det bebos af en hederlig man.»

På detta sätt vägledde jag en af mina vänner, för ett par år sedan, till den hederlige kapten Werner i hans lilla bostad i en återvändsgränd på Söder.

«God afton, kapten Werner!» sade jag alltid till den gamle med hjertlighet; och gubben välkomnade mig med ett tyst smålöje och bjöd mig en pipa. Jag röker väl högst ogerna; men jag hade

ej mod att stöta ifrån mig gubbens enda vän; jag måste vara vän med hans vän — med pipan.

Jag såg denne man för första gången det ärofulla året 1808. Det var den 6 Juni, den dagen hette då som nu, Gustaf. Det var bjudning hos landshöfdingen grefve C. G., jag var en af gästerna. Det var en präktig fest, som står beskrifven i Post- och Inrikestidningarne för det året. Skålar druckos «med afseende på dagens dyrbara betydelse», det var ett slags namnsdag; «kärlek för den segerrika monarken», som, i parenthes sagdt, med ett stoiskt lugn förlorade bataljerna: «lycka åt de svenska vapnen och deras urgamla ära», som dränktes i elände och blod! se der innehållet af talen, af samtalen, af verserna.

Landshöfdingen var en fin hofman, artig, förbindlig och interessant. Han var känd att hålla ett godt bord: vinerna flödade, bordet var öfverlastadt af mat och silfver, allt var herrligt. Hvad rörde det oss, att vi visste tusende af landets barn försmäkta i elände, att det varit bättre och ädlare om landsfadren skänkt sina femhundra riksdaler till ätlig mat åt de arma landtvärnisterna, hvilka svält och elände skördade på sjukhuset? Man omtalade, att man hvarje morgon utanför sjukhuset såg hela trafvar af lik utkastade. De hade dött på natten; men hvad gjorde det oss? Var ej champagnen lika fräsande och ananasen lika aromatisk för det?

Jag för min del hade helt annat att tänka på, ty jag satt midt emot fröken Amelie C * *. Min Gud, hvad hon var vacker! — men derom en annan gång.

Vi drucko just den första skålen. «För Gustaf IV Adolf», sade landshöfdingen med en stämma, len som en flöjt, «för honom, hvars höga mod och stora bedrifter ingen annan måttstock fann än hans odödliga namn —». Talet var, korteligen sagdt, långt, vackert, underdånigt och sirligt. Det ryckte väl i skrattmusklerna hos litet hvar vid det storståtliga talet. Logo vi åt talaren? Nej, han var vår hederliga värd och bestod maten och vinerna; man skrattar ej åt sådant. Logo vi väl åt Gustaf Adolf? Nej, honom var det riktigt synd om; han var olycklig i allt, misslyckades i allt, det vore dåligt att le åt sådant. Hvad var då föremålet för vårt löje? Gud vet; jag fruktar nästan att det var åt det gamla Sverige. Det låg nemligen något löjligt uti att det styckades, att dess tappraste söner förblödde utan gagn; det låg en djup ironi i allt

detta, som blef ännu mer skärande, då en landshöfding steg fram och gycklade med folkets nöd och ljög ihop en hel «ramsa» midt för näsan på historien, hvilken med sin griffel redan inristat de blodiga dragen på sin tafla. Man kan skratta sig till döds åt sådant. Nog af, vi tömde skålen: «med underdåniga känslor af tacksamhet och glädje», stod det sedan i den officiella berättelsen; à propos, jag vet icke något som i sann humor kan öfverträffa en sådan berättelse, «den ler med tårar i ögonen», — det är ju humoristens göra!

Fanfaren för den kungliga skålen var knappt slutad, förr än dörren slogs upp och en officer trädde in i salen. Det var en yngling af några och tjugo års ålder, med ett stolt men dystert uttryck i sitt bleka, men bildsköna ansigte.

«Förlåt mig», sade främlingen och framträdde till värden, «att jag stör herr grefven; mitt namn är Werner, löjtnant vid Westmanlands Wargering. Jag har ordres att vid min ankomst till staden anmäla mig hos landshöfdingen och har derföre ej velat dröja, helst truppen ej kan blifva inqvarterad förr än anmälan är gjord.»

«Riktigt, herr löjtnant», svarade landshöfdingen; «men visa mig, innan vi öfvergå till afgörandet af affären, den äran och drick ett glas med oss. Mitt herrskap, denna skål är för den tappra arméen, för framgång och seger åt våra vapen!»

Skålen dracks af allt hjerta, måltiden var slut, man uppbröt från bordet och landshöfdingen och den främmande försvunno i ett sidorum.

«Ett öppet och godt ansigte», sade fröken Amelie och fästade sina själfulla ögon på mig; «ett öppet och godt ansigte på den unge löjtnanten, men det bar en stämpel af smärta, som var för tydlig att kunna missförstå.»

«Kanske», inföll jag, «han måst slita sig från en älskad flicka för att störta ut i det blodiga kriget?»

«Det tror jag knappt», sade fröken; «man strider gerna för fäderneslandet och ännu hellre för en fästmö. Hvad heter det på latin, herr prost? Jag påminner att jag hört något ordspråk i den vägen — pro aris.»

«Pro aris et focis», upplyste prosten.

«Hvad betyder det egentligen?» frågade fröken, «kanske *för konung och fosterland.*»

«Neej, neej, ingalunda, hm hm, det betyder för altaret och —»

«Ja, jag förstår», afbröt Amelie, «för altaret och tronen?»

«Hm hm», mumlade prosten något förlägen; «inte så precist det heller, fastän meningen är densamma: det betyder för altaret och spiseln, ordagrant öfversatt.»

«För spiseln», skrattade fröken; «det der vackra latinska ordspråket måtte således datera sig från någon gammal hushållerska.»

Vi skrattade alla åt infallet.

«Men», återtog hon, «löjtnant Werners utseende antydde svårmod; han är dock ung. Att då vara svårmodig är just icke så vanligt.»

«Betyder ingenting», invände prosten, «utseendet bedrager. Jag hade en bror, han är nu död, salig menniskan, men han hade ett mycket ängsligare utseende än denne löjtnanten, och likväl var det just en vildbasare, salig bror min. Det fick jag nog veta af, då jag nyss fått pastoratet; jag fick betala en borgen — med ett ord, utseendet bedrager.»

Jag blef verkligen något het om öronen åt prostens förnyade «utseendet bedrager». — Sådana perukstockar äro också framme i tid och otid med sitt praktiska förnuft; man kan väl också icke tänka sig något mera opassande än att stå midt framför en ung, skön flicka och predika om att utseendet bedrager.

Löjtnant Werner hade snart uträttat sitt ärende och landshöfdingen infann sig med sin stereotypiska, milda blick och sitt leende, midt ibland oss. «En intressant ung man», sade landshöfdingen; «ni skulle hört med hvilken ifver han yrkade på att komma öfver till Finland för att offra lif och blod för den goda saken. Skada att man ej kan få förhyra något fartyg eller sammanskaffa proviant. Landets tillgångar äro uttömda, det stackars folket förmår ej mera.» På detta sätt fortsatte landsfadren ett slags underdånig jeremiad till dess vi åtskiljdes.

Då jag kom ut i staden, uppsökte jag den raske löjtnanten. Vi blefvo snart vänner, kanske derföre att våra lynnen voro så skilda: han var sorgsen, jag lättsinnig, han tystlåten, jag deremot pratsam och upprymd. Werner berättade mig, att oaktadt landshöfdingen på heder försäkrat att fartyg för öfverfarten omöjligen kunde anskaffas, hade han redan förhyrt ett sådant ibland de många som lågo utan frakt i hamnen; och dessutom hade flere af de mest ansedde borgarne erbjudit nödig proviant på stadens bekostnad.

Vi voro begge unga och begrepo ej en stafvelse om det fina i politiken; vi visste till och med icke att man genom att låta folket ändamålslöst uppoffras på slagfältet, genom att låta tusentals af landets ungdom försmäkta i elände och sjukdom, genom att ställa nationen på branten af sin undergång, kunde åvägabringa en revolution af det slaget, som sedan i tal och skrift kallas en «lycklig händelse», en «regementsförändring utan blodsutgjutelse».

Det var folket som trädde emellan med vanmäktiga patriotiska uppoffringar; det är en af den nyare tidens tecken, att folket handlar energiskt då embetsmännen hvila sig. Det var ej så fordom; kanske 1808 års krig var det första tillfälle, då folket visade sig hafva en egen tanka och mod till uppoffringar. Belöningen var ett hån, men det var också första försöket från nationens sida att hjelpa sig sjelf, och det kom att göras just i en sak som var ohjelplig.

Några dagar derefter afseglade min nya vän på ett köpmansfartyg. Seglen spändes, en vänlig vind smekte vimplarne och snart flög fartyget ur sigte.

Werner utmärkte sig i de många små träffningarne, som de tappra Finnarne lemnade Ryssarne; det var en nation i vapen mot en armé, en otämjd naturkraft som kämpade med konsten. Men småningom segrade den sednare, ringen blef allt trängre och trängre, de tappra skarorna allt mera fåtaliga; fienden hånlog och folket skar tänderna i raseri öfver sin svaghet.

Werner hade troget kämpat för den heliga saken; han kunde det gerna, han hade intet att hoppas; han var visst ingen romanhjelte, men han var i den ställning, att han lika gerna föll för en kula, som han lefde ett glädjelöst lif. Han sökte således, som man säger, döden. Det är en vanlig romanfras; äfven jag vill använda den, emedan den passar för tillfället. Men han fann ej en ärofull död som han hoppats, utan fick kaptenstitel, som han icke sökt.

Det var i slutet af Oktober — förut var ingenting i ordning, det hör till det krigets historia — det var i slutet af Oktober och kapten Werner beordrades, att med hundra man återvända hem. I en liten bugt, ej långt ifrån Raumo, låg en liten coopvardieskuta och vaggade på vågorna. Det bukiga skråfvet, som låg djupt nedsjunket i vattnet, de söndriga vanterna, de grå, lappiga seglen, allt visade att fartyget lutade mot sin ålderdom; det

oaktadt hade man fört ombord några kanoner, som man eröfrat från Ryssarne. Det var troféer, af hvilka man kunde skryta i en framtid.

På däcket gick fram och tillbaka en rödnäsig man, klädd i en brun kavaj och hållande en bucklig ropare på ryggen. Det var kapten Rumlare, förande Briggen «Svenska Äran från Döderhult», som nu för kongl. maj:ts och kronans räkning var förhyrd för truppernas transport till fäderneslandet. Morgondimman var tät och vinden fuktig; kapten Rumlare hade derföre redan tagit sig en beskus och derofvanpå en kallqvistare, och gick nu som bäst och kommenderade skeppsbesättningen, som bestod af tre man; de öfrige hade helt beskedligt glömt sig qvar i land.

«Bänn in, kalfhufvud, bänn in trossen; kalfhufvud, hör du inte», sade kapten till en matros, som med stela händer stod och sträckte på en vidknuten tågstump.

«Det är f-n inte godt att bänna, det är skört som fnöske», svarade matrosen.

«Nå, så låt vara slakt då», yttrade kapten.

I detta ögonblick lade en barkas, uppfylld med «landtkrabbor» till skutans läsida och hela hopen kröp ombord på den «Svenska Äran». Båt efter båt ankom och folket embarkerade samt instufvades under däck; kapten Werner var deras anförare. Man började lyfta ankar; man skrek oaflåtligen i en timma.

«Man måste fara varliga», sade Rumlare; «snällt, gossar, så smått, att inte tåget brister; pass på att det ej smäller af då ankaret får luft. Det är», fortfor han, vändande sig till sin titelkamrat på «torra vägen», «det är kuriöst, herr kapten, att om tåget skall springa, är det antingen när ankaret skall släppa tag eller när det får luft, det vill säga kommer öfver vattnet. Gud ske lof, nu är det på bogen. Se så», tillade kapten Rumlare, «nu får du gå, gamla Anna Cajsa — jaså, för f-n, «Svenska Äran». — Ser herrn», vände han sig till Werner, «skutan heter egentligen Anna Cajsa, men då hon skulle gå i kronans ärender, trodde patron att kungen skulle tro, att hon ej dugde, om hon hade ett simpelt namn. «Det är oftare ett namn ger menniskan värde än tvärtom», sade patron, och så döpte han om henne till «Svenska Äran från Döderhult»; och så får hon väl heta till döddagar, det eländiga skråfvet; ty, ser kapten, «Svenska Äran» är, förbanna mig, rutten från bogsprötet till rottaljan; hon ser väl ut något utanpå — patron lät

måla upp henne — men se innantill, der ser man hur det ser ut, och aldrig, förbanna mig, jag gått hit ombord, om jag inte hade så duktig aflöning som jag har.»

Werner kunde finna af hvad kapten Rumlare anförde, att den «Svenska Äran från Döderhult» hade några små fel, som icke just gjorde passagen öfver Ålands haf i Oktober månad, midt i equinoctialstormarne, särdeles hvarken intressant eller just säker. Vädret var redan vid utfarten ur bugten ganska stormigt, vågorna brusade kring den gamla matronan, som, stampande och rullande i de mest behagliga svängningar, lät sin tunga kropp plöja hafvet. Det gick väl någorlunda första dagen, men om natten sprang vinden, jag vet ej huru många streck i norr, och kapten Rumlare blef liksom något illa till mods.

«Fan ta mig», sade han då han om morgonen kom upp på däck, «jag begriper huru långt vi drifvit i natt, och så glömde jag att logga se'n — åh ja, gör ingenting, måste väl se land innan vi stöta på — har seglat förr en gång.»

Det var på morgonen. Kapten Werner stod liksom fasthäftad i framstammen och såg utåt det stormande hafvet, hvars rörliga yta fradgade framför skeppet, som länsade undan för vinden.

«Kapten Rumlare!» ropade han hastigt, uppmärksamt fästande blicken på en rad vågor, hvilka stodo stilla på samma ställe med sin fradgiga rygg. «Se hit, kapten, den der vågen ser underlig ut; hvad är det?»

«Nå så dj—ln besitta, bränningar förut — dicht i lä, ror i lä, din hund, ror i lä, så f—n tar dig.»

Detta skedde; men «Svenska Äran» hade hvad man kallar karakter och rättade sig icke efter ögonblickets «hugskott», utan rusade med ohejdad fart mot bränningarne.

«Det är slut, kapten», sade Rumlare med ett slags skratt; «det är slut med «Svenska Äran» och med oss.»

I detsamma stötte skeppet på med ett grufligt brak, en jättevåg sköljde öfver däcket; de dyrbara troféerna, som varit illa fastsurrade, sletos lösa och rullade med hastig fart mot fören. Werner omkullkastades och de ryska kanonerna krossade ännu, som segertecken, en af Sverges söner. Vågor gingo och vågor kommo, ett korus af dödsklagan, rosslingar och skrik genomskar stormens gny; snart var det tyst under däck, och Sverge hade hundra

ynglingar mindre, hundra tiggare mindre; — så förekommes pauperismen.

Tre dagar derefter vaknade Werner ur en vild feberyra; han låg i en liten fiskarkoja på Åland, med ett ben mindre; det var krossadt.

«Hvarföre fick jag ej sofva», sade han vid sig sjelf; «det var så nära; hade allt gått väl, så hade det nu varit gjordt, det svåra steget»; men han hade blifvit räddad, han ensam räddad af hundrade man.

Äfven kapten Rumlare hade räddat sig på ett tomt bränvinsfastage. «Det var en Guds försyn», sade han, «att jag hunnit supa ur det.»

Efter en långvarig sjukdom blef Werner åter frisk, men en krympling. På våren 1809, sedan den lyckliga regementsförändringen blifvit fullbordad och Sveriges framtid betryggad genom en splitter ny konstitution, sedan några nya rikets herrar hade tillkommit, och den urgamla vänskapen mellan Sverge och Ryssland åter var befästad, återvände han till Sverige från sin «utrikes» resa på Åland.

Allt var förändradt vid hans återkomst; men det som ännu qvarstod, var fattigdomen. Werner var fattig; men nöden hade aldrig förut tryckt honom; krymplingen dukade dock under för en omständighet, som för ynglingen var ett lappri; han sökte derföre pension. Fosterlandet är tacksamt emot sina tappra söner, hade man sagt i så många tal, så många skrifter. Werner hoppades på denna tacksamhet.

Sedan han länge väntat svar på sin ansökan, och när tålamodet var nästan uttömdt till bottnen, fick han en vacker dag en resolution af ungefär följande innehåll: «Att som löjtnanten, kapten Werner sin blessyr erhållit icke i öppen strid mot fienden, utan genom annor oförutsedd olyckshändelse, så och då bemälde Werner, icke såsom i aktiv tjenstgöring stadd, sin skada erhållit, förefanns intet skäl att honom, Werner, någon pension bevilja; men då han under kriget gjort sig känd för mannamod, eger han att inbetala retroaktif afgift för de år, som han ännu bort tjenstgöra, då han vid de år, som enligt författningar och reglementen berättigar till pension, får uppbära full löjtnantspension.»

Invaliden blef således utan understöd; men försynen hade andra utvägar till hans räddning.

En afton kom man händelsevis i ett större sällskap att nämna kapten Werner och hans skeppsbrott med «Svenska Äran», som sjönk vid Åland. Samtalet väckte den gamle hofmarskalken K., som just nu drack sin femte mandarinkopp thé, ur hans vanliga apati.

«Hur var det? Werner? Är inte han från Westmanland?»

«Jo», svarade en af sällskapet, «det är högst troligt, ty han har tjenat vid Westmanlands Wargering.»

«Riktigt, riktigt», sade hofmarskalken; «jag kände hans föräldrar; det var en utfattig löjtnant Werner, som bodde, låt mig se, jag tror det hette Granhulta, i Westmanland; ja Granhulta. Ni må tro, mine herrar, jag har en gång varit inqvarterad der. Huset var väl fattigt, men ordentligt och bra; gumman Werner var en riktig matgumma — man måste hjelpa sonen — jag glömmer aldrig hennes delikata böckling; det var en böckling så mör och fet, att oljan flöt ur ryggen på honom. Det är en samvetspligt att rekommendera sonen då han är i nöd. Har herr baronen ätit veritabel böckling? Man får den aldrig riktigt god här i Stockholm; också behöfs det verkligen en sådan matgumma, som gumman Werner, för att få den god. Hon gaf mig recept på hur den tillagades, men det har ej velat lyckats der hemma hos mig.»

För böcklingens skull och af en synnerlig gunst och nåd erhöll invaliden en pension af 200 riksdaler banko. Försynens vägar äro outransakliga.

2. Strömmen.

För fyratio år sedan satt en gosse af omkring tolf års ålder på den mjuka gräsmattan i Storängen vid Strömsnäs; bredvid honom satt ett skönt barn, en flicka af omkring åtta år, och afhörde med uppmärksamhet de sannsagor gossen omtalade.

«Skola vi gå till strömmen?» sade slutligen gossen; «jag har nu omtalat sagan om Necken, den gode spelmannen, som stiger opp hvarje natt och sjunger sina vackra visor för små snälla barn, der han sitter i aftondimman och slår sina toner på sin guldsträngade harpa. Kom med till strömmen härborta, så skall jag berätta dig en sannsaga, som icke, liksom sagan om Necken, är hednisk, utan som härleder sig från den kristna tiden.»

De begge barnen fortsatte sin vandring uppåt en slingrande gångstig.

«Bara inte ma bonne blir ond?» frågade flickan.

«Var inte rädd, det skall magistern nog hjelpa», svarade gossen.

Den unge gossen hette Gustaf Werner och den lilla flickan Clara Ekesköld. Lilla Clara var dotter till den rika öfverste Ekesköld på Strömsnäs, Gustaf åter son till den fattige löjtnant Werner på Granhulta. Den gamle öfversten, som i sin ungdom varit kamrat med Gustafs far, upptog gossen i sitt hus för att der begagna undervisningen i täflan med sin egen son. Han var en snäll, en god gosse och blef behandlad som barn i huset. Men öfverste Ekesköld var i öfrigt en sträng aristokrat, som ansåg de ofrälse i allmänhet för ett slags «parias»; han föraktade massan, men kunde det oaktadt älska individer. Det var nemligen ett godt hjerta, instängdt af fördomarnes bålverk; men Gustaf var likväl ett barn upptaget af «barmhertighet». Ack! hvad det är svårt.

De begge barnen, den rika arftagerskan af Strömsnäs, Björklinge och ett fyrdelt vapen med friherrlig krona öfver, och den fattige gossen, hvars hela arf bestod i en välsignelse och ett gammalt messingssigill med G. W uti, lekte tillsammans på de gröna ängarna, liksom de aldrig skulle skiljas åt, liksom de begge seglat i samma farkost framåt lifvets flod och intet strömdrag funnits som rann åt olika håll. Det unga paret sprang nu tillhopa bort till den rinnande strömmen, som flöt fram med fart, ty han nalkades ett fall; de skyndade dit. Strömmen störtade här öfver en klippa ned i ett temligen högt fall, som, mötande en mängd nedrasade block, splittrades till ett fint moln af vattendroppar, som likt en rök vid lugnt väder stod stilla öfver fallet. Stället kallades Helgonfallet och var en favoritort för gossen, som drömde om en gyllene framtid och en framåt ilande lycka.

Snart hade barnen hunnit till en utstående klippa ungefär vid fallets halfva sluttning. Det täta dimmolnet stod liksom en vägg öfver djupet.

«Sätt dig, Clara lilla», sade Gustaf, när de framkommit på den branta fuktiga klippan; «var icke rädd, Clara, jag skall hålla dig om lifvet — men just här bör man sitta, och så här i qvällningen för att riktigt förstå sannsagan. — Har du hört sagan om Helgonfallet?»

Den lilla flickan slöt sig nära intill gossen och kastade hufvudet tillbaka, så att de ljusa lockarne föllo i rika vågor ned öfver nacken — hvad det barnet var skönt!

«Tala Gustaf, jag är inte rädd — och blir jag rädd att se i strömmen, skall jag se på dig, då hissnar jag icke.»

«Jo, ser du, Clara lilla», började gossen, «för många hundrade år sedan fanns det kloster och munkar och fromma nunnor äfven här i Sverige. Den religion man då bekände kallades den katolska, och man vördade mer påfven i Rom än Gud i himlen. Vid den tiden fanns icke Strömsnäs; der det nu ligger, växte då en stor mörk tallskog; men der nu skogen är, låg ett kloster med en herrlig trädgård, nu ligger der blott en stenhög qvar i skogen. Det var ett nunnekloster.»

«I grannskapet bodde en gammal adlig slägt, som hette Skäkta och som brukade tre korslagda pilar i sitt vapen. Gunnar Skäkta, en rik och ansedd herreman den tiden, bodde på Thorboda, som nu är en bondgård. Den skönaste flickan i hela landet var hans dotter Elin, och hon var så fager, att ingen kunde se henne utan att hålla af henne. Hon hade blå ögon liksom ett par förgät-mig-ej eller sådana som du, lilla Clara, och såg god ut som du. Nu kan du förstå att Elin växte till och blef stor och fick friare, den ene präktigare än den andra; alldeles som din tant hade i förfjol innan hon förlofvade sig med grefven. Men Elin hade gifvit sin tro till en fattig gosse, och detta kunde föräldrarne icke tåla, ty de voro högmodiga och derföre satte de Elin i klostret och läto skicka den fattige gossen ut i kriget; och på fejder var det den tiden ingen brist. Men Elin fick gå ensam ut i den gröna lunden, och så brukade hon gå hit och sitta här hela timmar vid Helgonfallet och se på den skummande forsen.»

«Den tiden var ej så upplyst som vår tid är. Vi veta nu för tiden allting, ty det står att lära i tusentals böcker, och således kunna vi nu förklara allting af naturliga orsaker, men den tiden tillskref man helgonen eller onda andar allt hvad man i sin okunnighet icke kunde förstå, och på detta sätt sammansattes skrock och käringsagor, som vi skratta åt.»

«Allt längre måste Elin förblifva i klostrets dystra ensamhet, allt mera sorgbunden blef hon; hon svärmade nu oftare ut i grön äng och satt slutligen det mesta af dagen vid fallet; just der vi

nu sitta. Det föreföll den arma flickan liksom skulle den fattige gossen, som hon höll af, redan fallit för svärdet; hon tyckte att allt var så tomt, så betydelselöst, och det enda som tröstade henne var bön till den heliga jungfrun. Så föll Elin i ett tyst svårmod och bleknade allt mer och mer om kinden; det var en röd ros som blifvit hvit, emedan hon lefde i mörkret; ty sorg och mörker bleka rosorna, men glädje och solsken göra dem röda.»

«Förgäfves bad hon inför Mariabilden i klosterkyrkan om frid i sitt hjerta, förgäfves väntade hon en tröstande blick från den heliga jungfrun; ty då hon slutat sin bön och såg upp till den i gyllene skyar sväfvande bilden, hade denna samma leende på sina läppar, samma stela ställning som förut; och så oupplyst var den tiden, och således äfven Elin, att hon trodde, det träbilden skulle kunna gifva henne ett tecken, att den heliga jungfrun hört hennes bön.»

«Denna tro gjorde Elin ännu mera svårmodig än förut. En afton, det var just i solnedgången, satt Elin försänkt i djupa tankar här vid fallet och tänkte på sin älskling, på den heliga jungfruns vrede, på jord och himmel; ingenstädes fann hon tröst. Då föll hon på knä och sammanknäppte sina händer till en innerlig bön; bönen var lång och brinnande. Men se, då hon, efter sin vana, efter slutad bön kastade blicken uppåt, stod den heliga Guds moder framför henne här i dimmolnet och utsträckte sina armar mot den gråtande flickan. En strålkrans af alla regnbågens färger flammade kring jungfruns hufvud, der hon, buren af osynliga vingar, sväfvade öfver djupet. Elin utsträckte sina armar och ropade: «Heliga Guds moder, tag mig i dina armar, fräls mig arma, förskjutna barn!» och den luftiga bilden sträckte sina armar mot flickan. «Jag kommer», ropade Elin utom sig, «jag kommer till ditt hjerta, moder, gif mig ro och frid!» Och nu störtade hon med utsträckta armar in i dimman. Helgonbilden var borta, men Elins bön om ro och frid blef uppfylld, ty der nere i strömmen flöt några ögonblick derefter liket af en flicka, klädd i den hvita noviciatdrägten. — Så fick Elin frid!»

Clara slöt sig rysande intill Gustafs bröst och gret, gret några barnsligt bittra tårar öfver Elin.

«Gråt icke, Clara», sade han tröstande, «gråt icke; detta hände för flera hundrade år sedan. Men, söta Clara, om du vill, skall

du få se samma sak, väl icke den heliga jungfrun, utan en liten rödblommig flicka med en strålkrans kring hufvudet.»

Claras tårar stadnade då hon såg på honom med en frågande blick.

«Jo, ser du», undervisade gossen, «magistern har förklarat allt för mig, det står i en bok som kallas fysik. När solen i qvällningen sjunker ner der borta vid skogen och belyser ett föremål här på detta ställe, så afspeglar sig dimmolnet, liksom i en spegel, ty, ser du, alla de små dropparne, af hvilka molnet består, är ett slags spegel, och så bli de en strålkrans, af samma orsak som regnbågen. Se hit, Clara, ser du något?»

Hon såg också verkligen icke ett, utan tvenne hufvuden sväfva i dimman som dunkla dunstbilder, men omkring dem var en gemensam strålkrans.

«Snälla Gustaf», sade flickan och klappade honom på kinden, «hit skola vi gå hvarje qvällning, så länge vi lefva; vill du det?»

I detsamma sjönk solen ned bakom skogen, dunstbilden försvann och barnen skyndade hem.

Så lekte barnen mången sommarqväll och sutto tillsammans på den lilla klippafsatsen vid fallet och speglade sig i dimman. Men åren gingo. Gustaf lemnade sin tillflyktsort och gick in som fändrik vid Westmanlands regemente; han bodde således icke mera på Strömsnäs, men helsade deremot på ganska ofta, och då han kom, flög Clara mot honom med samma barnsliga, systerliga förtroende som förr.

Claras föräldrar förmanade henne ofta; men just dessa förmaningar, att ej mera bemöta Gustaf som «bror», kommo henne för första gången att tänka på att han icke var hennes bror. Den upplysningen, att hvarken hon eller Gustaf mera voro barn, utsträckte hennes synkrets utom barnaåldrens Eldorado. Clara upphörde således att anse Gustaf för sin bror, deruti var hon lydig; men hon upphörde icke att anse honom för *sin* Gustaf, deruti var hon olydig. Förbudet att vara vänlig mot sin lekbror, gjorde honom destomer älskvärd i flickans ögon, och då hon berättade för Gustaf de föreställningar hon fått, vaknade äfven hos honom en annan känsla än syskonkärlekens. På detta sätt blefvo Gustaf och Clara, utan att ana det, inom kort icke bror och syster, icke lekkamrater från barndomen, utan tvenne älskande, som i början

blygt, sedan med djerfvare blickar forskade in i en skön framtid, då de skulle få lefva och dö tillsammans. Hvarken den nittonårige hjelten eller den femtonåriga flickan anade något om vigten af ståndsskilnaden. I den sväfvande dimman öfver strömmen hade de så ofta speglat sig tillsammans, och kring deras hufvuden hade alltid en färgrik gloria slagit sig i en hel ring kring begge. Ett par, som Gud omgärdat med sin strålkrans, kunde menniskofunder ej åtskilja.

Det var en skön sommarqväll 1805, just vid solnedgången, då de älskande hade ett möte vid Helgonfallet. Det var en afskedsstund, ty Gustaf skulle uppbryta till kriget. Der suto nu de älskande stumma, betraktande de kokande vågorna och tänkte på en framtid, lika färgrik som solstrålarnes brytning i dimmolnet. Denna färgbrytning har öfverallt sin motsvarighet. Vår tro, vårt hopp, vår kärlek, hela vår andliga tillvaro är en sådan stålbrytning, blott af ett ljus ofvanifrån, som bryter sig genom jordens dimmor; allt är en återspegling af Guds kärlek. Guds renhet och den bild vi deraf uppfatta kalla vi religion; det är den brutna färgbilden af det eviga ljuset. Men det beror på sättet, på synvinklen, hvilken färg som blir den rådande, om vi se evighetens cirkel hel eller brusten. Men se! rosenrödt och grönt äro färgbildens grundtoner; kärlek och hopp äro alla troslärors vapenfärger.

«Du skall då resa», sade Clara. «Blir du länge borta? Ack, Gustaf, hvad allt blir svårt hädanefter; men lef blott, Gustaf; jag skall trösta mig så godt jag kan och sitta här och tänka på dig, fastän jag får spegla mig ensam i dimman.»

Gustaf satt och tecknade af trakten. «Gud vet när jag kommer», sade han; «men jag skall skörda ära. Vet du hvad jag är glad öfver kriget! Overksamheten är dödande; jag skall återkomma dig värdig — ser du», fortfor han och pekade på taflan, «här är klippan och der fallet, här är dimman och ur den framtitta tvenne hufvuden, liksom burna af osynliga vingar. Nu, Clara, har jag ett minne af vår favoritplats; gif mig nu ett minne af dig.»

Flickan smålog skälmaktigt och framtog ur sin sykorg ett litet sammanviket papper. Det innehöll en hårlock.

«Tack, älskade Clara», sade Gustaf; «men glöm ej att gifva mig något från denna stunden; det är en afskedsstund.»

Clara bröt och gaf honom tigande en vild pensée, en viola tricolor, som stod vaggande på branten. Solen sjönk ned bakom skogen.

«Farväl, Gustaf», hviskade hon och tryckte en kyss på sin barndomsväns läppar. «Farväl, så länge strömmen här rinner sin gamla bana, är jag din, farväl!»

Flickan skyndade liksom bevingad derifrån, och först sent lemnade Gustaf med dröjande steg det kära stället.

3. Jagten.

«Parole d'honneur, Gösta», sade unga baron Sebedeus Gyllen[1] patron till sin bror, «blir inte detta eviga kurtiserandet i söta fars och mors närvaro högst fatigant. Clara eller Clarisse är också retirée utaf sig, det är den der bondlandsseden, och man får knappt ja och nej till svar. Det är, parole d'honneur, inte lätt att entamera ett samtal med en sådan flicka. Med Stockholmsflickorna har man mindre embarras; man må börja ett samtal aldrig så dumt, ja, utan att egentligen veta hvad man skall tala om, det hjelper flickan sjelf. Hur hon utvecklar de der idéerna, så händer det verkligen ofta, att man slutligen sagt något snillrikt, utan att veta deraf, och på det sättet är det förb—t lätt att vara intressant. Men här — jag börjar och jag slutar; fröken Clarisse är, parole d'honneur, som en sluten bok, och jag har ensam hela besväret med konversationen. Hvad skola vi hitta på att roa oss med, tills jag och Clarisse skola läsas ihop? Ha! ha! ha! det är ändå kuriöst, att presten skall stå och läsa så der vackert och kalla mig för *du* i brudvigseln.»

Vid slutet af denna betraktelse reste sig den talande, som, i parenthes sagdt, just nu vaknat ur en middagslur, upp ur soffan och började vanka kring golfvet, beqvämligt insvept i sin nattrock. Det var en ung man, som ej utmärkte sig genom annat än ett par ljusblå matta ögon, ett ovanligt blekt ansigte med slappa drag och ett par hvitgula väldiga polissonger, som öfvertäckte halfva kinden.

«Nå, hvad säger du, Gösta, här är förbannadt tråkigt», återtog baron.

Gösta sträckte sig på en annan soffa och svarade gäspande: «spela med gubben.»

«Är du rasande, Gösta», sade Sebedeus, «är du befängd? det, just det jag vill undvika. Nej, något annat.»

«Jaha; men — jaså nu vet jag — vill du, så gå vi på jagt», svarade Gösta.

«Charmant», ropade Sebedeus; «jag vill bli en Meleagris och lägga ett skjutet djur för min skönas fötter; ja, jag vill bli en svensk Meleagris.»

«Om jag», sade Gösta, «påminner mig rätt, så betyder Meleagris —»

«Jaha, jag vet», inföll Sebedeus; «det vet jag sjelf. Det var nemligen en stor jägare i fordna dagar hos de Romare, som vår informator sade —»

«Åh nej då», rättade Gösta; «tyst nu, om jag påminner mig rätt, betyder Meleagris detsamma som kalkon; den der jägaren hette Meleager.»

«Jaha, det går på ett ut», svarade Sebedeus, något flat öfver misstaget; «jag har aldrig lagt mig på latin och sådant der pedanteri. Jag eger, Gudskelof, icke en enda bok utom Victor Hugos Notre Dame i hela mitt våld. Den förtjensten har jag åtminstone, att jag ej kastar ut penningar på sådant skräp.»

«Men kan du skjuta?» frågade Gösta, som var civil karl och nyligen inskrifven i konungens kansli, då deremot Sebedeus var kammarjunkare och härold vid kongl. maj:ts orden.

«Skjuta? åh ja, så der temligen. Men Ålund är rätt snäll, så han knäpper nog — hvad kalla jägare harar nu igen? Hm! hm! — jösse; ja, jösse, det är en jägarterm. Man lär sig ej mycket sådant, då man är född och uppfödd på Drottninggatan.»

Då detta lilla samtal föreföll, hade två år förflutit, sedan Gustaf och Clara möttes vid Helgonfallet. Ännu hade icke minnet af den hulda flickan blifvit utplånadt ur ynglingens hjerta, och i Claras stod ännu alltid lika klar bilden af hennes ungdomsälskling. Men tiderna hade ändrat sig och den gamle öfversten hade utsett en «passande» brudgum åt sin dotter. Denne var baron Sebedeus Gyllenpatron, en för sin börd och sin förmögenhet ganska lofvande ung man, fastän Skaparen ej gifvit honom mycket af personliga företräden.

Claras far var bördsstolt och modren fåfäng. Begge tvingade väl icke, nej, Gud bevars, men plågade, småpinade den arma flickan

så länge med sina klokhetsreglor, till dess hon i half förtviflan böjde sig under oket och lät *dem* säga ja åt den förhoppningsfulle baronen. Hon böjde sig, som sippan under vandrarens fot, böjde sig ödmjukt och reste sig, halft krossad, endast långsamt.

Nu satt hon ensam i sin lilla kammare — fast — hon var ej ensam, ty den trogne Fidèle, Gustafs hund, satt framför henne och hviftade med svansen. Han hade qvarlemnat detta djur då han reste, och Fidèle var fröken Claras favorit. Men hastigt skallar en skarp hvissling från gården. Fidèle, lydig det gamla välkända tecknet, rusar mot dörren. Den var illa läst, och inom några minuter stod Gustafs Fidèle der nere på gården bland de öfriga jagtkamraterna, som med gnisslande och ett doft skällande tillkännagåfvo sin jagtlust.

Det var jagtsällskapet som nu i qvällningen drog åstad till skogs. Det var sjelfva den svenska Meleagris, som baron Sebedeus, af förakt för »latinet» och »mythologien» eller »hvad det hette», uttryckte sig.

När Clara sett jagtsällskapets bortfärd, blef hon lättare om hjertat och skyndade ut, för att i den gröna ängen hemta andan efter dagens qvalm. Hon kunde nu gå utan att frukta ett möte med sin Meleagris.

På de sednare tiderna hade Clara dock mera sällan gått till Helgonfallet, eller det ställe der det fordom varit. Öfversten hade nemligen der anlagt ett par spikhamrar, och den silfverklara strålen, som förr krossades och i sina millioner droppar speglade solens och de älskandes bilder, fördes nu genom en timrad ränna ner i ett qvarnhjul och gömde sitt dimmoln i ett hjulhus. Denna gång leddes hennes steg nästan mekaniskt ditåt. Det var väl ej det gamla kära stället; men klipporna voro dock qvar, och deruppe på sluttningen lyfte några vilda penséer ännu sina hufvuden ur kolstybbet.

Då Clara närmade sig, såg hon en man, stående uppe vid kanten af forsen och med armarna korslagda öfver bröstet betraktande den förändrade scenen; han kastade hufvudet åt sidan. Det var Gustaf, densamme Gustaf som förr, men solbränd och med dystra blickar.

«Gustaf! Gustaf!» ropade Clara utom sig, «är du här igen?» och i detsamma stod hon vid hans sida.

Ynglingen smålog bittert. «Ja, Clara», sade han, «det är verkligen jag; men mins du dina ord: så länge strömmen här rinner sin gamla bana, är jag din; ser du! strömmen rinner ej i sin gamla bana. Allt är förändradt, äfven du?»

«Nej, nej, Gustaf! säg ej så», bad flickan med ångest, «säg ej så: säg mig någon vrå, dit vi kunna fly; jag följer dig.»

Gustaf smålog, det var liksom en himmelsk stråle af vällust genomilat hans brustna hjerta.

«Nej, Clara, jag tror dig, du är ännu ren, ett helgon, en engel, så ren som din spegelbild i Helgonforsen. Men ser du, flicka! jag är fattig; det finnes ingen vrå på jorden för den fattiges lycka. Nej, Clara! jag vill som en indisk Fakir kasta mig framför ödets vagn; jag vill med öppna ögon se huru dess hjul hvälfva framåt; ty det är min pligt, det kan ej ändras.»

I detta ögonblick hördes ljudet af ett skott på afstånd och nästan liktidigt störtade en hund ur busksnåret; det var Fidèle. Han hann ej längre än till Clara; der störtade djuret ner och förblödde, hviftande på svansen åt sin gamle herre och sin goda matmor. Han var djupt sårad i bogen och blodstrålarne sprutade upp på Claras klädning.

«Fidèle, Fidèle!» ropade begge och försökte upplyfta djuret; men det sträckte på sig och dog i deras armar. Det blef en lång tystnad.

Ändtligen bröt Gustaf tystnaden: «Clara, det är slut, slut för evigt; trohetens hjertblod färgar din klädning. Farväl, Clara, farväl, min lefnads engel, du drömbild, farväl!»

Gustaf skyndade bort; men i stum smärta stod Clara qvar vid Fidèles lik.

«Parole d'honneur, sköt jag icke haren!» hördes en röst inifrån busksnåret (det var baron Sebedeus's stämma); «jag hörde honom skrika, det är bestämdt, och blod har jag spårat hela vägen; hvad tror du, Ålund?»

«Bara icke baron», svarade betjenten, «träffat någon hund i stället; hararne pläga inte just skrika.»

«Joo, ser du, det piska' väl in i skinnet och gjorde ondt på Jösse, ty han skrek som en karnalje», sade baronen i det han kröp

fram ur småskogen och plötsligen stannade, då han fick se Clara blek som en marmorbild bredvid Fidèle.

«Det är, parole d'honneur, Clarisse», hviskade han till hälften bestört och närmade sig försigtigt. «Jag måste väl dock hafva skjutit bom; riktigt, det är den der Fidèle jag skjutit.»

«Det var», fortfor baron Sebedeus, «rätt oangenämt att skottet träffade Fidèle; det var skada på hund. Ålund sade att han var af god race, hade dubbelsporrar. Var inte ledsen, bästa Clarisse, jag skall skaffa er en valp af veritabel spansk race, en hundvalp af salig mammas race. Det är kallt, ni får lof att akta er mans tillkommande hustru, ha, ha, ha! En hund är dock ingenting annat än en hund. Ålund, tag hit eau de cologne, fröken har blifvit altererad.»

Clara hade ej hört ett ord af hela det vackra talet, men nu såg hon upp, pekade på strömmen och sedan på Fidèle. «Det är förbi!» sade hon, «förbi för evigt!» och störtade derifrån.

«Hvad står på?» frågade Gösta, som nu framkom till stället.

«Åh jo, Clarisse var här och blef så högst altererad öfver sin hund. Hvad tycker du, Gösta, jag sköt bom och fällde Fidèle i stället för haren. Nå väl, skadan är skedd; men det var sannt: Ålund kan stoppa bulvaner. Hör du, Ålund, stoppa upp Fidèle der; jag skall gifva henne igen hunden på vår bröllopsdag. Parole d'honneur, det blir en behaglig attrapp.»

4. Blomman.

Förliden höst, vid den tiden, då Taglionis attituder förtjuste Stockholms-publiken och tidningarne voro uppfyllde med tåspetsarnes estetik; då folket åtog sig rollen af den frejdade artistens dragare och himlen gret sitt höstregn öfver konservatismens och oppositionens kämpar (kanske «kampar» passade bättre), som nu för sista gången förenade sina krafter i samma sele och för samma «heliga ändamål», nemligen att draga Taglioni hem till sitt; nog af — vid den tiden satt enkefriherrinnan Clara Gyllenpatron, tillika med sin yngsta dotter, en flicka af omkring 18 års ålder, i sin boudoir på Gyllentorp. Modren var omkring femtio år gammal, men ännu hade ej alla spår af skönhet försvunnit från hennes ansigte, ännu kunde man skönja drag af hvad hon varit i sin ung-

dom; uttrycket i hennes ögon gaf tillkänna, att hon lidit mycket, att hon gråtit mycket; men på den höga pannan såg man tecknad kraft att uthärda och ett slags trotsigt mod. Qvinnan blir sådan, då hon i många år öfvar sig i den tysta striden med sig sjelf och sitt öde; hon blir en sammangjutning af vekhet och kraft, af smärta och trotsande glädje, hon liknar en vek blomma från södern, som blifvit flyttad till ett hårdare klimat, hon acklimatiserar sig småningom; barken på stammen blir starkare och tätare, de saftiga bladen blifva fastare och slutligen motstår hon, och blommorna vissna icke i en lindrig frostnatt. Just sådan var nu Clara, densamma som i barndomen i yr glädje lekte i gröna ängen och mången afton speglade sig i Helgonfallet, densamma som slutligen tog afsked af ängen, af strömmen, af sin älskare och af sin sällhet.

«Ack, mamma!» ropade dottren och sprang fram till modren, «ack, mamma! låt oss resa till Stockholm, för att se Taglioni! Se här i tidningen, huru man upphöjer henne till skyarne, läs bara.»

Friherrinnan tog bladet, läste artikeln och smålog. «Nej, mitt barn», sade hon, «det göra vi icke; med kostnaden af en sådan resa kunna vi rädda tio fattiga familjer från elände. Du skall veta, Emilia, att spara på dina nöjen, för att få verkliga, och det enda verkliga nöje är att veta något godt med sig, det är en vinst, som ingen kan beröfva oss.» Friherrinnan fortfor att läsa tyst och dottren återvände, blyg öfver sin begäran, åter på sin plats.

Men hvad är det? Friherrinnan bleknar, hon börjar darra; hvad är det hon läser? «Gå ut, goda Emilia», sade hon slutligen till sin dotter, «jag vill vara ensam.»

Flickan gick, och nu, fri från vittne, öfverlemnade modren sig åt sina känslor.

«Således först nu; kanske han lidit, kanske han tviflat på mig — Gud! min Gud! hvarföre visste jag icke af honom förr.»

En häftig gråt, som lättade hjertat, utbröt, den åldriga qvinnan satt der och gret, som en barnslig flicka, öfver sin älskare, gret bittra tårar öfver olyckor sedan tjugotal af år redan förbi.

I tidningen stod blott en enkel annons, nemligen död: f. d. kaptenen vid landtvärnet, herr Gustaf Werner, i en ålder af 54 år. Det var dessa ord, som återväckte de qväfda ungdomsminnena hos Clara. «Vi skola resa; jag måste hafva underrättelser om hans

lefnad, jag måste se hans graf åtminstone. Stackars Gustaf! du vet nu, bättre än förut, huru mycket jag älskat dig.»

Resan blef således af. Emilia blef rörligheten och beschäftigheten sjelf; och snart rullade vagnen åstod mot Stockholm.

Friherre Sebedeus Gyllenpatron, som vi vid en jagt förut haft äran presentera, hade, straxt efter sitt bröllop med Clara, fått sig ett stort arfgods, nemligen Gyllentorp, med derunder lydande hemman och lägenheter. Han satte sig således ner på landet, blef småningom kammarherre och hofmarskalk, och afled slutligen som en god, enerverad kristen i sin säng, omkring två år innan mamsell Taglionis ankomst till Stockholm, en tidpunkt, hvarifrån vi borde få oss en ny olympiad.

Vi förbigå, med läsarens gunstiga tillåtelse, all beskrifning på friherrinnans och hennes dotters förtjusning öfver Taglionis dans, derom kunde vidlyftigt ordas; men man kan också läsa om saken så många konstkritiker, att man måste vara en kritskalle, att ej begripa det herrliga i en sådan dans. Det herrligaste af hela saken var dock, att vi Stockholmsboer, vid åskådandet af Taglionis ben, kunde säga: «thet är ben af minom benom»; ty hon är, till Sverges evinnerliga ära, infödd Svenska, och, till vår lycka, till och med Stockholmska.

Friherrinnan hade ock ett helt annat ärende till hufvudstaden; hon ville höra talas om sin Gustaf, sin lekbror, den ende man, som hon älskat, och för hvars skull hon i sina rum hade ordentliga drifbänkar med vilda penséer — det var deras kärleksblomma, deras vittne, deras vän. Hon måste likväl forska länge, innan hon fick reda på, hvar den fattige kaptenen hade lefvat och dött; ändtligen lyckades det och hon gjorde en vallfart till stället.

Madam Plogström, värdinnan, en liten tjock gumma, med röda, rinnande ögon, stod just i portgången och utdelade, skrikande, några befallningar till en tjensteflicka, när friherrinnan anlände, ensam och till fots, till den undangömda vrån, der hennes Gustaf hade slutat sin obemärkta lefnad. Hon frågade madam Plogström efter kapten Werner.

«Kapten Werner, hennes nåd, dog för tre veckor sedan; ja, visst gjorde han det, hennes nåd — nå, latskank, kommer du ej åstad? — hennes nåd må tro att de pigorna kan göra en stackars

menniska, som vill hafva ordentligt omkring sig, alldeles galen — ja, kapten han dog för tre veckor se'n, sa' jag.»

«Jag vet, min goda fru, låt mig se hans rum; vi voro litet slägt med hvarandra», sade friherrinnan.

Gumman skrek åter, och efter några ögonblick kom flickan med en nyckel.

«Se här, hennes nåd, ett litet nätt rum», sade hon, då hon öppnade dörren och de inträdde i den mörka kammaren; «ett litet nätt rum, som kapten tyckte mycket om.»

«Min Gud!» ropade friherrinnan, «det är ju alldeles tomt.»

«Ja-ha, hennes nåd, för si kaptens saker fördes strax upp på auktionskammaren och försåldes, så att jag fick *mitt* för hyra och vedbrand; och så har jag låtit taga ner gardinerna och skura golfvet, och har låtit sätta rummet i Dagbladet.»

«Var ni närvarande då han dog?» frågade friherrinnan sin pratsamma gumma.

«Åh ja, gubevars. Ja, det skall Gud veta att salig kapten dog som en kristen; han såg så nöjd och fridsam ut den sista dagen, fast han inte orkade röka en gång, och knappt tala; men si, han bad så vackert till Gud i himlen och så tog han mig i handen och hviskade sakta: tack, madam, för alla år jag bott här — nå, jag var inte sträng med hyran heller och derföre höll han af mig, och så måste jag ta ner en liten tafla, som hängde här på väggen — hennes nåd ser en ljus fläck just der — och den taflan måste jag lägga på hans bröst och så knäppte han sina händer tillsamman och låg stilla tills han dog.»

«Hvad var det för en tafla?» frågade friherrinnan, som anade något derom.

«Åh jo, det var en liten tafla med en hårlock bakom glaset, ja, hon var just ingenting värd, ty glaset var spräckt och för öfrigt var der afmåladt ett vattenfall och ett par små englahufvuden.»

«Hvar är den taflan?» frågade friherrinnan, ifrigt.

«Taflan, jo hon kom nog med på auktionskammaren», svarade gumman; «men inte var hon mycket värd.»

«Vet ni, madam», fortsatte friherrinnan, kufvande sin känsla, «hvar hans graf är belägen? Vill ni följa mig dit?»

«Åh ja», svarade gumman, «han skall ligga der uppe vid Maria och grafven fås nog rätt på; jag skall, om hennes nåd så vill, taga rätt derpå till om åtta dagar.»

Några dagar derefter stod en betjent uppe i stadens auktionskammare; ett välklädt fruntimmer satt i en briljant landå ner på gatan.

«Hvad var det han ville?» frågade en lång mager herre, som, med glasögon på näsan, satt lutad öfver en grön pulpet.

«Jag skulle fråga efter om aflidne kapten Werners qvarlåtenskap är försåld.»

Den magra herrn slog upp en tjock bok. «Hur var det . . . namnet?»

«Werner!»

«Jaså, Werner, Wärngren, Wertman, Wennqvist, hm, hm», läste han på registret; «här är det, Werner, pag. 785».

Protokollsboken slogs upp och efter några ögonblick sade mannen, hållande fingret på den uppslagna sidan: «Werners qvarlåtenskap försåldes den 16 förliden månad; är det för öfrigt något?»

«Jag skulle, sade betjenten, «efterfråga en tafla, föreställande ett vattenfall och hvarpå en hårlock och en blomma voro fästade; hvem har köpt den?»

«Jaså», sade den magre mannen, «jaså, låt se . . . ett stycke dragkista», läste han, «ett stycke eldgaffel, dito ett träben . . . hur var det . . . en tafla med fransk underskrift . . . 4 sk. 6 r:st, var det den?»

«Nej, det var en hårlock i taflan.»

«Jaså, jaså, ett mindre stycke med inlagdt hår, glaset sönder . . . 1 skilling 6 runstycken, det var hon. Fiskblöterskan . . . jaså, betalt genast . . . namnet står här inte; men en fiskblöterska var det som köpte den taflan.»

På den taflan var ett helt menniskolif tecknadt i några få drag, det var kärlekens och minnets tafla — och nu hänger hon på väggen hos någon madam, som blötar fick; så prosaiskt är slutet på allting.

Det var en Söndag derefter, då friherrinnan gjorde sin andra vallfart till Werners graf.

«Der var då mullhögen, här sofver han sin djupa sömn, äfven jag skall en gång träffa honom, den in i döden trogne», hviskade friherrinnan, då hon nalkades grafven. Det var en nyligen uppkastad mullhög, ingenting mera; men på mullen växte en blomma, det var en vild pensée, som stod der kämpande med höstvinden. «En blomma», hviskade Clara, «och just denna, en blomma, det är från honom; tack, Werner, tack, gode Gustaf, vår kärleksblomma lefver ännu, blommar ännu på grafven med sina Svenska färger; tack, du gode ande, som försköts af ditt jordiska fosterland, du har nu funnit det rätta fosterlandet der uppe.» Och Clara bröt blomman och gömde den vid sitt hjerta som en dyrbar relik. Småle icke, gäckas icke med den åldriga som ännu älskar; det är en jordisk kärlek, ty älskaren sofver i mullen, — men hans vänliga ande är hos Gud. Penséen har vissnat, men till våren växer det nya upp igen på grafven; död och lif, förstörelse och förnyelse är naturens lag; men Gud och kärleken lyda den icke.

IV.

KLOCKAN.

Barnsinnet är troget. Jag kan ännu när jag vill se trädgårdsmästaren på Mellingsta, mäster Petrus (tillnamnet har jag glömt), i sin hvita nattmössa och sin luggslitna frisrock spatserande fram och åter mellan vinkasten eller tittande i drifbänkarne efter meloner. Mäster Petrus var en person, som i min barndom isynnerhet fästade min uppmärksamhet; han var nemligen den förste vetenskapsman jag träffat. Skratta ej åt namnet vetenskapsman, användt om en gammal hustjenare, ett slags inventarium på Mellingsta. Gifve Gud att alla verkliga vetenskapsmän vore så litet charlataner som han, och att de med ett så fromt barnasinne studerade naturens heliga språk, som han gjorde det.

Hans lilla stuga låg i trädgården med utsigt åt den förbilöpande vägen, och då mäster Petrus der fick se någon liten gosse, som vandrade vägen fram, knackade han på de små rutorna och nickade åt barnet ett «välkommen in». Var det ett tiggarbarn, så framsatte gubben alltid litet mat åt den hungrige; var barnet icke hungrigt åter, trakterade han sin lilla vän med litet frukt eller gaf honom vackra blommor och visade honom alla de rara saker, han samlat under sin långa lefnad och hvilka han hade uppradat i sitt lilla läsrum, såsom han med ett slags barnsligt högmod kallade en liten kammare med fönsterna åt vägsidan. Der hade han sitt lilla bibliotek, der Eulers bref framför alla de andra glänste i ett förgyldt helfranskt band, en dyrbar och ovärderlig acqvisition från auktionen efter salig hofmarskalken; dernäst Cavallo om elektriciteten, Thunbergs resa och Hoffbergs flora, allt böcker som mäster Petrus ansåg för klassiska.

Mäster Petrus var en flitig observatör i meteorologiskt afseende. Hans ordinarie befattningar hade gjort honom nödvändigt att studera alla tecken till ombyte i väderleken; ty han borde veta

förut om han skulle lägga mattan på drifbänkarna eller om han behöfde vattna gurksängarna; hans kunskap om väderleken var således en nödvändighetsvara för honom. Ingen kunde bättre än han skilja mellan toppmoln och lagermoln, mellan den bleka rodnaden, som bebådade storm, och den skarpare purpurn, som bådade vackert väder och torka; men han var också försedd med instrumenter för ändamålet, bland hvilka en fuktighetsmätare, förfärdigad af gran, hvilken satt i förstugan, och en barometer, som hängde i hans «läsrum», voro de förnämste, med undantag blott af en thermometer, som, väl förvarad i ett litet skåp, hängde ute på väggen, och en väderflagga, som svängde öfver en gradbåge och hade sin plats på taket.

Med dessa instrumenter, på hvilka den gamle ofta gjorde de mest vidunderliga observationer, och ledd af en vana, som öfvergått till instinkt, förutsade han med mycken noggrannhet alla vädervexlingar.

Detta gjorde att mäster Petrus var hela socknens orakel, och att bönderna tryggt läto sin säd stå trafvad på åkern, så länge ej mäster Petrus spådde regn; men sade mäster om Söndagen vid kyrkan: «vi ha regn innan veckans slut», då fick man nära och fjerran se skördarne dragas under tak. De få gånger han misstog sig, skedde det till följd af hans observationer medelst instrumenter. Så hände det sig en gång, att mäster Petrus förmärkte huruledes hans barometer fallit ett helt tum under orkan. Han påminde sig, huruledes detsamma händt på ön Mauritius, och blef alldeles bragt ur koncepterna. Han satte ett par starka bjelkar till stöd åt sin lilla koja, understödde fruktträden, berättade kommande och farande, att till natten en förskräcklig orkan skulle bortsopa alla lösa och fasta egodelar, samt lade sig om qvällen i den öfvertygelsen, att han om morgonen skulle kunna se himlahvalfvet i stället för det kritade papperstaket i sin stuga. Men orkanen uteblef, och det af den resonen, att mäster Petrus icke riktigt kommit att observera den naturkraft, som förorsakat barometerns plötsliga fallande.

Denna naturkraft var ingen annan än någon af hans unga vänner, de der små barnen, som han vant till sig, hvilken någon stund, då gubben hade aflägsnat sig, kommit att något ovarsamt omskaka hans meteorologiska instrument.

Sådane händelser inträffade väl understundom, men folkets förtroende till mästarens djupa kunskaper rubbades alldeles icke deraf, utan tvärtom stärktes; ty menniskorna värdera oändligt mycket de lärdes misstag, troligen derföre, att de lärde sjelfve aldrig vilja erkänna dem, och vanligt olärdt folk derföre anser sig hafva vunnit en seger öfver bildningen sjelf, en seger, som icke på annat sätt står att vinna.

Mellingsta var en gammal adlig borg, en af dessa väldiga byggnader, som bära vittne om en längesedan förfluten tid, den man så gerna påminner sig för de stora minnen, hvilka föresväfva oss i ett magiskt dunkel; det var en qvarlefva från adelns blomstringsperiod, då rikedom, ära och bildning var adelns prerogativ framför de andra samhällsklasserna, då ännu icke medelklassens prosa trängt sig emellan och utplånat den poetiska sidan af ridderskapet. Det är nedslående att se tidernas förändring, se huru en ångbåt, hvilken i sitt sköte bär fraktgods och paketer, jagar förbi rangskeppet, som med svällande segel och högrest bog plöjer böljorna, bärande hundra kanoner och en hel verld af menniskor inom sina relingar. Det är något stötande för det inre, det barnsliga sinnet, att se ett stort historiskt namn fördunklas af ett namn från gårdagen; men det måste så vara: ty det är inom menskligheten och ej hos individerna den framåt drifvande kraften ligger.

Mellingsta var byggdt i gammal stil, fastän det undergått många förändringar. Det var en trevåningsbyggning med höga fönster, som fordomdags varit hvälfda, men som sedermera blifvit förändrade, hvarefter ännu en halfcirkel öfver hvarje fönster bar beviset. Ett rundt torn, som stack något öfver det spetsiga taket, stod som en jättepelare; inuti detta torn gick en spiraltrappa till alla våningarne; trappstegen voro nötta och sluttande, men så hade också slägte efter slägte, ålder efter ålder, sprungit och äflats på dessa steg, och hvalfven hade genljudat af mången forntidssång och mången stump ur Postiljon af Longjumeau.

Bakom den stora mörka byggnaden sträckte sig den stora trädgården, med sina raka alléer, och långt bort låg den lilla stugan, der mäster Petrus bodde. Men äfven dit sågs borgens spetsiga svarta tak och en af dess största märkvärdigheter, nemligen en klocka som hängde deruppe under en svartgrön kopparbeslagen huf eller spira. Denna klocka hade ingen annan inskription än

Ave Maria med munkstil och härledde sig troligen från något klosterrån, hvartill någon af slottets anherrar gjort sig skyldig under reformationen. Denna klocka hängde deruppe ännu i min barndom. Den begagnades aldrig, ty ingen klocksträng ledde ditupp; men sagan förmälde, att den af sig sjelf ringde om natten, då någon stor olycka skulle hända inom familjen. Vidare berättade man, att flere af slottets egare, hvilka ej älskade denna olycksbådande klockringning, beslutat nedtaga den och smälta den åldrige spåmannen; men då man uppskickat folk på taket i detta ändamål, hade alltid en man blifvit af osynlig makt nedstörtad, och derföre vågade ingen göra försöket. Klockan hängde således qvar och betraktades med en hemsk fruktan af det omkringboende landtfolket.

Sjelfva mäster Petrus kunde ej slita sig lös från denna folktro. Han hade tvertom antecknat alla de gånger, han hört de dofva klämtslagen, och bifogat en underrättelse om hvilken olycka, som straxt derpå eller i samma stund drabbat familjen. Än hade en eller annan dött, eller hade åskan slagit ned i någon af familjens egendomar, eller hade någon familjmedlem kommit i onåd på högre ort och måst lemna hofvet; en olycka som icke var den minsta, men likväl den sällsyntaste.

Då mäster Petrus om aftnarne gjorde sina observationer öfver väderleken och kom att kasta blicken åt det håll, der slottet var beläget, och blef varse den gamla klockan, som, tigande liksom det outgrundliga ödet, hängde deruppe, med sin orörliga jerntunga i det vida gapet, rynkade den gamle alltid ögonbrynen och vände sig bort. Den, som då observerade hans anletspel, såg liksom ett drag af smärta breda sig öfver hans ansigte, och han suckade. Detta var något, som ej kunde annat än väcka uppmärksamhet hos oss barn. Hans fromma, glada blick förändrades så plötsligen. Barn äro säkra fysionomister; de se bättre än andra själens spel innanför anletsdragen och göra deröfver sina små slutsatser. Så hade vi beräknat, att mäster Petrus var rädd för klockan, att han fruktade plötsligen få se dess tunga röra sig och få höra henne ringa, satt i rörelse af osynliga händer.

Vi voro sjelfve rädda att så skulle ske och kunde ej utan ett slags bäfvan se ditupp, der klockan hängde. Men vi misstogo oss. Mäster Petrus hade andra orsaker till smärta, då han såg ditupp.

Det var ej alltid som den gode mästaren lefvat som en ensling. För många år tillbaka hade han en god hustru, som styrde om hans lilla hushåll och hjelpte honom i hans arbeten; det var en huld maka, en lika menniskoälskande själ, som han sjelf. De lefde lyckligt tillsammans, och de enda gånger de kunde smågräla, var då något af mästarens experimenter misslyckades, hvilket han alltid förklarade härleda sig från fördolda naturkrafter, men hon åter rättare ansåg som följder af oriktig behandling. Den svåraste stund, de under sitt äktenskap haft, var då mästaren, genom en splitter ny vetenskaplig förbättring af konsten att färga löfgult, skämde bort alla sin hustrus garnhärfvor, som, enligt den nya methoden, blefvo grönbruna, i stället för klart gula, hvilket de efter hustruns gamla ovetenskapliga method alltid förut lyckats blifva.

Mästaren påstod väl, att björklöfvet det året råkat att få en ovanlig kemisk sammansättning, han till och med förmodade, att den myckna åskan kunnat ha en dynamisk inverkan på björklöfvet, som varit utsatt för de der märkvärdiga elektriska strömmarne, dem Cavallo omtalar; men hustrun åter påstod, att mästaren rört en hop otyg i färgsoppan och att detta var orsaken till försökets misslyckande. Dispyten blef likväl ej långvarig; ty fastän mäster Petrus aldrig medgaf, att hans rön kunde slå fel, var hustrun dock så beskedlig, att hon ej mera än i första hettan påstod att de voro rasande. Så framlefde de i många år, men ändtligen kom döden och beröfvade mästaren den goda makan; och det enda, han hade qvar, var en son, som han uppfostrade att blifva en lärd man.

Detta hade också lyckats, men modren dog just samma dag sonen mottog lagerkransen under musikens jubel och kanonernas dån.

Johannes, så hette sonen, kom hem till sin far; det var en sorglig glädjedag för den gamle, och begge följdes åt till den närbelägna kyrkogården, för att vid den goda modrens graf göra det första besöket. Der satte sig begge ner och talade om den tid, då Johannes var liten, då han hjelpte sin far med hans instrumenter och hans små forskningar. Nu hade den unge lupit förbi den gamle på forskningens täflingsbana, men fadren kände ingen afund deröfver; han var stolt att ega en son, som öfverträffade honom sjelf, hans lilla ärelystnad hade Johannes till brännpunkt. Johannes var mera än han sjelf, han var hans ålderdoms glädje och prydnad.

Så hade de suttit länge, försjunkna i minnet af det förflutna, då de väcktes ur sina drömmar af ett glädtigt: god afton. Mäster Petrus sprang upp och bugade sig djupt, men Johannes smålog och räckte förtroligt sin hand till den ankommande och sade: «God afton! goda Johanna.»

«Hvad tänker du på?» inföll fadren; «det är dottren till vårt nådiga herrskap; det är fröken Johanna.»

«Inte så», sade flickan och fattade sonens framräckta hand; «inte så, mäster Petrus. Johannes känner igen mig sedan fordom, då vi lekte tillsammans: deri gör han rätt.»

«Förlåt!» stammade Johannes, förlägen att hafva misstagit sig om tidens förändring; «förlåt, fröken, jag kom i detta ögonblick endast ihåg min fordna lekkamrat, och ej —»

«Och ej», fortsatte flickan leende, «att jag blifvit en stor flicka och ni en fullväxt herre, med löskrage, i stället för den korta skjortkragen, som förr låg utbredd på edra axlar och som klädde er så bra; ni har verkligen vuxit ifrån er, kära Johannes.»

«Jag kan», yttrade Johannes och fästade sina blickar på den täcka blomstrande flickan, «ej säga detsamma om er, min fröken.»

«Jag ber om förlåtelse», tillade mäster Petrus, «å min sons vägnar; han har den der Upsalatakten uti sig och är fri och raljant af sig; men det går väl bort. Han menar icke illa dermed, nådiga fröken.»

Flickan smålog åt den goda gubbens ursäkter och bröt, utan att säga ett ord, en ros, som blommade på den goda modrens graf, och räckte till Johannes, sägande: «Låt ej skrämma er af frökentitlen, min bäste magister. Johanna är gudnås lika barnslig som förr och har, dessvärre, icke nog vördnad för de lärde; men det kommer sig deraf, att jag i all evighet blir ett barn.»

De skiljdes nu åt, men i den eldige ynglingens själ hade Johannas bild ånyo insmugit sig och nu mera outplånligt.

Vid åsynen af hans fordna lekkamrat hade hela hans barndoms kärlek för det sköna barnet återvaknat, och han beslöt att lemna hemmet innan hans hjerta ännu öfverväldigat hans hufvud. Men försynen hade annorlunda beslutat. Egaren af slottet, baron Kronsvärd, behöfde en informator för sin son och valde magister Johannes dertill. Denne insåg väl de för honom farliga följderna af en sådan befattning och arbetade emot allt hvad han förmådde;

men mäster Petrus arbetade mot honom, och han hade ingen utväg att undslippa. Allt hvad han kunde önska sig, allt hvad han kunde förebära vara nödigt för sin framtid, kunde baronen gifva honom, och således måste han ingå i den farliga befattningen.

Baron Kronsvärd var en ädel man af gamla ärligt svenska principer. Han anade aldrig svek och icke heller att han kunde väcka passioner som stormade. Han hade sjelf alltid varit lugn och passionsfri, och trodde att alla voro det, liksom han. Det var således af ren obekantskap med det menskliga lynnet, han inbjöd sin dotters barndoms-lekkamrat att blifva en daglig gäst i sitt hus; och ännu mindre anade han, att han begick en oförsigtighet, då han en afton, när Johannes låtit höra sitt mästerskap på pianoforte, föreslog att han skulle fortsätta fröken Johannas undervisning och öfning, som nu på en tid blifvit afbruten.

Hade den gode baronen det aldra minsta observerat den af glädje strålande blick, Johanna kastade på unga magistern, så hade han troligen icke låtit förslaget gå i verkställighet; men han märkte ingenting, utan tvang Johannes att begynna sina musikaliska lektioner.

En yngling och en ung flicka böra aldrig spela à quatre mains med hvarandra. Musiken är passionens och kärlekens språk; och de förstå hvarandra i toner, i ackorder, utan att de önska det; musiken är hjertats språk, den talar tvärt emot vår vilja och sqvallrar om våra innersta känslor, utan att vi veta det. De begge unge hade ej länge fortsatt sina musikaliska studier, förrän han förstod att han sagt förmycket, och hon att hon förstått förmycket af det hemlighetsfulla språk de talade med hvarandra. Både Johannes och Johanna fingo då i sitt uppförande en anstrykning af blyghet; de påminde sig i hvarje ögonblick att de ej mera voro barn. Då Johannes oförmärkt ville kasta en blick på sin sköna granne vid pianot och såg sig upptäckt af henne, då nedslog han ögat och såg på tangenterna, liksom om han velat läsa hebreiska utan punkter på dem, och Johanna rodnade som en ros och anslog tonen starkare än hon borde, för att för ögonblicket liksom bortblanda sina känslor. Begge visste med sig, att det ej gick an att de älskade hvarandra — och likväl!

Det var en högst pinsam belägenhet för magister Johannes, och han arbetade derföre på en plan att med sin nya discipel få

resa utrikes på några år. «Det skall kosta på», sade han vid sig sjelf; «men då jag kommer hem, är hon äldre; hon är blott sexton år nu. Hon är kanske gift, borta således; jag kan undvika träffa henne. Jag får dock drömma om henne, får älska henne som ett ideal; nå väl, blott jag kunde få resa!»

Resan blef efter ett års väntan, efter ett års kamp mellan pligt och kärlek, ändtligen besluten, och baronen bestämde, att unga Adolf med sin guvernör, magistern, skulle göra en tur genom Tyskland och Frankrike till Italien, en tur på tre år.

Nära ingången till parken, på andra sidan om den vidlyftiga trädgården, låg ett lusthus, der mäster Petrus uttömt all sin uppfinningsförmåga för att göra det trefligt och vackert. Det låg vid kanten af en sorlande bäck, som letade sig fram genom gräset, och var åttkantigt, prydt med en rundt omkring löpande peristil. Bortgömdt af höga syrén- och caprifolii-häckar och beskuggadt af en stor lönn, låg det lilla lusthuset så lugnt och fredligt derinne. Det inre rummet var draperadt med rödt och hvitt, och rika förgyllningar slingrade sig i tusende rosetter och guirlander omkring mellan de svällande vecken af de tyger, som betäckte väggarne.

Det var en afton i Maj. Mäster Petrus stod som bäst och betraktade solen, som bergades i tjocka lagermoln och bådade regn, då hans son försänkt i djupa tankar vandrade de krokiga gångarne i parken och kom till det lilla lusthuset. Det såg så fredligt, så inbjudande ut, och han inträdde för att en stund få sitta i sina funderingar derinne; men han studsade tillbaka, ty fröken Johanna, sysselsatt att läsa i en bok, satt till hälften skymd af den vida gardinen vid ett fönster. Den blomstrande kinden hade hon stödt mot den fina handen, och då hon såg upp vid den unga mannens inträde, darrade lemningen af en tår i de eljest så glada ögonen.

«Förlåt mig, fröken», sade Johannes och drog sig något tillbaka; «förlåt mig om jag störde er; det var händelsen som förde mig hit och . . .»

«Nog af, herr magister», afbröt honom flickan, «det är ej allt händelse, fastän det synes så för våra menskliga ögon. Ni är välkommen, ni störde mig icke; men jag sitter här och tänker på er, på min brors resa; den blir lång?»

«Mycket lång», sade Johannes och såg ned framför sig.

«Den blir mycket lång», återtog Johanna med en viss darrning i rösten; «kanske vi ej mera återse hvarandra.»

«Säg ej så, min fröken», yttrade ynglingen, «säg ej så!»

Flickan skakade på hufvudet och yttrade sedan långsamt: «det har förefallit mig liksom det vore sista gången, den aldra sista.» Hon tystnade plötsligen, och en länge återhållen ström af tårar lät sina kristalldroppar springa ned från kinden.

«Kanske den aldra sista, fröken Johanna!» ropade ynglingen. «Gråt ej, goda Johanna», fortfor han ifrigt; «ni är ju min barndomsvän, låt oss hoppas; allt kan ändras, allt kan gå väl, fastän äfven jag anar motsatsen. Låtom oss åtminstone skiljas som ett par glada barn, med hopp och förtröstan.»

Flickan hade hemtat sig och kastade en innerlig, en salig blick på Johannes, som lik en bedjande engel stod framför henne.

«Ja, det är rätt», tillade hon långsamt. «Johanna», så skall ni, så skall *du* säga, Johannes. Jag är ännu din leksyster, ännu samma barn som förr och håller af dig, Johannes, liksom jag gjorde då; men låtom oss hoppas och skiljas åt som ett par goda barn med förtröstan och utan förebråelse. Gå nu, Johannes, nu vet du allt.»

Ynglingen fattade hennes hand och tryckte den eldigt till sina läppar. Med hopp och utan förebråelse hviskade han sakta: «farväl, Johanna, farväl, farväl!» Han skyndade ur lusthuset och upp till sin far; men han blef der en åhörare utan all uppmärksamhet. Gubben berättade väl tjugu gånger, huruledes hygrometern i förstugan krökt sig en hel tum till höger, eller åt regnsidan, och att barometern fallit en half tum. Johannes var ej uppmärksam derpå. «Det der ovädret som nalkas gör mig verkligen ondt», yttrade slutligen gubben, «ty i morgon skolen I resa och I fån ett gement resväder. Både du och unga baron kunna förkyla er; men ta du fläderblommor med dig, och om du mår illa, så drick starkt flädertéé», förmanade gubben; «man bör ej slurfva med helsan.» Johannes smålog åt sin beskedlige fars många små bekymmer; han kände inom sig en eld som hindrade alla förkylningar; han var så lycklig, så hoppfull och glad, och dock såg han blott dunkel, endast skymning i framtiden. Men för det närvarande var Johannas kärlek honom nog; han kunde, han ville ej tänka på något annat.

Andra morgonen regnade det, enligt mästarens spådom, men stora suffletten stod framför dörren och betjenter och pigor sprungo om hvarandra med koffertar och askar. Johanna var tyst och äfvenså Johannes. Ännu en gång spelade de till afsked en à quatre mains, och nu slog restimman. Gamle baron sjelf, precis som ett urverk, anmärkte att klockan var tio och att det var beställdt till klockan elfva på Stråhålla gästgifvaregård. Det var nog, det blef afsked, sirligt, ordentligt och kallt; och vagnen for.

Ej långt från Siena i Kyrkostaten slingrar sig en liten å, mellan höga skogbeväxta stränder, genom dalen. Öfver ån leder en gammal bro, en lemning af romersk byggnadskonst, numera förfallen och usel, men god nog åt nutidens Romare, den usla qvarlefvan af ett folk, som beherrskat verlden. Den lilla ån var öfverbyggd af flera hvalf och nästan tilldämmad af stora qvaderstenar, som tid efter annan nedfallit ur bron. Stympade bitar af en inskription sågos der och hvar titta upp genom den gröna mossa, som betäckte stenarna. Det var någon romersk konsuls eller kejsares odödlighet, som öfverväxtes af den ännu odödligare vattenmossan. En mörk skog af lärkträd och korkek slöt sig nära intill vattenkanten och gjorde den temligen smala rännilen till utseendet ännu smalare.

Det var i qvällningen. Från klippan deruppe, som lyser så rödaktig i aftonsolen, kunde man se ända utåt Campagnan, och den ljusröda dimman, som låg bortom horisonten, inneslöt verldsstaden i sitt dunkla flor. Det var tyst; blott då och då hörde man det aflägse ljudet af någon herdes horn, som anblåstes i långa sorgliga toner. Det prasslade i buskarne vid ån, och ett par personer med smala reffelbössor under armen trängde sig fram mellan snåren och kröpo in under den förfallna bron. En annan person, trasig och usel, kom äfven fram ur skogen och satte sig ner ett stycke derifrån. Det var en gubbe, åtföljd af en flicka, som stadnade midt framför den gamle och fixerade honom länge. «Nå, hvarför ser du i dag så mycket på mig, Maria?» yttrade gubben med sträng röst; «gå du in i skogen, till dess vi hvissla på dig. När paketten kommer, och om vi lyckas, det den heliga jungfrun måtte hjelpa! så få vi nog att göra; då behöfs du bättre, gå nu.»

«Men, min far», sade flickan och sammanknäppte de små händerna öfver bröstet, «låt bli åtminstone i dag; den himmelska modren blir er ej nådig, det går illa.»

«Hvarför det?» frågade gubben. «Har jag kanske för intet skänkt henne två marker gula vaxljus och sexton gånger läst Ave Maria innan jag smakade en bit på morgonen? Tror du att jag behöfver göra allt det der för intet, eller tror du inte, att den välsignade himmelens drottning hjelper hvar och en god katolsk kristen? Dessutom är detta ett heligt verk, ty det är frågan om kättare; vi skola den heliga kyrkan till ära . . .»

«Nog, min far», sade flickan i ångest, «nog, men lofva mig ett: mörda dem icke, min far.»

«Ha, ha, ha! du är fasligt blödig af dig i dag. Du var ej så vekhjertad då den der engelsmannen reste här igenom. Hä? hur var det?»

«Min far!» sade flickan förlägen och plockade på korsetten, «han var en gammal gubbe han.»

«Ja så! du tycker det ej är synd om gamla gubbar; du tyckte om de der mjölkfingrade Ryssarne eller hvar de äro ifrån. Nå väl, men det gör inte jag; gå nu!»

«Men, min far, skona om ni kan», bad flickan; «jag vet», tillade hon smekande, «jag vet att ni ej nekar er lilla Maria något.»

«Nå ja, omständigheterna afgöra saken; gå nu, de kunde komma, och då kunde en kula kanske träffa dig också. De der herrarne äro nog beväpnade de också och skjuta illa. Gå nu, Maria, gå nu.»

Flickan smög sig åter in skogen, men den gamle blef qvarsittande vid broändan, med sin kropp nästan intagande hälften af den smala vägen.

Ej långt derefter hörde man en vagn rulla i den närbelägna backen, och snart syntes ett dammoln och igenom dammet en resvagn af det i landet vanliga slaget, fullpackad med koffertar och askar. När gubben blef varse vagnen, hvisslade han skarpt, och ett par hufvuden tittade hastigt upp öfver brokanten, men gömde sig åter. Vagnen fortsatte imedlertid sitt lopp; men då hästarne hunnit till midten af bron, saktade kusken farten, för att ej köra öfver den liggande uslingen, som tycktes sofva. Detta uppehåll begagnades af de utposterade banditerna, hvilka viga

som kattor klängde sig uppför bron och nalkades vagnen med uppspänd hane.

I vagnen sutto tvenne personer, en gosse och en äldre yngling af ett ädelt utseende. Den äldre fattade genast en bössa och afsköt ett skott mot den ene röfvarens hufvud; han föll, men i samma ögonblick fick den resande sjelf ett skott, så att han vacklade. Han egde dock styrka nog att afskjuta det andra skottet ur sin dubbelbössa, men kulan surrade förbi röfvaren inåt strandskogen. Den trasige utposten hade just närmat sig och gripit hästarne i betslet, och den andre qvarblifne röfvaren, numera säker sedan begge piporna voro utskjutna, nalkades vagnsdörren. I detta ögonblick hördes från skogen ett doft qvidande läte. Den trasige gubben lyssnade; men snart släppte han sitt tag och med utrop: Jesus Maria! störtade han från bron och inåt skogen. Körsvennen, van vid sådane scener som denna, hade under hela uppträdet bibehållit sin rådighet. Han gaf de ystra fålarne en klatsch, och rasande störtade de fram förbi den qvarvarande banditen och ilade blixtsnabbt öfver bron och genom skogen. Röfvaren afsköt sitt gevär i förtreten; kulan snubbade ett hål på en kapprock, men gjorde för öfrigt ingen skada.

«Pietro är en usling», mumlade röfvaren, «han sprang som en råbock. Hur är det med dig, Mattheo? Denna spekulation slog fel.» Mattheo låg blödande af ett djupt sår i bröstet och blott rosslade. «Jaså», sade den andre, «det är slut med dig, kamrat; jag skall gifva sex pistoletter och tio hvita vaxljus till Sanct Borromeus för din själaro. S:t Borromeus är en hederlig patron och han hjelper dig nog ur skärselden.»

Den döende röfvarens anlete klarnade af ett hoppfullt, barnsligt leende; han drömde sig säker om en mild dom och en evig salighet. Barnet i sin första oskuld och okunnighet lefver ännu i den döende mördarens hjerta; det blickar fram öfverallt och räcker till Gud, liksom ett barn till sin far, en leksak, tio hvita vaxljus; det var en tribut af *hans* barnasinne; huru blef han dömd? — —

«Jag måste väl uppsöka den uslingen, som sprang sin väg, just när han som bäst behöfdes», fortfor röfvaren i sin monolog och gick in i småskogen. Der mötte honom en annan scen. Pietros dotter, den vackra Maria, hade blifvit sårad af den förflugna kulan; hon låg blödande och qvidande utsträckt på den mjuka

mossan, som begärligt insög blodet, hvilket med hvarje pulsslag uttömde hennes lif. Pietro låg knäfallen, med ansigtet mot jorden, och ref sitt grå hår i raseri; den unge röfvaren stod midt framför, med bössan på armen, och betraktade scenen.

«Jaså», sade han slutligen; det har du, Pietro, för det att du alltid ber till Jungfrun; hon har så många att hjelpa, så att hon inte hinner med allt. Annat är det med den helige Borromeus, som nu på en tid haft litet eller intet att göra. Det var som jag sade, att det ej är värdt att spilla böner på Guds Moder, den obefläckade Jungfrun, ty det se vi hvar dag, att hon ej hör på det örat; nej se, Sanct Borromeus var riktigt glad, då jag kom ihåg honom — det sade munken också. Pietro — det är slut med din Maria och med Mattheo också, paret ihop.»

«Paret ihop», rosslade den döende flickan; «blef främlingen, den främmande ynglingen, också skjuten?»

«Åh ja, han fick allt så mycket han tålte», skrattade röfvaren.

«Paret ihop», hviskade flickan, «han också — det var väl.»

«Nå, ligg inte der längre, som en galning, hon är nu död», yttrade den unge röfvaren efter en stunds tystnad; «hon vaknar, vid S:t Borromeus! icke deraf, att du rifver några hårstrån mer eller mindre af ditt hufvud. Nå, stig upp, gubbe, annars så hafva vi snart ett kompani trones soldater, påfliga krukor, efter oss från Siena — nå, vill du bli skjuten du också?»

Den unge röfvaren lyckades ändtligen att bringa gubben till sans och begge hjelptes nu åt att bortbära liken. Detta skedde med en dyster tystnad, och imedlertid nedgick solen och natten bredde sig öfver den hemska scenen.

Johannes — ty det var han, som blef sårad — fördes med hast till Siena, läkare kallades, men för sent: han hade redan förlorat för mycket blod och kulan hade träffat någon vigtig invärtes del. Det led på natten; men ännu andades den olycklige ynglingen, och hans discipel låg gråtande på knä bredvid hans säng — ändtligen slog han upp ögonen, de voro liksom förklarade, och han fattade den gråtande gossens händer mellan sina.

«Hör du, Adolf», sade han sakta, «hör du, det ringer i klockan på Mellingsta — hör du icke? hon ljuder klart, fastän det låter hemskt för Johanna och min stackars far; helsa dem begge.» Han dignade tillbaka på bädden, blek som en vissnad lilja; gossen lade,

sin hand på hans bröst — det var slut. Och detta hände den 3 Oktober.

Det regnade och blåste häftigt den 3 Oktober. Mäster Petrus runkade på hufvudet och spådde, att vintern nu tillstundade; ty träden fällde redan sina löf, som dansade sin dödsdans på gångarne i Mellingsta park. Der uppe i slottet satt baronen och roade sig med att lägga patience, och hans fru satt läsande i en af den nyaste franska skolans romantiska målningar; Johanna satt vid sitt piano och fantiserade och inföll då och då på det stycke, hon och Johannes sista gången hade spelat tillsammans. De voro förstämde, men ingen yppade sina tankar. Baronen var den förste som bröt tystnaden, i det han sade:

«Jag begriper ej patiencen i afton, den vill ej gå; jag har tio gånger å rad lagt i kort om vår Adolf, men det går aldrig ut. Gud låte det ej händt dem något.»

Friherrinnan smålog och gjorde en anmärkning om skrock, och Johanna steg upp och försäkrade sin far skrattande, att patience icke hade något att betyda.

«Jag har öfver hundrade gånger lagt», sade hon, «om jag skulle få ett par armband af guld, lika med dem Adolfine har, och alltid har patiencen spått, att jag skulle få dem, men derföre har pappa ändå ej skaffat mig dem.»

«Men om nu så vore, att jag verkligen köpt dig ett par sådana och att de hitkommit, hvad säger du då om patiencen?»

«Jo, då skulle jag tacka ödmjukast», skrattade Johanna, som nödvändigt ville vara glad, fastän det var något oförklarligt, som tryckte på hennes hjerta.

Baronen steg upp och gick ut, men inom några ögonblick var han tillbaka med ett par armringar, alldeles sådana, som Johanna önskat sig dem.

«Se här», sade han, «din patience har ej ljugit; hvad säger du nu om min?»

Johanna bleknade, men smålog likväl; det var ett dystert smålöje.

«Jag tror ej på skrock», sade baronen, «men i qväll vet jag ej huru det är med mig.»

På en gång sprungo far, mor och dotter upp från sina ställen och stodo lyssnande; de hörde alla de dofva klämtslagen af dödsklockan. Riktigt! hon ringde i långsam, afmätt takt; det kunde ej vara vindens spel, det kunde ej vara sjelfbedrägeri — de hörde det alla.

«Klockan!» sade de nästan alla på en gång och baronen utbredde sina armar. «Mamma», ropade han i ångest, «hör du klockan? den ringer för Adolf; vi äro utan son!» De föllo i hvarandras armar, det blef en lång tystnad, men Johanna föll på knä och bad innerligt, andäktigt, som ett barn plägar. Klockan fortfor att ringa, men plötsligen tystnade hon, och åter hörde de regnet smattra på fönsterrutorna och vinden hvina genom vindsgluggarne.

Klockans ljud hade äfven väckt mäster Petrus ur hans oroliga slummer; gubben satte sig upp att lyssna, tände sin lilla nattlampa och skref i sin jurnal: «den 3 Oktober, klockan tre qvart till ellofva började dödsklockan att ringa på Mellingsta; ringningen fortfor till klockan precist ellofva — antecknadt samma stund, vinden nordvest, hällregn, barometern på nederbörd, 13 grader C.»

Gubben lade sig åter och funderade efter, hvilken olycka som väl kunnat hända den friherrliga slägten i denna stund. Han kom väl att tänka på baron Adolf, men bortkastade åter denna tanke. Han är så ung, tänkte han, och dessutom är han under Johannes' vård; det är väl någon gammal tant eller dylikt; och dermed lade han sig lugnt ned på sitt öra.

Omkring en månad derefter kom baronen ned till mäster Petrus, som i brådskande fart ilade in i sin studerkammare för att byta om rock för den nådiga baronen. Mäster Petrus märkte icke, att baronen var mycket blek, och att ett visst drag af oro låg i hans blick, då han inträdde. Han blott tänkte på sin paryr, den stackars gubben.

«God dag, mäster Petrus!» sade baronen och satte sig på den erbjudna stolen; «hur mår ni, goda mäster Petrus?»

«Gud ske lof bra, herr baron, mycket bra.»

«Ni har en glad ålderdom, mäster Petrus», fortfor baronen. «Gud har hittills visat er mycken godhet, ni är frisk.»

«Ja, Gudi lof, frisk som en nötkärna», svarade mästarn.

«Observerade ni kanske för omkring en månad sedan, att blåsten tog i den gamla klockan der uppe på slottstaket; observerade ni det?»

«Ja visst, det gjorde jag», svarade gubben och tog fram sin jurnal och satte på sig glasögonen; «se här: den 3:dje Oktober klockan tre qvart till ellofva började dödsklockan att ringa på Mellingsta — Gud ske lof», tillade han, «att det intet hade att betyda.»

«Tror ni det?» återtog baronen. «Men det hade att betyda; vi hafva gjort en smärtsam förlust.»

«Hvem?» frågade gubben och såg forskande på baronen; «väl inte unga . . .»

«Nej, käre Petrus, nej; en annan person dog den natten och helsade till Johanna, min Johanna, mäster Petrus, och till — er.»

«Till mig?» sade gubben och stirrade framför sig; «till mig — Johannes hör ju inte till slägten —»

Då kastade baronen sina armar kring den gamles hals och utbrast gråtande: «stackars gubbe, din Johannes var oss kär som en son.»

«Johannes! Johannes!» hviskade gubben och löste sig småningom ur baronens armar. Han satte sig stilla ned på sängkanten och sade ej ett ord mera; blott det dödsbleka ansigtet tillkännagaf, att han led — hans lefnads glädje hade ramlat i grus.

Flera år derefter, sedan slottet i långa tider stått öde efter baronens död, inflyttade dit en ung enka. Det var Johanna, som nu mistat sin man. Det hade varit ett äktenskap utan huslig lycka, utan glädje och utan barn, knutet till följe af föräldrarnes önskan. Nu var det slut, och Johanna, klädd i djup sorgdrägt, inflyttade i det öfvergifna slottet, der man en lång tid förut eldat och städat för att utdrifva den unkna luften, som bildar sig i obebodda rum.

Mäster Petrus, då en åttioårig man, var åter munter och glad. Hans barndoms tid hade börjat ånyo och nu gick han, jollrande om naturens dolda krafter och lekande med sina fysikaliska instrumenter, qvar på Mellingsta som ett gammalt inventarium. För att ej stöta gubbens fåfänga, fick han ännu hafva öfverinseendet öfver

trädgården. Den hade ej vunnit derpå; häckarne hade förvildats, gångarne blifvit gröna, det lilla lusthuset var nästan förfallet, tomt och ödsligt. Allt var förändradt; blott den gamla klockan hängde ännu qvar.

Det var vid denna tid jag såg gubben. Det var nu han så vänligt inbjöd ortens barn i sin lilla studerkammare; det var nu han med sådan blind ifver störtade sig in i sina studier, som blott ledde till förvillelse; men han skulle med något betäcka såret i sitt hjerta. Han sökte genom naturens studium, huru ofullkomligt det än var, nalkas det rike, der hans Johannes lefde, der hans Johannes väntade på sin gamla far.

Friherrinnan, den fordom så lyckliga Johanna, var nu ett allvarligt fruntimmer. Äfven hon drog omkring sig ungdomen och bildade en flickskola, der hon sjelf åtog sig en lärarinnas kall. Ofta gick hon ned till mäster Petrus i hans koja och talade med honom om Johannes, om den ädle ynglingens barndom, om hans lekar och hans nöjen. Hon genomgick med den gamle en hel barnaålder och lefde på nytt i det förflutna, liksom hon hoppades att lefva i det tillkommande med sin Johannes.

«Det är märkvärdigt», sade gubben en gång till friherrinnan, «det är märkvärdigt, se här hennes nåd: den 3:dje Oktober började dödsklockan att ringa — och se här nedanför — ser hennes nåd, det är något illa skrifvet, ty jag gret den gången som ett barn och der kommo tårar i skriften, men der står: denna ringning bådade för min son Johannes, liksom han tillhört den högfriherrliga slägten — ser hennes nåd, det var ju högst märkvärdigt.»

Då lade friherrinnan handen hårdt på sitt hjerta för att liksom döfva den orolige anden derinne och sade: «Ja, mäster Petrus, han hörde till slägten, jag känner det här.»

V.

EN FLUGA I MARS.

Finnes väl något förargligare här i skapelsen, än en fluga, isynnerhet om hon är otidig nog att krypa ur sitt fängelse i Mars månad? Jag fick just nu se ett sådant «kraftgeni», som gick framom sin tid och envisades med att få sitta på min näsa: hon förstörde en half novell för mig. Hvar gång hon åter satte sig på näsan, fann jag den romantiske underlöjtnanten, om hvilken jag skref, allt mindre romantisk, och slutligen är han helt enkelt en vanlig person — det är den gemena flugans skull. Jag vill lofva, att sju och sjuttio mamseller skulle fått gråta sina modiga tårar öfver min ömma löjtnant, blott jag fått hållas och flugan ej hade kommit och stört mina idéers gång; han skulle sprungit i elden och räddat ett litet barn; han skulle hållit ett par skenande hästar; han skulle simmande räddat en gammal ädel moster ur sjönöd; han skulle varit oskulden sjelf, den för söta under-löjnanten, och gått och trånat för en flicka, ful som stryk, men med det skönaste hjerta; slutligen skulle han fått trycka sina nysvärtade mustacher på flickans mun och den räddade tanten hade skänkt dem allt hvad de behöft af Guds gåfvor, så att de sedan kunnat lefva som ett par foglar under himmelen. Detta är blott en uppränning; men se, jag skulle nog prydt ut det präktigt; *under*-löjtnanten skulle fullt ut förtjenat sin titel; han skulle gjort *«under»*, icke allenast på jorden, utan i alla elementerna, i eld, luft, vatten och jord; det skulle, med ett ord sagdt, blifvit en «elementskad karl», den der under-löjtnanten; men flugan kom emellan och förstörde hela min roman, och nu vet jag icke hvart alla de sköna känslorna tagit vägen. Jag hade eljest ett helt dussin, som jag ämnat nedlägga i min löjtnants bröst, liksom ett dussin cigarer i mitt etui, nemligen för att sedan draga upp den ena efter den andra och

påtända dem. Således har endast en fluga förstört så mycket skönt, kanske genom sin näsvishet hindrat mig att uppresa sjelfva hörnpelaren af mitt författare-ryktes tempel; men jag har föresatt mig att hämnas. Jag har nemligen märkt, att ingenting är så fruktansvärdt för en hop folk, som att blifva omskrifven; att man i allmänhet är grufligen rädd för personaliteter. Akta dig, du lilla näsvisa fluga, jag skall måla ut dig och hela ditt slägte i bladet; ja, räck ej dina smala framarmar åt mig: det hjelper inte, du skall in i bladet. Se, hon gråter och torkar sig om ögonen med sina smånätta händer; det hjelper ändå inte, du skall under publicitetens gissel, ditt eländiga kräk, jag skall åtminstone stämpla dig och din flygtiga slägt, på ett sätt, att I skolen minnas det. Jag skall skrifva något om flugor i allmänhet; minnen sedan förliden sommar sväfva för min inbillning, grymma minnen!

Flugorna kunna anses vara entomologiens Fransmän: huru flyktiga äro de icke, huru näsvisa och efterhängsna! Flugorna äro mycket fallna för sammanskockningar och emöter, likaså Fransmännen; de sträfva efter ljus och frihet, de kräken, liksom Fransmännen, och nyttja sina vingfrackar liksom en Parisare. Jag har till och med förmärkt, att mina flugor i fjol bekände sig till den nyare romantiska skolan. Der borta i hörnet vid kakelugnen är nemligen en stor spindelväf, i dess centrum sitter en spindel; det är Ariman, det ondas princip, som der fångar de oskyldiga flugorna i sitt nät; flugan vrider sig, surrar med de små frackskörten, vrider sig och plågas; men spindeln suger lugnt ut dess hjertblod, som en vampyr — nå väl! hvad har jag sett? Jo, rundt omkring sitta der några flugor och betrakta med giriga blickar den upprörande scenen; se, hur de gnugga händerna af lutter förtjusning; det är nemligen herr Victor Hugo, herr Sue och herr Soulié med konsorter, som sitta der, för att få sig «intryck» till nya romaner; spindeln är ett slags Quasimodo, och den lilla himmelsblå flugan är Esmeralda. Ser ni, flugor kunna också få romantiska intryck. En beskedlig, något gentilare fluga promenerar der borta i min sockerask, der bitarne utgöra liksom ett ruinkummel; det är ingen annan än herr Lamartine, som vandrar så sockersöt bland Balbeks ruiner; — men här åter kommer en ungfluga och sticker mig på min egen helgade näsa, det är ingen annan än den der abbé Lamennais; men jag kniper gunstig herrn och arresterar honom un-

der ett upp och nedvändt glas; då skall ni få se huru det öfriga flugpacket spatserar utanför och afgifver opinionsyttringar.

Man skulle kunna skrifva något grundligt i flugväg, man kunde till exempel indela dem i tre klasser, nemligen:

1:o Bondflugor, hästflugor; dessa äro platta och opoetiska, seglifvade och fula; de äro glebæ adscripti och hålla sig ute, de bo öfverallt, hafva hus i hvarje buske och tåla ett pisk-rapp, utan att hvarken skrika, finna sig generade eller dö deraf.

2:o Medelklassen, domesticerade flugor; detta är just de der Fransmännen med sina gester med frambenen, sitt beständiga putsande på frackskörten, sina facetterade ögon, så att de se allting tusendubbelt, sina smala ben, sin framfusighet och sin näsvishet; det är egentligen dessa, som behöfva tuktan, och det är öfver dem man höjer den konungsliga flugsmällans herrskarspira; det är för dem man sätter thefat med gift, beströdt med socker; det är för dem man brukar hänga upp en löfruska i taket, det är en konstig ting, och kallas också för konstitution. I denna krypa de näsvisa in mot qvällen, för att hvila sig efter dagens strider; man tar, sedan de väl kommit i ro, och drar en säck öfver hela ruskan och bär ut säcken med hela «subberten». Ni må tro, då blir det ett väsen derinne. «Man våldför Chartan!» surra flugorna. Dumheter! de hafva ju ruskan qvar; skilnaden är blott att man ej vill ha ett sådant flugnästc i sängkammaren. Det är också denna medelklass, som fastnar öfverallt i spindelväfvar; som på siraps-smörgåsar fastnar i lagsens ull, smickrets garn.

3:o De stora flugorna äro skapelsens herrar, bry sig ej om lagsens spindelnät, der blott de små fastna; de utgöra la haute volée, och surra alltid nära taket, hafva tiotusendubbelt facetterade ögon, så att de anse en helt liten sockersmula, som en af flugpacket fått i sina klor, för en hel topp och derföre ta bort allt-ihop och ändå ej få nog. De äro i det hela mera uppblåsta och hafva ett slags bröstsköld och anse alla andra flugor icke höra till samma slägte.

Detta är sjelfva den vetenskapliga indelningen, förstås; men mycket mer kunde sägas, om blott jag ville.

Det vore intressant att skrifva något utförligt i detta ämne; man kunde slutligen bli medlem af sjelfva Vetenskaps-Akademien och ett helt dussin utländska lärda samfund, som lefva af flugor; man

skulle likväl då gå längre med sina paralleler. Om till exempel man finge se en myggdans, funne man straxt likheten mellan myggorna och Italienarne; det är ett musikaliskt, blodgirigt och lättsinnigt folk, som i yra dansar svänger sig äfven omkring den Heliga Stolen eller öfver den sanna trons stillastående pöl, der tusentals grodmunkar, klädda i sina askfärgade kåpor och med kapuchongen öfver näsan, sjunga sina vesper. Man skulle, då man såg sçarabéerne, finna dem lika Engelsmännen; de ligga nemligen beständigt utåt vägarne, äro tourister af äkta skrot och korn, arbeta grundligen i agrikulturen och gräfva små tunnelbyggnader här och der; om en sådan gynnare får gå eller flyga, så går det bra, men kommer han en gång på rygg, så ligger han der, han är då för god methodist att resa upp sig, han blott suckar och beder der han ligger. Och, för att en gång sluta med Svenskarne, de äro förbålt lika väggsmeder; de hafva nu i århundraden suttit i knutarne af den gamla samhällsbyggnaden och knäppt, utan att man just sett till dem; det är ett beskedligt ansigte, blott något träaktigt af sig. Då de gentila flugorna fladdra och springa utanpå den façonerade tapeten, då myggan sjunger och dansar i yr glädje öfver sin urgamla pöl, då scarabéen vandrar vägen utåt och «vänder» sig till nytta hvad han kan finna, då sitter ännu väggsmeden inuti sin enkla och anspråkslösa moss-springa och knäpper och knäpper, för att hålla takt med tiden, tystnar emellanåt och tycks taga sig en lur, men börjar åter med ökad ifver, liksom han vore yrvaken.

I stället för den rörande historien om den ämable underlöjtnanten har jag skrifvit något litet om flugorna. — Har läsaren förstått mig, så har jag — slagit två flugor i en smäll.

UR SEKTER PFEFFERKORNS

MEMOIRER.

I.

Det unga Sverige.

Jag satt en vacker morgon och spekulerade i min vindskupa fyra trappor upp der vid hörnet af Dödgräfvargränd, ni vet. Det hade regnat om natten, ännu dröp det något ur takrännorna, och en katt, som är min dagliga vis à vis på motstående tak, spatserade försigteligen i rännan, då och då ruskande på en och annan fot. Solen behagade titta på huset midt öfver, inne hos madamen med astrerna i fönstret. Jag såg hennes dusamell eller, hvad det nu kallas, negligé, glänsa fram i fönstret; gumman var uppe och drack sitt morgonkaffe, men jag stackars Pfefferkorn får aldrig smaka en så kostelig dryck. Jag skrifver *rent;* jag författar; jag har till och med inlemnat ett försök om Sveriges anor till Svenska Akademien — men icke fick jag priset, utan en mamsell fick guldpenningen. Jag hade likväl bättre kunnat använda honom jag. «Snille» har jag sjelf och «smak» får man icke af en guldpenning, om han icke förvandlas i vanliga penningar. Jag har många gånger ämnat föreslå en dilettant-akademi med många priser, der jag och andra obetitlade naturgenier kunde täfla om priset. Hvem kan lefva af guld? och hvem vill väl sälja sin polett «på snille och smak» för en hundstyfver i boden med den «förkylda kullan öfver dörren»? Jag ville derföre föreslå en inrättning mera passad efter tidens fordringar, nemligen belöningar af mera «praktisk användbarhet» än en guldmedalj. Finge man t. ex. en ny rock för ett äreminne, ett par nya permissioner för en sång med «fritt val af ämne blott man hölle sig inom det allvarsamma», ett par bottforer för en idyll och en ny nattmössa för en hjeltedikt, samt dessutom, såsom jetton, en portion köttbullar med delikat brynt potatis — då kunde litteraturen blifva något helt annat i det kära fäderneslandet. Det är också klart, att man måste lefva för att kunna författa. Man kan icke lefva som en stackare och skrifva som en bjesse — allt

måste stå i proportion. Af hunger kommer den numera utdömda sentimentaliteten, och satiren, det försmädligaste af allt, kommer sig från tunna och bärslitna kläder; fryser man, blir man förargad på hela verlden och sitter der och hittar på spektakel.

Jag hade just dessa funderingar för mig, och ämnade att sätta dem på papper, eller «medskrifva», som det heter nu för tiden, då jag fick höra liksom ett pustande i trapporna; men jag fästade ingen uppmärksamhet derpå, emedan här uppe äro många boningar och smyghål, dit en menniska kan förfoga sig. Nog af, jag satt trankil och tänkte, jag, då det knackade på dörren. Jag blef något förargad, ty jag trodde att någon tog miste om vägen, stod upp och öppnade.

«I hvad ärende?» sade jag till den kommande. En liten gentil herre i svart bonjour steg in.

«Ber tusen gånger om förlåtelse», sade han smilande och fästade en genomträngande blick på mitt ansigte — den stod jag ut med — och sedan på mina kläder — denna blick tålde jag med filosofiskt lugn och tänkte: det tillhör endast medelmåttan att ha fin klädesbonjour; den sanna förtjensten trifves bäst i en snäf kamlottskappa. En sådan är nemligen min habit så väl hemma som borta — hon är så att säga min yttre menniska. Jag kallar henne också beständigt för Semper Idem, oaktadt tidens tand gjort sina märken — men nog om det. Den lille mannen betraktade mig mycket noga och frågade slutligen: «Ser jag för mig herr sekter Pfefferkorn?»

«Till er tjenst», svarade jag med en lätt och behagfull böjning på hufvudet.

«Förlåt, herr sekreterare», fortfor han. «Ni är ju författare? eller hur? ni skrifver ju vers?»

«Till er tjenst», sade jag och tänkte: pass på att den der gynnaren är en älskare, som icke har koncepter, men väl kontanter; pass på, att den der gynnaren vill hafva någon granlåt åt sin fästmö. «Till er tjenst», upprepade jag. «Var god och sitt.»

«Min herre», återtog den främmande, «är det icke ni, som skrifvit «Den spruckna lyran», som vann så mycket tycke hos publiken?»

«Jo, visserligen, men inte annat jag vet, blef hela upplagan makulerad, emedan ingen köpte den, derföre att man i Dagligt Allehanda gjorde spektakel af den och sade att den inte dugde.»

«Ja, jag vet; men ni har det oaktadt författat den lilla boken.»

«Ja, till er tjenst.»

«Det gläder mig», sade den lille herrn och gnuggade händerna. «Var god tag på er fracken och följ med mig på en liten frukostrisp här borta.»

«Tackar», sade jag något förlägen, «men jag skall säga, att min borstare tagit ut fracken, och jag måste således . . .»

«Åh nej!» ropade den främmande, «kom med sådan ni är; med snillen, sådana som ni, bör man ej vara nogräknad.»

Förslaget var godt. Jag följde min goda vän sådan jag var i min Semper Idem. Nedkomne på gatan, började vi åter samtalet.

«Ni har en satirisk mine, min herre!» sade min nya vän, «ni måste vara stark i satiren.»

«Hä, hä, hä!» genmälte jag; «ni är fysionomist?»

«Hör, herr Pfefferkorn! är det ni, som hittat på den der dräpande satiren om Notenii guldbyxor?»

«Tjenare», sade jag, «till er tjenst; man har ock alltse'n plöjt med min kalf.»

«Det har ni rätt i», fortfor han. «Det var ett gudomligt infall, en sekulär-idé!»

«Hä, hä, hä! alltför förbunden», sade jag och lyfte på hatten.

Vi voro nu framme på värdshuset. Ni må tro den der slyngeln till kypare bockade sig för mig så djupt; han är så styf utaf sig eljest, och begriper ej snillets eget höga värde. «Enskildt rum», sade min följeslagare — och vi fingo.

En matsedel — det vore mycket att säga om en sådan — den studeras grundligen, grundligare än grundlagen sjelf. Det bevisar att menniskans lekamliga behof ta högra handen af hennes andliga; men derom mera en annan gång.

Mitt val var snart gjordt; men min kamrat studerade länge. Sedan han afvägt skälen mot och med fattade han ett beslut och verkställde det. Maten kom in tillika med en butelj öl — det var delikat.

Sedan den första hungern blifvit stillad, började jag åter att fundera öfver min okända vän och frågade slutligen: «Med förlof, min herre! hvad heter titulus?»

«Mitt namn», svarade den okände, «är Suddenskugg.»

«Jaså», återtog jag och tömde mitt glas; «men hvad embete eller tjenst innehar då titulus?»

«Jag är artist», svarade han.

«Jaså», fortfor jag; «i hvad genre? på något instrument? eller på kungliga teatern? eller helt enkelt på sten?»

«Helt enkelt på sten», svarade min nya vän.

«Således en stenritare? jag förstår. Förlåt min frågvishet.»

«Vi känna nu hvarandra», sade min lilla «petinette» vän, «och jag får derföre bedja er vara god göra mig en tjenst.»

«Till er tjenst», sade jag.

«Jag får bedja er att sätta er här framme vid fönstret och oaflåtet se der midt emot på knuten (han satte mig i positur) — nej, något högre; se på den der spruckna rutan midt öfver. Jaså, se så, min bäste herr Pfefferkorn! var god sitt stilla. Se på den söndriga rutan — nu är det bra.»

«Men» . . . sade jag.

«Inga men, herr Pfefferkorn, inga men; gör mig och nationen den tjensten och sitt still blott några ögonblick.»

Jag satt der som en bild; det var likså godt att sitta der som annorstädes under matsmältningen. Min nya vän tog fram ett plån och en blyertspenna och började rita. «Aha», sade jag, «ni är porträttör».

«Tyst, min bäste», sade min vän stenritaren. «En skön panna», mumlade han för sig sjelf. «Hvilken herrlig hvälfning! Näsan, herr Pfefferkorn, har plasticitet.»

«Hvad?» sade jag och tog mig om näsan.

«Åh nej, den är plastiskt skön, en verklig grekisk näsa.» Det var annat tänkte jag, än man eljest sagt.

«Denna håla på kinden», fortfor han, ritande, «denna håla är remarkabel: alla stora satirici och skalder hafva en sådan. Voltaire t. ex. hade en sådan mängd deraf, att . . .»

«Med förlof», invände jag, «den der hålan har jag haft från min barndom.»

«Det tror jag nog; snillet utvecklar sig tidigt.»

«Nej, med förlof!» återtog jag, «det var en bock hemma hos far min, som stångade mig, och salig mor lade beck och talg på, så att hålet blef större.

«Är det så», sade ritaren. «Nå, lika godt, ni bör likväl omtala händelsen i er biografi.»

«Biografi?» sade jag högst förundrad. «Förlåt mig, jag är så styf i nacken och ögonen så vida.»

«Ja, hvila er, min bäste», sade min porträttör, «hvila er något, jag har nu konturerna.»

Med stor lättnad vände jag på halsen, jag fruktade nästan att jag blifvit ledlös liksom Vetenskaps-Akademiens giraff.

«Tillåt mig fråga», sade min goda vän, «tillåt mig fråga — var icke herr Pfefferkorn med i Sveriges sista strid?»

«Ingalunda, men jag var på förslag, fastän jag fick annat att göra än vara med.»

«Jaså, herrn var icke med. Nå, var herrn med» fortfor han, «vid Sveriges sista frid?»

«Åh jo, 1809», sade jag. «Jag var nemligen material-bokhållare på en transport-skuta, som sjönk i Öregrunds-grepen.»

«Sätt det der in i er autobiografi.»

«Hvilken?» frågade jag.

«Kors bevars! den, som skall åtfölja ert porträtt.»

«Jag förstår er inte», sade jag och såg på porträttet. Det var likt, men min Semper Idem hade han gjort till ett moln; jag satt der som en gud. «Det der är likt mig; men, min herre! det är mig alldeles oförklarligt hvad ni menar med porträtt och autobiografi; det är rent af hebreiska för mig.»

Men lille vän såg mig helt kuriöst an. «Ni förstår icke? det trodde jag likväl ni gjorde. Nå, ja väl, då ni icke förstår ändamålet med mitt arbete, får jag säga er, det er blygsamhet icke tillåtit er sjelf att märka. Ni är nemligen en utmärkt, en förhoppningsfull författare, en man, på hvilken fäderneslandet räknar i framtiden, och det är derföre ert porträtt och er biografi skall in i ett verk, benämndt: *«Det unga Sverige»*.

«Jaså!» ropade jag hänryckt. «Herr artist! nu fäster jag åter blicken på den spruckna rutan. Fullborda mitt gesicht; det skall pryda «Det unga Sverige».»

II.

En Konsert.

Det tar sig. Allt sedan jag kom in i det «unga Sverige», der jag nu sitter i mitt moln, som en liten Guds engel med löskragar och prydd med den der sarkastiska hålan på kinden, som jag förut omtalat, och hvarom utförligare kan läsas i min autobiografi; alltsedan har jag riktigt kommit, som man säger, i smöret. Alla menniskor vilja göra min bekantskap, en hel hop påstå sig till och med, sedan länge, haft äran af min vänskap, och hela staden säger sig ha läst «Den spruckna lyran». Detta lär imedlertid icke vara händelsen, emedan, som sagdt är, hela upplagan makulerades och såldes, om jag ej missminner mig, till patronpapper vid någon af Kongl. Lifbeväringens vapenöfningar, men kasserades äfven såsom sådant, emedan «Den spruckna lyran» befanns betydligen fördröja antändningen och således förorsakade en hop «plotter» i generalsalfvan; troligen derföre, att man blott sköt i luften, och en viss sorts poesi, äfven med krut under, har svårt att få «lyftning». Nog af, allt det der är nu glömdt och dertill är troligen mitt porträtt skulden, som fått en plats bland de patenterade framtidens grundpelare.

Utom den allmänna uppmärksamhet, som blifvit fästad på min person, hafva äfven mina pekuniära omständigheter förbättrats; ty det finnes en stor mängd, som af mig begära: «Tankar vid aflidna fru Renhållnings-entreprenörskans förgängliga del», eller «Något på en aktad medborgares graf», eller «Vid lilla Agapeti döpelseakt», eller också en «Fosterländsk sång vid Åkareembetets sekularfest», och alla sådana författar jag emot kontant erkänsla och läser sjelf korrekturen i bladen, alltsedan den olyckan hände, att man i stället för «minnets eterneller» tryckt «minnets etternäller», som man icke vill anse för ett och detsamma. Det som likväl gjort mig största nöjet är, att jag blifvit ansedd för en stor konstdomare, och

således är bjuden på alla konserter, spektakler, balletter och målningsexpositioner. Det är väl något tröttande ibland, att beständigt se och höra förträffligheter och till slut få lof att beskrifva sina känslor; men, som sagdt är, jag gör det för äran och för att bilda den allmänna smaken, som utan mina konstkritiker skulle återfalla i barbari.

För omkring tre månader sedan fick jag mig tillsändt ett litet ytterst gentilt kort (stålsticks-gravyr) med påskrift: «Soirée Musicale» och undertecknadt med det i hela Europa celebra namnet Pinaquinto, hvars stråke förtjusat hela nationer och, hvad som ändå är mera, vunnit bifall hos en mängd hertigar, arfstorhertigar, kurfurstar och prinsar, med gemåler och kammarherrar inberäknade. Det var naturligt, att jag visste min skyldighet att beundra mannen, att bli förtjust och upplyft så snart han strök första taget på den ryktbara trämachinen, i hvilken en hel verld af snille, af vällust och förtjusning låg gömd för honom, som med mäktig hand kunde framtrolla den. Den utsatta aftonen kom och jag gick upp på Stora Börssalen, hängde min «Semper Idem» på klädhängaren och gick in. Jag hade tagit min kritiska min på mig, ett högtidligt allvar hvilade öfver mina plastiska drag; jag skulle nemligen ej hafva utseende af någon prædilektion för herr Pinaquinto. Jag var rättvisan sjelf, den kritiske Cato, som heldre genomstack hjertat med min egen penna, än förrådde konstens herrliga land åt en usurperad makt.

Snart nog började konserten med en uvertyr, men som den spelades af det kongl. kapellet, hörde jag knappt på den. Jag behöfde nemligen icke göra afseende på dessa stackars herrar, som dra lasset hela året om och beständigt stå under min kritiska aga; jag borde nu ensamt fästa min uppmärksamhet vid en af den musikaliska smakens högborne, som då och då kringresa för att förädla racen. Efter uvertyren framträdde herr Pinaquinto. Som öfligt är, möttes han straxt af stormande applådissemanger. Det var en billig gärd åt hans europeiska ryktbarhet och item ett bevis, att vi här uppe i Norden följa med vår tid, eller, om vi ock blifva en smula efter, förstå taga skadan igen med både händer och fötter. Herr Pinaquinto spelade nu en solo af egen komposition, variationer på motivet: *«Snipp, snapp, snorum; hej bassalorum!»* Han hade knappt slutat, förr än en handklappning och stampning, en

förtjusning af den mest kannibaliska natur uppstod. Ändtligen ropade den musikaliska publiken: da capo! da capo! och herr Pinaquinto lät åter höra sin stråke. (Stråken ger väl sjelf ingen ton; men man brukar i alla sköna konster pars pro toto, emedan man eljest beständigt nödgades tugga om samma ord.) Jag förbigår med tystnad alla öfriga stycken, liksom exekutionen, emedan jag framdeles vidare skall derom orda. Nog af, den musikaliska verlden var «berusad af tonernas makt»; hvarenda kongl. sekreterare försäkrade, att herr Pinaquinto var den ende i sitt slag, och två kammarjunkare försäkrade mig, att herrar Berwald och Nagel, salig Westerdahl icke förglömmandes, ej dugde ett halföre mot herr Pinaquinto, «som är född i Bologna», sade den ene, «precist i samma hus, der jag under min Italienska resa logerade».

När jag gick hem öfver Norrbro, hörde jag folket framom och bakom mig sorla öfver sin förtjusning — hela Stockholm var i hänryckning.

Allt derföre uppträdde jag andra dagen i en tidning med följande konstkritik:

«Gårdagens afton gaf hufvudstadens publik en konstnjutning, som vi utan tvekan kunna försäkra var den största och kanske enda på många decennier. Herr Pinaquintos stråke, som i hela Europa låtit höra sig och öfver allt uppväckt en sann förtjusning och den mest odelade beundran, hade äfven på vår musikaliska publik samma förtrollande verkan, och talrika stormande applådissemanger och flera da capo mötte den frejdade konstnären efter hvarje nummer, som han än med lekande humor, än med ett högtidligt allvar lockade ur instrumentet. Vi måste erkänna, att vi i synnerhet fästade oss vid herr Pinaquintos egen komposition: *Snipp, snapp, snorum; hej bassalorum.* Detta herrliga stycke sätter herr P. i bredd med, om ej öfver, de fleste andra kompositörer, och sjelfva exekutionen hade ett lif, en verve, en vitesse, en sanning och gedigenhet i föredraget, att den öfverträffade hvarje aning om hvad som kunde åstadkommas på instrumentet.»

«Vi kunna aldrig glömma detta jollrande, glädtiga föredrag, som stämplade *Snipp, Snapp, Snorum.* Detta var en förtjusande kaskad af herrliga harmonier, som störtade ur strängarna under konstnärens hand, skalkaktiga genier, som leende kringfladdrade i en sommarsky, böjde och sänkte sig och doppade sina snöhvita

vingar, än i den gröna vågen, än i den blå etern; det var kärlekens, ungdomens och frihetens lycka och fröjd, öfversatta i toner. Men snart ombyttes styckets karakter: allvarsam och högtidlig framdånade, efter en smakfull öfvergång af de skönaste brytningar, «*hej Bassalorum*» som en tolk af en högre verlds åskådning, af mannakraft och sjelfmedvetande. Med mera kraftfulla drag, med en full stråke förstod konstnären att åskådliggöra menniskolifvets allvarligare sidor. Vi kunna aldrig förgäta det allvar, den renhet, den styrka, som uttryckte sig i *Hej!!* icke förgäta det aftynande, det i en englaren ton försvinnande *Bassalorum!!* hvars sista dallringar bortdogo likt en salig ande, som gömmer sig undan jordlifvets blickar och ännu från en annan verld tillhviskar oss tröst, tro och försoning.

Vi återkomma en annan gång till en recension af hvarje stycke serskildt; våra känslors öfversvallning tillåter oss icke att nu ingå i en vidlyftig kritik öfver partikulariteter. Likväl måste vi erkänna, att kapellet gjorde sitt till och att h:rr Randel och Gehrman med temlig renhet föredrogo de små partier, der man kunde få höra dem serskildt; men att för dem, liksom för alla andra, mycket står att lära af hr Pinaquinto, hvilket omdöme troligen icke skall stöta de omnämnde herrarne, hvilkas förtjenst vi i öfrigt icke vilja disputera.»

Sådan var min recension af hr Pinaquinto, och man kan ej neka, att man uti den finner en klar uppfattning af konstnärens «skaplynne» och en lika klar framställning. Konstkritiken *är till* endast för att åskådliggöra en konstnärs eller ett konststyckes relativa värde, och onekligt är att man, på det sätt jag går till väga, skall begripa det. Jag leder på detta sätt den musikaliska publikens smak och skönhetskänsla, och det är möjligt att man vid nästa representation kramar ihjel hr Pinaquinto, eller åtminstone på något handgripligt sätt låter honom känna den allmänna förtjusningen, och när hr Pinaquinto efter konsertens slut skall gå hem, är det ej rådligt att han faller omkull; den hänryckta publiken skulle då troligen draga honom hem — vår svenska beundran har inga gränser.

Jag föreställer mig just hvilket uppseende min konstkritik bör hafva; alla de, som afhört hr Pinaquinto och som icke visste hvad de skulle säga, få nu ord i munnen och en skeppslast beundran;

de, som åter icke hafva hört honom, få, efter mitt förmenande, en tydlig föreställning om huru det lät, så att man med en sådan konstkritik i näfven kan i den minsta koja få ett klart och oförvilladt begrepp om en af jordens största konstnärer.

Men vidare: hr Pinaquinto reste, efter tre konserter, alla af den mest stormande art, på ångfartyget Solide till S:t Petersburg, der han spelade så, att senaten i förtjusningen ville gifva folket en konstitution; det vill med andra ord säga: vara nära att blifva rubbad till sina sinnen.

Sedan hr Pinaquinto rest, blefvo tidningarne något dufna af sig och visste icke riktigt hvad de skulle säga. Jag sjelf var något förlägen om ämne, ty det är icke alltid man blir så «uppspelad», som då en tonkonstnär råkar att komma. Jag fick således något andrum att besinna saken, och kom då till följande omdöme om såkallade konstkritiker, nemligen: 1:o Att meningen med en sådan, liksom med alla andra muntliga eller skriftliga meddelanden, troligen är att göra folket bekant med saken och framställa hvad vi sjelfva erfarit. 2:o Att detta icke är nödigt för dem, som sjelfva varit i tillfälle att döma om saken; ty desse antingen bedöma den riktigt eller oriktigt, och i intet af fallen hjelper konstkritiken till något annat än att framtvinga en skara hycklare, som påstå sig hafva varit i sjunde himlen, då de helt enkelt önskat sig vara tusende mil från konserten, eller, om mästerskapet varit verkligt och omdömet råkar vara rättvist, omtugga hvad alla förut veta; och 3:o Att det ej heller är nödigt för dem, som *icke* varit i tillfälle att sjelfve höra mästaren, emedan ingen talang i verlden förslår att beskrifva en sak, för hvilken läsaren ej har någon skala. Hvad gör det en sådan, om man säger: hr Pinaquinto spelade med större smak än hr Prume och med mera vitesse än hr D'Aubert; en sådan läsare har hvarken hört hr Prume eller hr D'Aubert; och den som hört dem, vet, oaktadt hela beskrifningen, rätt och jemnt ingenting.

Sådan var min innersta tanke på nykter kaluf; men bevara mig att utsprida den bland folket, som så gerna läser konstkritiker och tror sig på fullt allvar «begripa hvad ingen menniska kan förstå».

Jag ville dock ej släppa min käre Pinaquinto för så godt köp, utan beslutade att endast ändra formen.

Som bekant är, finnes nästan ingen målare, fiolspelare, kompositör eller bildhuggare, som icke är en högst besynnerlig, kuriös och dertill ädel varelse. Förgäfves se vi dem här i köttet vara såsom andra menniskor, äta rökt lax och spenat, gå på två ben och dricka svagdricka i fall de äro törstige; de skola promt hafva något högst originelt; besynnerliga öden, besynnerligt utseende, besynnerlig frack och ännu besynnerligare permissioner; äro de nyktre af sig, måste en brinnande kärlek koka i deras hjerta, eller också hafva de begått stora ogerningar; äro de tvertom, så få de naturligtvis sina skönaste inspirationer i samma mån som de ragla; och ligga de i rännstenen, är detta ett ojäfaktigt bevis af en hög originalitet. Jag kände väl icke af hr Pinaquintos föregående lefnad mera än hvar och en annan Italienares, d. v. s. alldeles intet, men hvad gjorde det till saken? Han spelade på fiol, hade en viss fermeté i fingrarne och strök sin stråke med smak; hade till på köpet en veritabel cremonesare, öfverdragen af klassiskt damm; det var nog, karlen måste vara ädel, stor, utmärkt, och just klippt och skuren att blifva ämne för en feuilletonsartikel eller kanske till och med en novellunge. Jag författade derföre en artikel med följande titel:

Ett äfventyr i Venedig.

En skön höstafton, en af dessa herrliga qvällar, då månen hänger såsom en fridssköld i den azurblå etern, stod en yngling försänkt i djupa tankar på den lilla bron, som i en enda båge springer öfver S:t Marcokanalen, der den utlöper i den stora, på hvilken i lugna qvällen blott några få gondoler korsade hvarandra. Än försvunno de i husradernas skugga, än stucko andra fram och ilade, förda af jemna årtag, öfver den försilfrade sjön, som, lugn lik en spegel, låg infattad i sin marmorram. Ynglingen stod länge qvar på sin plats, såg oafvändt åt kanalen och tycktes icke märka de långa rader af promenerande, hvilka under glada samtal passerade bakom honom från promenaden. Det är en utländning, som beundrar vår stad, sade litet hvar och hade nog fosterlandskänsla att ej störa hans beundran för det sköna Venedig, hafvets åldrande drottning. Småningom tystnade den rörliga staden; det blef stillhet bland marmorpalatsen, och slutligen hördes

icke en gång gondoliernas sång eller en gitarrs enformiga ackompagnemang till ett sydländskt kärleksqväde, som förut här och der hade i otydliga brutna ackorder letat sig fram mellan pelarraderna af de månbelysta palatsen, eller från djupet af någon i mörkret smygande kanal. Ännu stod ynglingen qvar och hans gondol, hvars förare kastat öfver sig sin kappa och slumrade, låg sakta gungande för tidvattnet, hvars långa utbredda vågor knappt märkas, men dock alltid gå sin jemna gång, endast brutna i lagunernas irrgångar, ej hämmade.

«En skön verld!» hviskade ynglingen för sig sjelf; «huru skönt att lefva och dö under en sådan himmel! Jag är lycklig», fortfor han; «men hvarföre står jag då här? det är något löjligt att njuta sin lycka på en bro — och en sådan», tillade han med en inre fasa, «som ligger så nära — blykamrarne. Ack om jag kunde rädda er alla, olyckliga offer för orättvisa och förföljelse!» utropade han slutligen och räckte sina armar mot det herrliga, men i historien så blodiga Palazzo publico — det fordna dogernas palats.

Ynglingen ämnade gå, hans känslor hade blifvit på ett smärtsamt sätt störda af gamla minnen och nya bilder af gömda fasor i det glänsande marmorberget, då han hastigt kände en hand klappa sig på axeln, och han vände sig om. Han ryste tillbaka af en viss oförklarlig fasa vid anblicken af ett vildt, brungult ansigte, som med en smärtsam dragning i hvarje muskel bevisade åratal af själslidanden. De insjunkna ögonen, det vildt kringkastade håret, som i oordning nedföll på axlarne, fullbordade den sorgliga bilden af en menniska, som länge, länge kämpat den hårda striden mot smärtan; men som hvarken hunnit falla eller segra. Slutligen bröt den främmande tystnaden.

«Jag har hört ert ädla utrop», sade han med af brådska darrande röst, «jag är ett af blykamrarnes offer — rädda mig, yngling!» tillade han och fattade hans hand mellan sina magra fingrar, «rädda, rädda mig! — Låt gondolieren föra mig blott öfver stora kanalen, blott ett litet stycke — jag har en vän der, som väl ej väntar mig — men . . . .»

«Gerna, herre!» sade ynglingen rörd och lyfte ofrivilligt på sin lätta halmhatt — han kände att olyckan är vördnadsvärd. «Gerna! — Pietro!» ropade han, «vi fara».

Pietro uppreste sin senfulla gestalt i gondolen och såg något förundrad på sin unga herres misstänkta sällskap; men han teg, ty han älskade ynglingen, som en längre tid bortåt alltid stigit i hans gondol, så ofta han kommit åt den trakten af staden.

De begge passagerarne stego uti och gondolierens afmätta taktslag förde farkosten pilsnabbt öfver vattnet.

«Förlåt mig», sade ynglingen, «för hvad har man fängslat er? Oskyldigt kan jag förmoda.»

«Ja, oskyldigt», svarade främlingen. «Man har beskyllat mig för mord — mord med dessa händer, som — men tyst; jag har glömt att framlocka toner ur strängarne, de sofva — sofva för evigt! — Ja, herre! jag är oskyldig inför Gud, som ser oss derofvan, som ler i hvarje stjerna och som andas i den sommarflägt, hvilken fladdrar omkring oss.»

Gondolen stadnade och den okände steg ur. «Farväl, ädle yngling», sade han och tryckte den erbjudna handen. «Hvad är ert namn? säg mig det, så att jag må tacka er.»

«Mitt namn», genmälde ynglingen, «gör intet till saken; *om* jag har gjort en god gerning, vet jag icke, men något inom mig säger att så är; — rädda er, herre! Gud vare med er!»

Ynglingen ville stöta ifrån land, men den okände qvarhöll honom med ännu en fråga: «Älskar ni tonkonsten?»

Frågan kom vid ett sådant tillfälle, att den tycktes något opassande; ynglingen smålog derföre och svarade först efter något dröjsmål: «Med passion, herre! Farväl!»

«Spelar ni något instrument?»

«Åh ja, fiol», svarade ynglingen nästan förtretad.

«Godt, fortfor den okände; säg mig namnet och er bostad.»

En besynnerlig misstanka hade uppstigit i ynglingens själ och han svarade blott: «mitt namn är ej er till någon nytta; men om ni vill träffa mig, skall jag åtta dagar härefter kl. fyra på eftermiddagen finnas vid Sankt Marcos lejon och skall då vara klädd som nu.»

Främlingen försvann i mörkret och gondolen fortsatte sin smygande fart längs efter kanalen.

Åtta dagar derefter stod samme yngling vid Sankt Marcos lejon. Klockan var nära fyra, då en gosse kom rakt emot vår unge äfventyrare med en svart lackerad låda under armen.

«Ni är den rätta, eller hur?» sade gossen.

«Kanske», svarade den tillfrågade småleende.

«Den ni räddat», fortfor gossen, «sänder er denna låda; den är *er*», sade han.

«Är han qvar i staden?» frågade ynglingen.

«Nej», svarade gossen, «han har flytt, men gifvit en vän i uppdrag att lemna er detta; *tag denna lilla låda!*»

Gossen försvann. Lådan var lätt och tycktes således icke innehålla några dukatrullar; men ynglingen bar den hem, ganska nyfiken att få se hvad den innehöll.

Då han öppnade den, fick han se en gammal fiol, som till utseendet icke hade något värde — men det oaktadt fann ynglingen, med en sann kännares blick, att det var en äkta cremonesare. Hvem är denne man? frågade han sig eftersinnande och påminde sig först nu den okändes underliga frågor. — Det blef snart upptäckt; då han upplyfte instrumentet, fann han en liten biljett; han öppnade den och läste — — — — *«Nicolo Paganini till sin räddare.»*

Denna händelse försvann aldrig ur den ädle ynglingens själ. Underliga, herrliga toner bodde i det gamla instrumentet, och snart hörde man under ynglingens hand dessa toner framtrollas ur strängarna. — Åren gingo, ynglingen blef man, och denne är — — — *Pinaquinto.*

* * *

Sedan jag skrifvit denna lilla feuilletonsartikel, återstod icke en enda smula af konstnären. Imedlertid hade jag på herr Pinaquinto förtjent mina goda femtio riksdaler så säkert som ett half-öre. Man behandlar merendels sådane der publika personer som en citron, nemligen först pressar man all saften ur dem, för att nyttja i punsch åt herrarne, och sedan detta är slut, distillerar man cederolja ur skalet — åt damerna.

III.

Mina klienter.

Det är riktigt löjligt att läsa en bok från 1700-talet. Nästan på hvarje sida får man se, att detta århundrade var upplysningens; det är löjligt, säger jag; ty huru råa och dumma voro ej menniskorna den tiden mot nu. Nej, tack! Nittonde århundradet är den veritabla upplysningens tid; vetenskaperna gå med «jättesteg» framåt; skaldekonsten har en föryngrad och skönare gestalt, och skalder växa nu så allmänt som potatis. Begge voro lika rara i det förra århundradet; den tiden skref salig Lafontaine sina romaner, som blott passa för nervsjuka mamseller nu för tiden, och knappt för dem; nu åter hafva vi den gudomlige Victor Hugo med sina norrska menniskoätare och herr Soulié med scener från slagtarhuset och fängelset; det är annat tyg det. Vår tid känns ej vid dessa tårar och dessa känslor, som förr ansågos för bra — nej bevars, det skall vara blod, det skall vara kroppsligt lidande; romanens hjelte skall halshuggas eller mördas eller få fyratio par spö; då kan publiken fatta saken. Detta är att skrifva naturligt, lifligt och hänförande. Att blott framställa en hederlig menniska är högst platt; dygden nu för tiden är så allmän, att man är alldeles uppträkad af hederligt folk, och det är en verklig delis att i en bok få reda på någon riktigt tukthusmessig krabat, som kan blifva föremål för vår tids sympatier.

Bland andra vår tids stora företräden hör att göra genvägar. Fordomdags måste man träka sig fram på kronans landsväg i sand och sörja; nu far man som en ljungeld på jernvägar; fordomdags måste man skaffa sig körhandskar och piska; nu far man verlden omkring i glacéhandskar och med cigarr i munnen; med ett ord: allt går som man säger «lättvindigt» för sig, utan bråk och besvär. Äfven på lyckans stigar är förhållandet lika. Betraktar man forntiden, så måste litet hvar genom arbete och duglighet söka komm

fram på lyckans och ärans väg; man förundrar sig öfver att sjelfva den tidens förnäme ofta nog arbetat rätt försvarligt innan och sedan de blifvit det. Nu är allt annorlunda. Man har nu så kallade lokomotiver eller framdragare, vid hvilka man fäster sitt fordon, och rutsch bär det åstad. På jernvägarne är det den så kallade ångvagnen med sin rykande skorsten, som går före och drar de öfriga; på lyckans bana är det åter en excellens, någon regementschef, eller helt enkelt en ryttmästare, som är sjelfva lokomotivet, och annat folk utgör «trängen». På detta sätt fortsläpas man till ära och lycka, utan att behöfva annat, än att 1:o hänga sig fast vid någon framdragare och 2:o följa med. Detta är den så kallade rekommendationspaketen, som dagligen far åstad äfven med tomma vagnar.

Men för att komma till ämnet. Inom litteraturen gäller samma lag och der äro så kallade celebritetslokomotiver för de så kallade «lofvande» anlagen, som hänga sig fast vid en sådan och rulla liksom de, nemligen med lånad kraft. Jag har, alltsedan jag kommit in i det der verket, blifvit en litterär notabilitet och har nu en hel «träng af gryende talanger» i mina spår; det är jag, Jeremias Pfefferkorn, som är sjelfva lokomotivet, som drar med mig alla de der pysslingarne, en kommande tids heroer.

Författarskapet är en sorts sjukdom (smittosam måtte han vara), hvars första kännetecken är en häftig och ihållande skrifklåda. Den unge mannen, som angripes af detta onda, skrifver och måste skrifva sent och bittida, och sjukdomen lindras endast då han uttömt ett helt bläckhorn. Hans högsta önskan är nu *«att bli tryckt»*, och han börjar då att expektorera sig i små, små häften vid jul och nyår, ett tempel för sånggudinnorna, der ynglingarne hänga sina ex voto-taflor till allmänt åskådande och såsom bildliga föreställningar af deras litterära barnsjukdomar.

Ett sådant sällskap har jag i släptåg och det kostar inga mödor att dra det fram på den jemna vägen. Det är nemligen ganska lätt utaf sig och väger obetydligt för närvarande; men det tar sig väl.

Mina klienter äro alla unge män och hafva ej bestämt sin genre; de probera på alla genrer och lyckas väl slutligen i någon.

Den mest lofvande talangen är brodren Knotlander: en liten, kort och undersätsig man med krusiga polisonger, svart ståndhals-

duk, och som för öfrigt är i något verk; han har försökt sig i åtskilligt, men lyckats bäst i den didaktiska genren. Det är troligt, att han med tiden kommer att intaga ett högt rum bland våra författare; dessutom är han flitig, plåttrar och skrifver dagen i ända och har tagit till valspråk: *Nulla dies sine linea.* Han är grundelig och föraktar derföre alla tillfällighetsstycken; och jag är öfvertygad, att om hela menniskoslägtet doge i pesten, skulle han ej få sig till att skrifva ett sorgeqväde, utan skrefve i stället ett didaktiskt stycke; det är hans fält, antingen någon läser det eller icke. Han har nu utarbetat ett längre skaldestycke, som till våren kommer ut under titel af: «Matematiska sånger eller fri versifierad bearbetning af Euclides, i tolf Rhapsodier, af hvilka den sjunde, åttonde, nionde och tionde äro förkomna.» Han har underställt mig detta stycke, och jag kan ej neka mig nöjet att reproducera en del af första propositionen, som ett gesällprof af den klassiska klarhet han uppnått i diktionen, hans lätta och smidiga versifikation att förtiga:

Jag lösa det problemet fick,
att på en gifven rät, determinerad streck,
med en bit krita
en liksidig triangel rita.

Låt A och B en gifven linea stå;
en liksidig triangel rita deruppå!

Sätt cirkelbenet uti punkten A
och genom B skall cirkeln DCB du rita;
och B till medelpunkt du se'n skall ta
och genom A en cirkel ACE uppkrita.
Dra se'n från skärningspunkten C
två linier: en till A och en till B;
triangeln ABC blir då liksidig;
går det ej i dig — så går intet — i dig.

Man ser i detta lilla prof redan den öfverlägsna talangen, som förmår till rang af själsnjutning odla äfven matematiken och strö blommor midt inuti Euclidis Elementer; jag lyckönskar Sverige att hafva fått sig en sådan krita.

Men brodren Knotlander kan böja sig i alla genrer, fastän alltid något didaktiskt ligger till grund, något lärorikt och begrundansvärdt; man igenkänner alltid den sjelfständiga skaldenatr

ren, som förmår klart uppfatta och individualisera hvarje föremål. Jag anför derföre ett annat stycke, nemligen:

De fyra årstiderna.

Drifvan smälter, grön står kullen,
Sippan tittar upp ur mullen,
Kornet sås i plogens spår —
Det är *Vår.*

Gräset växer, lian går,
Majstång i hvar bondby står,
Braxen leker, häggen blommar —
Det är *Sommar.*

Djupa vägar, löfven gulna,
Regn och storm och dagar mulna
Gifva sinnet ingen tröst —
Det är *Höst.*

Lustigt ilar släden der,
Snön är kram och isen bär,
Skridskon öfver insjön slinter —
Det är *Vinter.*

Man ser i detta, liksom i föregående stycke, den didaktiska syftningen, t. ex. att «sippan tittar upp ur mullen» om våren, att «häggen blommar och braxen leker» på samma gång om sommaren, att «vägarne äro djupa» om hösten och «slinter» är ett galant rim till «vinter». Brodren Knotlanders didaktiska anda går genom alla hans skapelser — måtte han få ha god helsa i detta nyss begynta år!

En annan af mina klienter är en liten kärälsklig skaldeperson, som heter Kückling; en mild svärmisk natursångare. På fältet, i skogen och bland blommorna sitter han som en kramsfogel och slår sina toner för bygdens tärnor; det är en innerlighet — en skön anklang af naturtoner i hans smäktande hjerta, och dessa toner utgjutas i de herrligaste sånger. Brodren Kückling har författat ett stycke, som han kallat «Naturljud», som i sju och sjuttio sånger härmar alla de ljud, som kunna frambringas af lefvande varelser. Jag minnes blott första versen:

Pilivink pink, pilivink!
Hör sparfvens sång i lunden,

Silisink, sink, silisink
I helga månskensstunden.
Ha ha!
Ka ka!
Hu hu!
Ku ku!
Af inga reglor bunden
Är fogelns sång i lunden
Pilivink, pilivink, pink pinkelipink.

Det är knappt tänkbart att på ett mera målande sätt teckna den fria friska naturen, sådan som den visar sig för den oförderfvade, svärmiska ynglingen. Hans skaldestycke passar sig bäst till sång.

Utom bröderna Knotlander och Kückling, har jag en stor mängd andra i släptåg; men desse vilja vara anonyma, och jag kan derföre icke säga deras namn. Anonymiteten är någonting ganska bra, kan aldrig skada; men är alltid nyttig. Det är verkligen något löjligt att se unga författare strax utsätta sina namn. Det är ett bevis, att de vilja stå och falla med sitt opus, och att de icke allenast anse det för sitt lifs blomning, utan att det äfven är det. Tviflar en författare på sin förmåga, är det naturligt, att han ej som person vill blifva recenserad; han kan vara en rätt förståndig embetsman, en tapper officer, ja, till och med en ganska intressant ung man, utan att duga till skald eller prosaist; man måste göra skilnad mellan författaren och menniskan, och detta sker ej om de slås tillsammans. Men se jag, jag har stadgat mitt rykte, och derföre utsätter jag alltid mitt namn eller åtminstone Pfffkorn, som är min signatur; «en älskelig signatur», som en tidning härom dagen behagade uttrycka sig.

Det jag mest fruktar för, är att man skulle anse mig för en *författarinna* och tala om, att man märker en skön fruntimmershand i mina vers, att man ser de der fina anmärkningarne öfver lifvet, hvilka endast qvinnor kunna göra m. m. Mitt manliga högmod skulle stötas deraf — jag är dock en hel karl att skrifva och låter fruntimren sköta sig.

Vår lilla kalender, i hvilken förlidet års sammanskott finnes samladt, är på omslaget prydd med stämpeln af Carlshamns röda tupp och har till titel: *Ungtuppen, poetisk kalender för 1842.*

Man skall tro, att herrar Bonnier, Bagge och Isberg ha fått en kardus «Tuppen» i fönstret. Man går in, man frågar, man får veta att den der röda tobaksstämpeln är ett qvickt infall af den snillrike sekter Pfefferkorn, man köper boken. Det är knuten.

UR HERR BAGATELLIS

P A P P E R.

FÖRSÖK TILL ETT THEMA MED VARIATIONER.

Introduktion.

Den musikaliska verlden består af tre slags personnager, nemligen: *görare, hörare* och *skrifvare,* som sins emellan stå i samma förhållande, som bonus, melior, optimus i latinet.

En görare, eller en man som *gör* musik, är vanligen en gammal ungkarl, ty gifta män hafva merendels nog af att vidmakthålla den husliga harmonien; en ungkarl således, och vanligen någon gammal kamrer eller referendarius eller notarius, som hvarje vecka spelar qvartetter, antingen hemma hos sig eller hos någon gammal öfverste eller någon rik köpman, som låtit förstå att han tillhör beskyddarena för konsten — och, med ett ord, är en hörare. En sådan der gammal konstidkare på altfiol eller bas bär alltid konfonium i västfickan och musikens lof på sina läppar, han inställer sig alltid på klockslaget fyra i stadens musikaliska sällskap, hvars ordenstecken är en harpa eller valdhorn af silfver, som ganska ordentligt hänger i knapphålet, liksom ett tecken att kamreraren tillhör den frivilliga brandkorpsen i tonernas rike, en man, som åtagit sig att rädda vissa tonsättares lösörepersedlar eller så kallade *qvartetter* från glömskans förstörande tand. Sålunda utstyrd och med snusdrifvor på den rynkiga västen, inställer han sig på klockslaget, går till sin pulpet och börjar vända i en notbunt, som der befinner sig. I yttre rummet står hans hushållerska, gamla Stin-Carin, med en fiollåda, insvept i en serviett, under armen; det är i den lådan ett illa medfaret instrument hvilar, ett slags kadaver, i hvilket kamrern skall tralla lif med sin stråke, den må då vara «mjuk» eller «sträf», «kort» eller «lång».

Ordföranden i det «görande» gillet föreslår någon mästerlig qvartett, fyra notariussar eller kamrerare ställa sig midt på golfvet, knäppa upp uppslagen, så att fodret i rockärmen synes, fatta sina

instrumenter och stämma dem, hvarefter de börja alla på en gång och ej fastna oftare, än någon svår passage förekommer; då gör «stämman», det vill säga den kamrer som kommit i klämman, liksom ångbåten gör vid Stäket, han stoppar maschin och minskar farten, de tre öfriga komma af sig, der blir en stunds deliberation och ändtligen sätts åter maschin i gång och de fyra fiolerna träta och skrika öfver hvarandra. Man må ej tro att de fyra notariussarne äro ovänner, fastän deras instrumenter träta; det ligger i sakens natur att det så skall vara, det är just knuten: att få tre småfioler i lufven på en basfiol är just det, som utgör det sköna i en sådan der qvartett.

På stolar och bänkar omkring sitter den andra klassen, eller så kallade *hörare,* det vill säga sådana, som hafva «öra». Att hafva «öra» betyder icke, att desse äro utmärkt långa, oaktadt detta ofta är fallet, utan att man påstår sig njuta af när några beskedliga karlar gnissla på lika många fioler, man är, med ett ord, karl till att blifva förtjust, förtrollad och upplyftad, när man hör de små fiolerna jemra sig som barnungar, under det basfiolen brummar som en gammal skolmästare. En sådan hörare eller konnässör är vanligen någon gammal köpman eller annan person, som slagit sig på rolighet, och som varit och är antingen för lat eller för fet eller båda delarne, att lära sig ett instrument, och derföre funnit på den utvägen att höra — något som dessutom han ej gerna kan låta bli.

Det är imedlertid af dessa «vetenskapsidkare», som en tonkonstnärs lycka beror, och ett leende från deras mun, en applåd från deras tjocka händer, utgör hans belöning. De fyra notariussarne svettas i många timmar och malträtera sina stackars fioler, endast för att göra dem ett nöje, och herrar kännare sitta der och låta sönderfila sina örhinnor, blott för att bevisa, att de äro konstvänner, det vill säga, troende, som låta sig behaga att genomgå tortyren och lida en musikalisk martyrdöd för sin tro.

Slutligen komma skrifvarena, det är nemligen sådana som skrifva musik, hemta sina inspirationer ur bläckhornet och sätta upp sina tankar med trettiotvåendelar och taktpauser; med ett ord, en som «sätter» hvad andra skall «göra» och resten «höra». Dessa herrar kunna generalbasen och kontrapunkten och hafva ett synnerligt nöje i att vår kamrer skall få svårt med fingrarne; de äro

stora skälmar och lägga sina gudomliga inspirationer så nära stallen de kunna, så att kamrerarnes lillfinger måste vara i beständigt lirkande rörelse för att uttrycka hvad den store mannen känt i sina känslors öfversvallning. Han har imedlertid intet ondt deraf, ty det kostar honom knappt någon möda att sätta tre streck på skaftet och ett på notens hufvud, men den stackars kamrern, som skall «göra musiken», får veta hvad det vill säga. En sådan författare blir med tiden odödlig i samma mån, som han kluttrat tätt med noter och krånglat in fingrarne på exekutörerna; dessa herrar, nemligen, älska alltid den tonsättaren mest, som mest pröfvar styrkan, fermetén och längden af deras fingrar.

Jag har för min del ofta funderat på att skrifva ett thema med variationer, på prosa nemligen. Vår tid är, oss emellan sagdt, så prosaisk, att det ej lönar mödan att skrifva vers åt honom; det måste bli rim, och vår tid har hvarken rim eller reson. Det finnes knappt någon enda beskedlig mamsell, som håller ut med att genomläsa ett skaldestycke från början till slut. Sätt Oxenstjernas «Skördar» (ett mästerstycke) i händerna på vår tids ungdom: man skall ej orka med en sida, man skall somna och påstå, att man hellre läser Lows handbok, om man nödvändigt skall läsa åkerbruksböcker; man skall ej begripa poesien, eller att det allvarliga, det lugna är poesi. Tacka vill jag prosan; den slinter ner i den goda allmänheten, liksom då man dricker ur ett löskokadt ägg; det är näring i den, mycken näring, men den behöfver ej tuggas, ej sönderhackas i metrikens hackelsekista. Poeternas konst påminner mig om en konstmakare, jag såg i min barndom; han sönderskar ett band i tjugo lika stumpar och blåste samman bandet igen. Poeten gör detsamma; han måste sönderskära tanken i oändliga bitar för rimmets och meterns skull. Är han en stor skald, förmår han göra det helt igen; är han en stackare, en rimmare blott, blir det sönder som sönder är, och allmänheten får i stället för en verklig poesi en hop poetiska stumpar, bitar af tankar, af känslor och idéer, alla vackra och fransiga i ändan, men utan inre sammanhang. Snillets anda måste blåsa ihop dem, om konsten skall vara lyckad.

Det är en sådan trollkonst som nu, Gud bättre, hör till de utdöda, liksom glasmåleriet och freskomålningen, och det är derföre jag skrifver mina variationer på prosa. Tidehvarf, förstå dina författare rätt, och tacka dem vackert för det de ej skrifva vers.

Thema.

Jordens gudar, all er lycka
Är ett stoft, ett glittergrus;
Fattigdomen vid sin krycka
Lemnar lätt sitt trånga hus.
Movitz går till nästa krogen,
Borgar der förnöjd ett krus;
Tar ett rus, tapper och trogen,
Somnar vid ett sexörs ljus.

Om läsaren behagar påminna sig, så är denna vers af Bellman; men Bellman är en klassisk författare, och mina anspråkslösa variationer äro att betrakta blott som en sorts exegetik öfver Fredmans epistlar.

1 Variationen.

Hvar och en är herre öfver sin stackare — se der hvarföre det finnes så många, som äro jordens gudar. Jag, för min del, ansåg i min ungdom patron på Flåhult för en af jordens gudar. Han var den förnämste i vår församling, hade egen bänk i sockenkyrkan, åkte i sufflett om sommaren och i rack om vintern, drack punsch och spelade kort med främmande från-staden, hade byggt ett stort tröskverk och hade en nittio kannors panna; det var ej underligt, att han då var en af jordens gudar i vår församling. Jag fann mig verkligen smickrad, när patron behagade taga min salig far, komministern, i hand och tacka för «vacker predikan»; jag tyckte liksom en ärans glans breda sig öfver hela min familj i rätt nedstigande led. Och då patron en gång yttrade om mig, att jag var en snäll och beläst gosse, smickrade det mig så mycket, att jag ej sof den natten; jag visste ej då, att min gud ej sjelf var någon läskarl och i skrifning ej befattade sig med mer än sitt namn.

Jag var då ett barn, det är sant, men jag har blifvit äldre sedan, naturligtvis; jag har ömsat gudar allt emellanåt, men åter alltid funnit att de der jordiska gudarne äro svaga käril; hvad gör det? Något måste jag dock anse för stort, för ädelt, för godt; må vara, att jag ofta bedragit mig; det har likväl varit ett behagligt sjelfbedrägeri.

Patron på Flåhult var således en slags gudomlighet: jag trodde att han var den lyckligaste menniska på jorden; jag bedrog mig.

Han kunde icke sofva om nätterna, det kunde likväl jag; han afundades, han hatade många, det gjorde icke jag; han önskade mycket och fann så litet; jag önskade så litet, men fann en hel verld öppen framför mig, hade en hel lefnad full af hopp och förtröstan i sigte. Hans panna rynkades, min var åter slät, som en marmorskifva. Stackars min barndoms jordiska gud, stackars patron! Du var ej lycklig. Men hvad var det då som han önskade sig? — Jag fick veta det sedan — jag har skrattat deråt: han önskade sig en Wasastjerna. Jag som gosse sörjde ej mycket om en leksak blef mig nekad, och han, som man, med ett stort tröskverk och en nittio kannors pistorisk bränvinspanna, han som alltderför var en urbild af medborgerligt inflytande och äkta svensk kraft, kunde ej sofva om nätterna derföre att han ej fick en grön bandstump om halsen. Hade han som jag gått barhalsad, hade han nog vetat huru frisk och väl man finner sig sådan.

När jag kom ut i verlden blef en professor min jordiska gudomlighet. Han var lärd, sade man; nå väl, jag såg upp till honom, som till en öfvernaturlig varelse. Hans stora bokhylla med folianter gaf mig en djup vördnad för hans stora lärdom, jag kunde ej begripa huru man skulle i en liten knopp som ett menniskohufvud få rum med alla dessa hästlass af erudition; jag betraktade hans stora doktorshatt, visserligen föreföll den mig liknande en Cache desordres, men att så mycket kunde innehållas deri, tyckte jag vara en trollkonst. Åter bedrog jag mig. Min professor var en ganska vanlig man; några år förgingo, hans rykte aftog, hans pedantiska, stela väsende behagade icke, hans skrifter lästes icke och det som förut varit drag af snille blef småningom endast dumheter.

Min guda-professor var helt enkelt en vetenskapens handtverksmästare. Han filosoferade *öfverläst* på samma sätt, som en skomakare gör sin sko *öfver läst.*

Men han skar sig aldrig nya läster, utan begagnade beständigt de gamla som stodo på bokhyllan. Den ofantliga boksamlingen var, med ett ord, ingenting annat än gamla lappade läster, ämnade antingen till något nytt arbete, eller för att slå ut någon gammal hoptorkad idé, så att den någorlunda passade efter den nya tiden. Jag har sedan funnit, att det så kallade lärda handtverket ofta inskränker sig till blott en nödtorftig «tåstötning och klacklappning» af det gamla; kommer der någon, som rent af «förfotar» vetenska-

pen, så är det en sekular-menniska, sitt fäderneslands och sitt tidehvarfs heder. Nya skaft behöfvas aldrig.

Jag har sedan fått mig många idealer. Jag har sett konungavänner förråda sina konungar och folkvänner folken, jag har sett fosterlandsvänner, som för egen vinst vilja störta sitt fosterland, och jag har sett författare som örfila upp grammatikan och ortografien. Med ett ord, jag har sett mycket i historien och inpå min näsa, som gör att jag ej tror på individens lycka och ära — den störtar småningom samman. När ryktet förkunnar en mans lycka, säger honom vara stor och oupphinnelig, då tänker jag alltid på patron på Flåhult och hans lycka, på professorn och hans stora bibliotek, i korthet sagdt, på alla mina jordiska gudomligheter och ville med en bit krita skrifva på storhetens rygg — ty att säga de store något i ansigtet strider mot bruket — skrifva på ryggen således:

Jordens gudar, all er lycka
Är ett stoft, ett glittergrus.

2 Variationen.

Min far var fattig; det var ett litet vackert boställe han hade, och aldrig tänkte jag, då jag låg vid åbrädden och plockade kalflekor till en krans åt min lilla syster, att det var ett dåligt ställe, att min stackars far önskade sig ett bättre, att den lilla ängen gaf litet och sträft hö åt kreaturen. Jag drömde ej om, att det fanns något bekymmer der så vackra blommor växte, att fattigdomen suckade der borta under trädet, der hämplingen slog sin glada drill, der inom den röda byggnaden, vid hvars hörn jag utsatt min lockfogel och som låg kringgärdad af den der gärdesgården, på hvilken mina sprängklor suto.

Men min far dog och vi greto — ej derföre att vi voro fattiga, utan derföre att gubben i hast blifvit så rik på lycksalighet och vi voro qvar. Jag måste bort ur huset, ut till andra. Jag mins så väl huru länge jag med längtan betraktat en stor skog vid horisonten, der min verld hade slutat, jag längtade väl ditut, ty vi ega alla en vidt flygande ande inom oss, som längtar ut ur boet; men jag älskade också den lilla ängen, den klara ån, kalflekorna der nere och mina grannbarn — men verlden öppnade sig för mig. Jag skulle bort, skulle till en aflägsen slägtinge, som

bodde många, många mil derifrån. Jag for, hela mitt bagage var ett knyte; men jag var ett barn, var ett fattigt barn, deri bestod min egendom och min lycka. Jag har ofta sedan sett andra lycklige på samma sätt som jag, lycklige derföre att de voro olyckliga i andras ögon.

Det brann en gång i den staden der min slägtinge bodde. Han var rik, han var förtviflad då elden fattade i hans hus; den gamle mannen höll på att blifva vansinnig, han skyndade bort med möbler, han bad folket om räddning, man lydde honom, man ref och slog sönder allt hvad man kunde — det var en vinst endast det ej *brann* upp. Jag var för liten att göra nytta, jag smög mig från elden och satte mig på en trappa; det gjorde mig ondt att se den goda gubbens förtviflan.

Der satt en gubbe bredvid mig på trappan, hans öga hvilade på den böljande elden, en tår stod darrande i det insjunkna ögat. Han höll sina händer tillsamman liksom till en bön och jag följde hans exempel och sammanknäppte mina och bad till Gud att elden skulle stadna. Den gamle såg på mig och smålog. Hvarför beder du så? frågade han; vet du jag har sett staden brinna en gång förr och en skönare stad uppstod i den förbrändas ställe. Men, invände jag, hvarför sörjer du icke, det är ju din koja, som ligger och glöder derborta bland röken. — Ja, min gosse, sade gubben, ja det är sant, men Gudskelof, jag är fattig, jag hade intet att rädda utom lifvet och det har jag räddat; hvarföre skulle jag sörja? — För edra medmenniskor, sade jag. — Du har rätt, min gosse, smålog han, men de fattige äro i samma belägenhet som jag och de rike få tillfälle att bygga nya palatser, de fattige få då dagspenning för sitt arbete; tror du ej, min gosse, att en sådan händelse ligger i Försynens plan?

Så talade den fattige mannen. Det är af en sådan menniska man skall lära sig visdom, om ej alltid af hans ord, likväl genom att sammanställa hans klass med de lyckligare; man kommer då till ett oväntadt resultat, man finner då att lycka ej är hvad som kallas lycka. Både jag och gubben voro exempel på ungefär samma sats:

Fattigdomen vid sin krycka
Lemnar lätt sitt trånga hus.

Ungdomen gör det af brist på erfarenhet — gubben åter af öfvermått af erfarenhet.

3 Variationen.

Det har på sednare tider blifvit en stor synd att supa sig full, nemligen för folket. De bättre taga sig den friheten det oaktadt, men det är en stor skilnad dock, att supa sig full af utländska varor, som förtullas in i landet, i stället för af bränvin, af hvilket det kungliga tullverket ej har några intrader. Jag för min del har aldrig tyckt om drinkare, de må då dricka blott *vin* eller brän-*vin*, jag i min enfald begriper ej tydligt skilnaden mellan en jäst eller distillerad spritdryck: jag har tyckt mig förmärka, att de inverka ungefär lika på kroppen, blott med den skilnaden, att de som förderfva sig med vin äro bättre folk, och de som göra det med bränvin äro packet.

Likaledes har jag, mellan sådana, som supit sig fulla i förnämt sällskap, och sådana, som gjort det på en bondkrog, ej funnit annan skilnad, än att de förra äro fulla med något mer hyfsning och må illa med mera smak än de sednare.

I vår text heter det vidare:

Movitz går till nästa krogen,
Borgar der, förnöjd, ett krus.

Man ser af dessa tvenne rader, att Movitz, som för tillfället får föreställa hela den kongliga svenska nationen den tiden, på en gång verkställde tvenne handlingar, nemligen att gå på krogen och att «borga» eller taga på kredit. Det första är något, som väl med tiden skall afläggas, men att taga på kredit, är något, som ej så snart torde glömmas. Det är en af vår nations dygder, att kunna taga på räkning, om ej annat «borga» hos framtiden för lycka och glädje och hos efterverlden för odödlighet. Movitz tog sig ett krus, icke en flaska eller ett glas. Jag tror mig här hafva gjort en upptäckt, nemligen att Movitz icke söp bränvin; ty denna dryck förvaras ej i krus, utan i buteljer. Det var således öl den goda mannen drack, och, så besynnerligt det än låter, kommer således Movitz att blifva en verklig nykterhetsvän, emedan han tar sig ett rus ur ett krus, i stället för ur en flaska. Hvem kunde tro, att Movitz skulle blifva nykterhetens Ansgarius i Norden? Men orsaken, att man ej förut vetat det, ligger deri, att man ej nog begrundat och utlagt skrifterna. Jag kunde, till bevis för min sats, framdraga flere paralleler från Fredmans Epistlar, men tror

mig ej behöfva det, då det faller tydligt af sig sjelf, att om Movitz (som man förut antagit, på grund af ett flygtigt betraktande af skrifterne och en ofullkomlig pröfning af deras inre mening) hade varit en bränvinssupare, så hade han ganska säkert, sedan han, hvilket episteln förut berättat, blifvit genomblöt ända in på kroppen, tagit sig ett par supar, för att värma sig, Han drack dock endast öl, och att han blef full, skadar alldeles icke hans egenskap af nykterhetsvän, helst han fick sitt rus genom en dryck, som både är helsosam och anständigtvis kan förtäras.

4 Variationen.

Tar ett rus, tapper och trogen,
Somnar vid ett sexörs-ljus.

Det finnes många slag af sexörs-ljus, det är nemligen sådana smala dankar, som lysa lika dåligt, som de spraka mycket.

Det är en allmän regel, att folk, som göra mycket af sig, ganska mycket likna ett sexörs-ljus; att göra sig lärd bland okunniga, att vara snillrik bland dumhufvuden, är sådana sexöringars svaga sida; att tala om sina egna förtjenster, att fnysa af lutter lärdom och öfvermod, att påstå sig vara stor och herrlig, derföre, att man läser utantill några franska jurnaler — allt det der tillhör de stackars sexörs-ljusen på vetandets julbord. Men de brinna snart ut, den sprakande veken är för tjock, det närande ämnet för litet, att tillåta ett långt lif, de brinna ner i staken, som uppehöll dem, de sjunka ner i glömskan, ty verlden har somnat ifrån dem, de duga blott att lysa den sofvande.

Jag utgick från en liten prestgård på landet, jag vet knappt hvart jag sedan tagit vägen; nog af, jag är vid slutet af versen, vid slutet af min utläggning, af min förklaring af en vers ur Fredman. Jag vet ej, om verlden funnit sig uppbyggd af min exegetik; säkert är, att den är lika uppbygglig som mången annan, hvilken nu står i biblioteken och väntar på strådöden.

Finale.

Bland allt hvad en författare skrifver, är finalen, eller slutet, det bästa, just derföre, att det är slutet. Det finnes författare,

som hafva en förmåga att skrifva rondo, det vill säga stycken «uden hoved og hale», utan både början och slut; detta händer i synnerhet poeter af en viss skola; man kan börja i ändan och läsa uppåt rad för rad och meningen blir lika förträfflig: det är lyckans barn, som aldrig kunna förvändas eller förtydas. Jag, för min obetydliga, enskilda del, hoppas, att jag, snart sagdt, hör till den klassen.

Andra författare, och isynnerhet några författarinnor, hafva en egen förmåga att tänja ut sina ämnen i oändlighet. Detta sker antingen derigenom, att de kunna ur sitt vetandes lintotte utdraga en ändlös och fin tråd, eller derigenom, att de förstå knyta hop «äfsingar» af ett helt förråd nerklippta ändar af andras väfnader. Med ett oändligt tålamod sitta de der och knyta händelse vid händelse, idé vid idé, en blå och en brun, en hvit och åter en brun tråd om hvartannat, till en oändlig räcka, till en roman i en eller två eller femtio delar, allt som de vilja ha nystanet stort till. Hafva de sedan en förläggare, som ger dem något visst per «knöpp», så äro de kompletta författarinnor.

Vi veta alla att denna jorden är en jemmerdal; oaktadt der finnes både vildt och tamt, både blomkål och ärtskidor, så är det oss dock likväl en sorgeort, ett pröfningsställe endast.

Det är således klart att vi alla vänta på finalen, till det ögonblick, då vår boks första upplaga är utläst och boken slås igen. Har den förut varit tryckt med suddiga stilar, hoppas vi att den framdeles blir upplagd med nya, mycket vackrare; har dess innehåll varit tvetydigt, hoppas vi att den utlägges med noter, som upplysa rätta förhållandet med texten. Hvarje menniska är således lik en bok; låtom oss se inledningen till hvarje. Den innehåller en adress till den benägne läsaren, alltid oskuldsfull, alltid god. Det är barndomen, som utgör ingressen till vår lefnad. Derefter kommer sjelfva boken, af blandadt innehåll, der finnes mycket godt, mycket som påminner om inledningen, men också mycket främmande, mycket som andra kluttrat i kanten af hvarje sida; de breda marginalerne, som skulle visa åtminstone något på hvarje pagina, som ej var nedsvärtad, äro fullskrifna. Det är dessa anteckningar, dessa främmande tillsatser, som vanpryda de fleste editioner af menniskor. Samhället ritar mycket der med sin klumpiga hand, bläcket dricker ut och formerar plumpar. Dessa plumpar äro ett bevis på ett misslyckadt förbättringsnit.

Ändtligen är boken nära slut, och nu kommer ett utförligt register; det är ålderdomen, som här gör ett torrt sammandrag af en hel lefnads erfarenheter i glädje och i sorg, i lugn och passioner. Det är den tråkigaste delen af boken, men den innehåller allt in nuce.

Boken slutar och man tror att ingenting mera återstår — ack jo, ännu är der en fulltryckt sida; det är efterverldens stränga dom — det är en förteckning på tryckfelen.

